

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 37.0:316.6-058.57(043.3)

CEBOTARI Stanislav

COORDONATE PEDAGOGICE DE RESOCIALIZARE A TINERILOR DEȚINUȚI

Specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației

Teză de doctor în științe ale educației

Conducător științific:

**RUSU Elena,
doctor în științe pedagogice
conferențiar universitar**

Autor:

CEBOTARI Stanislav

Chișinău, 2024

© **CEBOTARI Stanislav, 2024**

CUPRINS

ADNOTARE (română, rusă, engleză)	5
LISTA TABELELOR	8
LISTA FIGURILOR	9
LISTA ABREVIERILOR	10
INTRODUCERE	11
1. FUNDAMENTE PSIHOPEDAGOGICE ALE RESOCIALIZĂRII TINERILOR	
DEȚINUȚI	22
1.1. Abordări conceptuale în studiul resocializării tinerilor deținuți	22
1.2. Orientări științifice privind comportamentul deviant și resocializarea tinerilor deținuți	35
1.3. Importanța și specificul resocializării tinerilor deținuți	41
1.4. Concluzii la capitolul 1	48
2. CONDIȚII ȘI VALORI PEDAGOGICE ÎN RESOCIALIZAREA TINERILOR	
DEȚINUȚI (18-25 ani)	50
2.1. Oportunitatea cunoașterii particularităților individuale ale personalității tinerilor deținuți (18-25 ani)	50
2.2. Studiul de caz în geneza dezvoltării personalității tinerilor deținuți	65
2.3. Valori și principii pedagogice în susținerea resocializării tinerilor deținuți (18-25 ani).....	76
2.4. Concluzii la capitolul 2	84
3. DEMERSUL EXPERIMENTAL PRIVIND RESOCIALIZĂREA TINERILOR	
DEȚINUȚI (18-25 ANI)	85
3.1. Argumentări metodologice ale cercetării experimentale	85
3.2. Investigații experimentale privind determinarea particularităților individuale ale personalității tinerilor deținuți (18-25 ani)	92
3.3. Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți (18-25 ani)	115
3.4. Semnificații ale rezultatelor experimentale privind resocializarea tinerilor deținuți (18-25 ani)	129
3.5. Studiul de caz în procesul de resocializare a tinerilor deținuți (18-25 ani)	143
3.6. Concluzii la capitolul 3	149
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	150
BIBLIOGRAFIE	153
ANEXE	170
Anexa 1. Glosar	170

Anexa 2. Teste și scale administrate în vederea culegerii datelor	172
Anexa 3. Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ și deținuți – testul T	182
Anexa 4. Matricele corelației la variabilele studiate	186
Anexa 5. Semnificațiile diferențelor după testul U (Mann-Whitney) în experimentul de control (GC/test și GE/test)	201
Anexa 6. Semnificațiile diferențelor după testul U (Mann-Whitney) în experimentul de control (GC/retest și GE/retest)	203
Anexa 7. Semnificațiile diferențelor după testul Wilcoxon în experimentul de control (GE/test și GE/retest, grupul experimental).....	206
Anexa 8. Semnificațiile diferențelor după testul Wilcoxon în experimentul de control (GC/test și GC/retest, grupul de control)	207
Anexa 9. Programul de resocializare	208
Declarație privind asumarea răspunderii	287
CV – ul autorului	288

ADNOTARE
CEBOTARI Stanislav,
Coordonate pedagogice de resocializare a tinerilor deținuți
Teză de doctor în științe ale educației,
Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 255 titluri, 9 anexe, 152 de pagini text de bază, 15 figuri, 19 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 22 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: coordonate pedagogice, tineri deținuți, resocializare, recidivă, comportament deviant, comportament prosocial, particularități individuale, valori, personalitatea tinerilor deținuți.

Domeniul de studiu se referă la teoria generală a educației.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretico-aplicativă a coordonatelor pedagogice de resocializare a tinerilor deținuți și elaborarea și validarea unui *Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*.

Obiectivele cercetării: stabilirea fundamentelor conceptuale privind resocializarea tinerilor deținuți; analiza importanței și specificului resocializării tinerilor deținuți; determinarea particularităților individuale ale personalității și a valorilor semnificative la tinerii deținuți în vederea resocializării lor și a prevenirii riscului de recidivă; fundamentarea, elaborarea și aplicarea Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți; stabilirea valorii aplicative a Programului de resocializare a tinerilor deținuți și validarea rezultatelor obținute.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în abordarea științifică a conceptului de resocializare a tinerilor deținuți prin elaborarea și validarea unui Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți. În baza implementării Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți prin intermediul Programului de resocializare a tinerilor deținuți, s-a realizat o cercetare experimentală nouă, actuală care a obiectivat caracteristicile definitorii a procesului de resocializare și impactul indispensabil al formării valorilor și comportamentelor prosociale, precum și relevanța procesului de resocializare pentru tinerii deținuți. Totodată, s-a elaborat o definiție proprie a semnificației sintagmei științifice de resocializare a tinerilor deținuți enunțată în formula: resocializarea tinerilor deținuți este un proces educațional aplicat persoanelor aflate în detenție, cu scopul de a schimba comportamentul acestora în raport cu normele și valorile acceptate în societate, în vederea reintegrării lor sociale și prevenirii recidivei.

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice constau în fundamentarea teoretică și practică a coordonatelor pedagogice de resocializare a tinerilor deținuți, structurate în Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți și valorificate în cadrul Programului de resocializare a tinerilor deținuți, fapt care a condus la identificarea particularităților individuale ale personalității și a valorilor semnificative la tinerii deținuți în vederea resocializării lor și a prevenirii riscului de recidivă.

Semnificația teoretică a cercetării rezidă în determinarea aspectelor definitorii și analiza conceptului de resocializare a tinerilor deținuți, evaluarea și evidențierea particularităților individuale ale personalității, a factorilor riscului de recidivă, a valorilor și motivației spre schimbare a tinerilor deținuți. Rezultatele obținute completează și aprofundează cunoașterea științifică a procesului de resocializare a tinerilor deținuți, precizând caracteristicile de personalitate, specificul motivației spre schimbare și sistemul de valori existent la tinerii deținuți.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în inovarea și optimizarea procesului de resocializare a tinerilor deținuți; valorificarea și validarea Modelului de resocializare a tinerilor deținuți cu vârsta 18-25 ani; dezvoltarea valorilor sociale acceptabile prin asimilarea de valori și norme, comportamente prosociale, formarea motivației spre schimbare; proiectarea oportunităților și asigurarea sporirii acțiunilor autorizate de educare/reeducare, adaptare, eficientizare a procesului de resocializare a tinerilor deținuți pentru integrarea/reintegrarea socială cu succes.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic prin aplicarea *Modelului de resocializare a tinerilor deținuți*. Activitățile au fost valorificate prin intermediul Programului de resocializare la nivelul a 149 de tineri deținuți cu vârsta 18-25 ani ce au săvârșit infracțiuni contra patrimoniului aflați în Penitenciarul Nr. 16 – Pruncul din Republica Moldova.

АННОТАЦИЯ
ЧЕБОТАРЬ Станислав,
Педагогические координаты ресоциализации молодых заключенных
Докторская диссертация области педагогических наук
Кишинев, 2024

Объем и структура диссертации. Диссертация состоит из введения, трех глав, выводов и рекомендаций, библиографии из 255 источников, 9 приложений, 15 рисунков, 19 таблиц, 152 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 22 научных работах.

Ключевые слова: педагогические координаты, молодые осужденные, ресоциализация, рецидив, девиантное поведение, просоциальное поведение, индивидуальные особенности, ценности, личность молодых осужденных.

Область исследования относится к общей теории образования.

Цель исследования состоит в теоретико-прикладном обосновании педагогических координат ресоциализации молодых заключенных а также разработке и валидации Педагогической модели ресоциализации молодых заключенных.

Задачи исследования: установление концептуальных основ ресоциализации молодых заключенных; анализ важности и специфики ресоциализации заключенных молодого возраста; определение индивидуальных особенностей личности и значимых ценностей заключенных молодых людей с целью их ресоциализации и предотвращения риска рецидива; обоснование, разработка и применение Педагогической модели ресоциализации молодых заключенных; установление прикладной ценности Программы ресоциализации молодых заключенных и подтверждение полученных результатов.

Научная новизна и оригинальность исследования заключаются в научном подходе концепции ресоциализации молодых заключенных путем разработки и утверждения Педагогической модели ресоциализации молодых заключенных. На основе реализации Педагогической модели ресоциализации молодых заключенных посредством Программы ресоциализации молодых заключенных проведено новое экспериментальное исследование, целью которого являются определяющие характеристики процесса ресоциализации и необходимое влияние формирования просоциальных ценностей и поведения, а также актуальность процесса ресоциализации для молодых заключенных. В то же время правильное определение значения научной синтагмы ресоциализации молодых заключенных, изложенной в формуле: ресоциализация молодых заключенных - это образовательный процесс, применяемый к людям, находящимся под стражей, с целью изменения их поведения по отношению к нормам и ценностям, принятым в обществе, с целью их социальной реинтеграции и предотвращения рецидивов.

Полученные результаты, способствовавшие решению научной задачи заключаются в теоретико-практическом обосновании педагогических координат ресоциализации молодых осужденных, структурированных в Педагогической модели ресоциализации молодых заключенных и используется в рамках Программы ресоциализации молодых заключенных, что привело к выявлению индивидуальных особенностей личности и существенных ценностей молодых заключенных с целью их ресоциализации и предотвращения риска рецидива.

Теоретическая значимость исследования заключается в постановлении определяющих аспектов и анализе концепции ресоциализации молодых заключенных, оценке и выделении индивидуальных особенностей личности, факторов риска рецидива, ценностей и мотивация изменения молодых заключенных. Полученные результаты дополняют и углубляют научные знания о процессе ресоциализации молодых заключенных, уточняя особенности личности, специфику мотивации к изменению и сложившуюся систему ценностей молодых осужденных.

Практическая значимость исследования заключается в новаторстве и оптимизации процесса ресоциализации молодых заключенных; оценка и валидация Модели ресоциализации молодых заключенных в возрасте 18-25 лет; выработка приемлемых социальных ценностей через усвоение ценностей и норм, просоциальное поведение, формирование мотивации к изменениям; проектирование возможностей и обеспечение наращивания санкционированных мероприятий по воспитанию/перевоспитанию, адаптации, эффективности процесса ресоциализации молодых заключенных для успешной социальной интеграции/реинтеграции.

Внедрение результатов исследования состоялось посредством педагогического эксперимента с применением Модели ресоциализации молодых заключенных. Мероприятия выполнены в рамках Программы ресоциализации при участии 149 молодых заключенных в возрасте 18-25 лет, совершивших уголовные преступления, находящихся в колонии-поселении № 16 – «Прункул», Республика Молдова.

ANNOTATION
CEBOTARI Stanislav,
Pedagogical Coordinates for the Resocialization of Young Prisoners
Doctoral Thesis in Educational Sciences,
Chisinau, 2024

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 255 titles, 9 annexes, 15 figures, 19 tables, 152 pages of scientific text. The obtained results are published in 22 scientific papers.

Key words: pedagogical coordinates, young prisoners, resocialization, recidivism, deviant behavior, prosocial behavior, individual characteristics, values, personality of young prisoners.

The field of study refers to the General Theory of Education.

The aim of the research consists in the theoretical-applicative substantiation of the pedagogical coordinates for the resocialization of young prisoners and the development and validation of a Pedagogical Model for the resocialization of young prisoners.

Research objectives: establishing the conceptual foundations regarding the resocialization of young prisoners; analyzing the importance and specificity of resocializing young prisoners; determining the individual characteristics of personality and significant values in young prisoners for their resocialization and prevention of the risk of recidivism; substantiating, developing, and applying the Pedagogical model for the resocialization of young prisoners; experimental valorization of the Pedagogical model for the resocialization of young prisoners and validation of the obtained results; determining the applicative value of the Program for the Resocialization of young Prisoners and validating the obtained results.

The scientific novelty and originality lie in the scientific approach to the concept of resocialization of young prisoners through the development and validation of a Pedagogical Model for the Resocialization of Young Prisoners. Based on the implementation of the Pedagogical Model for the Resocialization of Young Prisoners through the Resocialization Program of Young Prisoners, a new and current experimental research has been conducted, which aimed to identify the defining characteristics of the resocialization process and the indispensable impact of shaping prosocial values and behaviors, as well as the relevance of the resocialization process for young prisoners. Furthermore, a unique definition of the scientific term "resocialization of young prisoners" has been formulated as follows: the resocialization of young prisoners is an educational process applied to individuals in detention, with the aim of changing their behavior in accordance with the norms and values accepted in society, in order to facilitate their social reintegration and prevent recidivism.

The obtained results that contributed to the solution of the scientific problem consist in the theoretical and practical substantiation of the pedagogical coordinates for the resocialization of young prisoners, structured in the Pedagogical Model for the resocialization of young prisoners and capitalized within the Program for the resocialization of young prisoners, a fact that led to the identification the individual particularities of the personality and the significant values of the detained young people in order to resocialize them and prevent the risk of recidivism.

The theoretical significance of the research lies in determining the defining aspects and analyzing the concept of resocialization of young prisoners, evaluating and highlighting the individual characteristics of personality, risk factors for recidivism, values, and motivation for change in young prisoners. The obtained results complement and deepen the scientific knowledge of the resocialization process of young prisoners, specifying the personality characteristics, the specificity of motivation for change, and the existing value system in young prisoners.

The practical value of the research consists of innovating and optimizing the resocialization process of young prisoners; valorizing and validating the Resocialization Model for young prisoners aged 18-25; developing acceptable social values through the assimilation of values and norms, prosocial behaviors, and the formation of motivation for change; designing opportunities and ensuring the increase of authorized actions for education/reeducation, adaptation, and efficiency of the resocialization process of young prisoners for successful social integration/reintegration.

The implementation of the scientific results was carried out within the pedagogical experiment through the application of the Resocialization Model for young prisoners. The activities were utilized through the Resocialization Program involving 149 young prisoners aged 18-25 who have committed property crimes and are located in Penitentiary No. 16 - Pruncul in the Republic of Moldova.

LISTA TABELELOR

Tabelul 1.1. Evoluția și abordări relevante în dezvoltarea conceptului de resocializare	27
Tabelul 3.1. Repartizarea subiecților în funcție de statut și studii.....	93
Tabelul 3.2. Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ și deținuți – Inventarul de Personalitate MMPI.....	94
Tabelul 3.3. Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ și deținuți – testul <i>t</i> (<i>Testul lui Eysenck</i> pentru determinarea temperamentului).....	99
Tabelul 3.4. Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ și tinerii deținuți – testul <i>t</i> (<i>Scala Valorile și scopurile mele</i>).....	100
Tabelul 3.5. Valorile prioritare la tinerii deținuți și subiecți cu comportament normativ.....	101
Tabelul 3.6. Stabilirea corelației dintre diverse valori la tinerii deținuți.....	104
Tabelul 3.7. Stabilirea corelației dintre diverse valori la persoanele cu comportament normativ	106
Tabelul 3.8. Stabilirea corelației canonice dintre setul de valori al tinerilor deținuți și setul de valori al persoanelor cu comportament normativ.....	107
Tabelul 3.9. Corelația dintre valori și particularitățile de personalitate la tinerii deținuți (<i>Scala Valorile și scopurile mele / MMPI</i>) (<i>Corelația Pearson</i>).....	108
Tabelul 3.10. Corelația dintre valori și particularitățile de personalitate la persoanele cu comportament normativ (<i>Scala Valorile și scopurile mele / MMPI</i>) (<i>Corelația Pearson</i>).....	109
Tabelul 3.11. Corelația dintre valori, trăsăturile de personalitate și riscul de recidivă la deținuți (<i>Scala Valorile și scopurile mele / MMPI/Fișa de evaluarea riscului de recidivă</i>) (<i>Corelația Pearson-Bootstrap</i>).....	112
Tabelul 3.12. Tehnologii implementate în cadrul Programului de resocializare a tinerilor deținuți	121
Tabelul 3.13. Semnificația diferențelor <i>test-retest</i> – grupul experimental – testul Wilcoxon (MMPI).....	131
Tabelul 3.14. Semnificația diferențelor <i>test-retest</i> grupul experimental – <i>testul</i> Donald Super..	133
Tabelul 3.15. Ierarhia valorilor în funcție de medie la GE test și GE retest.....	134
Tabelul 3.16. Semnificația diferențelor grup experimental – grup de control în faza retest pentru tipul de temperament	136
Tabelul 3.17. Semnificația diferențelor grup experimental – grup de control, testul Mann-Whitney (<i>retest</i>).....	138
Tabelul 3.18. Semnificația diferențelor <i>test-retest</i> – grupul de control – testul Wilcoxon.....	140

LISTA FIGURILOR

Figura 2.1. Genograma familiei deținutului A. N.	70
Figura 2.2. Ecomapa familiei	71
Figura 2.3. Principiile Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți	79
Figura 3.1. Componenta eșantionului experimental.....	93
Figura 3.2. Riscul de recidivă la subiecții deținuți.....	94
Figura 3.3. Rezultatele privind particularitățile de personalitate la subiecții deținuți.....	96
Figura 3.4. Rezultatele privind valorile la tinerii deținuți și subiecții cu comportament normativ.....	102
Figura 3.5. Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți (18-25 ani).....	116
Figura 3.6. Rezultatele privind temperamentul deținuților din GE test și GE retest (EPQ).....	130
Figura 3.7. Rezultatele privind trăsăturile de personalitate la deținuții din GE test și GE retest (MMPI).....	131
Figura 3.8. Rezultatele privind valorile deținuților (Donald Super) din GE test și GE retest....	132
Figura 3.9. Rezultatele privind riscul de recidivă la deținuți GE test și GE retest.....	136
Figura 3.10. Rezultatele privind valorile deținuților (Donald Super) din GC retest și GE retest.....	137
Figura 3.11. Rezultatele privind valorile deținuților (Donald Super) din GC test și GC retest.....	139
Figura 3.12. Rezultatele privind riscul de recidivă la deținuți GC test și GC retest.....	141

LISTA ABREVIERILOR

CE – Codul Educației

CPRM – Codul Penal al Republicii Moldova

MPRTD – Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți

PRTD – Program de resocializare a tinerilor deținuți

DIP – Departamentul Instituțiilor Penitenciare

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

GE – grup experimental

GC - grup de control

MMPI - Inventarul Multifazic de Personalitate Minnesota

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța cercetării. Astăzi, mai mult ca oricând, trăim într-o lume a globalizării, în care se produc schimbări profunde în toate domeniile vieții (social, economic, politic, educațional etc.). Societatea modernă se confruntă cu probleme neîntâlnite în epocile anterioare. Astfel, problemele de relaționare între oameni, suportul social și emoțional redus, pauperizarea societății, extinderea urbanizării, multiplicarea și diversificarea tentațiilor condiționate de lipsa onestității, interpretarea greșită a conceptelor de democrație, libertate socială și morală, utilizarea ideilor de moralitate și dreptate în scopuri meschine, conduc inevitabil spre comportamente sociale indezirabile.

Tranziția Republicii Moldova spre o societate democratică cu economie de piață a revendicat o reevaluare și schimbare radicală a modului de viață în rândul tinerilor. Multitudinea de probleme sociale, economice, politice și educaționale au afectat mai mult negativ decât pozitiv generația tânără. Scăderea dramatică a calității vieții, lipsa locurilor de muncă, creșterea șomajului, nesiguranța în ziua de mâine, migrația celor apropiați, deprecierea valorilor general umane, degradarea comportamentului civilizată au provocat creșterea fără precedent a ratei infracțiunilor și criminalității în rândul tinerilor [101, p. 168].

Criminalitatea în rândul tinerilor acoperă un spectru larg de comportamente cu o etiologie complexă, în care se include atât delictele și crimele comise împotriva persoanei (violență de caracter divers, omor, viol, vătămări corporale simple sau grave, loviri ce cauzează moartea etc.), cât și cele comise asupra persoanei și patrimoniului acesteia (furt, jaf, tâlhării, etc.). Toate acestea reprezintă o *problemă psihosocioeducatională*, cu consecințe distructive și demoralizatoare la nivelul persoanelor, grupurilor sociale și a întregii societăți. Situația care există la momentul de față cu privire la creșterea numărului de infracțiuni în rândul tinerilor și în special creșterea teribilă a infracțiunilor contra patrimoniului (furtul), reflectă starea de „sănătate” a societății contemporane moldovenești. În acest sens, actualmente se solicită imperativ revalorificarea anumitor politici, măsuri, acțiuni cu caracter psihosocioeducativ care ar orienta, îndruma și susține tinerii care au comis infracțiuni contra patrimoniului pentru a deveni personalități și cetățeni responsabili din punct de vedere social.

Contradicțiile sociale și viciile interne cu care se confruntă tinerii care au comis infracțiuni sunt tot mai mult cuprinse de circumstanțele dramatice – **detenția**, dar și de *adaptarea anevoioasă* a lor la condițiile sociale aflate în permanentă schimbare. Realizările cercetătorilor V.C. Blându [12], V. Dragomirescu [53], A. Ogien [87], S. M. Rădulescu [106] susțin ideea că procesul de *socializare (resocializare)* ar reprezenta pentru acești tinerii un *proces operant de însușire*,

susținere, respectare și exprimare adecvată a normelor sociale și a valorilor culturale ale societăți din care fac parte.

În pedagogie, **resocializarea** este *asimilarea de noi abilități și valori social dezirabile, care ar trebui să le înlocuiască pe cele anterioare învechite sau insuficient dobândite.*

Coordonatele pedagogice de resocializare orientează activitățile educaționale spre găsirea unui cadru de referință, care să genereze asimilarea de noi cunoștințe, abilități și valori pentru restabilirea relațiilor sociale și formarea unui comportament prosocial.

Resocializarea tinerilor deținuți este un ansamblu de măsuri de educare, de corectare, menite să restabilească relațiile sociale utile ale tinerilor deținuți cu întreaga societate.

Scopul urmărit de **resocializarea tinerilor deținuți** este *restabilirea statutului social pierdut, precum și reorientarea spre un comportament prosocial.*

Interesul deosebit pentru problemele *resocializării tinerilor deținuți* apar în societate în perioade dificile ale istoriei, reflectând întotdeauna o schimbare calitativă în dezvoltarea ideii de *educație și învățare*, fiind totodată în căutarea unor soluții noi la problemele actuale ale **educației sociale**. Sporirea permanentă a criminalității în rândul tinerilor, condamnarea și deținerea lor în penitenciare, dar și problema riscului de recidivă rămâne în continuare actuală, condiționând interesul sporit al mai multor specialiști din diverse domenii sociale (drept, sociologie, psihologie, pedagogie etc.) asupra noilor forme de cercetare în aria *resocializării tinerilor deținuți* pentru a preveni recidiva și ajutorarea lor în procesul de reintegrare socială eficientă.

Deținerea tinerilor cu vârsta 18-25 ani în închisori este o măsură extremă, întrucât are consecințe psihologice și sociale majore în viața lor. Conform unor date 67% din tinerii cu vârsta 18-25 ani, cel puțin de două ori au fost în penitenciar sau au fost atrași la răspundere penală [61, p. 45]. Iată de ce, pentru a nu avea conflict cu legea, tinerii deținuți au nevoie de un sprijin pertinent (mai ales în plan educațional) pentru dezvoltarea abilităților și dobândirea cunoștințelor și deprinderilor necesare cu scopul *resocializării* (integrării) lor complete și a participării active în toate aspectele vieții. Pentru tinerii deținuți (18-25 ani) *resocializarea* nu poate însemna doar procesul acesteia în sine, ci presupune *rezultatul obținut*.

Relevanța unui studiu asupra procesului de resocializare a tinerilor deținuți oferă posibilitatea unei percepții mai clare asupra proiectării unor modele, programe și strategii de influență psihosocioeducațională pozitivă, organizate din punct de vedere științific, în măsură să asigure prin modelare, învățare și control social, o diminuare a criminalității în rândul tinerilor, dar și de prevenire a recidivei.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. Problema *resocializării tinerilor deținuți* este reflectată concludent în cercetările mai multor savanți din domeniile pedagogiei, psihologiei,

dreptului, sociologiei, relații publice etc. Fiind o problemă general umană de un interes major, problema resocializării tinerilor care au comis infracțiuni a fost supusă multiplelor deliberări, găsindu-și locul binemeritat în programe și modele educaționale care evocă schimbări pozitive în comportamentul tinerilor deținuți.

Ca obiect al cercetării problema resocializării și-a găsit reflectare în publicațiile științifice a autorilor: *A.C. Макаренко* (1958) [167; 168], *L. Sechrest* (1979) [234], *M.A. Алемаскин* (1980) [140], *В.Г. Деев* (1989) [155], *J. Graham* (1990) [220], *А. Пицелко* (1992) [176], *Ю.А. Алферов* (1994) [142], *В.И. Поздняков* (1998) [180], *И.С. Кон* (1999) [163], *Gh. Florian* (1999, 2004) [60, 61], *S. Rusnac* (2000) [114], *А.И. Зубков* (2002) [159], *A Ogien* (2002) [87], *В.И. Дробышев* și *А.В. Чернышева* (2005) [158], *А.И. Ушатиков* (2007) [191], *I. Durnescu* (2009) [56], *O. Rusu* (2010) [115], *V. Zaharia* și *I. Țăranu* (2013) [137], *L. Kathryn* (2015) [222] etc., care în teoriile lor au fundamentat problema socializării, integrării sociale, resocializării tinerilor deținuți.

În *Republica Moldova*, problema resocializării este abordată tangențial de către cercetătorii din diverse domenii, fiind problemă prioritară mai mult pentru specialiștii din drept și psihologie, și mai puțin abordată de către cei din științele educației. Printre cele mai notabile realizări în studiul socializării/resocializării menționăm lucrările cercetătorilor: *A. Talmaci* și *Iu. Mahu* [130], *S. Rusnac* [114], *O. Rusu* [115], *V. Plămădeală* [94] care oferă investigații profunde ce țin de procesul socializării și resocializării.

A. Talmaci și *Iu. Mahu* susțin ideea că dacă *socializarea* este procesul prin care individul însușește și interiorizează normele și valorile sociale, modele comportamentale, atitudini, devenind membru al unei comunități sau al unui grup social, atunci **resocializarea** are sarcini mai dificile și se confruntă cu probleme majore [130, p. 15]. Cercetătoarea *S. Rusnac* oferă investigații profunde ce abordează *procesul de resocializare*, în special sub aspect psihologic, accentuând că procesul socializării constă în modelarea unui „material brut”, având în calitate de obiect personalitatea copilului, pe când *resocializarea* se referă la o personalitate deja formată, al cărui profil a căpătat contururi antisociale sub influența factorilor neuropsihici, psihologici, dar întotdeauna determinați de anumite condiții [114, p. 297]. *O. Rusu* descrie resocializarea deținuților printr-o serie de mijloace legale, socio-organizaționale, psihoeducaționale și educaționale din penitenciare, influențându-i prin sistemul social, definit ca proces. Conform viziunii lui, ele se aplică cu scopul de a schimba sistemul de valori antisociale, al cărui scop și consecință firească este de a le include în cercul relațiilor sociale pozitive și de a nu le permite recidiva [115, p. 36]. *V. Plămădeală* menționează că *resocializarea deținuților (condamnaților)* presupune un proces de lungă durată, bazat pe un complex de acțiuni de ordin psihologic, pedagogic, economic, medical, juridic și organizatoric, aplicate pentru formarea la fiecare

condamnat a capacității și disponibilității de încadrare, după expirarea termenului de pedeapsă, în condițiile obișnuite de viață ale societății [94, p. 27].

Valoroase investigații cu implicarea socializării/resocializării deținuților constatăm la savanții din *România*. Cele mai esențiale lucrări în acest domeniu au fost realizate de: *I. Durnescu* [56], *Gh. Florian* [60], *Gh. Nistoreanu* și *C. Păun* [86] etc.

Studii inedite și apreciable ne prezintă *I. Durnescu*, care valorifică semnificativ conceptul de *resocializare*, menționând că procesul de resocializare trebuie să țină cont de aceea că izolarea de lungă durată, produce dificultăți majore în activitatea pozitivă a unei persoane în condiții de libertate [56, p. 67]. Cercetătorul *Gh. Florian* remarcă că: „*resocializarea deținuților* este însușirea de norme și valori prosociale, iar valorile ocupă un loc central în structura personalității deținuților. În penitenciar problematica normelor și valorilor capătă aspecte particulare determinate de situația în care se găsesc infractorii. Absența libertății și celelalte frustrări împiedică raportarea adecvată la aspectele semnificative ale existenței de fiecare zi și ierarhia valorică este orientată spre un comportament antisocial” [60, p. 78]. *Gh. Nistoreanu* și *C. Păun* consideră că: „*resocializarea* este un proces în care se includ persoanele orientate antisocial care s-au format în aceleași sfere ale vieții sociale (familie, școală, microgrupuri, medii de producție) ca și persoanele non-delinvente; ceea ce diferă este informațiile receptate și valoarea acordată acestora” [86, p. 96].

Problema resocializării deținuților se regăsește și în cercetările din *spațiul academic rus*. Relevăm studii importante prezentate de cercetătorul *A.B. Пицелко*, care propune o abordare complexă a procesului de resocializare, evidențiind patru etape ale acestuia: prima etapă presupune izolarea totală de la mediul cu influență negativă; a doua etapă este orientată spre impunerea executării normelor legale; a treia etapă este orientată spre dezvoltarea normelor morale ale deținutului; a patra (ultima) etapă presupune activități de coordonare a comportamentului prosocial și obținerea unor abilități social dezirabile [177, p. 22-28].

Luând în considerație că infracțiunea reprezintă o formă de comportament condiționată de personalitate în plan social și personal, cercetătorul *B.И. Поздняков* menționează importanța aspectelor de personalitate a deținuților în procesul de resocializare. Acesta evidențiază prezența unor trăsături de personalitate care contribuie la o resocializare reușită sau mai puțin reușită a deținuților. Astfel, autorul relevă importanța trăsăturilor de personalitate în procesul de resocializare, deoarece procesul de resocializare este direct legat de potențialul pozitiv al personalității deținuților [180, p. 15]. *T.Г. Тамудилова* consideră *resocializarea* ca o modalitate de adaptare a deținutului la un comportament prosocial cu respectarea legii, care prevede mai multe tipuri de adaptare: adaptare la macromediu, micromediu și la sine însuși [189, p. 53].

În spațiu internațional, termenul de „resocializare” este introdus de către psihosociologii americani A. Kennedy și D. Kerber [apud: 234], referindu-se la procesul secundar de integrare a individului în mediul sociocultural, ca urmare a defectelor de socializare (resocializarea deținuților din locurile de privare de libertate) sau ca urmare a unei schimbări a mediului sociocultural. În opinia savantului E. Erikson - pedeapsa are ca scop impunerea delimitărilor între comportamentul prosocial și antisocial, după cum și consolidarea cunoașterii normelor juridice și exprimarea atitudinii civice a cetățenilor de rând care respectă legea [apud: 157].

Din perspectivele lui A. Bandura, resocializarea conturează un proces de acumulare a experienței sociale, cunoștințe, valori și comportamente prosoziale [200, p. 35].

O atenție specială problemei resocializării deținuților a fost acordată în acte normativ-juridice și în documente de politici educaționale ce reglementează resocializarea sau adaptarea socială, inclusiv a tinerilor în conflict cu legea: *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „Educația-2030”* [249]; *Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret 2020* [248]; *Strategia de dezvoltare a sistemului probațiunii pentru anii 2016 – 2020* [126]; *Strategia de dezvoltare a serviciului penitenciar din Republica Moldova 2016-2020* [124].

Toate aceste strategii evidențiază în mod special actualitatea și importanța studierii, elaborării și implementării unor activități psihosocioeducaționale pentru tineri, a unor intervenții educative motivante întru formarea comportamentelor prosoziale la tineri.

Deși se preconizează elaborarea unei Strategii naționale de pregătire pentru liberare și adaptare socială a deținuților ce prevede dezvoltarea funcției educative, dezvoltarea metodelor și tehnicilor de intervenție psihosocială, nu sunt expuse în detaliu, care ar fi instrumentele și metodele educaționale, sociale și psihologice de intervenție ce au fost probate ca fiind eficiente.

Practicile din străinătate ne confirmă că procesul de intervenție este unul specific. Astfel, în „Strategia națională de reintegrare socială a persoanelor private de libertate” din România este prevăzută desfășurarea activităților de educație și asistență psihosocială (penitenciare, penitenciare-spital, centre de reeducare) ce au la bază Ghidul Națiunilor Unite cu privire la prevenirea delincvenței juvenile – Ghidul de la Riyadh; ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare; Recomandarea nr. (89)12 cu privire la educația în penitenciare[16]. În *Inventarul problemelor sistemice*, p. III, *Educație și intervenție psihosocială*, se constată o serie de dificultăți, ce țin de serviciile de asistență psihosocială și educațională a tinerilor deținuți, ca de ex.: *aln. (17)* un număr mic de tehnici și instrumente de intervenție în influențarea unei conduite pozitive, principalul element statistic fiind „convorbirea”; *aln. (21)* nu este foarte clar conținutul programelor din regimul de resocializare (cu 6 luni înainte de intrarea în comisia de liberare condiționată) [124]. Documentul

a fost realizat cu sprijinul Misiunii Norvegiene de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova și are drept scop definirea unui cadru strategic simplu și funcțional pentru dezvoltarea Serviciului Penitenciar din Republica Moldova.

Analiza practicilor de peste hotare relevă faptul, că accentul este pus mai mult pe schimbarea atitudinii angajaților față de deținuți, nu însă pe schimbarea atitudinii deținuților față de ispășirea pedepsei, care în opinia noastră constituie un feedback necesar în procesul de resocializare eficientă.

Numărul mare de tineri deținuți pe de o parte și insuficiența studiilor referitoare la problematica legată de aspectul identificării particularităților de personalitate, a valorilor și motivației spre schimbare, a programelor de resocializare a deținuților, pe de altă parte, sunt motivele care ne-au determinat să alegem tema cercetării.

Cercetarea are la bază activitatea de evaluare și intervenție educativă asupra unui număr de 149 deținuți cu vârsta 18-25 ani, ce au săvârșit infracțiuni contra patrimoniului aflați în penitenciar, fiind totodată rezultatul și o continuitate a activității personale a autorului tezei, realizate în *Penitenciarul Nr. 16 – Pruncul* din Republica Moldova.

Analiza tendințelor actuale în procesul de *resocializare a tinerilor deținuți* cu vârsta 18-25 ani a demonstrat că mai există unele **contradicții**:

- dintre așteptările societății actuale și nivelul real, efectiv al resocializării tinerilor deținuți;
- dintre opțiunile statului și ale societății, privind procesul de resocializare a tinerilor deținuți și lipsa unei imagini clare și exhaustive asupra acestui proces, dar și insuficiența oportunităților educaționale, sociale, profesionale necesare pentru a face față acestor provocări și constrângeri;

- dintre procesul actual al resocializării tinerilor deținuți și necesitatea stringentă a conceperii unui *Model pedagogic* eficient și aplicabil întru resocializarea reușită a tinerilor deținuți.

În urma confruntării opiniilor mai multor cercetători din literatura științifică expuse cu privire la fenomenul studiat, dar și contradicțiile din realitatea socială și educațională, care configurează lipsa unității de idei și valorificarea insuficientă în știința pedagogică a conceptului de *resocializare a tinerilor deținuți*, a procesului de realizare eficientă a acestuia, și necesitatea constatării faptului că resocializarea tinerilor deținuți cu vârsta 18-25 ani reprezintă un element cheie în reinsertia lor socială au determinat formularea **problemei de cercetare**: *Care sunt coordonatele pedagogice ale resocializării tinerilor deținuți și cum poate fi realizat eficient procesul de resocializare a acestora?*

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretico-aplicativă a coordonatelor pedagogice de resocializare a tinerilor deținuți și elaborarea și validarea unui *Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*.

Obiectivele cercetării:

1. Stabilirea fundamentelor conceptuale privind resocializarea tinerilor deținuți;
2. Analiza importanței și specificului resocializării tinerilor deținuți;
3. Determinarea particularităților individuale ale personalității și a valorilor semnificative la tinerii deținuți în vederea resocializării lor și a prevenirii riscului de recidivă;
4. Fundamentarea, elaborarea și aplicarea Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți;
5. Stabilirea valorii aplicative a Programului de resocializare a tinerilor deținuți și validarea rezultatelor obținute.

Ipoteza cercetării. Resocializarea eficientă a tinerilor deținuți cu vârsta 18-25 ani poate fi realizată cu succes numai atunci când vor fi stabilite:

- coordonatele pedagogice teoretice și metodologice ale resocializării tinerilor deținuți;
- particularitățile individuale ale personalității tinerilor deținuți;
- orientările valorice și valorile semnificative ale tinerilor deținuți;
- tipul de temperament și riscul de recidivă la tinerii deținuți.

Metodologia cercetării științifice a avut la bază mai multe teorii, concepții și idei din domeniul pedagogiei, psihologiei, sociologiei educației și dreptului. În special, a servit drept punct de referință teoretic pentru cercetare: *concepțiile privind coordonatele educației* – I. Cerghit, I. Nașcu, I. Negreț-Dobridor, I.O. Panișoara [32], S. Cristea [42], C. Cucos [44], E. Zolotareav și M. Mihailov [139]; *concepțiile psihopedagogice privind comportamentul deviant* (criminal, delicvent) – E. Albu [3], T. Baciu [8], V.C. Blându [12], V. Dragomirescu [53], A. Ogien [87], S. M. Rădulescu [106], A.C. Макаренко [167; 168]; *abordarea procesului de socializare și resocializare* – O. Paladi [90], S. Rusnac [114], O. Rusu [115], A. Talmaci și Iu. Mahu [130], Г.М. Андреева [145], И.С. Кон [163], A. Bandura [200]; *concepțiile privind resocializarea deținuților* - В.И. Дробышев și А.В. Чернышева [158], А.Г. Ковалев [161], В. Пишелко [176, 177], Т.Г. Татиудинова [189], L. Sechrest, S. O. White, E. D. Brown [234]; *teoria rezistenței la frustrare* – W.C. Reckless [216]; *viziunile referitoare la educarea valorilor* – D. Antoci [5], S. Cristea [42], O. Paladi [91], V. Plămădeală [94], M. Rokeach [230]; *formarea/dezvoltarea personalității* – C. Enăchescu [57], I. Racu și Iu. Racu [105], А. В. Петровский [174], К.К. Платонов [178], А. Maslow [225]; *documentele europene și actele legislative naționale ce vizează problemele educației tinerilor, socializarea/resocializarea deținuților* - Strategia de dezvoltare a educației

pentru anii 2021-2030 „Educația-2030” [249], Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret 2020 [248], Strategia de dezvoltare a sistemului probațiunii pentru anii 2016 – 2020 [126], Strategia de dezvoltare a serviciului penitenciar din Republica Moldova 2016-2020 [124], Strategia națională de reintegrare socială a persoanelor private de libertate [16].

Metodele cercetării științifice:

- *metode teoretice*: documentarea științifică, analiza și sistematizarea datelor, compararea, predicția, generalizarea, interpretarea;
- *metode experimentale*: teste aplicative, chestionare, probe practice, studiul de caz;
- *metode de analiză statistică și prelucrare a datelor*, inclusiv reprezentarea grafică a rezultatelor cercetării.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în abordarea științifică a conceptului de resocializare a tinerilor deținuți prin elaborarea și validarea unui *Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*. În baza implementării *Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*, prin intermediul *Programului de resocializare a tinerilor deținuți*, s-a realizat o cercetare experimentală nouă, actuală care a obiectivat caracteristicile definiției a procesului de resocializare și impactul indispensabil al formării valorilor și comportamentelor prosociale, precum și relevanța procesului de resocializare pentru tinerii deținuți. Totodată, s-a elaborat o *definiție* proprie a semnificației sintagmei științifice de *resocializare a tinerilor deținuți* enunțată în formula: ***resocializarea tinerilor deținuți este un proces educațional aplicat persoanelor aflate în detenție, cu scopul de a schimba comportamentul acestora în raport cu normele și valorile acceptate în societate, în vederea reintegrării lor sociale și prevenirii recidivei.***

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice constau în fundamentarea teoretică și practică a coordonatelor pedagogice de resocializare a tinerilor deținuți, structurate în *Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți* și valorificate în cadrul *Programului de resocializare a tinerilor deținuți*, fapt care a condus la identificarea particularităților individuale ale personalității și a valorilor semnificative la tinerii deținuți în vederea resocializării lor și a prevenirii riscului de recidivă.

Semnificația teoretică a cercetării rezidă în determinarea aspectelor definiției și analiza conceptului de resocializare a tinerilor deținuți, evaluarea și evidențierea particularităților individuale ale personalității, a factorilor riscului de recidivă, a valorilor și motivației spre schimbare a tinerilor deținuți. Rezultatele obținute completează și aprofundează cunoașterea științifică a procesului de resocializare a tinerilor deținuți, precizând caracteristicile de personalitate, specificul motivației spre schimbare și sistemul de valori existent la tinerii deținuți.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în inovarea și optimizarea procesului de resocializare a tinerilor deținuți; valorificarea și validarea *Modelului de resocializare a tinerilor deținuți*; dezvoltarea valorilor sociale acceptabile prin asimilarea de valori și norme, comportamente prosociale, formarea motivației spre schimbare; proiectarea oportunităților și asigurarea sporirii acțiunilor autorizate de educare/reeducare, adaptare, eficientizare a procesului de resocializare a tinerilor deținuți pentru integrarea/reintegrarea socială cu succes.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic prin aplicarea *Modelului de resocializare a tinerilor deținuți*. Activitățile au fost valorificate prin intermediul *Programului de resocializare a tinerilor deținuți* la nivelul a 149 de tineri deținuți cu vârsta 18-25 ani, ce au săvârșit infracțiuni contra patrimoniului aflați în Penitenciarul Nr. 16 – Pruncul, din Republica Moldova.

Aprobarea rezultatelor cercetării a fost asigurată de investigațiile teoretice și experimentale, de analiza comparativă a valorilor experimentale. Aspecte importante ale studiului au fost prezentate la simpozioane, conferințe naționale, internaționale și în reviste științifice precum: *Conferința științifică internațională – „Omul, criminologia, știința”, IȘPCA-2023; Conferința științifică națională cu participare internațională, „Securitatea psihologică a copilului”, UPSC–2023; Conferința internațională „Praca soejalna i polityka społeczna w obszarach miejskich i wiejskich// Asistență socială și politică socială în zone urbane și rurale”, UPSC, 2023; Acta et Commentationes, revista cat, B, Sciences of Education, nr. 3(29), 2022, Preocupări contemporane ale științelor socio-umane; Materialele Conferinței științifice internaționale, Ed. a 8-a, Chișinău, din 8-9 decembrie, ULIM, 2018; Simpozion cu participare internațională „Școala – principalul mijloc de păstrare a libertății sufletului în mediul penitenciar”. Ediția a III-a. Bacău: Penitenciarul, Primăria și Universitatea din Bacău, 2017 etc.*

Publicații la tema tezei. La tema tezei au fost publicate 22 lucrări științifice: 5 articole științifice în reviste indexate, 17 articole la conferințe internaționale și naționale.

Volumul și structura tezei. Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, 9 anexe, 15 figuri și 19 tabele. Total 152 pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: coordonate pedagogice, tineri deținuți, resocializare, recidivă, comportament deviant, comportament prosocial, particularități individuale, valori, personalitatea tinerilor deținuți.

Sumarul compartimentelor tezei.

În *Introducere* este argumentată actualitatea cercetării, importanța și oportunitatea alegerii temei investigate, este expusă situația în domeniul vizat și identificat gradul de cercetare, este enunțată problema care a generat investigația, fiind definit scopul și obiectivele cercetării, este

precizată noutatea și originalitatea științifică a lucrării, valoarea teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, modalitățile de aprobare a rezultatelor cercetării și sumarul compartimentelor tezei.

În **Capitolul 1** „*Fundamente psihopedagogice ale resocializării tinerilor deținuți*” este elucidată originea, evoluția și esența conceptului de *resocializare*, sunt analizate definițiile moderne în studiul resocializării, precizându-se valoroase contribuții științifice în diverse medii academice. Studiul teoretic argumentează relevanța resocializării tinerilor deținuți, drept predictor important în inserția socială și micșorarea numărului de recidive. Este analizată relația dintre conceptele de *socializare*, *resocializare* și *educație*, demonstrându-se că *educația* este un proces intenționat, formalizat și controlat al *socializării*, care vizează infractorii a căror personalitate a suferit o *socializare negativă*, asimilând norme și valori contrare celor general acceptate de societate, iar *resocializarea* prin *educare* se adresează deținuților a căror personalitate a suferit o inadaptare la sistemul de norme și valori general acceptate de societate. Totodată este examinată interdependența dintre resocializare și comportamentul deviant al tinerilor, stabilindu-se că *resocializarea* este derivată din *comportamentul deviant*. S-a demonstrat că procesul de resocializare din perspectiva educațională presupune reconfigurarea personalității, asimilarea de către deținuți a normelor, obiceiurilor, valorilor prosoziale, ce au fost denaturate din cauze personale și sociale, astfel s-a argumentat că *valorile* stau la baza resocializării și orientează comportamentul prosocial.

În **Capitolul 2**, „*Condiții și valori pedagogice în resocializarea tinerilor deținuți (18-25 ani)*”, este analizată oportunitatea cunoașterii particularităților individuale ale personalității tinerilor deținuți (18-25 ani) care sprijină organizarea demersului educațional și al procesului de resocializare a lor. Vârsta 18-25 ani este o perioadă contradictorie, cu multe divergențe atât în plan personal, cât și social, cu un specific psihologic de manifestare care de multe ori avantajează comiterea infracțiunii cât și recidiva. Comportamentul infracțional este foarte dependent de mediul în care se dezvoltă, climatul familial, relațiile cu membrii familiei, cu semenii, cu societatea. Personalitatea tânărului deținut reprezintă o persoană concretă, care se caracterizează prin: individualitate, relații interpersonale, activitate; conștiința de sine, structurii psihice etc. Studiul de caz reflectat în cercetare a permis găsirea unor variabile care scot în evidență particularitățile personalității tinerilor deținuți, precum și elaborarea acelor măsuri legitime de resocializare a lor. Valorile pedagogice angajate la nivelul resocializării tinerilor deținuți exprimă capacitatea de anticipare a rezultatelor educației/reeducației, iar principiile pedagogice reflectă „imperativele axiologice”, asumate de normativitatea pedagogică, în cadrul procesului de resocializare.

În **Capitolul 3**, „*Demersul experimental privind resocializarea tinerilor deținuți (18-25 ani)*”, sunt expuse mai multe argumentări metodologice cu implicațiile, principiile, obiectivele și

eșantionul experimental. Sunt prezentate etapele experimentale, fiecare având predicțiile sale specifice și propriile particularități metodologice. Experimentul de constatare a permis determinarea particularităților individuale ale personalității și a valorilor semnificative la tinerii deținuți în vederea resocializării lor și prevenirii riscului de recidivă. Procesarea rezultatelor obținute la această etapă a scos în evidență *diferențe semnificative* dintre particularitățile de personalitate și valorile tinerilor deținuți și a subiecților cu comportament normativ. Astfel, tinerii deținuți se caracterizează prin așa trăsături de personalitate, ca: *labilitate emoțională, impulsivitate, anxietate, individualitate, control exagerat* și se deosebesc de tinerii cu comportament normativ prin evidențierea caracteristicilor sus menționate, cu excepția a două trăsături: *pesimism* și *anxietate* care le este caracteristică ambelor grupuri de subiecți. Determinarea relației dintre anumite particularități de personalitate și valori la tinerii deținuți ne-a permis să înțelegem care ar fi particularitățile de personalitate și valorile ce conduc spre comiterea actului infracțional. Experimentul de formare a inclus elaborarea și aplicarea Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți, care conține fundamentele teoretico-aplicative ale procesului de resocializare. La fel este expus *Programul de resocializare* care a activat mai multe mecanisme ale dezvoltării personalității tinerilor deținuți, astfel cele mai multe transformări a suportat latura *axiologică* prin reconfigurarea propriei valori și a valorilor prosociale. Implimentarea *Modelului pedagogic* prin intermediul *Programului de resocializare* a demonstrat o evoluție destul de semnificativă a nivelului dezvoltării particularităților de personalitate, a motivației, a variabilelor temperamentale, a comportamentelor prosociale; a schimbărilor ierarhiei valorilor. Estimarea eficienței și rezultativității implicațiilor formative s-a realizat în cadrul experimentului de validare, iar analiza diferențelor semnificative raportate sunt un argument puternic în favoarea efectelor produse de Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți elaborat. Dovada faptului că procesul de resocializare poate avea succes prin transcendere într-un proces de reintegrare socială eficientă a constituit realizarea unui *studiu de caz* cu privire la geneza actului infracțional și a procesului de reintegrare socială completă în urma monitorizării subiecților pe un anumit parcurs.

Concluziile generale și recomandările practice sintetizează rezultatele obținute, confirmând actualitatea, valoarea teoretică și practică a cercetării privind resocializarea tinerilor deținuți.

1. FUNDAMENTE PSIHOPEDAGOGICE ALE RESOCIALIZĂRII TINERILOR DEȚINUȚI

1.1. Abordări conceptuale în studiul resocializării tinerilor deținuți

Evoluțiile drastice care au loc în societatea contemporană reduc aspru calitatea vieții, astfel că tot mai mulți tineri se confruntă cu o multitudine de probleme sociale, economice, psihologice, morale etc. Pe zi ce trece crește numărul tinerilor care comit infracțiuni, devenind infractori de meserie din cauza că nu sunt orientați și motivați profesional, nu au un loc de muncă bine plătit și respectiv, resurse financiare cu care ar putea să se întrețină pe sine sau familia sa. Acești tineri nu împărtășesc valorile general umane, care ghidează comportamente prosociale și în permanență sunt influențați de factori psihosociali și modele de comportament negative, care îi determină să obțină surse de venit pe căi mai ușoare pentru ei.

Dezacordul cu normele sociale existente, lipsa de moralitate, problemele de relaționare, sărăcia, tendința de-a avea o viață ușoară fără a depune efort, provoacă tinerii la comportamente infracționale care tot mai des duc la condamnare sau mai extrem se soldează cu *detenția*.

Detenția este pedeapsă penală care privează pe cineva de libertate pentru o perioadă dată [47, p. 292]. Detenția tinerilor în penitenciare este o măsură dură, extremă cu repercusiuni considerabile în viața lor. Iar cele mai mari probleme cu care se confruntă tinerii deținuți la momentul eliberării sunt rezistență și prejudecățile existente în mediul social care refuză să-i accepte, să-i integreze, să-i reprimească.

Reintegrarea socială a tinerilor deținuți, reluarea comportamentului prosocial de către ei reprezintă actualmente un segment care implică o atenție sporită. Pentru ca acest proces să fie unul de succes trebuie să existe și un mediu social deschis pentru *socializare, resocializare*.

Cunoașterea și realizarea unui *proces de resocializare* a tinerilor deținuți este inevitabilă fără expunerea conceptului de *socializare*, care în esență și generează conceptul de *resocializare*.

Conceptul „*socializare*” este definit în sens larg drept *un proces prin intermediul căruia o ființă umană devine membră a unei societăți*. Acest proces de învățare face posibilă acumularea de cunoștințe, abilități, norme, valori, tradiții etc. de către un individ uman.

Potrivit *dicționarului de pedagogie*, termenul „*socializare*” este derivat din latinescul „*social*” și din englezul „*socialization*”. Aceasta implică un proces pe termen lung prin care indivizii obțin satisfacerea nevoilor lor zilnice, relații echilibrate prin reguli specifice culturii. Dobândirea celor mai potrivite comportamente, mijloace esențiale de înțelegere, repertoriu de atitudini și modele de comportament cu familia și cu ceilalți [46, p. 251].

O. Paladi caracterizează *socializarea*, ca fiind un proces de stăpânire operațională a unui set de programe de activitate și comportamente caracteristice unei anumite tradiții culturale, precum și procesul de interiorizare de către un individ a cunoștințelor, valorilor și normelor care le exprimă [90, p. 9].

Socializarea este unul dintre procesele absolut necesare pentru funcționarea și dezvoltarea normală a societății și a individului. Procesul socializării îl formează pe individ pentru stimuli sociali și îi dezvoltă deprinderile și conștiința asumării obligațiilor sociale.

În accepțiunea cercetătoarei S. Cemortan [31], socializarea calitativă a oricărei personalități se realizează prin îmbinarea proceselor de adaptare, integrare, autodezvoltare, autoactualizare. Succesul acestui proces depinde de poziția activă a individului și de asimilarea de către acesta a experienței sociale. În opinia cercetătoarei socializarea umană are două etape esențiale:

- socializarea inițială, primară, care începe în familie, copilărie;
- socializarea continuă, care se efectuează pe parcursul vieții [31, p.7].

Conform viziunii lui O. Bejan: „socializarea ca proces de interiorizare a normelor și valorilor prosociale a devenit obiectul principal al numeroaselor studii, atât teoretice cât și experimentale, în deosebi pentru pedagogie, psihologie, sociologie, filosofie, antropologie, criminologie. Formarea personalității este rezultatul unui proces complex de socializare, în care interacționează factorii personali, de mediu și culturali. Socializarea, în sens larg, înseamnă a transforma un individ dintr-o ființă asocială într-o ființă socială, inculpându-i moduri de gândire, simțire, acționare” [10, p. 54].

Ca o direcție științifică independentă, socializarea s-a conturat abia la sfârșitul secolului al XIX-lea, fiind studiată în principal de două domenii științifice – sociologia și antropologia. Reprezentanții acestor domenii de cunoaștere au încercat să descrie, să explice și să aplice științific acest concept în scopuri de cercetare. Printre primele lucrări în care se atestă conceptul de *socializare* sunt cele a lui E.A. Ross „*Controlul social*” (1896); F.G. Gooddins „*Teoria socializării*”(1897); E. Burgess „*Semnificația socializării în revoluția socială*” (1916), unde autorii exprimă convingerea că prin procesul de socializare, societatea exercită o putere considerabilă asupra noilor membri pe care îi învață cum ar trebui să se comporte [apud: 170].

Procesul de socializare a devenit obiectul principal al numeroaselor studii, atât teoretice cât și experimentale, începând mai mult cu anii 50 ai secolului trecut, iar interesul sporit față de acest fenomen a contribuit la adăugarea în 1956 a termenului „*socializare*” în registrul Asociației Americane de Sociologie. Studiile asupra socializării tinerilor în diferite culturi (R. Benedict, F. Boas, M. Mead) au vizat analiza proceselor sociale invocându-se faptul că socializarea este

influențată de structura de clasă, religie, de caste sociale, sistemul de valori, de moralitatea individului [ibidem].

Un aport deosebit în studiul procesului de socializare a tinerilor regăsim la cercetătorii ruși Б.Г. Ананьев, А.Г. Асмолов, Л.И. Божович, И.С. Кон, М.И. Лисина, А.А. Реан, Я.Л. Коломинский, Н.М. Платонова care tratează acest concept ca: proces de asimilare de către persoană a experienței și relațiilor sociale ale mediului în care s-a născut și în care crește; asimilarea elementelor culturii, normelor și valorilor sociale, pe baza cărora se formează trăsăturile de personalitate; asimilarea experienței sociale prin implicarea în mediul social, în sistemul relațiilor sociale; proces de asimilare a normelor sociale devenite parte inevitabilă a vieții în rezultatul nevoii interne de a le urma [apud:171].

Cercetătoarea Г.М. Андреева abordează *socializarea* ca proces de intrare a unui individ în mediul social, asimilarea de către acesta a influențelor sociale, introducerea lui în sistemul legăturilor sociale [145, p. 15].

În lucrările sale, Б.Г. Ананьев [apud: 19], evocă faptul că *socializarea* în linii mari este un proces bidirecțional, adică formează individul ca persoană și ca subiect de activitate. Scopul final al acestui proces de socializare se axează pe câteva aspecte:

- formarea cunoștințelor despre oameni, societate și despre sine;
- dezvoltarea deprinderilor practice;
- dezvoltarea normelor, rolurilor, posturilor;
- dezvoltarea atitudinilor, a orientărilor valorice;
- includerea în activități practice [19, p. 45].

Socializarea tinerilor este procesul și rezultatul însușirii și reproducerii ulterioare active de către individ a experienței sociale. Conținutul procesului de socializare a tinerilor este alcătuit din *valori, norme, atitudini, abilități sociale, patternuri comportamentale*. Astfel, putem conchide că socializarea tinerilor este un proces care include în sine, interiorizarea valorilor și normelor, cunoașterea elementelor culturii.

Pentru ca socializarea tinerilor să fie cu succes e nevoie a ține cont de următoarele aspecte:

- indicatorii socioculturali prezenți, valorile și normele transmise celor din jur;
- ierarhia și prioritatea anumitor valori sociale;
- atitudinile tinerilor față de normele, regulile și valorile sociale (acceptare, manipulare, respingere etc.);
- statutul sociometric în grupul de semeni, comunicarea cu ei;
- maturitatea socială, responsabilitatea, răbdarea, autodezvoltarea;
- gândirea critică, gândirea pozitivă;

- nivelul de dezvoltare al autoaprecierii și pretențiilor;
- interdependența scopurilor ideale și reale;
- structura ierarhică a orientărilor valorice;
- nivelul de adaptare al tinerilor la normele de comportament social.

În organizarea procesului de socializare a tinerilor o mare importanță o au modalitățile de comunicare și interrelaționare, de modelare motivațional-afectivă a individului. După cum s-a stabilit mecanismele socializării sunt: *modelarea, învățarea și controlul social*.

Modelarea socială se fundamentează pe trebuința de afiliere la grup. Prin modelare se formează abilitățile sociale, atitudinile, deprinderile, conduitele.

Învățarea socială este o formă a învățării umane, prin care tânărul însușește valorile și normele grupului social.

Controlul social este o raportare a tânărului la normele și valorile sociale. Raportarea la ambianța socială, proiectarea către alții duc la acceptarea și interiorizarea de norme, valori, etaloane, pe care tânărul le transformă în reguli de comportament personal și care înlesnesc nu numai înțelegerea de sine, ci și cunoașterea altora și comunicarea cu ei.

Datorită transformărilor sociale și modificărilor în plan cultural ale tinerilor actuali, valorificarea *educației* în socializarea lor reprezintă condiția principală pentru asigurarea dezvoltării personalității în procesul de devenire complet umană. Fenomenul devenirii complet umane, este definit de socializare, ca proces de transmitere, asimilare a atitudinilor, valorilor, modelelor de comportare specifice unui grup sau comunități în vederea adaptării și integrării sociale a unei persoane. În acest sens, socializarea este un proces interactiv de comunicare, modul personal de interpretare a mesajelor și influențelor sociale.

Destul de complexă este relația dintre conceptele de „*socializare*” și „*educație*”.

Educația este înțeleasă ca *impactul asupra unei persoane, al întregului sistem de relații sociale în vederea asimilării experienței sociale, care este socializarea* [46, p. 234].

În accepțiunea lui S. Cristea – „*educația* ca produs reflectă o necesitate de natură socială, care orientează activitatea de formare–dezvoltare a personalității umane. Educația apare ca un produs al relațiilor sociale” [41, p. 108].

Educația, în considerentele cercetătoarelor E. Zolotariov și M. Mihailov, este un proces intenționat, formalizat și controlat al *socializării*. Așa dar, *educația* reprezintă reglarea și orientarea către scopuri specifice a procesului de socializare, incluzând mecanisme specifice de accelerare a procesului de socializare. Cu ajutorul sau prin educație, consecințele negative ale socializării sunt depășite sau atenuate și primesc o orientare umanitară [139, p. 7].

Educația contribuie la socializarea individului în lumea reală și este o modalitate de a o realiza. Educația reprezintă o componentă cheie, o constituentă fundamentală a socializării, deoarece permite o dobândire mai rapidă a complexului celor mai importante valori și norme sociale. Potrivit savanților A.A. Реан, Я.Л. Коломинский, există o dificultate în delimitarea conceptelor de *socializare* și *educație*, ele de fapt nu se pot separa. Autorii relevă faptul că educația, în esență, este un proces controlat și intenționat de socializare, iar socializarea este posibilă atât ca proces intenționat, cât și ca un proces necontrolat, nereglementat [184].

Socializarea individului este un proces mai larg decât procesul de ***educație***.

Educația, în viziunea Г.М. Андреева, poate fi înțeleasă ca proces de influență intenționată asupra unei persoane de către subiectul procesului educațional pentru a transfera, însuflă în el un anumit sistem de concepte, norme, valori etc. [145, p. 335].

Complinirea relației dintre *socializare* și *educație* este destul de anevoioasă, însă ea permite stabilirea delimitărilor realizabile a acestor procese și concretizarea rolurilor lor. Astfel, luând în considerație diverse puncte de vedere și modalități de raportare a unui concept la celălalt, se poate menționa că *socializarea* și *educația* se diferențiază prin aceea că:

➤ *educația* nu se reduce doar la rezultatele *socializării*, ci urmărește în plus dezvoltarea optimă a individului în raport cu potențialitățile sale native sau dobândite;

➤ *educația* vizează mai multe laturi ale dezvoltării personalității, uneori mai puțin importante în planul dezvoltării sociale a indivizilor (de exemplu achizițiile de cultură generală, datele factuale, cultivarea competențelor de studiu independent, cultivarea gustului estetic etc.), în timp ce *socializarea* vizează acele conținuturi și capacități cu relevanță explicită în interacțiunile sociale. Cu toate acestea, putem spune că scopul *socializării*, acel de integrare a individului în colectivitate, este atins prin *educație*. Cu cât educația este mai eficace, cu atât individul este mai bine integrat în universul valoric al spațiului social în care trăiește. Ineficacitatea educației, artificialitatea acesteia, generează dificultăți de adaptare și integrare socială, insatisfacție și expunere la riscul ratării sociale [90, p. 36].

Educația contribuie astfel în mod decisiv la *realizarea socializării*, respectiv la procesul de transmitere și asimilare de către individ a atitudinilor, valorilor și comportamentelor specifice condițiilor de existență socială, fiind unul dintre mecanismele cele mai importante ale *socializării*.

Ca parte componentă a procesului continuu de *socializare* este *resocializarea*.

Socializarea tinerilor este un proces prin care *individul însușește și interiorizează normele și valorile sociale, modelele comportamentale prosoziale, atitudinile respective, devenind membri al unei comunități sau al unui grup social, pe când resocializarea are sarcini mai dificile și se confruntă cu probleme majore.*

Deținerea tinerilor (18-25 ani) în închisori este o măsură extremă, întrucât are consecințe psihologice și sociale majore în viața lor. Iată de ce refacerea statutului social pierdut, precum și reorientarea spre un comportament prosocial este scopul primordial al *resocializării*.

Pentru o mai bună clarificare a conceptului de *resocializare* propunem sinteza contribuțiilor semnificative în evoluția și abordarea conceptului în diverse spații academice, evidențiind opiniile autorilor reprezentativi cercetării noastre.

Tabelul 1.1. Evoluția și abordări relevante în dezvoltarea conceptului de resocializare

Anul / autorul	Definiri conceptuale
	<i>Abordarea conceptului de resocializare spațiul academic internațional</i>
1973 A. Kennedy, D. Kerber [apud: 234]	Pentru prima dată includ conceptul de „resocializare” în lucrarea sa „Resocialization: An American Experiment. New York: Behavioral Publications” din 1973, cu referire la integrarea unui individ în mediul sociocultural, ca urmare a lipsei de socializare (resocializarea deținuților din locurile de privare de libertate), sau a unei schimbări a mediului sociocultural.
1976 A. Bandura [200]	Describe conceptul „resocializare” ca un proces care profilează puternic manifestarea comportamentului prosocial, exprimarea valorilor, cunoștințelor și experienței sociale deținute.
1979 L. Sechrest, S.O. White, E.D. Brown [234]	Estimează „resocializarea”, drept consecință a ingerinței intenționate, programate, care are ca scop atenuarea conduitei corecționale a unei persoane, realizată prin modificări a particularităților de personalitate, a valorilor și comportamentului.
2004 E. Goffman [66]	Prezintă „resocializarea” ca proces radical de modelare și reconstruire a rolurilor unui individ și a sinelui său construit social, care necesită un control, deoarece are loc adesea în sisteme sociale riguros controlate.
	<i>Abordarea conceptului de resocializare în spațiul academic rus</i>
1992 А.В. Пицелко [177]	Expune „resocializarea” ca un mijloc complex de control social utilizat în instituții specializate și în grupuri asociate cu unele sancțiuni de pedeapsă asupra celor care au încălcat normele și valorile deziderabile din punct de vedere social.
1993 Т.Г.Татицинова [189]	Apreciază „resocializarea” ca o ajustare a comportamentului deținutului la diverse medii cu respectarea legii și normelor social recunoscute.
1998 В.И. Поздняков [180]	Consideră „resocializarea” un proces prin care un individ asimilează regulile comportamentului social, exprimând calități expansive pe care nu le-a sensibilizat și manifestat anterior, sau pe care nu le-a posedat în totalitate.
2005 Н. Крайнова [165]	Definește „resocializarea deținutului” ca un proces de restabilire a individului în calitate de membru integrat în societate, în urma aplicării unui complex de măsuri juridice, social-organizatorice, psiho-pedagogice, educative în scopul neadmiterii săvârșirii unor noi fapte ilegale”.
2005 В.И. Дробышев, А.В. Чернышева [158]	Examinează „resocializarea” ca pe un mijloc orientat împotriva degradării asociale a personalității deținuților.

	<i>Abordarea conceptului de resocializare în România</i>
1995 R.M. Stănoiu [122]	Describe „ <i>resocializarea</i> ” ca proces care urmărește reformarea personalității deținuților, ameliorarea tendințelor lor reacționale, restabilirea motivației, schimbarea atitudinilor în scopul prevenirii recidivei și facilitării reinsertiei sociale a deținuților la mediul social.
1999 Gh. Florian [60]	Prezintă „ <i>resocializarea deținuților</i> ” ca dobândire de norme și valori prosociale unde valorile ocupă o poziție centrală în structura personalității deținuților.
2000 Gh. Nistoreanu, C. Păun [86]	Abordează „ <i>resocializarea</i> ” ca proces de prevenire a criminalității, care presupune aplicarea unui ansamblu de măsuri cu caracter social, cultural, economic, politic, administrativ și juridic, destinat să preîntâmpine săvârșirea faptelor antisociale, prin identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor fenomenului infracțional.
2005 M. Foucault [62]	Abordează „ <i>resocializarea</i> ” ca finalitate a aplicării pedepsei ce depășește stadiul unei corecții aplicate infractorului, fiind urmărită atingerea unui obiectiv cu rezultate pe termen lung, respectiv abandonarea de către individ a unui mod de viață bazat pe încălcarea legii și realizarea unor transformări importante la nivel psihologic.
2009 I. Durnescu [56]	Consideră „ <i>resocializarea</i> ” ca proces de corijare a condamnatului (deținutului) prin cultivarea unei atitudini respectuoase față de normele juridice și morale.
	<i>Abordarea conceptului de resocializare în Republica Moldova</i>
2000 S. Rusnac [114]	Prezintă „ <i>resocializarea</i> ” ca proces care presupune asimilarea valorilor, normelor sociale și inserția în sistemul de roluri sociale, care-l transformă pe individ în agent social, în persoană care tratează realitatea adecvat solicitărilor comunității și se comportă în conformitate cu așteptările sociale.
2010 O. Rusu [115]	Consideră „ <i>resocializarea</i> ” un proces de reorientare și integrare în viața socială a indivizilor care au promovat comportamente marginale sau deviante, având finalitatea în recuperarea și reintegrarea în societate a delincvenților și asimilarea de către aceștia a normelor, valorilor și atitudinilor acceptate.
2017 V. Plămădeală [94]	Abordează „ <i>resocializarea</i> ” ca sprijin în vederea unei bune reintegrării sociale și profesionale a deținuților, ca un ajutor în actualizarea sinelui și rezolvarea problemelor legate de situația lor socială sau viața personală.

Conceptul de *resocializare* este abordat și prin prisma unor domenii științifice, accentuându-se mai multe perspective teoretice:

Din punct de vedere psihopedagogic - resocializarea implică un sistem intenționat, complex de influență educațională care vizează depășirea de către individul cu inadaptare socială a comportamentelor asociale și însușirea modelelor morale de comportament și activitate prosociale, având ca rezultat modificarea conștientă a comportamentului într-o situație socio-culturală nouă, realizată prin integrarea în societate a individului cu probleme de comportament.

Din punct de vedere al pedagogiei sociale – resocializarea, semnifică o trecere de la o stare antisocială la o stare de adaptare socială, fiind asociată cu căutarea de instituții și agenți care să permită optimizarea acestui proces cât mai mult posibil.

Din punct de vedere juridic - resocializarea este înțeleasă ca proces de reangajare a fostului deținut într-un sistem de valori care există în societate.

Pentru evitarea recidivei, este nevoie de *resocializarea deținuților*.

Resocializarea prin **educare** se adresează deținuților a căror personalitate a suferit o inadaptare la sistemul de norme și valori general acceptate de societate.

Educarea însă, vizează mai ales infractorii a căror personalitate a suferit o *socializare negativă*, asimilând norme și valori contrare celor general acceptate de societate.

Educarea se realizează prin modalități diverse, atât teoretice, cât și practice, prin care se dorește ca deținuții/infractorii să redobândească respectul pentru oameni și lege, pentru muncă, pentru calificarea ori recalificarea profesională, etc.

Conform opiniei lui R.M. Stănoiu, „nu putem aborda conceptul de *resocializare* fără a face referire la termenul de *comportament delicvent*, care este unicul factor de a impune evidențierea procedurii de „*RE-socializare*”. În cazul în care interiorizarea normelor, valorilor și exprimarea comportamentelor prosoziale nu are loc, datorită factorilor circumstanțiali externi, dar și interni, cum ar fi, stima de sine scăzută, agresivitate înaltă, anumite trăsături de personalitate, ierarhia valorică, temperamentul etc., atunci pot apărea *comportamente delicvente*, care respectiv vor duce la repetarea infracțiunii și a recidivei”[122, p. 43].

Persoanele delicvente, remarcă M. Джефри, apar în rândurile celor **desocializate** și se întâlnesc adesea unele cu altele în anumite zone „îndoielnice”, sectoare cu rată ridicată de malnutriție, sărăcie, sinucideri, boli. Aici se concentrează persoanele cu comportamente imorale și ilegale. Fiecare comportament se focalizează în anumite zone specifice (drog, furt, prostituție) și formează o izolare culturală, constituind și reprezentând moduri de „supraviețuire” și de adaptare a indivizilor defavorizați. Indivizii desocializați au altă scară de valori și recurg deseori la mijloace nedorite pentru atingerea scopurilor, devenind surse potențiale pentru delicvență. Delicvența apare din dorința de înlăturare a barierelor sociale, de lichidare a frustrărilor [156, p. 604].

Resocializarea este concomitentă cu procesul de *desocializare* și constă în orientarea învățării și controlului social către asimilarea și manifestarea de comportamente individuale, compatibile cu valorile și atitudinile noului sistem integrator. Așadar, *resocializarea* este precedată de *desocializare*, distrugerea valorilor și modelelor de comportament însușite anterior în condiții dificile de viață ori în situații extreme.

Resocializarea deținuților are ca bază consolidarea relațiilor sociale a infractorilor cu mediul social de apartenență. Din această cauză modelul resocializării bazat pe o astfel de concepție se axează pe pedeapsa în condițiile de păstrare a libertății. În viziunea lui R. Swlbi, în condițiile privării de libertate personalitatea individului suferă schimbări distructive care fac procesul de resocializare mai dificil din acest punct de vedere [241, p. 67].

Pedeapsa, în opinia lui E. Erikson (1966) [apud: 157], are ca scop impunerea delimitărilor între comportamentul prosocial și antisocial, după cum și consolidarea cunoașterii normelor juridice și exprimarea atitudinii civice a cetățenilor de rând care respectă legea [157, p. 395]. Impunerea delimitărilor condiționează blocarea interiorizării normelor prosociale de către deținuți, ceea ce face resocializarea mai greu de realizat și în acest context este binevenită opinia lui A. Bandura (1976) care consideră că resocializarea conturează un proces de acumulare a experienței sociale, de cunoștințe, valori și comportamente prosociale [200].

L. Sechrest, S. O. White, E. D. Brown afirmă că resocializarea ar fi rezultatul unei intervenții planificate, de natură să reducă activitatea infracțională a unui individ, indiferent dacă aceasta este realizată printr-o schimbare la nivelul personalității, comportamentului, abilităților, atitudinilor, valorilor și a factorilor psihologici interni și sociali, externi care l-au determinat să săvârșească nelegiuire [234, p. 38].

Cercetătorul rus A.B. Пицелко [177] propune o abordare complexă a procesului de resocializare, evidențiind *patru etape* ale acestuia:

1. *Izolarea totală de la mediul cu influență negativă;*
2. *Orientarea spre impunerea executării normelor legale;*
3. *Dezvoltarea normelor morale ale deținutului;*
4. *Aplicarea activităților de coordonare a comportamentului prosocial și obținerea unor abilități social dezirabile* [177, p. 99].

Luând în considerație că infracțiunea reprezintă o formă de comportament condiționată de o personalitate infantilă în plan social și personal, B.Г. Деев menționează importanța aspectelor de personalitate a deținutului în procesul de resocializare. Astfel, cercetătorul evidențiază prezența unor trăsături de personalitate care contribuie la o resocializare reușită sau mai puțin reușită, deoarece procesul de resocializare este direct legat de potențialul pozitiv al personalității deținutului [155, p. 23].

Dezvoltarea potențialului pozitiv al personalității ține de procesul *actualizării sinelui* studiat pe larg de psihologul umanist A. Maslow. În opinia lui A. Maslow, resocializarea trebuie să se axeze pe dezvoltarea și armonizarea personalității în direcția actualizării sinelui. Cercetătorul mai susține că toate trebuințele umane pot fi aranjate într-o ierarhie, începând cu trebuințele

fiziologice primare – aer, apă, hrană. Apoi urmează alte patru niveluri ale trebuințelor psihice: de securitate (siguranță, stabilitate, protecție, structură, ordine), de apartenență și dragoste, stimă și respect, actualizarea sinelui [225, p. 187].

Totodată, A. Maslow [225] mai afirmă că *pierderea autonomiei* la deținuți este extrem de frustrantă și reprezintă adevărate atacuri psihologice. Această idee este susținută și de E. Goffman, care consideră că aceste atacuri psihologice în consecință pot duce la diminuarea stimei de sine, deresponsabilizare, anularea inițiativei și în consecință la depersonalizare [66, p. 46].

G.M Sykes [242] a evidențiat 5 *caracteristici* fundamentale (care se bazează pe piramida trebuințelor lui A. Maslow) care fac dificil procesul de *resocializare*:

1. *Privarea de libertate* (cea mai importantă);
2. *Deposedarea de bunuri și servicii*;
3. *Încarcerarea și privarea de relații heterosexuale* cu efecte psihologice și fiziologice deosebit de grave;
4. *Pierderea autonomiei*;
5. *Privarea de securitate* [242, p. 145].

În contextul viziunilor de resocializare a deținuților și având ca repere rolul actualizării sinelui pentru dezvoltarea personală, V. Plămădeală consideră că în legătură cu acest fenomen resocializarea nu poate fi realizată în afara contextului actualizării sinelui, din care cauză se pune un accent foarte mare anume pe acest proces, care vine să pregătească deținuții pentru liberare și consolidarea personalității acesteia în urma impactului negativ al detenției, în urma căreia indivizii nu sunt capabili a rezolva independent problemele de integrare socială și profesională [94, p. 27].

Considerentul invocat de Cr. Pripp, indică faptul că: „comportamentul infracțional constituie un sindrom al unei perturbări (decompensări) a câmpului structurat al personalității deținutului. Perturbarea mecanismelor de structurare a personalității se produce prin convergența operațională a unor procese psihofiziologice determinate de o multitudine de factori de ranguri diferite” [99, p. 96].

Referințele lansate de G. Tarde [243] și susținute de E. Sutherland și D.R. Cressey [240] atenționează asupra faptului că un element important, fără de care procesul de resocializare nu ar fi complet, este ștergerea stigmatului de infractor aplicată persoanei care a încălcat legea.

În opinia S. Rusnac [114] și A. Talmaci [130], un alt element fără de care resocializarea nu ar putea fi realizată în mod evident este constrângerea ce ajustează comportamentele individuale la cerințele comunității, contribuie la realizarea „uniformizării” și „controlului”, contribuind ca *resocializarea* să aibă sarcini mai dificile și să se confrunte cu probleme majore, deoarece schimbul de comportament este direct legat de schimbul de atitudine, iar atitudinea stă la baza valorilor.

În accepțiunea lui S.Gh. Doraș, resocializarea tinerilor deținuți se fundamentează pe cunoștințele psihopedagogice cu referire la socializarea personalității prin modelare, învățare a normelor prosociale a valorilor general umane, control social, influență socială pozitivă asupra comportamentului deținuților. În acest context, privarea de libertate trebuie să rezolve această sarcină prin promovarea valorilor umane. Penitenciarul de astăzi, în care se manifestă tendințele de înjosire, de diminuare a valorii personalității, nu poate contribui decât la dezvoltarea unor atitudini negative în raport cu societatea și normele ei, generând orientări spre recidivă. În asemenea condiții se poate vorbi despre o „luptă împotriva criminalului”, și nicidecum despre o activitate de combatere a criminalității [51, p. 129].

V. Plămădeală consideră că resocializarea deținuților presupune un proces de lungă durată, bazat pe un complex de acțiuni de ordin psihopedagogic, economic, medical, juridic și organizatoric, aplicate pentru formarea la fiecare deținut a capacității și disponibilității de încadrare, după expirarea termenului de pedeapsă, în condițiile obișnuite de viață ale societății. Cercetătoarea se referă la o personalitate deja formată, al cărui profil a căpătat contururi antisociale sub influența factorilor neuropsihici, psihologici, dar întotdeauna determinați de anumite condiții sociale [94, p. 28].

În același timp, resocializarea, este urmată de reintegrare după eliberare, a fostului deținut în condițiile sociale obișnuite este singurul mod de apreciere a eficienței muncii psihologului și a celor actori din instituția de detenție, ce permite determinarea exactă a orientării sociale a activității acesteia. Astfel putem prezuma că resocializarea este absolut necesară în procesul de reintegrare.

Procesul de resocializare din perspectiva psihologiei cognitiv comportamentale se bazează pe teoriile lui A. Bandura [199], E. Gambrill [217], B. Sheldon [238] cu privire la interacțiune, învățare și control. Teoriile cognitiv comportamentale pornesc de la o separare clară între minte și comportament. Promotorii acestor teorii B. Sheldon (1995), E. Gambrill (1995) susțin că nu putem cunoaște ceea ce se află în mintea celor din jurul nostru, ar trebui să ne concentrăm asupra comportamentelor explicite, comportamentul este învățat fie ca urmare a formării unui reflex condiționat fie ca urmare a condiționării operante, fie ca urmare a învățării sociale [54, p. 86].

I. Durnescu afirmă că teoria cognitiv comportamentală oferă un instrument eficient de schimbare comportamentală în lucrul cu persoanele aflate în detenție. După detenție îndelungată în instituțiile penitenciare are loc o dezvățare care îl face pe individ temporar incapabil să se descurce în anumite aspecte ale vieții cotidiene după liberare. Anume detenția provoacă consecințe negative atât în plan psihologic cât și în plan social, producând schimbări cognitive și comportamentale de durată. Cu cât crește gradul de adaptarea a deținutului la spațiul din

penitenciar cu atât scade receptivitatea acestuia la diferite programe de resocializare, iar șansele reintegrării sociale sunt tot mai mici [56, p. 69-71].

Cercetătorii V. Cojocaru, N. Cașner și A. Vulpescu cu referire la pregătirea pentru liberare a deținuților și resocializarea acestora menționează că procesul de *resocializare* este mijlocit de două categorii de factori care provin din:

➤ *mediul social* - promovați de colaboratorii instituțiilor penitenciare, mijloacele mass-media, familie etc.;

➤ *subcultura criminală*.

Influența subculturii penitenciare asupra comportamentului individual și de grup este mai intensă și mai puternică, decât influența organizațiilor formale și a instituțiilor sociale, astfel împiedicând procesul de resocializare [37, p. 87-88]. Aceiași autori exprimă considerentul că „subcultura asocială reprezintă o rețea de relații nemijlocite a deținuților. Ea este caracterizată de standarde informale de conduită, relații intra și intergrupale și un sistem valoric-normativ nescris. Iar, aderarea la subcultura asocială, își lasă o amprentă negativă asupra personalității deținutului, deoarece el este pus în situația să adopte un set de reguli sau norme de conduită, care sunt în relație de contradicție cu normele și valorile prosociale” [ibidem].

În procesul de resocializare, trebuie să se țină cont că detenția produce dificultăți majore în activitatea pozitivă a unei persoane revenită în condiții de libertate. Excluderea socială de lungă durată a deținuților nu fac decât să susțină acea subcultură criminală prin caracterul relațiilor pe care deținuții le stabilesc în acel mediu. În penitenciar, deținutul pierde dreptul de ași controla aspectul fizic exterior, de a se raporta la eul propriu și de a lua decizii independente ce distruge, în consecință, personalitatea lui.

Cercetătoarea T.Г. Татиудинова remarcă faptul că „resocializarea ar presupune obligatoriu restructurarea valorilor care se manifestă la nivel de comportament prosocial, prin urmare resocializare se axează pe reorientarea valorilor care au fost denaturate prin izolare culturală, crearea subculturilor marginale caracteristice adeseori tinerilor deținuți” [189, p. 54].

Analizând literatura de specialitate, putem afirma că *infracțiunea* este rezultatul firesc al *socializării incomplete sau defectuoase a personalității*, iar *resocializarea* este remodelarea personalității infractorului, ameliorarea tendințelor sale reacționale, reînnoirea motivațiilor care îi încurajază interesele și modificarea atitudinilor acestuia, în scopul reintegrării sociale prin readaptarea la mediul socio-cultural.

În baza acelor teorii, expuneri și concepte relatate mai sus se pot prezuma unele caracteristici ale procesului de resocializare a tinerilor deținuți:

➤ resocializarea vizează persoane care au săvârșit deja o infracțiune;

➤ resocializarea are drept scop imediat prevenirea recidivei, deci reprezintă o componentă a prevenirii speciale;

➤ resocializarea constituie un demers social realizat în mod științific de personal calificat în acest scop;

➤ resocializarea se bazează pe educare, reeducare și schimbare de comportament.

Determinarea orientărilor prioritare în studiul resocializării a facilitat evidențierea cercetărilor semnificative expuse cu privire la fenomenul resocializării tinerilor deținuți. Ca rezultat, putem concluziona că procesul de resocializare reprezintă un fenomen complex, și sunt mai multe viziuni cu referire la acest fenomen, unii cercetători pun accentul pe scopul final, alții pun accentul pe activitățile de resocializare.

Noi, însă din experiența noastră profesională, considerăm că ar fi cazul ca resocializarea tinerilor deținuți să fie abordată într-un mod sistemic, care ar include activități concrete de resocializare, inclusiv procesul educativ de formare a unității dintre conștiință și conduita morală, centrată pe atingerea scopului final de formare a competențelor prosociale, a normelor și valorilor sociale și restaurarea Eu-lui moral al personalității.

În scopul de a formula o *viziune proprie* asupra semnificației sintagmei științifice de **resocializare a tinerilor deținuți**, propunem următoarea definiție: ***resocializarea tinerilor deținuți este un proces educațional aplicat persoanelor aflate în detenție, cu scopul de a schimba comportamentul acestora în raport cu normele și valorile acceptate în societate, în vederea reintegrării lor sociale și prevenirii recidivei.***

În esență *resocializarea* se referă la *reformarea morală și reintegrarea socială*, având menirea de a schimba valorile, atitudinile, idealurile deținuților care pot fi realizate doar prin optimizarea relațiilor din penitenciar și facilitarea reintegrării socio-profesionale după eliberare prin exersarea unor comportamente prosociale.

1.2. Orientări științifice privind comportamentul deviant și resocializarea tinerilor deținuți

Abordarea conceptului de *resocializare* nu poate fi relevantă fără a face referire la termenul de *comportament deviant*, care este unicul factor de a impune evidențierea procedurii de „*RE-socializare*”. Propriu-zis conceptul de *resocializare* derivă din conceptul *comportament deviant*.

Comportamentul uman poate fi *conformist* și *deviant*, ambele se învață prin contacte directe pe care individul îl are cu anumite grupuri/categorii sociale.

Comportamentul deviant este o abatere educativă, culturală, socială, juridică de la regulile, normele, valorile sociale prestabilite și admise de o societate.

Comportamentul deviant exprimă totodată și un produs al controlului social, fiind un fel de alegere socială, o respingere demonstrativă a valorilor și standardelor acceptate în societate: atunci când obiectivele comportamentului social sunt necorespunzătoare posibilităților reale de a le atinge, indivizii pot folosi alte mijloace pentru a-și atinge obiectivele. De exemplu, unii indivizi, în căutarea succesului iluzoriu, a bogăției sau a puterii, aleg mijloace interzise social, și uneori chiar ilegale, și devin delincvenți sau criminali.

Comportamentul deviant poate fi considerat o conduită *aleasă* sau *impusă*.

Comportamentul deviant ales este atunci când individul/grupul caută a se face vizibil socialmente adoptând un comportament rupt de regulile stabilite.

Comportamentul deviant impus este atunci când societatea stabilește norme și acordă dreptul de a stabili deviant un individ sau un grup în momentul în care devianța poate deveni un pretext de inovație socială și poate permite instaurarea unui conflict, ducând la o eventuală schimbare socială.

Variantele patologice ale comportamentului deviant includ *crimele*, *sinuciderile*, *toate formele de dependență de droguri* și *deviația sexuală*, *tulburările mintale* și așa mai departe. Uneori acțiunea antisocială este interpretată ca o încălcare a normelor sociale, abatere de la standarde și urmărirea scopurilor cuiva în mod ilegal. De aceea, *comportamentul deviant* este adesea echivalat cu *comportamentul delincent*.

Tinerii nu au prea multe modalități alternative de a-și petrece timpul liber, societatea le oferă prea puține ocazii, medii de a se simți bine și de a-i ține departe de devianțe și infracțiuni, în același timp, depinde prea mult de ceea ce fiecare individ reușește să-și asigure sau construiască. Resursele și ofertele comunității, societății sunt prea puține pentru a susține un efort la nivel individual pe care unii tineri îl fac pentru a rămâne în mediul social dezirabil și totodată a-și satisface interesele dictate de vârstă. Succesiv carențelor de relaționale tânărul poate prezenta diferite distorsiuni specifice *personalității deviante*.

Odată ce avem de a face cu distorsiuni specifice personalității deviate, în acest context procesul de resocializare are la bază *teoriile* cu privire la comportamentul deviant (delincent, criminal), fiind strâns legate de teoriile de resocializare.

Fiecare perioadă istorică a avut modalități specifice de abordare a acestor concepte, probleme, trasând perspective de intervenții educaționale, psihologice, sociale, juridice etc.

Teoria lui S. Freud reprezintă una dintre cele mai valoroase contribuții științifice la explicarea cauzelor comportamentului deviant care are la bază *trei principii*:

1. Comportamentele și acțiunile unui adult pot fi înțelese pe baza dezvoltării sale din timpul copilăriei; experiențele negative trăite în prima copilărie își lasă amprenta asupra persoanei să justifice comportamentul deviant, chiar când individul nu le conștientizează;

2. Comportamentul și impulsurile conștiente se întrepătrund, fapt care putea explica anumite comportamente deviate. S. Freud explică apariția deviațiilor de comportament la persoane dominate de plăcerile Sinelui și la care Supra-eul este slab. O posibilă soluție în acest sens o constituie sublimarea pulsionilor inconștiente și înlocuirea acestora cu comportamente dezirabile social.

3. Comportamentul deviant este rezultatul unui conflict psihologic: Complexul lui Oedipian [apud: 82].

C. R Jeffrey [apud: 57] menționează cu privire la teoria psihanalitică a lui S. Freud, care în opinia lui nu poate defini „personalitatea sociopatică” și „conduita deviantă”, întrucât nu toți sociopații sunt nevrotici și nici nu sunt toți produsul unor conduite deviate învățate în grup [57, p. 355]. Cercetătorul remarcă următoarele caracteristici ale personalității deviate: existența unei depersonalizări sociale; formarea unui Eu și a unui Supra-Eu defectuoase ca urmare a unei identificări imperfecte cu figurile parentale; relaționare și integrare redusă în societate.

În opinia lui A. Vocila, deviantul nu interiorizează valorile culturii globale decât parțial, depersonalizează relațiile sociale, exprimă tulburări emoționale și sociale ce afectează integrarea personalității în raport cu ea însăși și cu grupul social [98, p. 33].

Teoria lui A. Aikborne și B. Cyril [apud: 12] denotă cauzalitatea multiplă a comportamentelor deviate precum și faptul că anumite conjuncturi etico-morale și emoționale ale familiei sunt mai importante decât condițiile, psihice, fizice și materiale ale individului. Această teorie evidențiază rolul climatului psihosocial și cultural din familie, apropiindu-se conform cărora comportamentul deviant este învățat de către individ și pus în aplicare în diferite situații conjuncturale. Cu toate acestea nu trebuie neglijate anumite particularități psihice ale persoanei: labilitatea emoțională profundă și extinsă [12, p. 20-22].

Teoria lui Simey și Scnidl pornește de la ideea că devianța/delicvența nu sunt caracteristice unui grup omogen, ci dimpotrivă, avem de a face cu mai multe grupuri constitutive din tipuri de personalități diferite. Autorii identifică trei tipuri principale de delicvență: *inhibat*, *nevrotic*, *psihopat*. Tabloul clinic care definește aceste tipuri de personalități include elemente precum agresivitatea, neliniștea, furtul, vagabondajul, fuga, minciuna patologică etc. [Ibidem].

Teoria lui B. Karpman [apud: 3] susține că nu există un tip unic al personalității deviate, persoane cu comportament indezirabil putând fi întâlnite în toate mediile. Acesta având trăsături și forme de exprimare diverse [3, p. 34].

Teoria lui D. M. Levy [apud: 8] arată că comportamentul deviant se poate produce prin mai multe modalități, fie ca urmare a descărcării agresivității ale cărei cauze sunt ascunse prin inhibare, fie ca rezolvare a unor conflicte sentimentale, emoționale care apar pe fondul unui climat socio-efectiv negativ [8, p. 27].

A. Fabian propune un posibil portret psihologic al indivizilor cu comportament deviant din rândul cărora cei mai mulți provin din clase sociale inferioare care trăiesc în zone rezidențiale sărace: în plan personal prezintă o serie de caracteristici congenitale fizice, intelectuale precum și o serie de particularități temperamentale, care se constituie în factori predispozanți pentru manifestări de devianță. La acesta se adaugă o dezvoltare limitată a Eu-lui, rezistența scăzută atât la influențele externe ale mediului, cât și la acele interne instinctuale, educație socială inadecvată, frustrări trăite în perioada de formare a caracterului [58, p. 30].

Teoria „rezistenței” la frustrare este o teorie specială care încearcă să concilieze perspectivele psihologice cu cele sociologice, așa-numita teorie a „rezistenței” la frustrare (teoria conțenției), elaborată de W.C. Reckless care, începând cu o critică a noțiunii de „cauză” a abaterii, propune dezvoltarea unui sistem de ipoteze explicative care să poată compensa neajunsurile teoriilor „cauzale”. Această abordare a devianței se bazează conceptual pe „structura interioară” a individului, care poate fi caracterizată ca un adevărat „scut de rezistență” împotriva abaterii de la normele sociale și a depresiei. În același context, W.C. Reckless menționează corelația dintre structurile sociale externe și structurile mentale interne, care în opinia lui sunt nemiloase și servesc ca mecanisme de protecție împotriva frustrării și agresiunii tinereții [216].

Geneza și dinamica personalității și a comportamentului deviant a preocupat un număr mare de specialiști care i-au dedicat studii importante: C. Lombroso (*Fondul genetic al comportamentului deviant*) [213], G. Tarde (*Filosofia exprimării devianței*) [243], M. B. Clinard (*Sociologia comportamentului deviant*) [204], D. C. Gibbons (*Devianța socială și criminalitatea*) [218], V. Dragomirescu (*Sociologia comportamentului deviant*) [53], T. Baciuc (*Psihosociologia comportamentului deviant*) [8] etc. Conform viziunii lor, exteriorizarea manifestărilor

comportamentelor deviante se ramifică deseori prin multiple fapte și acțiuni *infraționale*: furturile, jafurile, tâlhăriile, omorurile, însă toate aceste fapte criminale se caracterizează negativ prin multiple acțiuni antisociale, amorale însoțite de răutate, duritate, dar, totodată, sunt exercitate și din cauza *dezvoltării educative neadecvate*, fie din lipsa mijloacelor financiare, fie din lipsa afecțiunii, ce urma a fi dăruită din partea persoanelor dragi și apropiate, fie din preluarea ereditară a lucrurilor proaste și infraționale însoțite de cruzime.

Cercetătorii E. Sutherland și D. R. Cressey [240] descriu comportamentele deviante sub acte infraționale (criminale) din punct de vedere al integrării lor în grupuri informale și acceptării tradițiilor antisociale cu care se identifică infractorul.

C. Enăchescu [57] evidențiază trei elemente care interesează problema personalității infractorului:

1. Imaginea de sine (băiat bun-admis; băiat rău-respins);
2. Raporturile și evoluția: frustrări și curențe afective, traume psihosociale, familiale, profesionale;
3. Tulburările psihice: nevrotice, psihotice, psihopatie, de comportament [57, p. 354-355].

R. R. Morris exprimă considerentul că orice clasificare a infractorilor trebuie să fie în conexiune cu comportamentul infrațional [apud: 79].

Aprofundarea *comportamentului deviant* duce nemijlocit la exprimarea unui *comportament criminal*.

S. A. Shah și L.H. Roth [236] remarcă că *comportamentul criminal* este o *consecință* a *comportamentului deviant*, fiind în conexiune cu următoarele caracteristici: nivelul de agresivitate, reacția la frustrare, stabilitatea neuropsihică, adicția, predispunerea la risc, rezistența la stres, empatia, stima de sine, concepția despre sine, valorile, reținerea în dezvoltare intelectuală, autocontrol diminuat, mentalitate denaturată, predispunerea spre conflict, predispunerea la piromania, dromomanie, vagabondaj, cleptomanie și sadism. S.A. Shah și L.H. Roth diferențiază categoriile de infractori în conformitate cu motivația inconștientă și organizarea psihică deficitară. Influența ereditară asupra comportamentului infrațional nu presupune existența genelor care determină comportamentul infrațional înăscut. Genotipul influențează fenotipul prin lanțul intermediarilor, mediatorii, hormoni și neuroni care pot determina comportamentul infrațional de procesul de învățare și temperamentul. Tot ei mai consideră că este puțin probabil că caracteristicile de personalitate luate separat pot avea importanță în condiționarea comportamentului infrațional [236, p. 108]

M.R. Chaiken și J.M. Chaiken [202] propun ca comportamentul criminal să fie diferențiat în următoarele constituente: atac, amenințare verbală și fizică, jaf și tâlhărie, furt cu aplicarea

violentei, furturi ascunse, vânzări de droguri, hoție, furturi de mașini, escrocherie și șantaj și falsificarea de carduri.

Savantul rus A. H. Cyxov menționează tipologiile comportamentului criminal în funcție de criteriul frecvenței comiterii crimei (recidivist, infractor, care a săvârșit pentru prima oară infracțiunea, gravitatea infracțiunii (prezența sau absența victimei), motivele care au determinat infracțiunea, din interes de obține bunuri materiale și putere sau agresive, sau obiect al infracțiunii orientat împotriva personalității sau asupra bunurilor [188, p. 253]. Acelaș autor concluzionează că numărul de infracțiuni comise de tineri este mai mare, în comparație cu celelalte vârste. Începând cu vârsta de 10 ani, numărul infracțiunilor este în creștere, ajungând la valoarea maximă la vârsta între 15-18 ani și sunt în puțină descreștere după 21 de ani [ibidem].

În accepțiunea lui V. Dragomirescu „natura personalității individului depinde de comportamentul și modul de rezolvare a situațiilor de viață, care la rândul său sunt legate de următoarele aspecte: conflicte, conduite de refugiu, delikte, crime, resemnare, suicid” [53, p. 41].

Resocializarea tinerilor deținuți presupune procesul de reintegrare socială totală care are la bază factori psihoindividuali, endogeni care admit oferirea posibilității dobândirii: *echilibrului emoțional, utilizării productive a potențialului intelectual, menținerea integrității personalității, motivație clară axată pe aspectele prosociale, stabilirea relațiilor de colaborare, autoafirmări, autorealizări, autoreglări comportamentale.*

Cercetătoarea V. Prican accentuează considerentul că „pentru o reintegrare mai ușoară în societate este necesar ca fostul deținut să cunoască și să învețe regulile societății, care tot nu sunt suficiente din motiv că este necesară înțelegerea și respectarea legilor. Este necesar ca deținutul să interiorizeze și să accepte sub aspect de valoare respectarea legilor și să le asimileze ca valori personale” [100, p. 57].

Comportamentul deviant/infracțional este determinat de numeroși factori particulari și sociali, în rezolvarea problemei resocializării deținuților și în fiecare caz este necesară o *abordare diferențiată, individuală*, în acest scop trebuie studiată personalitatea deținuților și istoria dezvoltării sale criminale.

Autoarea F. Golu [67] constată că la vârsta de 18-25 ani, tentația drogurilor este inevitabilă, deoarece tânărul este înclinat spre imaginație și fabulație, dar și datorită egocentrismului, și împărtășirea sentimentului de a nu fi înțeles de familie, societate și chiar de nimeni. De unde apar diverse tipuri de comportament deviant, fumat, consum de alcool etc. Argumentele F. Golu, sunt orientate spre ideea că „tinerii care consumă droguri sunt potențiali deținuți, deoarece dependența și duritatea sindromului de abstenență îi determină să apeleze la orice căi pentru a obține banii necesari procurării drogurilor. După vinderea obiectelor personale, furtul banilor și a obiectelor de

valoare din casă este angrenarea în traficul stradal și furturile din buzunare, după care urmează furturile din mașini, tâlhăriile și infracțiunile comise cu violență [67, p 196-197].

În opinia lui C. Enăchescu, nevoia de libertate specifică tinerilor este o stare ce invadează și dilată personalitatea individului, tinerii o refuză în forma impusă de adulți prin revoltă împotriva realității vieții, de unde apar diverse conduite de refugiu, evaziune (fuga, vagabondaj, suicid, consum de droguri, furt, etc.) [57, p. 166].

Din concepțiile cercetătorilor J. Dacey și J. Travers [209], deducem că sarcinile fundamentale de dezvoltare a omului în perioada tinereții reprezintă achiziționarea unui comportament dezirabil social, după cum și achiziționarea rolurilor sociale responsabile.

În concluzie putem afirma că problematica de abordare a comportamentului deviant și a procesului de resocializare a fost, este și va fi un subiect important al cercetărilor existente în întreaga lume, deoarece va fi actualizată mereu tematica de cercetare a trăsăturilor comportamentale, a tehnicilor de prevenire, de proilaxie împotriva moravurilor antisociale impuse de criminali, prin săvârșirea continuă a multiplelor acte infracționale. Cât de bună n-ar fi educația, întotdeauna se vor găsi indivizi în societate care vor manifesta comportamente deviante sau criminale. Scopul primordial al resocializării, educației/reeducației este de a face tot posibilul pentru a diminua la maxim aceste comportamente.

Resocializarea ca derivată din *comportamentul deviant*, constituie procesul de *însușire* de către individ a *normelor sociale* și a *valorilor culturale* pe care *nu le-a interiorizat anterior*, ori pe care nu le-a însușit suficient de bine, ori, din contra, care se diferențiază radical de cele însușite anterior. Iată de ce, este nevoie de o corelație mai intensă între teoriile de intervenție din perspectiva comportamentului deviant (delicvent, criminal) și resocializarea tinerilor deținuți.

Resocializarea tinerilor deținuți este acel mijloc de *control social* aplicat în instituții specializate și în grupuri de transmitere a normelor, tradițiilor, valorilor sociale care încurajează, după executarea pedepsei, adoptarea unui stil de viață conform normelor general acceptate.

1.3. Importanța și specificul resocializării tinerilor deținuți

Resocializarea deținuților de astăzi nu este doar o problemă a închisorii și a serviciilor de probațiune, ci a societății în ansamblu, iar implementarea eficientă a unui anumit proces contribuie la dezvoltarea morală a societății și reduce recidiva.

Procesul de resocializare este condiționat de o multitudine de factori principali și secundari, endogeni și exogeni, sociali și psihoindividuali. Socializarea/resocializarea vizează sensul valoric al societății. Scopul oricărei societăți este de a-și menține echilibrul, ceea ce se poate atinge prin funcționarea optimă a elementelor structurii sociale: grupurilor și indivizilor. Resocializarea reprezintă un proces fundamental, care presupune acomodarea, adică soluționarea conflictelor între aspirațiile și atitudinile comportamentale ale indivizilor.

Cercetătorul O. Rusu descrie *resocializarea deținuților* printr-un „complex de măsuri legale, socio-organizatorice, psihoeducative, educaționale și de altă natură implementate în perioada închisorii și post-condamnare; un anumit proces de influențare prin instituțiile sociale, fiind aplicat cu scopul de a schimba *sistemul de valori antisociale*” [115, p. 36]. Acelaș autor menționează că procesul de resocializare a deținuților poate fi realizat prin *două etape* de bază: *etapa penitenciară* și *etapa postpenitenciară*.

1. Etapa penitenciară:

- a) adaptarea la condițiile regimului instituției penitenciare;
- b) aplicarea activă a măsurilor de influențare asupra deținuților și corijarea lor;
- c) pregătirea deținuților pentru liberare.

2. Etapa postpenitenciară:

- a) excluderea / neutralizarea influenței nefavorabile a mediului social care îl înconjoară;
- b) încadrarea în muncă și asigurarea condițiilor de viață la locul de trai;
- c) readaptarea socială la condițiile vieții în libertate [ibidem: p. 45].

V.C. Blându consideră că procesul de resocializare a tinerilor deținuți (18-25 ani) nu ar avea o oarecare diferență comparativ cu alte vârste, pentru că ating aceeași finalitate, calea însă spre atingerea finalității este diferită comparativ cu alte categorii de deținuți, fiind determinate de: deficiențele conștiinței, imaturitatea socio-afectivă, socializarea incompletă, lipsa afecțiunii materne în prima copilărie, dezvoltarea morală insuficientă, alte deficiențe psihice” [12, p. 20].

Resocializarea deținuților trebuie să aibă întotdeauna o orientare valorică de ghidare a acțiunilor individuale și sociale.

Valoriile sunt componente definitorii în procesul de *resocializare*, ele stau la baza procesului de resocializare.

Majoritatea dicționarilor definesc noțiunea de *valoare* ca *tot ceea ce este dezirabil*.

Valoarea este ceea ce trebuie să fie și de multe ori se deosebește de ceea ce este. Valoarea reprezintă suma calităților care dau preț unei ființe, unui obiect, unui fenomen, etc. Fiecare tânăr ar trebui să respecte sistemul de valori sociale, culturale, morale, personale, care în esență îi determină comportamentul și deciziile lui. Menționăm, însă, că nu toți tinerii sunt în acord cu această afirmație și adoptă valori și conduite care nu corespund dezirabilității sociale

Valorile general-umane sau valorile sociale ocupă un loc central în configurația personalității umane și orientează comportamentele, atitudinile, judecățile, deciziile și acțiunile ei. Având evidentă dimensiune socială, *valorile* au devenit relații sociale, pentru că nu orice opțiune, dorință sau apreciere individuală se recomandă substanțial, dar numai acelea care merg în consens cu opțiunile, dorințele sau aprecierile societății.

Valorile trebuie considerate drept *fapte sociale* care susțin în mare măsură ordinea socială cu un rol esențial în asigurarea socializării/resocializării.

Resocializarea privită din perspectiva valorilor general-umane (sociale) presupune obligatoriu restructurarea sistemului de valori care se manifestă la nivel de comportament prosocial. Asimilarea valorilor ghidează comportamentele prosociale, care la rândul lor pot facilita procesul de resocializare la tinerii deținuți. În intenția de a construi un nou univers subiectiv tinerii deținuți își evaluează experiența anterioară prin prisma prezentului. Spontan sau conștient, ei selectează din potențialul de modele de comportament, modele de viață și relații interpersonale acele valori care le confirmă și le susțin autonomia și autoidentificarea.

Cercetătorul S.H. Schwartz [232] cu referire la problema *valorilor*, desprinde cinci *aspecte importante* ale acesteia:

1. Valorile sunt idei (credințe), dar nu sunt „reci”, ci sunt îmbibate de emoții;
2. Valorile sunt scopurile dorite și comportamentele prin care se promovează respectivele scopuri (corectitudine, integritate, utilitate, etc.);
3. Valorile depășesc comportamentele și situațiile specifice (de exemplu, conformitatea cu școala, serviciul, familia, prietenii, străinii etc.);
4. Valorile sunt repere pentru selectarea și evaluarea comportamentelor și a evenimentelor;
5. Valorile, atât la nivel social, cât și la nivel personal, sunt ordonate în funcție de importanța lor pentru a forma un sistem de valori [232, p. 15].

Conceptele cele mai importante cu care se intersectează *valorile* sunt: *atitudinea, norma, idealul, interesul, nevoia și trăsăturile de personalitate.*

Față de *normele sociale*, care sunt și ele standarde ale conduitei, *valorile* sunt prescrieri mai generale ale modului de comportament, fiind, în același timp, și scopuri, și stări ale existenței umane. *Normele sociale* ne spun cum să ne comportăm în anumite situații, dar nu sunt un mijloc

de a ne organiza viața pe termen lung. De a saluta un cunoscut este o normă, o obișnuință, dar nu o valoare propriu-zisă.

Conform viziunii lui L. Dacey și J. Travers, *valorile* indică o măsură a dezirabilității care are puțin de-a face cu situația particulară, aceeași *valoare* poate fi punctul de referință pentru mai multe standarde specifice. Pe când *normele sociale*, sunt auto-dobândite, practicate și par mult mai exterioare și impersonale, în timp ce *valorile* se simt mai adânc înrădăcinate în sine [209, p. 31].

În considerația sociologului român P. Andrei [apud: 33], *idealurile* sunt *valorile generale* pe care indivizii le formulează sub influența societății, valorile la care se străduiesc din toate puterile pentru realizarea lor și valorile prin care sunt măsurate toate celelalte valori. Autorul se referă aici la idealul uman al unei individualități care transcende viața de zi cu zi. Dar, de obicei, idealul vieții ne apare ca o rețea de aspirații și aspirații ale indivizilor care și-au evaluat propriile posibilități și tendințe în dezvoltarea socială. *Idealurile* par mai concrete decât *valorile* și nu servesc drept criterii după care evaluăm acțiunile celorlalți [33, p. 385].

M. Rokeach consemnează distincția dintre *valoare* și *interes* în următorii termeni: „Un interes este doar una dintre manifestările valorii și, prin urmare, are doar câteva dintre atributele acesteia. Un *interes poate ghida acțiuni*, poate servi funcțiilor de adaptare, apărare, cunoaștere și actualizare a Eu-lui. Dar interesul nu este clasificabil ca un mod ideal de comportament sau ultima stare a existenței. Ar fi dificil de argumentat că un interes este un standard sau că are caracter de „trebuie”. Nici valorile nu pot fi identificate după interese [230, p. 167].

Trăsăturile de personalitate sunt similare cu *valorile* în gradul de generalitate al structurilor personalității. Cu toate acestea, în timp ce valorile sunt criterii de dezirabilitate, trăsăturile tind să fie configurații de personalitate dexter, neutre din punct de vedere al valorii. Trăsăturile de personalitate sunt stiluri de comportament, nu scopuri de urmărit. În ceea ce privește relația dintre valori și atitudini, valorile ne apar ca date obiective, ultra-personale, fapte sociale dintr-o perspectivă macro-socioculturală [91, p. 67].

Valorile determină profilul personalității umane și orientează deopotrivă atitudinile, judecățile și acțiunile omului; într-un anume sens, *valorile* se exprimă în *atitudini*.

Atitudinile apar ca fiind instrumentale, față de *valori*, plasate mai în centrul sistemului motivațional, valorile determină și asigură direct procesele de apărare și manifestare a Eu-lui, a stimei de sine. Conținutul atitudinilor este legat de aceste mecanisme doar mijlocit, deoarece *atitudinile* nu sunt *standarde* (criterii) ale comportamentelor, în vreme ce *valorile* au prin excelență această funcție.

Abordările ce plasează natura, geneza și funcționalitatea valorilor în exclusivitate în obiectivul condiționărilor sociale nasc pronunțate dificultăți în interpretarea unor fapte de viață. În

concepția lui B.F. Skinner [apud: 5], însăși natura și substanța valorilor sunt reductibile la procesele de achiziție a acestora, în fapt la examinarea condiționărilor relevante ale mediului social. În acest fel, așa-numitele „*judecăți de valoare*”, considerate tradițional în afara științei - axiologia se ocupă de ele, dar nici ea nu poate răspunde la întrebarea de ce ceva este mai dorit decât altceva, ar fi explicabile prin știința comportamentului. Astfel, propoziția normativă „*Nu trebuie să furi*”, prezentată ca o poruncă supranaturală sau, ca ținând de domeniul eticii pure, poate fi ușor transpusă în termenii: „*Dacă vrei să eviți pedeapsa, să nu furi!*”. Mult înainte de a fi formulată ca normă, insistă B.F. Skinner, oamenii îi pedepseau pe cei care furau. La un moment dat, furatul a fost considerat un lucru dezagreabil și de către membrii comunității ce nu fuseseră încă victime. Cineva cu un puternic prestigiu și cu autoritate putea avertiza pe o altă persoană: „Să nu furi”, fără a menționa și consecințele. A luat naștere în acest mod *norma* [5, p.76].

M. Rokeach [230] a propus o clasificare a valorilor în două categorii:

1. *Valori terminale* care reprezintă *preferințele* unei persoane, privind ceea ce vrea să realizeze în viață, obiectivele pe care le urmărește pe întreg parcursul vieții. Aceste valori sunt: confortul, o viață captivantă, realizarea, pacea, frumusețea, egalitatea, securitatea, libertatea, fericirea, armonia, dragostea, securitatea națională, stima de sine, aprecierea socială, prietenia adevărată, înțelepciunea și bucuria.

2. *Valori instrumentale* care reprezintă *mijloacele* prin care să fie atinse obiectivele: ambiție, receptivitate, competență, veselie, curățenie, curaj, iertare, serviabilitate, onestitate, creativitate, independență, intelectualitate, logică, obediență, politețe, responsabilitate, autocontrol, afecțiune. Valorile instrumentale sunt conduite dezirabile din perspectivă socială, au capacitatea de a motiva pentru acțiunile de atingere a scopului. Astfel, criteriul operant în problema valorilor devine criteriul scop-mijloc [230].

P. Andrei [apud: 33] avansează 7 criterii de clasificare a valorilor:

- ✓ *valabilitatea*: valori relative și valori absolute, valori obiective și valori subiective;
- ✓ *calitatea*: valori pozitive și valori negative, valori scopuri și valori efect;
- ✓ *subiectul pe care se centrează*: valori autopatice (pe sine), valori heteropatice (pe altă persoană), valori ergopatice (pe ceva nepersonal);
- ✓ *motivul aderării la valori*: valori accidentale, valori tranzitorii, valori propriu-zise ale persoanei;
- ✓ *obiectul valorilor*: valori economice, valori etice, valori juridice, valori politice, valori estetice, valori morale etc.;
- ✓ *facultățile psihice aferente*: valori sensibile, valori sentimentale, valori cognitive sau intelectuale;

✓ *sfera de întindere a valorilor*: valori individuale, valori sociale [33, p. 387].

Valorile se produc ca dorință, ca și calitate proiectată și dorită, raportată la anumite lucruri, fenomene, evenimente, idei etc.

Un loc aparte în resocializarea deținuților îl au **orientările valorice**. *Valorile conștientizate* devin *orientări valorice*. Fiind un construct spiritual complicat orientările valorice îndeplinesc un anumit rol și funcții în comportamentul personalității deținuților.

Orientările valorice a deținuților reprezintă valorile sociale conștientizate și acceptate, care exprimă scopul vieții lor și mijlocul de bază în atingerea acestui scop, totodată fiind și mecanisme reglatorii ale comportamentului social. Orientările valorice devin criterii în luarea deciziilor în situația alegerilor morale.

Structura *orientărilor valorice*, după Ю.А. Алферов [141], include trei *coordonate principale*:

1. **Coordonata cognitivă** care conține aspectul informațional (cunoașterea și credința persoanei de această valoare) și o perspectivă de timp (gradul de influență a evoluțiilor viitoare anticipate legate de valoarea pe percepția individului de ei în acest moment). În plus, acesta include percepția, evaluarea și așteptările cu privire la obiectul de diferite valori sociale și stereotipurilor din societate, în evaluarea unor beneficii, opinie de grup pe diferite obiecte.

2. **Coordonata afectivă** include relaționarea emoțională, orientarea și intensitatea sentimentelor, reflectarea sentimentelor cu care se confruntă subiectul la această valoare. Fiecare preferință ca o componentă a orientării valorice durabilă conține o experiență pozitivă.

3. **Coordonata dinamică și comportamentală (conotativă)** formează intenția spre un anumit comportament determinând orientările valorice în legătură cu comportamentul real al individului. Aceasta reflectă faptul că oamenii nu numai într-un anumit mod se referă la obiect ca o valoare, pe baza convingerilor lor, dar tind să se comporte în consecință [141, p. 194-195].

Studiile efectuate de В. Ф. Пирожков, А. С. Михлин [apud: 193] au dezvăluit *cinci valori fundamentale*, care sunt cele mai *importante pentru deținuți*: **familia, serviciu interesant, securitate materială, educație, locuința**. Ei au stabilit dependența orientărilor valorice de vârsta și sexul deținutului, durata pedepsei, tipul de instituție unde își ispășește pedeapsa.

Familia ca valoare. Familia este valoarea supremă, o binecuvântare care nu poate fi înlocuită cu nimic. Conținutul de fericire de familie constituie înțelegere, fidelitate, de a avea copii, sănătate a membrilor familiei, îngrijire reciprocă, confort, și altele. Cunoașterea relației deținutului cu familia, valoarea familiei pentru el poate fi un imbold puternic pentru resocializare.

Un **serviciu interesant ca o valoare**. Deținutul prefera de multe ori locul de muncă care implică creativitate, diversitate, ingeniozitate, care promovează dezvoltarea personală, provocând

un sentiment de satisfacție. Sarcina personalului închisorii și a serviciilor psihologice consta în educarea deținuților pentru a avea un interes durabil pentru muncă, care contribuie la resocializarea lor și adaptarea pozitivă în libertate. În același timp, aceste persoane au probleme cu punerea în aplicare a dreptului la muncă, deoarece mulți dintre ei nu au o profesie sau o specialitate.

Securitatea materială ca valoare. Cele mai multe dintre nevoile materiale ca urmare a stilului de viață penal dobândit devine un caracter pervers și mod satisfăcător, care prezintă un pericol pentru societate. Cunoașterea atitudinii deținuților față de prestații reale sau așteptările materiale permite să se prezică comportamentul fiecăruia dintre ei și de a dezvolta programe individuale și de grup pentru ai orienta spre schimbare și resocializare corectă.

Educația ca valoare. Educația este prin definiție o valoare, s-ar putea spune, valoare umană supremă, căci datorită educației omul devine om (I. Kant). Educația nu înseamnă un simplu cumul de cunoștințe sau valori, ci presupune poziționare, operaționalitate și aplicativitate în raport cu ceea ce se acumulează. Educația și formarea generală profesională este unul dintre principalele mijloace de corectare și resocializare a deținuților. Nivelul de educație al deținuților este de obicei scăzut. Dezvoltarea și consolidarea motivelor de învățate la deținuți ar putea contribui la o dezvoltare individuală și de grup bine organizată.

Locuința ca valoare. În prezent, este foarte dificil pentru un fost deținut de a procura o locuință. În plus, există și unele restricții cu privire la viza de reședință pentru persoanele condamnate în anumite localități [193, p. 56]

Orientările valorice ale deținuților diferă nu numai în grad de intensitate și eficacitate, dar și de conținutul, structura internă. Este important de stabilit ce valori predomină la deținuți. Mai multe studii [37; 103; 136; 180] care promovează resocializarea deținuților, apreciază drept *valori*:

- *Libertatea* (sensibilitate la restricțiile și interdicțiile suplimentare);
- *Sănătatea*, care depinde de condițiile specifice de pedeapsă (cazare, supra aglomerate, regim alimentar dezechilibrat);
- *Comunicarea* cu rudele și prietenii, întâlniri extrem de rare cu ei și încălcări legate de legăturile sociale, promovarea tensiunii, exacerbate de foame sexuală;
- *Distrația* - nevoia de descărcare, absența la diferite petreceri și a altor forme de reducere a stresului care stimulează conflictele;
- *Suportul spiritual* (moral) și *material* - nevoia nesatisfăcută de a fi interesat (cum ar fi alți deținuți) este și cauza de singurătate și un sentiment de inutilitate;
- *Serviciul interesant.* În condițiile de detenție este utilizată munca prost plătită, non-calificată, care agravează percepția lui ca o forță care este considerată ca un mijloc de pedeapsă.

În opinia lui В.П. Голубев, Ю.Н Кудряков și Г.Ф. Хохряков [154] orientările valorice asociate cu influență asupra comportamentului deținuților sunt: libertatea; sinele propriu; justiție; familie, soție, copii; prieteni; profesie, educație; autoritate; bogăție. Aceiași autori constată faptul că doar unul din 7 deținuți cu vârsta tânără își creează planuri de viață pentru viitor, în timp ce se afla în detenție. Acest fapt poate fi explicat prin fenomenul de „ruperea planurilor de viitor”, în cazul în care își pierd valoarea motivațională și posibilitatea de a fi realizate. [154, p. 44].

Compararea orientărilor valorice ale deținuților, în anii '90 și '2000 au arătat că s-au schimbat structura acestora. Astfel, că cele mai importante valori devin: *sănătatea, prietenii, rudele, bunăstarea materială, familia, independența, educația, lucru liniștit și ne obositor, distracția și bucuria, punerea în aplicare a creativității, potențialul fizic, religia, statut social și financiar ridicat*. Cu toate acestea, metodele de realizare a bunăstării materiale, autonomia și independența, statutul social ridicat au un caracter ilegal.

Rezumând studiul teoretic și confruntând opiniile mai multor cercetători cu privire la orientările științifice, importanța, specificul și valoarea resocializării tinerilor deținuți, constatăm că majoritatea deținuților optează pentru următoarele valori: familie, bunăstare materială, dezvoltare și independență și mai puțini aleg locul de muncă, religia.

Planurile de viață definesc comportamentul tinerilor deținuți și disponibilitatea lor spre resocializare. Întrucât resocializarea trebuie realizată prin educație, instruire, activități de muncă utile, activități de petrecere a timpului liber etc., de aici reiese că resocializarea tinerilor deținuți este un proces mai amplu care trebuie să conțină cel puțin două componente:

1. *Educație socială* (formarea responsabilității sociale, a deprinderilor de viață, învățarea meseriilor bine plătite, selectate după aptitudini, asumarea unor valori și norme sociale, civice general acceptate etc.);

2. *Schimbare comportamentală* (reînvățarea normelor și valorilor prosociale).

Pentru realizarea acestor deziderate, este necesară cunoașterea normelor și valorilor tinerilor deținuți, astfel se va putea asigura și ajuta tinerii deținuți să se reintegreze cu succes în societate. Așa dar, putem afirma că procesul de resocializare a tinerilor deținuți de 18-25 ani neapărat include componentele *de educație socială și schimbare comportamentală* ce au ca fundament *formarea atitudinilor* ce se bazează pe *valori și orientări valorice*, interiorizate și exersate. Astfel, cunoscând sistemului valoric al tinerilor deținuți, se va putea prognoza comportamentul deținuților și după eliberare.

1.4. Concluzii la capitolul 1

Studiul și analiza fundamentelor psihopedagogice, abordările și orientările teoretice, a literaturii de specialitate cu privire la conceptul de resocializare, componentele acesteia, importanța și specificul resocializării tinerilor deținuți au permis să concluzionăm următoarele:

1. În baza studierii conceptelor fundamentale: *socializare* (care în esență și generează resocializarea), *desocializare*, *educație*, *norme prosoziale*, *valori sociale (general umane)*, *control social*, *influență socială pozitivă* a fost fundamentată importanța *resocializării tinerilor deținuți*, care presupune un *proces educativ* bazat pe un complex de acțiuni de intervenții educaționale, psihologice, sociale, juridice etc., aplicate persoanelor aflate în detenție, având ca scop *transformarea comportamentului acestora în raport cu normele și valorile acceptate în societate, în vederea reintegrării lor sociale și prevenirii recidivei*.

2. S-a stabilit că *resocializarea tinerilor deținuți* se referă la personalități deja formate, al căror profil a căpătat contururi antisociale sub influența mai multor factori, determinați de anumite condiții sociale și educaționale defectuoase. Totodată s-a precizat că detenția produce dificultăți majore în comportamentul tinerilor, datorită condițiilor în care se află și a specificului de vârstă. Prin urmare, s-a menționat că procesul de resocializare din perspectiva educațională va provoca o reconfigurare semnificativă a personalității deținuților, o asimilare de către deținuți a normelor, obiceiurilor, valorilor cu orientare prosoțială, ce au fost denaturate din cauze de ordin personal, educațional sau social. În acest sens, procesul de resocializare va presupune o reformare morală și reintegrare socială.

3. S-a demonstrat că un rol esențial în procesul de resocializare îl au *valorile*, fiind considerate componente definitorii ale *resocializării tinerilor deținuți*. Valorile ocupă un loc central în configurația personalității tinerilor deținuți, orientându-le comportamentele, atitudinile, judecățile și acțiunile lor, iar resocializarea privită din perspectiva valorilor presupune obligatoriu restructurarea sistemului de valori care se manifestă la nivel de comportament prosoțial. În acest sens, valorile determină profilul personalității tinerilor deținuți și orientează deopotrivă comportamentul lor exprimat în trăsături de personalitate, atitudini, acțiuni, decizii etc.

4. S-a argumentat că valorile conștientizate și interiorizate devin *orientări valorice*, iar orientările valorice ale tinerilor deținuți reprezintă valorile sociale conștientizate și acceptate, care exprimă scopul vieții lor, fiind și mecanisme reglatorii ale comportamentului social și criterii în luarea deciziilor morale. Totodată s-a stabilit că un rol aparte în procesul de resocializare îl au trăsăturile de personalitate ale tinerilor deținuți, prin gradul lor de generalitate și implicare în structura personalității care se aseamănă cu valorile. Analiza acestor concepte a facilitat

considerentul că *valorile* sunt criterii ale dezirabilului, iar *trăsăturile de personalitate* sunt caracteristici axiologice instrumentale ale personalității.

5. Analiza literaturii consacrate în domeniu a permis să conchidem că resocializarea tinerilor deținuți este un proces foarte amplu care trebuie să conțină cel puțin două componente:

- *educația socială* (formarea responsabilității sociale, a deprinderilor de viață, învățarea meseriilor social apreciate, selectate după aptitudini, asumarea unor valori și norme sociale general acceptate etc.);

- *schimbarea comportamentală* (reînvățarea normelor și valorilor prosoziale).

Cunoscând sistemului valoric al tinerilor deținuți, se va putea prognoza comportamentul deținuților și după eliberare.

2. CONDIȚII ȘI VALORI PEDAGOGICE ÎN RESOCIALIZAREA TINERILOR DEȚINUȚI

2.1. Oportunitatea cunoașterii particularităților individuale ale personalității tinerilor deținuți (18-25 ani)

Acceptând ideea că tinerii sunt prezentul și nu doar viitorul, aceștia sunt un element cheie în dezvoltarea socială a oricărei țări. Deși în Republica Moldova au fost adoptate politici educaționale pentru modernizarea și eficientizarea învățământului care să satisfacă nevoile actuale și viitoare ale pieței forței de muncă, actualmente, sistemul de educație încă nu este conectat suficient de bine cu cerințele pieței muncii. Lipsa locurilor de muncă atractive tinerilor, veniturile joase, lipsa infrastructurii adecvate la nivel local și riscurile sporite de sărăcie sunt cauzate de posibilități socio-economice limitate, care împiedică tinerii, în special grupurile vulnerabile, să-și atingă aspirațiile personale și profesionale. Pe acest fundal, tot mai mult crește numărul infracțiunilor în rândul tinerilor care reflectă starea de „sănătate” a societății contemporane moldovenești.

Vârsta cuprinsă între **18-25 de ani** este considerată de mai mulți autori ca perioadă ce se suprapune atât cu perioada *adolescenței târzii* (18-20 ani) cât și cu perioada *tinereții* (20-25 ani). Iată de ce vârsta de *18-25 ani*, în dependență de criteriul care stă la bază este numită în mod diferit.

Clasificarea internațională a vârstei (Quinn, 2000) include tinerii în intervalul 18-40 ani.

În opinia cercetătorului E. Albu [4]. *tinerețea* este perioada de trecere de la adolescență la stadiul de adult integrat social. Autorul menționează trei etape:

- *adolescența timpurie* (pubertatea) (11–14 ani);
- *adolescența mijlocie* (14–18 ani);
- *adolescența târzie/tinerețea* (18 – 21 / 25 ani) [4, p. 16].

În abordarea vârstei aderăm la viziunea lui E. Albu care corespunde specificului cercetării noastre. Totodată se va ține cont și de prevederile Articolul 21 din Codul Penal al Republicii Moldova care prevede facilități în condamnarea cu privațiune de libertate pentru minorii care au împlinit vârsta 14-18 ani, iar începând cu vârsta de 18 ani, tinerii sunt atrași la răspundere penală pentru orice tip de infracțiune după cum și maturii [36, p. 7].

Această categorie de vârstă 18-25 ani, este o perioadă destul de contradictorie, cu multe divergențe atât în plan personal, cât și social, cu un specific psihologic de manifestare care de multe ori avantajează comiterea infracțiunii cât și recidiva.

Cunoașterea particularităților individuale ale personalității tinerilor cu vârsta de 18-25 ani, care comit infracțiuni și față de care se aplică detenția va favoriza organizarea demersului socioeducațional și a procesului de resocializare a lor.

Comportamentului infracțional/delincvent/criminal se poate realiza în funcție de unele criterii de vârstă care îi conferă un grad sporit de specificitate.

Conform analizei teoriilor moderne efectuate de V. C. Blându, în care se menționează că persoanele cu vârsta cuprinsă între 18/20 și 25 de ani sunt considerate „aduți emergenți” sau „în devenire”, subliniindu-se astfel, trecerea mai rapidă peste adolescență și intrarea în viața adultă. Autorul scoate în evidență caracteristica acestei perioade menționând maturizarea individului din punct de vedere biologic, intelectual și moral [12, p. 95].

R. Kampbel [apud: 53] atrage atenția că tânărul rămâne în urmă din perspectiva maturizării afective. Tânărul se află în căutare de valori, preia critic modele oferite de societate încercând să-și contureze propria identitate socială, fapt ce facilitează includerea acestor persoane în diferite activități menite să formeze valori social dezirabile [53, p. 62].

În considerentele lui Ig. Racu și Iu. Racu, vârsta adolescenței se manifestă prin cele mai dramatice contradicții între dezvoltarea biologică și cea social-psihologică, între aspirații și posibilități, între diferite categorii de necesități și modalitățile de satisfacere a lor. Deci, această perioadă de vârstă este plină de contradicții, fapt ce complică procesul de formare a valorilor social dezirabile [105, p. 191].

După cum relevă L. Trofăilă, în perioada adolescenței târzii, schimbările fizice și biologice creează uneori stări de teamă, frustrare sau din contra stări euforice, Această vârstă este perioada când omul încearcă să se adapteze la presiunea socială și să stabilească un anumit echilibru între normele și valorile interne și externe [131, p. 186].

Perioada tinereții are anumite caracteristici definitorii ce-i conferă o notă mai deosebită în raport cu celelalte etape de vârstă. Prima caracteristică distinctă, care trebuie menționată, este dezvoltarea conștiinței și a conștiinței de sine la tineri. La vârsta 18-25 ani tinerii se confruntă cu schimbări multiple legate atât de maturizarea sexuală cât și de descoperirea realității sociale. Tot în această perioadă au loc schimbări semnificative pe dimensiunile socio-culturale și profesionale, care influențează demnitatea și onoarea tinerilor. Astfel, orientările lor comportamentale devin mai bine definite având implicații serioase în comportamentul lor ulterior.

Un rol important la această etapă de vârstă îl dețin aspirațiile și convingerile tinerilor că vor îndeplini roluri de prestigiu în societate, acest lucru constituind tendința spre socializare a acestora.

În opinia cercetătoarei F. Golu, diversitatea dezvoltării psihice la această vârstă, generează noi conduite și modalități de relaționare cu cei din jur, forme originale de înțelegere și adaptare. Adaptarea la mediile sociale și manifestarea unor conduite normative acceptabile, îi permit integrarea reușită în viața socială. În plan social relațiile devin semnificative, adică crește timpul petrecut cu prietenii, grupurile se extind, dezvoltându-se sentimentul lealității. În procesul de adaptare tânărul parcurge o perioadă de afirmare și activism plină de provocări. Confruntările cu ceilalți îl ajută să se raporteze la grupul de referință pentru a ași identifica Eu-l [67, p. 184].

Conform viziunii lui K. Keniston, problemele tinerilor sunt condiționate de contradicțiile dintre *Eu-l personal* și *societate*, de necorespunderea între cum se văd pe sine și cum după părerea lor vor să-i vadă societatea. Toate acestea scot în evidență maturizarea socială a tinerilor în această perioadă de vârstă. Același autor menționează faptul, că tinerii pot simți disconfort în contact cu faptele culturale (distracții, moda) până la posibilități economice și de studii. Deseori tinerii sesizează ca societatea este deosebit de rigidă și îi limitează în drepturi, din care cauza încearcă să se izoleze de ea [223, p. 67].

Luând în considerație că tinerețea este prima perioadă a vârstei adulte, are loc construirea identității adulte, ca rezultat la experiențelor repetate de exercitare eficientă a rolurilor, familiale, sociale, profesionale. Tinerețea, în viziunea lui R. Rîșcanu, reprezintă o perioadă de maximă vitalitate, de manifestare maximală a capacităților și abilităților individuale în care oamenii se centrează pe realizarea de sine cât și pe relațiile de cuplu și familiale [110, p. 84].

În accepțiunea cercetătorilor U. Șchiopu și E. Verza, tinerețea timpurie 18/20 și 23/25 ani contribuie la stabilizarea intereselor cunoașterii, autoidentificării și afirmării sociale la determinarea perspectivei profesionale, în această perioadă se schimbă caracterul relațiilor sociale, preferință dându-se celor interpersonale, dominate de sentimentul dragostei, prieteniei, atașamentului. Tinerii sunt non conformiști, deschiși spre noutate, predispuși spre a schimba ordinea dezagreabilă a lucrurilor [118, p. 115-116].

Relațiile cu semenii sunt foarte importante în această vârstă, acoperind necesitatea de comunicare intimă. Procesul de socializare a tinerilor contribuie la stabilirea relațiilor interpersonale, dezvoltarea abilităților de comunicare dar și la dezvoltarea valorilor morale. Riscul aderării la grupuri asociale și antisociale, atunci când are loc degradarea normelor sociale și a valorilor morale, iar acțiunile tinerilor capătă caracter deviant (beții, acte de huliganism, infracțiuni). Cu alte cuvinte mulți autori consideră că la vârsta de 18-25 de ani, persoanele au multe trăsături comune și pot fi introduși într-un grup unic de cercetare.

În contextul tinerilor ce se încadrează în această perioadă de vârstă și au comis infracțiuni, cercetătorul Gh. Florian, indică asupra faptului că tinerii cu vârsta 18-21 de ani care la

condamnarea anterioară nu comiseseră nici o infracțiune de acest gen, la revenire 13% din ei au fost condamnați pentru asemenea fapte [61, p. 121]. Același autor menționează în legătură cu particularitățile de vârstă, că motivele psihosociale de comitere a infracțiunii caracterstice perioadei date de vârstă, ar include:

- ✓ starea de ebrietate (30,04%),
- ✓ nevoia de bani (19,34%),
- ✓ nevoia de a ajuta familia (8,64%),
- ✓ lipsa unui loc de muncă (8,02%),
- ✓ spiritul de aventură (5,86%),
- ✓ ajutorarea prietenului sau a rudei (3,06%),
- ✓ nerecunoașterea faptei (3,09%),
- ✓ răzbunarea (2,98%),
- ✓ distracția (1,54%),
- ✓ fără nici un motiv (9,77%),
- ✓ alte cauze (7,10%) [ibidem].

Cercetătorul J.C. Gibbs remarcă că tinerii se orientează spre viitor cu o alegere conștientă, construindu-și planuri mărețe și având așteptări, pe care le proiectează pentru viitor. Generația tânără este sensibilă la cerințele societății, la valorile ei, la contradicțiile politice din societate. Toate aceste așteptări depind de împrejurările sociale și culturale în care trăiesc [219, p. 34].

Unul dintre cele mai importante procese la vârsta tânără este *formarea identității la tineri* exprimată prin constituirea *conștiinței de sine* și a imaginii relativ stabile a *Eu-lui*. Latura acțională a acestei imagini este tendința de a fi și de a se considera matur sau „sentimentul maturității”.

Formarea *sentimentului identității* în tinerețe stă la baza personalității stabile din perioada adultă. Astfel că cercetătorii G.J. Seamon și T.D. Kenrick consideră că sentimentul identității poate fi definit ca un sistem unitar alcătuit din valorile, atitudinile și însușirile noastre de personalitate care ne definesc, adică exprimă cine suntem noi [233, p. 428].

E. Erikson consideră că, identitatea de sine îmbunătățită este însoțită de creșterea încrederii în sine, autonomie crescută și frecvența redusă a comportamentelor opuse, aparent neconforme. Unii oameni sunt incapabili să-și formeze propria identitate chiar și ca adulți. Ei rămân în stadiul confuziei de rol. Acești adulți nu au obiective specifice și adesea își schimbă locurile de muncă și partenerii. Alții își formează identități negative. Se simt ca niște pierdanți, se simt singuri și alienați, devin delincvenți, consumă droguri și, în cazuri extreme, se sinucid [198, p. 123].

Referitor la identitatea de sine cercetătorii I. Racu și Iu. Racu evidențiază trei moduri:

- *pozitiv* - care presupune o bună acceptare de sine;

➤ *negativ*-care conduce la delinvență, deoarece se dezvoltă imagini de sine opuse valorilor culturale ale societății;

➤ *incert* - ceea ce presupune criza de identitate [105, p. 145].

Particularitățile afective ale tinerilor. Spre sfârșitul acestei etape de vârstă, tânărul își îmbogățește experiența afectivă, devine mai independent, are mai multă încredere în sine, și în același timp devine mai stabil emoțional.

Crizele de afect și opoziționismul sunt specifice atât adolescentului cât și a tânărului. Negativismul și opoziția exprimă dorința tânărului de a se delimita și individualiza ca identitate, de a-și demonstra capacitatea de a acționa independent. Tânărul se opune lumii pentru a se diferenția de ea, pentru a se identifica și personaliza [134, p. 86].

Sentimentele de prietenie și iubire sunt deosebit de importante, dar și alte sentimente și pasiuni pot fi puternice și stabile. Pasiune pentru sport, domenii artistice sau științifice. Emoțiile și pasiunile negative se pot intensifica, cum ar fi gelozia, răzbunarea, pasiunea pentru jocurile de noroc și jocurile pe calculator etc. Tinerii care sunt în conflict cu legea își exprimă dorința de a se revolta, de a protesta contra sistemului justițiar, contra victimei.

Schimbările în *sfera cognitivă* în perioada tinereții sunt destul de accentuate. În perioada tinereții continuă dezvoltarea aptitudinilor de gândire și, ca rezultat, se lărgeste conștientizarea realității, se amplifică limitele imaginației, diapazonul raționamentelor și înțelegerii. Aceste noi posibilități în cunoaștere, contribuie la acumularea intensă a cunoștințelor. Pentru dezvoltarea cognitivă a tinerilor este caracteristică gândirea abstractă și utilizarea deprinderilor, abilităților metacognitive [4, p. 86]. O altă formațiune caracteristică acestei perioade de vârstă este dezvoltarea gândirii în noțiuni care favorizează afirmarea personalității mature. Л.С. Выготский a sesizat raportul dintre dezvoltarea autoconștiinței tânărului și nivelul de formare a noțiunilor prin evoluția gândirii abstracte [apud: 131].

În contextul celor afirmate anterior putem identifica *caracteristici comune ale tinerilor* cu vârsta 18-25 ani, care contribuie la amplificarea ponderii infrafracțiunilor comise de ei:

- *caracteristici de identitate* cum ar fi: demonstrativitate nonconformistă, confuzia în sentimentul identității, care conduce ulterior la formarea unei personalități instabile bazate pe valori antisociale și atitudini deficitare;

- *particularități afective* cum ar fi: opoziționismul, negativismul, pasiuni negative;

- *schimbări în sfera cognitivă* ce contribuie la acumularea intensă a cunoștințelor și dezvoltarea gândirii abstracte și a metacogniției, care constituie un proces de autocunoaștere și integritate personală. În lipsa unei identități clar formate și a unor abilități metacognitive, aceștia nu găsesc soluții optime pentru soluționarea unor probleme, orientându-se pe o singură cale, sub

presiunea socială și dezechilibrul dintre valorile interne și externe, optează pentru acte infracționale într-o măsură mai mare.

Comportamentul infracțional (criminal) la tinerii cu vârsta 18-25 ani prezintă un subiect de un interes deosebit, pentru că anume în această perioadă au loc o multitudine de schimbări în sfera personalității tânărului, are loc trecerea de la etapa adolescent la etapa tinereții, se stabilește setul de norme, valori morale ale tânărului și se formează o gândire mai matură, este foarte important mediul în care se dezvoltă tânărul, climatul familial și relațiile acestuia cu membrii familiei, semenii și societatea, care de fapt ar trebui să reprezinte un model pozitiv pentru el.

În opinia C.R. Shaw și H.D. Mckay, abordarea comportamentului infracțional individual evidențiază caracteristici importante ca: mentalitate, sfera motivațională, locus controlul, caracteristicile cognitive: autoapreciere și stima de sine etc., sentimente și emoții sociale: empatia, singurătatea, agresiunea etc., orientările valorice, statutul. Iar cauza comportamentului infracțional este legată de natura s-a psihologică și deformarea valorică și cognitivă a personalității infractorului. În acest caz atuurile antisociale devin norme de conduită pentru infractori. Așadar comportamentul infracțional reprezintă consecințele perceperii deformate a realității, aprecierea și înțelegerea acesteia, atitudinea personalității față de sine și stima de sine [237, p. 99].

Comportamentul infracțional, în viziunea lui A. Ogien, aparține indivizilor care manifestă configurații particulare ale însușirilor biologice, psihologice și sociale. În această configurație, factorii psihologici sunt cei care predomină întâietatea acordată personalității provine, în primul rând, dintr-o înclinație teoretică: tendințele criminale sunt o parte a dotării mentale individului și formarea lor precedă în mod necesar angajarea în delicvență. În consecință, conduita tânărului este învățată din contactul cu bandele de delicvenți [87, p. 46].

Conform viziunii C. Neamțu, mecanismele psihofiziologice care condiționează agresivitatea, căutarea stimulării, obținerea de abilități de evitare pasivă, capacitatea de a forma legături condiționate și feedback emoțional, conduc foarte des la apariția comportamentului infracțional. Luând în considerație că comportamentul infracțional deseori reprezintă satisfacerea imediată a necesităților în pofida riscului unor consecințe negative de lungă durată, infractorii sunt priviți ca persoane cu autocontrol redus. Impulsivitatea ocupă o poziție centrală în concepțiile clinice despre personalitate psihopată, care sunt legate de delicvență [83, p. 155].

A. H. Cyxov menționează că deprivarea economică condiționează delicvența timpurie, care este legată de șomajul părinților, dar nu de nivelul profesional al acestora [188, p. 559].

Cercetarea *personalității tânărului infractor (apoi deținut)* a fost obiect de studiu de mai mult timp. După cum nu există delikte abstracte, tot așa nu există și infractori care să fie identici sub toate aspectele. De aceea, este important să menționăm nu numai *personalitatea infractorului*,

dar și *socio-tipul* cu referire la infracțiune comisă. Din punct de vedere al diferențierilor individuale, infractorii cu referire la crima comisă (de stradă, din culpă) se deosebesc esențial. Abordarea personalității infractorului doar de pe poziții individuale, psihofiziologice, de vârstă, poziții sociale nu este binevenită.

Din punct de vedere al abordării *personalității infractorului* sunt accentuate: modificarea mentalității, arhetipului, valorilor, motivațiilor, autoaprecierii și stimei de sine.

Personalitatea infractorului poate fi analizată pe trei dimensiuni: *biologică*, *socială* și *psihologică*.

Din punct de vedere *biologic*, infracțiunea reprezintă rezultatul influenței factorilor genetici asupra comportamentului personalității.

Din punct de vedere *social*, infracțiunea apare ca rezultat de influență a factorilor psihosociali asupra personalității.

▪ Iar din punct de vedere *psihologic*, infracțiunea este determinată atât de factori psihosociali cât și psihoindividuali [157, p. 95].

Astfel, descrierea portretului personalității infractorului, ar include următoarele:

- caracteristicile social-demografice;
- caracteristici penale;
- caracteristici socio-psihologice (empathia, singurătatea, agresiunea orientările valorice, statutul, locus control, concepția despre sine).

Renumitul savant rus S.L. Rubenștein [apud:157] menționează că, pentru a descrie trăsăturile de personalitate ale infractorului, în special ale hoțului recidivist, mai întâi, este nevoie să descriem particularitățile personalității în toate etapele de dezvoltare ca infractor: delicvența juvenilă, particularitățile infractorului adult, particularitățile infractorului în detenție, particularitățile infractorului în detenție cu recidivă [157, p. 66].

Cercetătorii F. Adler, G.O. Mueller și W.S. Laufer expun considerentul că personalitatea infractorului este un produs al procesului de socializare în care are loc însușirea și asimilarea de către individ a valorilor, normelor, dispozițiilor, modelelor de conduită caracteristice societății criminale, comunității sau grupului antisocial. Unde în cadrul procesului de socializare, de maturizare biologică și socială, omul își modelează personalitatea prin învățarea și interiorizarea complexului socio-cultural pe care îl promovează societatea. Socializarea se construiește pe fondul cunoștințelor, deprinderilor și motivațiilor dobândite în cursul socializării primare, ulterior intervenind factori și agenți caracterizați prin structuri educaționale și mecanisme de influență din ce în ce mai puternice [1, p. 55].

În viziunea lui R.M. Stănoiu, personalitatea infractorului se înțelege sinteza trăsăturilor

bio-psiho-sociale cu un înalt grad de stabilitate și care sunt definatorii pentru acel individ, care, cu vinovăție, a comis o faptă ce prezintă pericol social și este prevăzută de legea penală [122, p. 98].

Personalitatea infractorului, după Gh. Mateuț, este un ansamblul de trăsături individuale bio-psiho-sociale ale omului, care la un moment dat este marcat de stigmatul juridic al comiterii unei fapte prevăzute de legea penală [79, p. 88].

Gh. Nistoreanu și C. Păun menționează că personalitatea infractorului sau persoana orientată antisocial se formează în aceleași sfere ale vieții sociale (familie, școală, microgrupuri, medii de producție) ca și personalitatea non-delinventă; ceea ce diferă este conținutul informațiilor receptate și valoarea acordată acestora [86, p. 70].

Cercetătorul R. Swlby indică că predispunerea spre violență infracțională are legătură cu predispunerea spre mânie. În opinia lui, deținuții care au comis infracțiuni cu aplicarea violenței au indicat rezultate mai mari la scala mâniei și ostilitate decât ceilalți [241, p. 122].

În considerentele lui H.A. Андреев, structura personalității infractorului are la bază trei reprezentări: *Eu-l subiectiv*, *Eu-l reflectat*, *Eu-condamnatului*. *Eu-l subiectiv* al infractorului reprezintă un complex de reprezentări a individului despre esența reală a personalității, opusă altor *Eu-ri*. Scopul final al *Eu-lui subiectiv* reprezintă autonomia personalității și formarea orientărilor, concepțiilor de viață și individualitatea. Cercetătorii examinează sistemul de auto-reprezentare al infractorului (meta-percepție). Constă în evaluări reale, cunoscute sau ipotetice bazate pe evaluarea infractorului asupra mediului și a reacțiilor la acestea. *Eu-condamnatului* (de rol) oferă indivizilor oportunități îndreptate spre obținerea de rezultate tangibile, realizându-și potențialul și modelând calitățile așteptate de societate. Dezvoltarea slabă a sinelui infractorului provoacă dificultăți în procesul de adaptare [144].

Ю.А. Дмитриев și Б.Б. Казак atenționează despre importanța evidențierii mecanismelor care contribuie la autoidentificare specifică criminală a personalității infractorului și a adaptarea unui comportament deviant extrem, după cum și forme de apărare a *Eu-lui* [157, p. 239].

Odată cu ispășirea pedepsei, *sistemul de personalitate al deținutului* se dezintegrează, manifestându-se prin izolare, agresiune și conflicte.

К.К. Платонов propune caracteristici psihologice ale caracterului deținutului, în care analizează trăsăturile de caracter ale deținutului în funcție de substructura personajului. Condiționat biologic (temperament, sex, vârstă) substructura procesului mental al personalității (memorie, gândire, limbaj etc.); substructura experienței personale; substructura orientată spre personalitate; baza integrativă (deprinderi); substructura integrativă a personalității [178].

În baza celor expuse mai sus, putem specifica *sistemul de personalitate al deținutului*:

- descrie o anumită persoană care ispășește o pedeapsă cu închisoarea, având în vedere caracteristicile sale sociale;
- se caracterizează prin individualitate, relații cu oamenii din jur, tipul de activitate, conștiința de sine, stabilitatea și dinamismul structurii psihice;
- reflectă condițiile în care trăiește și acționează (condițiile locului de detenție);
- este influențată de locul privării de libertate.

În reprezentările lui A. B. Петровский, structura personalității este bine evidențiată prin interacțiunea grupului în sistemul de relații interpersonale [174].

A.Г. Ковалев, cercetând personalitatea deținutului în dependență de contaminarea personalității de componenta criminală, identifică câteva tipuri:

- tipul criminal general (global);
- tipul penal parțial (contaminare parțială);
- tipul precriminal;
- non-criminal [161, p. 45].

În același context B.Ф. Пирожков menționează că trăsăturile negative ale personalității deținutului sunt în conexiune cu motivația dependenței și a consumului. Eșecurile și dificultățile vieții sunt explicate prin ostilitatea celorlalți. Deținuții dezvoltă trăsături accentuate de personalitate precum: excitabilitate și dezechilibru emoțional, egoism, narcisim. Se formează o subcultură a închisorii. Din cele expuse putem constata că diferite crime sunt comise de diferite tipuri de personalități criminale [175, p. 88].

Problema comportamentului infracțional dar și a personalității infractorului, apoi deținutului, este una complexă și multiplu determinată, cu impact diversificat asupra societății, iată de ce e nevoie să se evidențieze evoluția și tendințele acestor fenomene în diferite comunități și în diferite perioade de timp. Infracțiunile pot fi apreciate și analizate din diferite perspective, în funcție de interesele științifice: tip de infracțiune, formă de manifestare a comportamentului delicvent/criminal.

Actualmente, Republica Moldova se află într-o criză economico-financiară, multor tineri le este dificil să-și găsească un loc de muncă, iar acest fapt influențează direct sporirea numărului *infracțiunilor contra patrimoniului sau a furtului*. Infracțiunile contra patrimoniului sau furturile, la început, sunt modalități de a supraviețui (în copilărie, la 7-8 ani, în special faptele lor de pungășie, cu care debutează aceștia, nu sunt luate în serios, iar furtul este tolerat și rămâne adesea nepedepsit sau atenționat cu severitate de maturi, ca mai târziu, la vârsta de 14-18 ani, să fie apreciat ca fiind prima treaptă a criminalității [23, p. 44].

Majoritatea datelor statistice demonstrează că tinerii sunt implicați cel mai frecvent în săvârșirea furturilor în circa 83% din cazuri [45], ca mai apoi, după 18 ani să devină o adevărată afacere, ce aduce un venit mult mai mare și mai ușor de dobândit decât un serviciu onest. Cifrele vorbesc de la sine, cel mai mare număr, circa 56% din deținuți care au atins majoratul și își ispășesc sentința pentru furt, care anterior au debutat cu pungășia și furturi din încăperi [72]. Acest fenomen nu împiedică creșterea numărului de recidiviști, pungași profesioniști, hoți de locuințe, fapt care ne confirmă prezența unor factori psihologici în recidiva infracțională etc.

Putem menționa că toți infractorii care comit infracțiuni împotriva patrimoniului au un scop comun de a fura și deturna bunurile altcuiva, dar au și trăsături fizice și mentale diferite, comportamente și caracteristici ale tehnicilor de evaziune precum și sunt diferite unele de altele. Furtul prin violență fizică (tâlhărie) și violență psihologică (intimidare), eludare prin viclenie (fraudă) și ocolire ascunsă cu „rușine” (furt și furt de buzunare), dar nu în mod specific prin atitudine sau valori.

În general, clasificarea infracțiunilor contra patrimoniului, sunt incluse în capitolul VI al Codul Penal al Republicii Moldova și sunt stipulate în 19 articole:

1. art.186 – *furtul*, adică sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane;
2. art.187 – *jaful*, adică sustragerea deschisă a bunurilor altei persoane;
3. art. 188 - *tâlhăria*, adică atacul săvârșit asupra unei persoane în scopul sustragerii bunurilor, însoțit de violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate ori de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe;
4. art. 189 - *șantajul*, adică cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial, amenințând cu violență persoana;
5. art. 190 – *escrocheria*, adică dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere;
6. art. 191 - *delapidarea averii străine*, adică însușirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredințate în administrarea vinovatului;
7. art. 192 - *pungășia*, adică acțiunea în scopul sustragerii bunurilor altei persoane din buzunare, geți sau din alte obiecte prezente la persoană;
8. art. 192¹ - *răpirea mijlocului de transport*;
9. art. 192² - *răpirea mijlocului de transport cu tracțiune animală*, precum și a animalelor de tracțiune;

10. art. 193 - *tulburarea de posesie*, ocuparea, în întregime sau în parte, fără drept, a unui imobil aflat în posesia altuia cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării violenței ori prin distrugerea sau strămutarea semnelor de hotar;

11. art. 194 - *însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice*, termice sau a gazelor naturale;

12. art. 196 - *cauzarea de daune materiale* prin înșelăciune sau abuz de încredere;

13. art. 197 - *distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor*;

14. art. 199 - *dobândirea sau comercializarea bunurilor* obținute pe cale criminală;

15. art. 199¹ - *deteriorarea sau distrugerea bunurilor de patrimoniu cultural*;

16. art. 199² – *efectuarea lucrărilor neautorizate în siturile arheologice*;

17. art. 199³ – *tăinuirea sau păstrarea ilegală a bunurilor arheologice mobile*;

18. art. 199⁴ – *comercializarea neautorizată a bunurilor arheologice*;

19. art. 199⁵ – *accesul neautorizat cu detectoare de metale sau alte aparate de teledetecție și utilizarea lor în siturile arheologice sau în zonele cu potențial arheologic*” [36, p. 71].

Clasificarea acestor infracțiuni sub aspect juridic ne permite să înțelegem caracterul și gradul prejudiciabil și modul de pedeapsă a nelegiuirilor din punct de vedere juridic, dar și detaliile sub aspect psihologic, social și educațional pentru a explica care sunt trăsăturile de personalitate ale acestor tipuri de infractori și care au fost motivele interne sau externe care au dus la comiterea infracțiunii. În acest context, toate acele 19 forme de infracțiuni comise contra patrimoniului pot fi apreciate din punct de vedere psihologic, social și educațional ca manifestări ale comportamentului delicvent ce se abat de la normele morale, etice, sociale, psihologice și juridice.

Orientarea antisocială a personalității este un proces de durată în care subiectul asimilează cu preponderență informațiile perturbante care îi sosesc din mediul social. Eficiența modelatoare a informațiilor perturbante este în relație directă cu trăsăturile temperamentale și de caracter ale subiectului. Un individ cu trăsături negative de caracter va fi deosebit de sensibil la informațiile apte să-i stimuleze aceste trăsături care, în timp, devin dominante, determinând orientarea antisocială a personalității, fiind semnificative când subiectul este tânăr. Ele vor modifica structura de personalitate, fapt exteriorizat inițial în acte minore de conduită negativă, care cu timpul, se generalizează, degenerând în acte de conduită antisocială infracțională.

Gh. Florian menționează că deținutul prezintă un univers uman specific, limitat în drepturi, marcat de contradicții și frustrări, de încălcări grave a normelor sociale în trecut, de incapacitatea de a se reintegra în societate pentru viitor, incapabil să asimileze valorile comunității [60, p. 55].

După H.A. Андреев, persoana deținută se caracterizează ca o persoană care și-a pierdut statutul social, în special statutul profesional și profesia, statutul economic (lipsa sau restricții la

un loc de muncă bine plătit, care i-ar permite să adune economii), statutul familial (izolat de familie, de rude) [144, p. 93].

Eșecul sau succesul tratamentului din penitenciar sau probațiune poate fi evaluat după numărul recidiviștilor. Studiul asupra recidiviștilor efectuat de J. Selosse și E. Johanson [apud:18], arată deficiențe individuale și sociale mari, deficiențe sanitare, biologice și intelectuale cu o lungă istorie de excluderi și respingeri sociale ce îi fac „marginali” față de comunitatea în care trăiesc.

Conform viziunii lui H.F. Ellenberger [apud:157], la „deținutul recidivist” alături de caracteristicile pe care le posedă un infractor și un deținut se manifestă și o seamă de fenomene specifice, psihosociale care apar în medii închise, ambianță unde există o barieră greu de trecut între interior și exterior, barieră care funcționează în dublu sens. Spitalele de contagioși, de psihotici etc., penitenciarele etc., fac parte din asemenea medii, în cadrul cărora apar un șir de fenomene psihosociale [157, p. 93].

Considerând cele expuse mai sus, ne pare mai evident că delicventul recidivist, pe lângă toate celelalte caracteristici, mai are în antecedentele sale și „școala penitenciarului”. Această experiență umană negativă afectează psihicul individului provocând modificări în comportamentul lui în raporturile sale cu mediul de trai și mai ales în raporturile sale cu autoritățile.

În opinia lui M. J. Chandler, un mare număr de recidive sunt asociate cu o gândire egocentrică persistentă la infractori. De asemenea, cercetătorul stabilește o relație de asociere între gândirea egocentrică obișnuită și o slabă capacitate de adaptare socială. Savantul ajunge la constatarea că egocentricul primește greu dezaprobarea, pe când aprobarea îl stimulează pozitiv pe infractor [203, p. 108].

Personalitatea deținutului recidivist mai este caracterizată și printr-o imaturitate persistentă, însăși actele antisociale sunt semne evidente ale imaturității, atât pe plan intelectual, cât și pe plan afectiv. Imaturitatea intelectuală înseamnă capacitatea redusă de a stabili un raport rațional dintre pierderi și câștiguri în proiectarea și efectuarea unui act infracțional.

Cercetătoarea S. Rusnac, atenționează că infractorii hoți sunt acei indivizi care au debutat în copilărie și „procesul de socializare a lor” nu a fost dus până la final, sau a însușit contururi antisociale și din aceste considerente este nevoie ca ei, să fie supuși unui proces de resocializare [114, p. 297].

I.T. Butoi menționează că hoțul recidivist se caracterizează fiind o persoană cu un spirit de observație bine dezvoltat, cu orientare promptă la situații de furt, ușor și prompt organizează planuri de acțiune bazat pe elemente concrete și prezente. Mijloacele lui de operare, deși unele ingenioase, se bucură totuși de puțină variabilitate. Sistemul de a acționa într-o situație sau alta, în general, se împrumută prin imitație, sau în cazul elaborării proprii de multe ori aplicat în situații

inadecvate, ceea ce favorizează descoperirea lui. Ca și ceilalți infractori, nici hoțul nu are o gândire cu calități deosebite, deoarece ea este limitată la preocupările lui specifice [18, p. 66].

Conform cercetătorilor ruși, А. Ушатиков și О. Ковалёв, diferențe dintre infractorii ce comit infracțiuni contra patrimoniului și ceilalți infractori este stabilită prin prezența unor valori diferite. În primul caz este vorba de bani și lucruri materiale, iar în celelalte cazuri este obsesia de putere, distracții și desfrânare [190].

În ceea ce privește voința și personalitatea infractorului ce a comis infracțiuni contra patrimoniului, В.Ф. Пирожков menționează că: „Hoțul lucrează după „șabloane” clar determinate, invariabile. Ei se caracterizează prin atitudine dezinvoltă față viață, au voință slabă și valori etico-sociale slab pronunțate. Ei aprobă un stil de viață caracterizat prin comportament cu risc sporit și mizează pe elemente cu șanse puține de reușită. Reacția tipică este debarasarea de obiectul furat și fuga. Infractorul nu opune rezistență și nu se apără, numai în cazul când este agresat fizic. Coincidența unor factori externi cu nereușita acțiunii, îl face să fie superstițios, uneori chiar mistic. În special hoții de buzunare sunt considerați ca persoane care înșeală pe alții, profitând de încrederea lor și săvârșesc cea mai primitivă acțiune infracțională” [175, p. 62].

Studiind diferite categorii de infractori sub aspectul particularităților individuale, Io.T. Buș evidențiază anumite *trăsături comune* întâlnite la majoritatea persoanelor care încalcă legea: *instabilitate emoțională și comportamentală, inadaptare socială, sensibilitate ridicată, comportament dublu și imaturitate intelectuală, imaturitate emoțională, frustrare, complex de inferioritate, egoism, agresivitate, indiferență emoțională, etc.* [17, p. 34]. Referindu-se la instabilitatea emoțional-comportamentală, autorul pune accentul pe aspecte ale personalității care ies mai mult în evidență decât componenta cognitivă condiționată de trauma personalității.

Instabilitatea emoțional-comportamentală duce la o lipsă de autoevaluare și abilități de evaluare adecvate, o lipsă de obiectivitate față de sine și față de ceilalți. Inadaptarea socială produce atitudini antisociale care duc la reacții atipice, devianță și delincvență.

Sensibilitatea ridicată la stimuli specifici stimulează răspunsuri comportamentale atipice.

Dualitatea comportamentului formează o abilitate criminală care îl izolează foarte mult de societate, de aspectele normale ale vieții.

Imaturitatea intelectuală este incapacitatea infractorilor de a prevedea consecințele pe termen lung ale comportamentului antisocial.

Imaturitatea emoțională duce la rigiditate mentală cu tendința de a căuta câștiguri imediate în detrimentul perspectivelor.

Frustrarea apare atunci când agresorul este privat de unele drepturi, recompense și gratificații. Infractorii extrem de frustrați tind să-și piardă autocontrolul acționând haotic, imprevizibil, anormal, agresiv și violent, cu consecințe antisociale severe.

Complexele de inferioritate favorizează adesea un comportament compensator, iar în cazul infractorilor conduc la un comportament antisocial inferior.

Egocentrismul descrie tendința unui individ de a concentra totul asupra lor, demonstrând invidie și vulnerabilitate, dominație și chiar comportament tiranic.

Agresivitatea apare când individul este împiedicat să-și satisfacă dorințele.

Indiferența afectivă este caracterizată prin incapacitatea de a înțelege durerile și nevoile celorlalți, prin satisfacția resimțită față de durerile altora. Ea se formează încă de la o vârstă fragedă și reprezintă una dintre principalele deficiențe în procesul de socializare [Ibidem].

L. Chitoroga constată că nivelul scăzut de trai, modelele sociale negative promovate prin mass-media, faptele imorale, distrug sistemul de valori la tineri, care servește drept factori reglator al raporturilor dintre personalitate și comunitate [33, p. 167].

Pe lângă faptul că infractorii cu vârstă tânără, care au acumulat o experiență infracțională din stradă, au asimilat un set de norme antisociale, ajungând în instituțiile penitenciare se atașează la subcultura asocială cu setul de valori și normele sale de conduită. Subcultura asocială este o rețea de relații nemijlocite a deținuților. Ea este caracterizată de standarde informale de conduită, relații intra și intergrupale și un sistem valoric-normativ nescris. Această formă de interacțiune socială apare datorită satisfacerii diferitor necesități ale personalității în cadrul relațiilor interpersonale stabilite sau a altor scopuri stabilite pentru perioada de detenție.

„Indiferent de forma primitivă pe care o îmbracă, autoorganizarea deținuților poate avea funcții psihoterapeutice. Una din ele este de a asista persoana în procesul de adaptare la condițiile privării de libertate. Integrarea unei persoane în grupuri informale îi permite să-și satisfacă necesitățile, fără să-și piardă imaginea Eu-lui. Totodată participarea la subcultură, însușirea unui sistem de valori criminale, își lasă o amprentă negativă asupra personalității deținutului, deoarece el este impus să adopte un set de reguli sau norme de conduită, care sunt în relație de contradicție cu normele și valorile prosoziale” [103, p. 77].

Considerentele exprimate de H.Г. Шурхнов accentiază faptul că o mare importanță în determinarea caracteristicilor de personalitate ale infractorilor ce au săvârșit infracțiuni contra patrimoniului, o are modalitatea de a săvârși crima. Precum afirmă autorul acest tip de infractori se caracterizează mai mult prin impertinență, austeritate și prudență [197, p. 33].

Personalitatea infractorului este un produs al procesului de *socializare în cadrul căruia are loc însușirea și asimilarea de către individ a valorilor, normelor, dispozițiilor, modelelor de*

conduită caracteristice societății respective, comunității sau grupului social. Ea poate fi pozitivă sau negativă.

În cadrul procesului de socializare, de maturizare biologică și socială, tânărul își modelează personalitatea prin învățarea și interiorizarea complexului socio-cultural pe care îl promovează societatea. În cele din urmă, putem afirma că personalitatea infractorului ce a săvârșit infracțiuni contra patrimoniului are anumite caracteristici comune tuturor infractorilor, dar există și elemente definitorii ale acestora ce îi caracterizează și sub influența anumitor factori externi cum ar fi vârstă tânără ce le permite să dezvolte abilități de dexteritate infracțională din stradă, asimilarea unui set de norme antisociale, atașarea la subcultura asocială cu setul de valori și normele sale de conduită specifice [20, p. 5].

Ca urmare a celor expuse putem *concluziona*, că ceea ce îi deosebește pe tinerii infractori/deținuți ce comit infracțiuni contra patrimoniului de celelalte tipuri de infractori, este capacitatea de a *planifica acțiunile infracționale*. Aceasta demonstrează premeditatea, asumarea și conștientizarea acțiunilor lor antisociale. Prin urmare, acest tip de infractori pot fi considerați creativi și cu inteligență bine dezvoltată care ușor stabilesc și mențin contacte de comunicare, având gândire operativă, acționând prompt, cu versiuni pregătite pentru mai multe situații neprevăzute, cunosc bine tehnicile de înșelare, manifestând un dublu comportament. Totodată aceștia iubesc riscul și au un spirit bun de observație, doar că aceste calități sunt orientate negativ, antisocial. Ei respectă subcultura infracțională, unde actul de furt este considerat ca o meserie, posedă un limbaj codificat aparte, divers față de ceilalți infractori, au o gândire specifică, nu sunt violenți cu excepția cazului în care sunt atacați. Așa dar, observăm că diferiți autori în dependență de cultura țărilor respective, de perioada istorică scot la iveală atât trăsături comune specifice persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra patrimoniului cât și unele trăsături specifice.

Actualmente, schimbările radicale care au loc în societate impun cercetarea specificului personalității acestor categorii de subiecți.

2.2. Studiul de caz în geneza dezvoltării personalității tinerilor deținuți

Atât din considerente științifice, cât și din raționamente praxiologice, pentru a găsi răspunsuri valabile la *problema resocializării tinerilor deținuți* în plan conceptual, procesual și contextual, dar și pentru a avea o imagine mai clară despre dezvoltarea personalității tinerilor deținuți ne-am ghidat de una dintre cele mai autentice metode *studiul de caz*.

Studiul de caz ne-a autorizat la găsirea unor variabile care scot în evidență particularitățile individuale ale personalității tinerilor deținuți precum și proiectarea și elaborarea acelor măsuri legitime de resocializare a lor.

După I. Cerghit [32] sunt două alternative în folosirea *studiului de caz*:

- fie ca sursă de cunoaștere, preferat în scopul realizării unor sarcini de descoperire;
- fie ca modalitate de realizare a unor sarcini de aplicare, confirmare, întărire, încurajare.

La această etapă, *studiul de caz* sprijină prima constituentă, care va permite analiza și evaluarea particularităților, situațiilor și factorilor pentru a implementa decizii vizând soluționarea problemei resocializării tinerilor deținuți.

I. Istoricul cazului

A. Date de identificare:

A.N. este un tânăr de 21 de ani, originar din Chișinău, sectorul Ciocana.

Data nașterii - 10.12.1996.

Locul nașterii – Chișinău.

Gen – Masculin.

Cetățenia – Republica Moldova.

Adresa reședinței și locului de trai permanent – sect. Ciocana, or. Chișinău.

Documentul de identitate - Buletin de identitate.

Adresa domiciliului de facto - Penitenciarul Nr. 16., Pruncul.

Reprezentanții legali ai tânărului - Mama (tata a decedat pe când tânărul avea 17 ani).

B. Acuze principale identificate de psiholog:

- comportament delicvent;
- instabilitate emoțională (autocontrol scăzut);
- voință slabă;
- agresivitate indirectă, verbală, ostilitate;
- pesimism (tendințe depresive);
- neîncredere în sine;
- predispunere spre risc sporit;
- sistem de valori deficitar orientate antisocial;
- capacități de autorefecție reduse;

- atitudine negativă față de muncă, alți oameni și colaboratorii instituției;
- comunicare necenzurată (verbală, nonverbală, predispunere spre minciună);
- probleme de adaptare la regimul de detenție;
- anxietate.

C. Istoricul problemei prezente. În prima ședința de interviu s-a constatat: Subiectul face parte dintr-o familie numeroasă, având doar mamă, tatăl este decedat. de când subiectul avea 17 ani. Vine dintr-o familie alcătuită din 9 membri, mama, 2 surori, 5 frați. În primul an de detenție își creează o familie, unde soția are un copil din prima căsătorie și din perioada 2015 până în 2017 se nasc doi copii comuni. La momentul testării inițiale condamnatul avea trei copii. Își ispășește pedeapsa pentru furt în proporții mari la Penitenciarul Nr. 16 Pruncul, din Chișinău, condamnat conform articolului 186 al Codului Penal al Republicii Moldova, pe un termen de 7 ani de închisoare. Primele furturi mici ocazionale de care nu a fost tras la răspundere penală le-a săvârșit la vârsta de 13-17 ani. Tânărul are studii gimnaziale, munca pentru el este o problemă, căci a abandonat des școala și nu are studii corespunzătoare profesionale. Pe parcurs a întâmpinat dificultăți de angajare în câmpul muncii și are o atitudine negativă față de muncă în general și motivație scăzută de a munci. A muncit ocazional la munci agricole, fiind achitat pentru ziua de muncă prestată și la șantiere de construcție prin muncă necalificată. Din cele relatate de subiect cu alți colegi de muncă a fost în relații de indiferență și nepăsare, cu tendințe spre sabotaj fără a depune efort pentru realizarea muncii, are adresări urâte, ton ridicat al vocii.

La vârsta de 18 ani, sub influența altor prieteni cu experiență infracțională, a săvârșit *un alt furt*, de această dată a fost pedepsit penal. În cursul celei de-a *doua ședințe* de interviu s-a reluat tema școlii, discutând evenimentele din trecut care puteau fi relevante pentru situația actuală. Subiectul permanent a simțit nevoia să se izoleze, în școală, acasă fiind cel mai mic din copii. A abandonat orele de clasă în permanență începând cu vârsta de 13 ani, a fost în relații ostile cu colegii de clasă din cauza nereușitei școlare, fiind izolat și marginalizat. Tot în această perioadă a aderat la un grup de persoane care promovau tradițiile și obiceiurile subculturii infracționale.

Percepția subiectului asupra evenimentelor petrecute era considerată la acea perioadă ca fiind una corectă, având justificări că toată lumea fură și trăiește necinstit. Persoana afirmă ca este un puternic, și este convins ca ceea ce face este normal, considerând furtul o meserie. În cadrul întrevederii subiectul a prezentat moto-uri și clișee după care se conduce în viață: „Munca social utilă este pentru proști”, „Prin muncă omul a fost stransformat în cal”, „Lucrul nu este un lup în pădure nu va fugi”, „Să dea Dumnezeu ca în toate zilele din săptămână să fie sărbătoare, numai sâmbăta să fie zi de muncă și atunci să fie nuntă în sat”. Numărul mare de expresii divulgate cu

foarte mare ușurință, exprimate ca atitudini de viață creaditează subiectul ca fiind unul foarte atașat de stereotipuri ce nu dorește să schimbe gândirea și perspectivele de analiză a vieții. Aceste caracteristici se datorează unei zone senzoriale mai puțin dezvoltate, adică propriei experiențe de viață, ceea ce face ca subiectul să aibă încredere foarte mică în alte viziuni cu privire la modul de viață. La școală subiectul suferea, se simțea inutil și etichetat și încerca în permanență să evite situația traumatizantă de conflict.

În cursul celei de-a *treia ședințe* de interviu s-a discutat tema familiei și relațiilor familiale. În relație cu frații și surorile a avut neînțelegeri, conflicte, era ofensat și obligat să muncească din frageda copilărie în detrimentul studiilor la școală. Cu rudele s-au dezvoltat relații defectuoase cu excepția mamei, care era permanent implicată în mai multe locuri de muncă ca să asigure material familia și acorda puțină atenție subiectului lasându-l în grija fraților și surorilor mai mari, care îl tensionau. În familie era lipsit de atenție, de timp pentru joacă și bunuri materiale. Permanent simțea nevoia de justificare și evitare a pedepsei pentru faptele comise, astfel s-a dezvoltat tendința de a spune minciuni și de a fi egoist, încăpăținat și rigiditatea cognitivă ceea ce a contribuit la conturarea unei trăsături distinctive ce au condus la dificultatea de a se adapta la condițiile în schimbare bruște ale mediului de detenție, reducând șansele de adaptare în condiții neobișnuite sau extreme ale mediului penitenciar. Tot din relatările subiectului cu privire la experiența traumatizantă de viață în relațiile cu persoanele apropiate, prin clarificări și simulări a fost identificată lipsa capacității de a crea un nou plan de acțiune pe baza informațiilor actualizate în mod constant, în ciuda noilor posibilități și tendința de a urma niște scheme preconceptuate.

Toate cele enunțate mai sus în simbioză cu impulsivitatea exagerată la subiect au determinat evidențierea unui simț de nedreptate când nu era apreciat adecvat chiar și atunci când merita atât acasă cât și la școală. La această situație a contribuit și relația cu tatăl din copilărie. Din afirmările subiectului aflăm că din copilărie, tatăl manifesta răceală, fiind emoțional absent și preocupat mai mult de frații și surorile mai mari la griji gospodărești. Relațiile cu tatăl au fost mai mult superficiale și instabile. Tatăl era foarte autoritar. Reieșind din faptul că subiectul a experimentat în copilărie critici frecvente, intoleranță, autoritate manifestată puternic din partea tatălui și a fraților mai mari, la acesta s-a dezvoltat rigiditate emoțională (blocaj al sentimentelor), din care cauză *subiectul* este adesea inclinat să simtă *invidie pentru cei care au* și, în opinia lui, nu merită.

În cursul celei de-a *patra ședințe* de interviu s-a discutat tema factorilor care l-au determinat să fure. Subiectul a fost întrebat de ce a sustras și a depozitat bunurile, cu scop de a se îmbogăți sau cu scop de ași satisface necesitățile primare și cum a ajuns să fure și de ce acest lucru a căpătat un caracter sistematic. Acesta din urmă a oferit informații că de la început fura pentru ași satisface

aceste necesități, pe urmă a conștientizat că din aceste deprinderi (experiență infracțională) se poate de făcut o meserie formându-și un buget financiar de lungă durată.

Fiind întrebat dacă nu are remușcări cu privire la actele infracționale comise, subiectul a relatat că nu, deoarece precum afirmă el, a furat de la bogați care au bunuri materiale în proporții mari și în viziunea lui nu ar merita aceste bunuri.

Revenind la subiectul perioadei când a decedat tatăl, ce s-a schimbat în familie, subiectul a relatat că în urma acestui fapt numărul furturilor și complexitatea acestora a crescut, dezvoltând acțiuni ilicite și organizate de grup. S-a observat că a dispărut frica de autoritate, de care subiectul știa de mic copil că autoritatea, adică tatăl are în permanență dreptate. De aici s-au dezvoltat și relații defectuoase cu autoritățile cum ar fi directorul școlii, polițistul de sector, anchetatorul, organele de probațiune ce nu au reușit să stabilească un contact cu subiectul. Expresiile adesea utilizate în cadrul convorbirii cu subiectul de genul „*el niciodată nu ...*” sau „*ei întotdeauna...*”, *cu privire la actorii din viața vizați în convorbire, după cum s-a observat, au condus spre ideea că acesta are tendința de a exagera lucrurile și de a se orienta spre extreme.*

Fiind întrebat dacă consideră că merită ceea ce a furat și ulterior fiind de asemenea întrebat dacă consideră că își merită pedeapsa, subiectul consideră că este acuzat pe nedrept recunoscându-și vina parțial și își apără cu îndârjire punctul de vedere. Acest lucru ne conduce spre conturarea unei idei mai clare cu privire la rigiditatea emoțională și cognitivă a subiectului.

Ulterior tema discuției a fost orientată cu privire la ce făcea cu banii, cum îi gestiona. Subiectul în cazul dat a relatat că cheltuia banii în cazinouri și la aparate cu jocuri de noroc și de azart, cărți (poker), împrumuturi pentru prieteni, cheltueli nechibzuite pentru distracții și alte acțiuni lipsite de sens. Astfel, au fost observate aceleași tendințele legate de orientarea spre extreme, împreună cu impulsivitate care era observabilă încă de la prima ședință ce au contribuit spre tendința la risc și un comportament neconștientizat ca să merite ceea ce primește, iar dacă primește prea mult, să facă tot posibilul să piardă ce e în plus. Acest lucru este caracteristic pentru acest tipaj de persoane.

D. Anamneza. Nu a consultat nici un medic de specialitate până în prezent și nici un specialist din domeniul psihologiei. La 17 ani i-a decedat tatăl (ciroză hepatică) și atunci pentru prima oară subiectul a simțit senzația de panică, labilitate emoțională. S-a îndepărtat de mama și rude și a aderat la grupul de refriță care manifestau comportament delinvent. După un timp după decesul tatălui a urmat o perioadă relativ liniștită. Subiectul continua să fure și să se bucure de bunurile furate, acumulând experiența și autoadmirația cu rolul asumat la moment. Continuă întărirea comportamentului antisocial și cu caracter dependent.

Anamneza a inclus documentarea prin examinarea dosarului personal, a dosarului penal, a actelor de identitate, a răspunsurilor obținute din interviul cu consilierul și a datelor extrase din ancheta socială, efectuată de către asistentul social, rezultatelor testării psihologice.

Din materialele dosarului personal și penal, materialele poliției, actele de identitate, din testările psihologice, interviul consilierului și anchetei sociale, s-a constatat că A.N. în stare de liberate a fost cu situație materială și financiară precară, cu soldul diferențial între venit și cheltuieli în familie sub limita existenței, cu condiții de trai dificile, lipsa condițiilor: caldură, lumină, aerisire, etc., numărul de camere, raportate la numărul de persoane, nu satisfacea desfășurarea zilnică a vieții de familie.

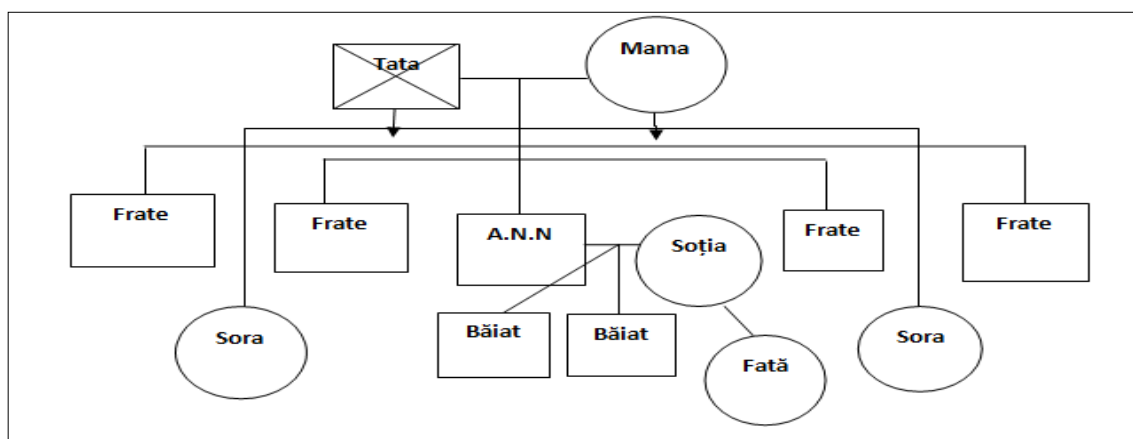
Relația în familia de origine până la detenție și în special după ce a decedat tatăl a fost tensionată. Frații mai mari îi porunceau să facă ce vrea, dar să aducă bani acasă, încurajându-l la furt. Relația cu soția clientul o consideră una bună, echilibrată, insistă că își iubește copiii și așteaptă liberarea pentru a se implica în educația lor. Din discuțiile cu deținutul, convorbirile cu mama, profesorii, rudele s-a constatat că furturile ocazionale de care nu a fost tras la răspundere penală A.N. le-a săvârșit de unul singur, iar rudele nu erau la curent de acest fapt. Din discuțiile cu prietenii și rudele sa aflat că subiectul este săritor la nevoie și iubește să participe la activități desfășurate în grup.

Observații efectuate asupra subiectului. În penitenciar A.N. întotdeauna a manifestat un comportament exemplar și a menținut relații cu condamnații, care îl caracterizează pozitiv. De asemenea, A.N. a fost implicat în procesul de resocializare, a participat activ la programul de resocializare fără a manifesta careva dificultăți. Pe tot parcursul evaluării inițiale și a analizei actelor și documentelor necesare s-au dus observații asupra comportamentului clientului, cunoștințelor și informației pe care le posedă, ce convingeri are, cum reacționează la diverse întrebări, teme etc. Condamnatul a fost supus unei evaluări psihologice, aplicându-se următoarea baterie de teste (testul MMPI, testul Eysenk, testul despre valori de D.Super), din care s-a observat că valorile amplasate pe primul loc erau banii și puterea. La fel în baza rezultatelor obținute am constatat că deși deținutul este o persoană fără probleme de sănătate mintală este emoțional instabil, predispus la risc, creativ, dar direcționat antisocial, cu un sistem de valori general-umane deficitar, pe primele locuri fiind banii și puterea.

În procesul observațiilor am ținut să menționăm următoarele aspecte: *istoricul medical, profilul psihologic, aspecte privind mediul de viață, comportamentul în timpul discuției, cum abordează situația în care se află, cum vede ieșirea din ea.*

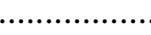

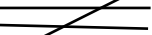

Ce ține de *istoricul medical*, conform fișei medicale, am consemnat că clientul nu a avut probleme de sănătate. Starea de sănătate a tânărului este stabilă și satisfăcătoare.

Genograma familiei. Genograma familiei a fost utilizată ca tehnică psiho-socială, ce a permis culegerea informației pentru crearea unei reprezentări grafice a structurii familiei deținutului, asemănătoare unui „arbore genealogic”. De asemenea, genograma a permis evidențiază evaluarea situației problematice cu care clientul și familia sa se confruntă. Realizată în scopul creării unei scheme a structurii și relațiilor din familia clientului. Ea a avut rolul de diagnostic social, încât au fost evaluate posibilele surse de sprijin din familie sau posibilele cauze ce au determinat sau menținut situația problematică. Pentru realizarea genogramei au fost utilizate simboluri specifice:

Figura 2.1. Genograma familiei deținutului A. N.

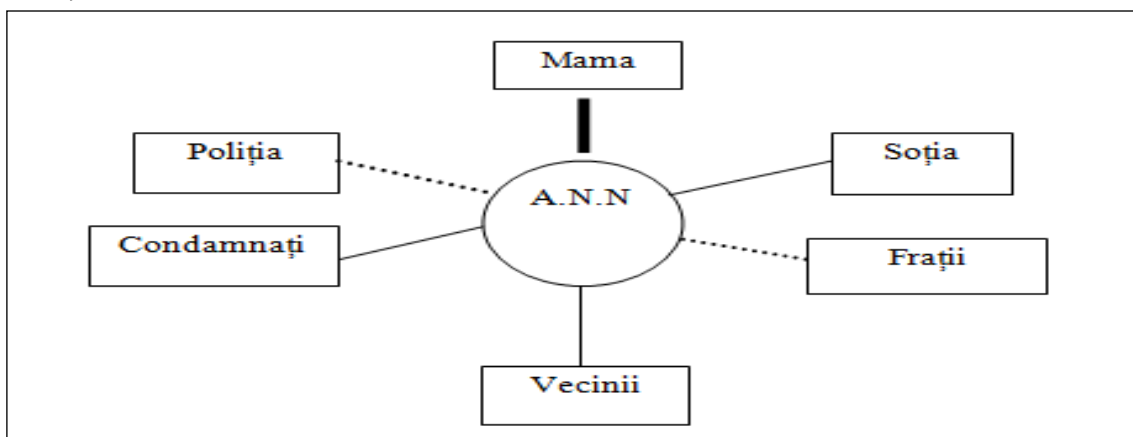
Legenda:

- Persoană de sex masculin
- Persoană de sex feminin
- Relație de căsătorie
- Relație de concubinaj
- Căsătorie încheiată de divorț
- Căsătorie în care soții sunt separați în fapt
- Barbat decedat
- Persoană de sex necunoscut

Genograma realizată a permis structurarea eficientă a informațiilor despre client și familia acestuia (oferă o imagine clară a structurii familiale care poate fi analizată în timp scurt), cât și a stimulat comunicarea cu clientul și fluidizarea comunicării în cazul în care existau blocaje în relația cu clientul pe parcursul interviului sau a întrevederii (i se pun întrebări simple la care răspunde cu ușurință, se crează o atmosferă confortabilă și propice unor discuții ulterioare mai aprofundate). Clientul s-a dovedit mai disponibil pentru a discuta despre structura familiei sale decât despre subiecte considerate delicate la momentul respectiv, pe care a dorit să le evite. De asemenea, prin

intermediul genogramei s-au clarificat rețelele familiale complexe a deținutului, dificil de conturat la o primă întrevvedere. Folosind simbolurile grafice descrise mai sus s-au adresat întrebări simple și cât mai clare clientului pentru ca informația înregistrată să fie cât mai fidelă realității (ex: câți frați aveți, cum se numește fiecare, să-i aranjăm în ordinea vârstelor, câți dintre ei sunt căsătoriți, ce copii are fiecare, etc). În rezultat s-a conturat structura familiei de origine a deținutului, fiind apreciată ca familie incompletă, de tip maternă (tatăl decedat), cu mulți copii (8, împreună cu A.N.), cu relații intrafamiliale conflictuale. De asemenea, genograma a scos în evidență formarea de către client a propriei familii prin căsătorire (soția este la a doua căsătorie, din prima a rezultat un copil), având la întreținere 3 copii minori.

Ecomapa familiei. Ecomapa s-a realizat spre sfârșitul etapei de evaluare, când au fost obținute, deja, suficiente informații pentru a putea aprecia tipul și calitatea relațiilor clientului cu alte persoane sau instituții. Ecomapa (ecoharta sau harta eco), fiind o tehnică de reprezentare grafică, schematică a relațiilor individului cu mediul social (persoane și instituții cu care el interacționează), la fel ca și genograma, utilizează o serie de simboluri specifice pentru a reprezenta tipurile de relații. Ecomapa am considerat-o foarte importantă deoarece a oferit o imagine clară a resurselor în sistemul client, utile pentru intervenție în funcție de calitatea și intensitatea relațiilor (am apreciat ca puncte tari relațiile puternice, bilaterale și ca puncte slabe relațiile stresante, încordate și unilaterale).

Figura 2.2. Ecomapa familiei

Legenda:

- Relație echilibrată,
- Relație puternică
- ..... Relație conflictuală
- > Relație unilaterală
- ←————> Relație bilaterală
- ~~~~~ Relație încordată

Crearea unei ecomape a necesitat implicarea și chestionarea clientului, dar spre deosebire de genogramă (unde informația are valoare faptică și poate fi verificată în scris din documentele de identificare), datele furnizate de client au fost verificate. A trebuit să le completez cu informații de la alții din comunitate (tipurile de relații includ nu numai evaluarea din punctul de vedere al clientului, ci și examinarea punctelor de vedere ale altor persoane implicate) și nu punctul de vedere al clientului (eventual subiectiv și părtinitor). Astfel, clientul a arătat că relația cu mama sa este foarte bună, își iubește și își respectă mama, surorile și soția, iar sentimentele sale sunt reciproce.

Conform informației, prezentate în ecomapa dată, putem constata că A.N. are relații echilibrate, normale cu soția, vecinii și condamnații, iar cu poliția și frații relație conflictuală, deoarece frații îl impuneau să fure. Relații puternice a deținutului le constatăm cu mama. În familia tinărului nu sunt persoane care duc un mod de viață antisocial, dar frații nu judecă furtul, poate uneori o încurajează.

Raportul de întrevedere. Spre finalul evaluării inițiale asistentul social în colaborare cu alți specialiști ai penitenciarului Pruncul au întocmit raportul, în care au specificat detaliile referitoare la situația reală a deținutului A.N.

Conținutul: psihologul a efectuat testarea deținutului (testul MMPI, testul Eysenk, testul despre valori de D. Super) pentru a identifica trăsături de personalitate a inculpatului, extraversiunea/introversiunea și nevrotismul, precum și valorile supreme ale tânărului deținut. Psihologul a evaluat rezultatele testelor și în parteneriat cu asistentul social au elaborat caracterizarea psiho-socială a deținutului.

Observațiile: conform rezultatelor obținute s-a observat că deținutul este o persoană instabilă emoțional, cu un sistem de valori deficitar, valorile amplasate pe primele locuri fiind banii și puterea.

Interviu de explorare a avut scopul de a culege informații structurate și complexe despre situația deja cunoscută a clientului (informațiile de bază au fost obținute deja prin tehnica întrevederii). Având în vedere că întrevederea presupune culegerea unor informații generale despre client (date de identificare, stare civilă, stare de sănătate), în cadrul interviului s-a urmărit să se analizeze mai profund caracteristicile problemei (natura, cauze, durata), analiza unor date din istoricul clientului și familiei sale, sistemul de relații în familie și comunitate, resurse care pot fi implicate în rezolvarea cazului.

Interviul diagnostic a urmărit scopul de a stabili prin intermediul unor întrebări specifice clar direcționate, natura problemei și a resurselor sistemului client (familie, comunitate, prieteni). Interviul s-a concentrat pe delimitarea problemei, percepția clientului asupra acesteia, identificarea

resurselor personale/familiei/comunității, responsabilitatea clientului pentru procesul de intervenție și alegerea tipului de serviciu, datorită naturii întrebărilor specific, beneficiile clientului. Un plan de intervenție a fost elaborat în urma analizei informațiilor obținute în urma interviurilor de diagnostic.

În baza rezultatelor s-a stabilit că deținutul este o persoană fără probleme de sănătate mintală, dar cu probleme de instabilitate emoțională, predispusă la risc, creativă, dar direcționată antisocial, cu un sistem de valori general umane deficitar, unde valorile amplasate pe primul loc sunt banii și puterea.

Concluziile întrevederii: s-a constatat că tânărul are o gândire caracterizată prin îndoieli excesive, compulsii, obsesii și frică neîntemeiată. Condamnatul este o persoană fără probleme de sănătate mintală, dar cu probleme emoționale, predispusă la risc, creativă, dar direcționată antisocial, cu un sistem de valori deficitar.

Testul Eysenk a evidențiat că A.N. este de tip extravert, fiind destul de sociabil, dar impulsiv, cu instabilitate emoțională accentuată.

E. Istoric personal și social. Subiectul provine dintr-o familie cu studii medii, statut socio-economic mediu:

- tatăl decedat cu ciroză hepatică consumator de bauturi alcoolice prezenta agresivitate verbală și uneori fizică față de membrii familiei. Relația cu tatăl era rece, îl considera autoritar și avea frică de el;

- mama este deritecătoare; o persoană „mai caldă” unica pe care a simțit-o aproape (alături) dar foarte ocupată și mai mult absentă în viața subiectului;

- subiectul se simțea inutil și umilit de către frații mai mari, considera ca este nedreptățit;
- la școală a fost etichetat și neglijat, a avut nereușită școlară și ulterior abandon școlar;
- anturajul de comunicare și de interacțiune în afara școlii și familiei erau cunoștențele care posedau abilități de furt, aveau experiență în domeniu și îl încurajau spre săvârșirea delictelor.

II. Formularea cazului

A. Factori precipitatori:

- Actual - condamnarea conform articolul 186 al Codului Penal al Republicii Moldova la 7 ani de închisoare;

- În general - orice situație legată de muncă sau un alt mod de viață;
- Situație în care punctul de vedere al subiectului este contrazis.

B. Examinarea cognițiilor și comportamentelor actuale. Subiectul prezintă convingerea ca este corect ceea ce face și modul de viață pe care îl duce, prin furt, jocuri de noroc, cărți, beții

și desfrânări, că este nedrept ca alții să aibă foarte mult, deoarece obțin aceste bunuri în mod ilegal. Recunoaște drept adevărata valoare puterea și banii, are (ton și limbaj vulgar), manifestă distorsiune cognitivă de tipul (totul sau nimic). Subiectul nu se gândește la consecințele faptelor comise și nici la viitor.

C. Examinarea longitudinală a cognițiilor și comportamentelor. În copilărie s-a format comportamentul de rigiditate cognitivă și instabilitate emoțională:

- când venea acasă era supus la munci grele (întărire pozitivă a comportamentului de fugă);
- câștigurile ocazionale la munca cu ziua erau mai importante decât studiile la școală (orientare valorică defectuoasă);
- dacă nu muncea sau nu muncea cum trebuie era pedepsit (întărire pozitivă a comportamentului de fugă);
- era susținut și laudat de grupul de referință care se preocupau de furturi (întărire pozitivă a comportamentului delincvent de furt);
- când avea insucces școlar, era etichetat în public în fața colegilor de profesoară și amenințat că va avea probleme cu părinții, directorul școlii, cu cei din jur și cu autoritatea;
- trebuia să aducă bani și să muncească pentru a-și mulțumi frații (mecanisme de coping);
- când nu îi reușea să facă cum i se spunea se simtea umilit, inutil și nedreptățit (întărire pozitivă a unei cogniții rigide și mecanisme de coping, anxietate);
- aceste comportamente s-au menținut de-a lungul anilor în adolescență și în prezent când nu se simte apreciat sau este dezaprobat în ceea ce face este impulsiv, devine irascibil, agresiv verbal și începe ași apăra cu vehemență punctul de vedere, acuză pe cei din jur de toate neplăcerile care i se întâmplă, manifestând diverse mecanisme de apărare (comportament manifestat inconștient), adopta comportamentele delincvente etc. (comportament de cautare a manifestării).

D. Aspecte pozitive ale subiectului:

- simț pronunțat al umorului;
- capacități creative;
- motivație spre schimbare;
- cooperare în grup;
- iubește copiii.

E. Ipoteza de lucru. Subiectul are probleme legate de imaginea de sine, stima de sine scăzută. Fuge de lucru, nu se gândește la consecințe și în mod impulsiv adoptă comportamente de risc. Acest tip de comportament a fost format datorită experienței de viață, modului de interacțiune cu frații și tatăl autoritar (factori favorizanti).

III. Planul terapeutic

A. Listarea problemelor. Se va lucra pe problemele puse în evidență:

- comportament orientat spre furt;
- relații defectuoase cu cei din jur;
- stima de sine (scăzută);
- sistem de valori deficitar orientate antisocial;
- capacități de autorefecție reduse;
- atitudine negativă față de muncă, alți oameni;

B. Obiectivele propuse

1. reducerea comportamentului de furt cu activități orientate spre constientizare;
2. stimularea asertivității și formarea abilitatilor de rezolvare de probleme pentru a stimula metapercepția;
3. reorientarea valorică.

Portretul psihologic al subiectului cercetat înainte de resocializare. Subiectul se caracterizează prin labilitate emoțională, dar și nedorința de a-și controla emoțiile și sentimente cu caracter amoral; manifestă expresivitate exagerată a manifestării emoțiilor ce ne vorbește despre **instabilitate** și **labilitate emotiv-acțională**; este puțin empatic, indiferent față de alții însă orientat spre situație; se caracterizează prin dependența sentimentelor sale de influența grupului; manifestă un profund sentiment de inferioritate și își camuflează trăirile și fricile ce demonstrează **imaturitate afectivă**. Opune rezistență la ideile care contravin opiniei sale, ceea ce denotă o opozabilitate ridicată și predispunerea spre conflict. Manifestă receptivitate scăzută la învățare, rigiditate și detașare, manifestă sentimente de inutilitate. Pe alocuri se comportă demonstrativ și lăudăros ce iarăși trădează anumite frici și același sentiment de inutilitate și egocentrism, eschivează de la munca și grijile zilnice, manifestă agresivitate verbală. Nu este capabil să prevadă consecințele elementare ale actelor de delict, ce demonstrează **imaturitate intelectuală**. Datorită instabilității intelectuale și imaturității afective, subiectului îi este indiferent sentimentul vinovăției (culpabilității), acest sentiment este străin pentru el, din care cauză riscurile nu numai că nu sunt analizate, dar nici măcar nu sunt conștientizate. Se observă complexul de inferioritate care este deseori dezvoltat la copiii care sunt ultimii în familie, ca rezultat s-a format mecanismul comensator de acțiune antisocială. Luând în considerație că acest lucru s-a produs la o etapă timpurie de formare a personalității subiectului putem identifica la acesta astfel de valori: pe prim plan sunt banii, puterea și succesul.

Toate caracteristicile psihologice expuse în portretul psihologic al subiectului, însoțite de situația descrisă cu privire la geneza actului infracțional, sunt confirmate de teorie.

2.3. Valori și principii pedagogice în susținerea resocializării tinerilor deținuți (18-25 ani)

Pentru o desfășurare eficientă a procesului de resocializare a tinerilor deținuți cu vârsta de 18-25 ani, dar și în temeiul analizelor realizate pe parcursul studiului, prin valorificarea contribuției cercetătorilor din domeniul pedagogiei, psihologiei, sociologiei, dreptului, sintetizate în constatări relevante, am consemnat *valorile și principiile pedagogice* care pot sta la baza procesului de resocializare a tinerilor deținuți, orientând acțiunile educative pentru elaborarea unui *Model pedagogic* pertinent de resocializare a tinerilor deținuți.

Resocializarea tinerilor deținuți este un proces educațional, aplicat celor aflați în detenție, în vederea reintegrării și prevenirii recidivei, cu scopul de a schimba comportamentul în lumina normelor și valorilor acceptate de societate.

Resocializarea tinerilor deținuți poate fi realizată doar prin ansamblul de valori specifice, respectiv valori pedagogice.

Conform viziunii lui S. Cristea *valorile* angajate în educație se numesc *valori pedagogice*. Din considerentele cercetătorului „*valorile pedagogice reprezintă reperle axiologice (morale, științifice, tehnologice, estetice, psihofizice) care susțin conținuturile fundamentale ale educației proiectate conform unor obiective de maximă generalitate și stabilitate epistemică, specificate și concretizate în cadrul activităților organizate la nivelul sistemului educațional*” [42, p. 79].

Valorile pedagogice stăpânesc dimensiunea conținuturilor generale ale educației care se regăsesc în mod direct sau indirect la nivelul oricărei activități cu finalitate pedagogică sau educațională, de formare-dezvoltare a personalității umane. Nu va face excepție nici procesul de *resocializare a tinerilor deținuți* care este un *proces educativ de reeducare*.

Valorile nu se nasc odată cu individul. Conform viziunii cercetătoarei D. Antoci valorile reprezintă alegerea unei persoane, privind diversitatea de valori, care fiind selectate, se grupează într-un sistem de valori organizate și influențează persoana la nivel comportamental, atitudinal și decizional [5, p. 26].

În opinia profesorului C. Cucoș, *valorile pedagogice (educaționale)* constituie standarde și modele educaționale, care ghidează persoana sau grupul spre satisfacție, împlinire și sens. Valorile sunt căi de structurare și ordonare, de aranjare într-un anumit fel a stărilor emoționale, mentale și morale. Valorile pedagogice construiesc principiile și criteriile care explică și dau coerență judecăților critice de ordin estetic, moral, religios [44, p. 129].

Conturarea unui câmp de valori pedagogice pentru tinerii deținuți și asimilarea acestora constituie o problemă de maximă complexitate, ce poate fi rezolvată prin cooperarea tuturor factorilor educației. În acest sens, valorile pedagogice se completează, se conjugă, pentru a determina în final valoarea scop, și anume, resocializarea tinerilor deținuți și formarea unei

personalități prosociale cu un comportament moral dezirabil. În așa fel, valorile pedagogice trebuie să treacă din cuvânt în sentiment, în atitudine, în convingere și în faptă.

Interiorizarea valorilor, formarea atitudinilor de valoare și a sistemelor de valoare reprezintă o parte organică a două procese fundamentale, care se desfășoară de-a lungul întregii vieți a individului:

1. *socializarea/resocializarea* (ca proces social natural, firesc);
2. *educația* (ca proces conștient, intenționat, metodic).

Educația constituie cel mai important fenomen al vieții social-spirituale a societății, care transformă omul în *valoare supremă*. Funcția generală a *educației* este formarea-dezvoltarea personalității în vederea integrării sociale optime. Astfel că, *educația* contribuie în mod decisiv la realizarea *procesului de resocializare a tinerilor deținuți*. În raport cu valorile, educația este chemată să formeze la tinerii deținuți competența și autonomia valorică, specifice *conștiinței valorice*, caracterizată prin aspirația pentru *valori* și disponibilitatea pentru *valorizare*.

Prin valorile pedagogice tinerii deținuți vor fi orientați spre dimensiunea modelelor sociale afirmate și dezirabile. Modelele sociale stimulează idealul unei personalități echilibrate prin integrarea valorilor pedagogice de: *bine, frumos, adevăr, sacralitate, credință, onoare*. Modelele sociale încurajează personalitatea în plan social prin angajarea valorilor de *legalitate: liberatate, egalitate, solidaritate, buna-credință, omenia, demnitatea, toleranța*.

Funcția de bază a *valorilor pedagogice* reprezintă capacitatea generală a acestora de *anticipare* a procesului de formare-dezvoltare optimă a *conștiinței psihosociale a celui educat*, realizabilă pe tot parcursul existenței umane, la nivel teoretic și practic.

Referindu-ne la studiul nostru de resocializare a tinerilor deținuți putem menționa că raportul funcțional dintre *educator* (subiect) și *educat* (obiect) permite orientarea *educatului* într-o direcție bine delimitată axiologic; în plus educatorul poate crea *educatului* inclusiv nevoia de valori, de noi valori sociale sau personale. Astfel, valorile își au originea în structura personalității umane, dar și în sfera condițiilor și a necesităților sociale. Asigurând corelația dintre prima latură (psihologică) și cea de-a doua latură (sociologică), valorile pedagogice intervin la nivelul corelației dintre subiectul și obiectul educației, între educator și educat.

În accepțiunea cercetătorilor I. Cerghit, I. Neacșu, I. Negreț-Dobridor, I-O. Pânișoară: „structura de bază a valorilor pedagogice delimitează ansamblul conținuturilor specifice promovate la nivel moral, intelectual, tehnologic, estetic, psihosocial, în raport de criteriile angajate (formele de educație/instruire; particularitățile de vârstă și individuale). Structura de bază a valorilor pedagogice evidențiază tocmai interdependența funcțională a acestora în proiectarea și realizarea oricărei activități educaționale” [32, p. 55].

Prin urmare, este important a nu „derapa” în direcția non-valorilor, a nu pierde din profilul ansamblului axiologic, a rațiunii umane, a putea deosebi virtuțile de vicii.

O mentalitate formată poate să constate existența răului, a urâtului, a erorii, alături de bine, frumos și adevăr, fără să se îndoiască de realitatea și valoarea lor. Mai mult decât atât, pentru o personalitate prosocială cu comportament dezirabil, alternarea binelui cu răul, a frumosului cu urâtul, a adevărului cu eroarea, nu este o împrejurare demoralizantă, frustrantă, dar o realitate care o determină să aleagă ceea ce este potrivit, impunându-i anumite criterii de alegere și decizie.

Finalitățile adecvate oricărui conținut al educației orientează prin structuri și metodologii specifice, formarea-dezvoltarea permanentă a *conștiinței morale*, la nivelul interdependenței dintre dimensiunea lor teoretică (reprezentări, concepte, teorii, paradigme) și practică (obișnuințe, atitudini). Educatorul (subiectul) educației cunoaște, evaluează, transmite și chiar creează valori pedagogice; educatul (obiectul educației) beneficiază în măsura în care receptează valorile pedagogice implicate de educator la nivelul mesajului educațional.

Adaptarea și sintetizarea valorilor pedagogice la nivel de sistem, în cazul nostru, sistemul penitenciarelor, presupune interiorizarea valorilor general umane, a principiilor și deprinderilor care să le permită deținuților să facă alegeri corecte și cinste în viață, să dobândească sentimentul de valoare personală. Totodată, adaptarea valorilor pedagogice la nivel de sistem, admite și proliferarea idealului social (educațional) care definește tipul de personalitate, valabil pe termen lung și a scopurilor educației/reeducației tinerilor deținuți, care definesc direcțiile principale de evoluție a educației/reeducației, valabile pe termen mediu.

Valorile pedagogice angajate la nivelul *resocializării tinerilor deținuți* exprimă capacitatea de *anticipare* a rezultatelor *educației* la diferite grade de generalizare și abstractizare. Responsabili de promovarea și realizarea valorilor pedagogice sunt pedagogii, psihologii și educatorii din cadrul instituției penitenciare.

Astăzi, trebuie să recunoaștem, că în topul problemelor existente în acest domeniu, primează, totuși, atitudinea discriminatorie a societății față de deținuți, care este determinantă pentru soarta acestor persoane. Din cauza unor stereotipuri formate sau impuse, a imaginii proaste și limitate a deținuților, agresiv promovată de mass-media, o bună parte din societatea noastră, în cel mai bun caz, va accepta cu greu conviețuirea în același bloc a unui fost deținut, ne mai vorbind de susținere sau ajutor.

Pe lângă determinarea și fundamentarea valorilor pedagogice, pentru o proiectare cât mai eficientă a *Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*, ne-am ghidat și de anumite *principii*, derivate din influențele și realitățile specifice resocializării tinerilor deținuți.

Principiile pedagogice reflectă „imperativele axiologice”, asumate, în termeni de *normativitate pedagogică*, în cadrul dimensiunii funcțional-structurale a procesului educațional.

Astfel, în proiectarea și elaborarea *Modelului pedagogic de resocializare*, am considerat oportun să formulăm *trei categorii de principii* esențiale în resocializarea tinerilor deținuți:

1. *Principii de funcționalitate a Modelului pedagogic;*
2. *Principii utilizate în mediul de detenție;*
3. *Principii de intervenție eficientă în mediul de detenție* (figura 2.3).

Aceste principii sunt indispensabile pentru funcționarea *Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*, iar nerespectarea acestora și necoordonarea lor v-a conduce inevitabil la nefuncționalitate sau eșec.

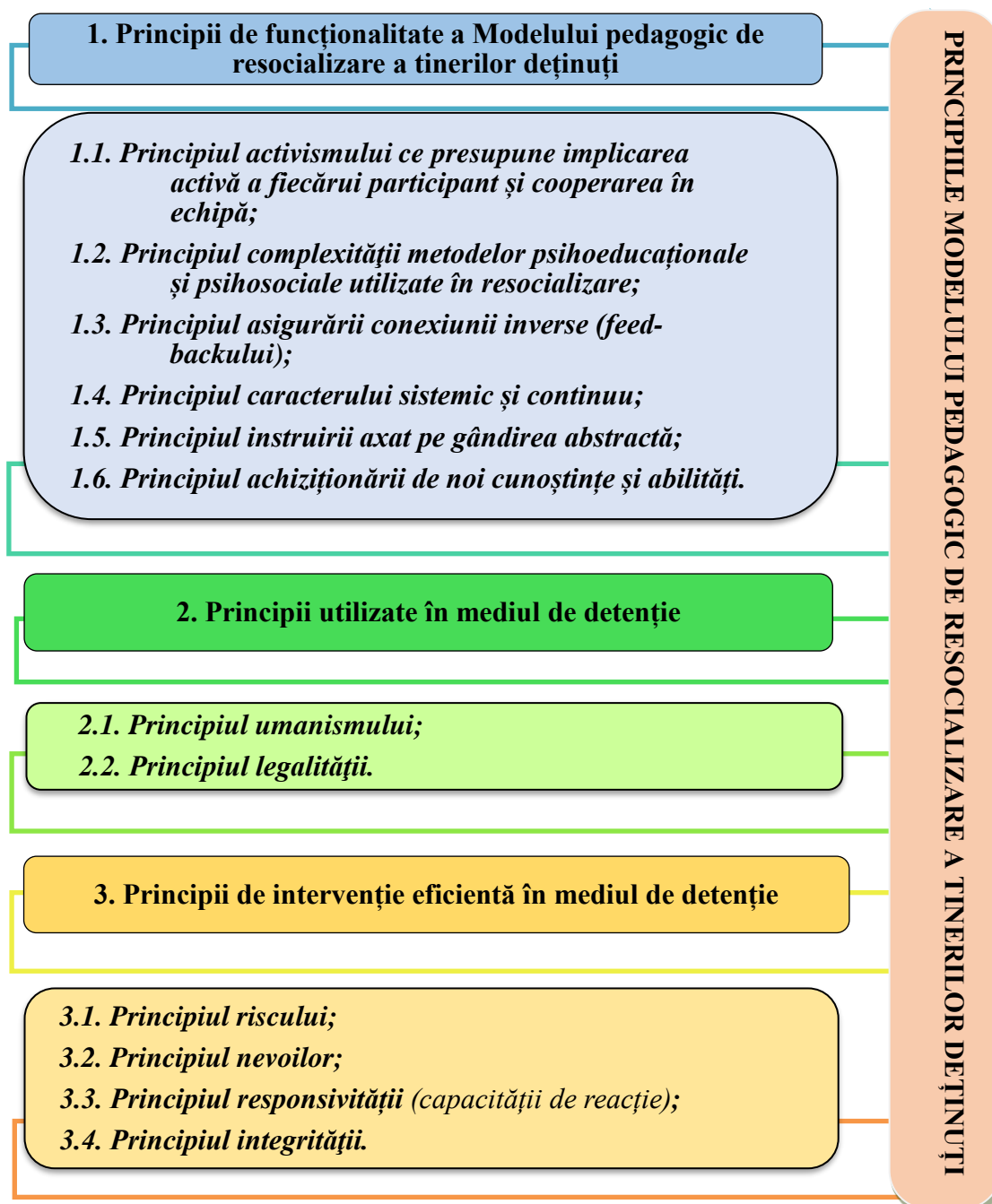

Figura 2.3. Principiile Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți

1. Categoria *principiilor de funcționalitate a Modelului pedagogic* includ:

1.1. Principiul activismului ce presupune implicarea activă a fiecărui participant și cooperarea în echipă;

1.2. Principiul complexității metodelor psiho-sociale utilizate în resocializare;

1.3. Principiul asigurării conexiunii inverse (feed-backului);

1.4. Principiul caracterului sistemic și continuu;

1.5. Principiul instruirii axat pe gândirea abstractă;

1.6. Principiul achiziționării de noi cunoștințe și abilități.

1.1. Principiul activismului presupune implicarea activă a fiecărui participant și cooperarea în grup/echipă.

În conformitate cu acest principiu, fiecare participant poate atinge obiectivele propuse și poate continua activitatea în cadrul resocializării numai prin implicare activă și relaționare sau cooperare cu ceilalți membri ai grupului (subiecți experimentali din cadrul experimentului formativ). Menținerea de acest principiu este vitală în realizarea cu succes a resocializării, precum și a fiecărui principiu în parte deoarece permite conceptualizarea și formarea unor comportamente specifice, stăpânirea și fixarea acestora prin participare directă și activă. Luând în considerație că deținuții au nevoie de adaptare la mediul post-detenție, se poate afirma că, în afara activităților și muncii, nu există adaptare compensatorie, ce ar stagna dezvoltarea personalității. În cazul dat au loc însușiri ale experienței sociale și refaceri ale unor funcții distruse sau nedezvoltate.

În raport cu acest principiu, resocializare va include activități și experiențe care au ca scop final dezvoltarea valențelor latente ale personalității, îmbunătățirea stării de conștientizare, dezvoltarea talentelor și abilităților personale, îmbunătățirea calității vieții. Scopul dezvoltării personale este maturizarea psihosocială în dinamica sa evolutivă, armonizarea Sinelui, autotransformarea creatoare, transformarea aptitudinilor și facultăților latente ale personalității din regimul de așteptare pasivă în starea de activism.

1.2. Principiul complexității metodelor psiho-sociale utilizate în resocializare.

Conform principiului dat, activitățile realizate poartă un caracter complex și sunt realizate gradual de la simplu spre complex cu implicarea psihologului, pedagogului în ghidarea deținuților până la realizarea independentă a activității. Activitățile presupun la fel realizarea unor sarcini oferite ca temă pentru acasă pentru deținuți. Complexitatea metodelor utilizate în resocializare trebuie să favorizeze dezvoltarea, actualizarea deținuților.

1.3. Principiul asigurării conexiunii inverse (feed-backului).

Luând în considerație că dezvoltarea nu poate avea loc fără a ține cont de o evoluție sau o dinamică pozitivă în activitatea și comportamentul deținutului și o revizuire a valorilor este

utilizat principiul conexiunii inverse pentru a sigura o bună funcționare a activităților de resocializare și asigurare a unui potențial de dezvoltare pentru fiecare participant.

Totodată, fiecare participant are posibilitatea de ași verifica sarcinile și convingerile pe care le obține în urma activităților prin feed-backul oferit de psiholog/pedagog. Astfel, psihologul/pedagogul are posibilitatea de a dirija comportamentul deținuților și a verifica dacă activitățile realizate corespund cu așteptările acestuia.

Acest principiu este aplicat pentru a cunoaște care sunt efectele acțiunilor psihologului/pedagogului, în vederea reglării și autoreglării continuu - ca bază a ameliorării rezultatelor finale. Conexiunea inversă este urmărită de psiholog/pedagog în fixarea cunoștințelor obținute de deținuți. Principiul asigurării conexiunii inverse exprimă cerința reîntoarcerii și a îmbunătățirii rezultatelor și proceselor în funcție de informația primită de la subiecți. El este important pentru programul de resocializare deoarece oferă psihologului/pedagogului posibilitatea să analizeze și să corecteze greșelile deținuților, dar și să ajute la depășirea dificultăților de înțelegere.

1.4. Principiul caracterului sistematic și continuu.

Principiul caracterului sistematic și continuu este unul foarte important, deoarece permite psihologului/pedagogului să utilizeze în sistem diferite metode, tehnici, activități și să le aplice continuu în procesul de resocializare. Resocializarea poate fi considerată eficientă numai dacă activitățile sunt realizate sistematic și continuu, fără întreruperi și fără intervenții din exterior.

1.5. Principiul instruirii axat pe gândirea abstractă.

Acest principiu asigură potențial pentru a conștientiza necesitatea schimbărilor efectuate și a reevalua modul de gândire al deținuților, a percepe informația în mod adecvată fără a face apel la stereotipuri sau a opune rezistență prin diverse mecanisme de apărare, cum ar fi gluma sau proiecția etc. Deținutul trebuie ghidat spre a gândi pozitiv, făcându-l să creadă în posibilitatea schimbării în bine. În conformitate cu acest principiu resocializarea presupune activități de dezvoltare a gândirii analitice, abstracte.

1.6. Principiul achiziționării de noi cunoștințe și abilități.

Fără de acest principiu resocializarea nu poate avea efect, deoarece acest principiu presupune, în legătură cu toate celelalte principii, achiziționarea unor cunoștințe și abilități sociale ce ar permite deținuților să se manifeste deschis, creativ și prosocial. Cunoștințele noi achiziționate de deținuți le permit acestora să opereze mai constructiv cu informația pe care o dețin și să analizeze lucrurile nu doar din perspectiva proprie, dar și din perspectiva celorlalți. Acest principiu permite decodificarea, compararea și combinarea/îmbinarea selectivă a informației [29, p. 6].

2. Categoria *principiilor utilizate în mediul de detenție:*

2.1. *Principiul umanismului* are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății, drepturile și libertățile acesteia. Acest principiu fundamentează că executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate (deținutului), nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Principiul umanismului exprimă atitudinea justă față de om și societate, echitatea socială, este eficient în resocializarea deținuților. Pedepsa (detenția) are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea deținuților precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

Principiul umanismului presupune că orice deținut are posibilitatea să trăiască conform normelor sociale. Acest principiu specifică că procesul de învățare a experiențelor prosoziale de către deținut, sistemul de legături sociale, formele social pozitive de comportament ce sunt necesare pentru derularea unui trai decent în cadrul societății, recunoașterea valorilor personale și respectarea propriei demnități. Principiul umanismului este un instrument de bază la realizarea procesului de resocializare deținuților.

2.2. *Principiul legalității*. Este un principiu fundamental care obligă toți oamenii să respecte în activitatea lor legea, care reprezintă o îndatorire cetățenească. Respectarea legii este o cerință esențială a stabilității ordinii sociale și desfășurării armonioase a vieții sociale. Acest principiu mai prevede respectarea drepturilor deținuților ce sunt determinate de condițiile de detenție. Totodată, principiul legalității mai presupune ca cele mai importante relații sociale să fie reglementate prin norme legale și ca întreaga conduită a indivizilor, ca și activitatea autorităților sociale să fie conforme normelor sociale.

3. Categoria *principiilor de intervenție eficientă în mediul de detenție*.

Un element esențial de care s-a ținut cont, pornind de la premisa *eficienței*, este aplicarea principiilor de intervenție eficientă propuse de C. Fiscuci [apud: 60], aplicabile anume procesului de resocializare în mediul de detenție:

3.1. *Principiul riscului* – implică raportul dintre beneficiile activităților de resocializare și posibilitatea de a se produce un eveniment, care ar putea avea un impact considerabil asupra îndeplinirii acestor activități. Evaluarea riscurilor trebuie să fie credibilă la nivelul tuturor părților direct implicate: angajații penitenciarelor, deținuții și factorii de decizie. Conform acestui principiu, cele mai intensive activități de resocializare ar trebui să fie aplicate deținuților care sunt predispuși într-o măsură mai mare la o comitere de noi infracțiuni. Intensitatea intervenției activităților de resocializare trebuie să fie adecvată riscului de recidivă a deținutului. Atunci când intensitatea intervenției nu corespunde nivelului de risc, se pot obține rezultate contraproductive.

3.2. *Principiul nevoilor.* Acest principiu invocă faptul că pentru ca activitățile de resocializare să fie eficace, trebuie să ne concentrăm direct pe schimbarea factorilor de risc care sunt relaționați cu infracțiunea și nevoile criminogene ale deținuților (atitudinile antisociale, legăturile cu modele antisociale, abilitățile reduse de rezolvare a problemelor și de luare a deciziilor, absența auto-controlului, dependența de droguri, consumul abuziv de alcool etc.). Există nevoi care, atunci când sunt schimbate, modifică probabilitatea de recidivă.

3.3. *Principiul responsivității* indică măsura și capacitatea deținuților de a răspunde și a reacționa la activitățile de resocializare. Potrivit acestui principiu activitățile de resocializare pot fi mai eficiente dacă este un program de tratament cognitiv - comportamental (modelare, exerciții pe roluri, consolidare a comportamentelor prosoziale) și dacă există o corespundere între stilul și abilitățile de învățare a deținuților. Cu alte cuvinte, deținuții trebuie să aibă o implicare activă și să beneficieze de servicii care țin cont de „punctele forte, stilul de învățare, personalitatea, motivația și caracteristicile biosociale (de exemplu: sex, rasă, religie).

3.4. *Principiul integrității* – conform căruia psihologii/pedagogii trebuie să manifeste față de deținuți cel mai înalt grad de integritate morală și profesională în toate relațiile lor cu ei. Este de datoria lor să nu permită sau să tolereze practicile incorecte și discriminatorii în procesul de resocializare. Să fie reflexivi, deschiși, onești, să respecte modul în care resocializarea a fost planificată și corecți în evaluarea rezultatelor.

Principiile sunt stabilite la nivelul dimensiunii concrete a procesului de resocializare. Ele sintetizează un *ansamblu de norme, reguli, prescripții, interdicții* etc., necesare pentru realizarea „efectivă și finală” a activităților proiectate. Principiile au fost selectate și particularizate conform exigențelor indispensabile.

Concluzionând pe marginea celor expuse, constatăm că procesul de resocializare a tinerilor deținuți poate fi realizat doar având la bază intervenții pedagogice fundamentate pe valori și principii pedagogice, astfel se va putea proiecta, elabora și aplica *Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*.

2.4. Concluzii la capitolul 2

În concluzie la capitolul 2 putem afirma următoarele:

1. În temeiul analizei particularităților individuale ale personalității tinerilor cu vârsta de 18-25 ani, care au comis infracțiuni și față de care s-a aplicat detenția, s-a stabilit că este o perioadă destul de contradictorie, cu multe divergențe atât în plan personal, cât și social, cu un specific psihologic de manifestare care de multe ori avantajează comiterea infracțiunii cât și recidiva. De asemenea, s-a remarcat că odată cu ispășirea pedepsei, sistemul de personalitate al deținutului se dezintegrează manifestându-se prin deformare valorică și cognitivă, instabilitate emoțional-comportamentală, sensibilitate ridicată, complexe de inferioritate, izolare, agresiune, conflicte.

2. Studiul de caz reflectat în cercetare a permis găsirea unor variabile care scot în evidență particularitățile individuale ale personalității tinerilor deținuți precum și proiectarea și elaborarea acelor măsuri legitime de resocializare a lor.

3. S-a constatat că resocializarea tinerilor deținuți este un proces de *educare* care poate fi realizat doar printr-un *ansamblul de valori și principii pedagogice*, la nivel de sistem (sistemul penitenciarilor), care va consimți interiorizarea valorilor general umane, a principiilor și deprinderilor ce va permite deținuților să facă alegeri corecte și oneste în viață, dobândind sentimentul de valoare personală. Totodată s-a stabilit că *valorile și principiile pedagogice* reprezintă repere axiologice, angajate la nivelul resocializării tinerilor deținuți ce exprimă capacitatea de *anticipare* a rezultatelor educației/reeducației, contribuind în mod decisiv la realizarea procesului de resocializare a tinerilor deținuți. Responsabili de promovarea și realizarea valorilor pedagogice sunt pedagogii, psihologii și educatorii din cadrul instituției penitenciare.

4. S-a evidențiat faptul că procesul de proiectare a resocializării tinerilor deținuți poate fi realizat doar având la bază intervenții pedagogice fundamentate pe valori și principii pedagogice, asumate la nivelul dimensiunilor concrete ale procesului de resocializare, care rezumă un *ansamblu de norme, reguli, prescripții, interdicții* etc., necesare pentru realizarea efectivă a activităților de resocializare a tinerilor deținuți.

5. În conceperea și elaborarea Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți s-a ținut cont de trei categorii de *principii: principii de funcționalitate; principii utilizate în mediul de detenție; principii de intervenție eficientă în mediul de detenție*. Aceste principii sunt indispensabile pentru funcționarea Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți, iar nerespectarea acestora și necoordonarea lor va conduce inevitabil la nefuncționalitate sau eșec.

3. DEMERSUL EXPERIMENTAL PRIVIND RESOCIALIZAREA TINERILOR DEȚINUȚI (18-25 ANI)

3.1. Argumentări și precizări metodologice ale cercetării experimentale.

Atât din considerente științifice, cât și din raționamente praxiologice, pentru a găsi răspunsuri valabile la problema cercetată în plan conceptual, procesual și contextual, am optat pentru *argumentarea și precizarea metodologiei de cercetare*, astfel asigurând o realizare efectivă și punerea la punct a ansamblului de metode necesare în studierea problemei resocializării tinerilor deținuți cu vârsta 18-25 ani.

În procesul de cercetare, pentru a surprinde caracteristicile și valorile esențiale ale procesului de resocializare a tinerilor deținuți, s-a recurs la aplicarea unei metodologii multilaterale. În acest scop, a fost stabilit un demers al cercetării, funcția metodologică a căruia a constat în determinarea și respectarea efectivă a etapelor de organizare și desfășurare a investigației.

Astfel, desfășurarea cercetării sa axat pe următoarele *obiective*:

- Determinarea etapelor de organizare a cercetării experimentale și selectarea metodelor de cercetare pentru cunoașterea cât mai profundă a realității și raportarea informațiilor privind fenomenele investigate;
- Obținerea, analiza și interpretarea cantitativă și calitativă a informațiilor despre particularitățile individuale, valorile semnificative și manifestările comportamentale ale tinerilor deținuți;
- Elaborarea, aplicarea și validarea unui Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți;
- Implementarea unui Program de resocializare a tinerilor deținuți pentru formarea valorilor și comportamentelor prosoziale;
- Formularea concluziilor și recomandărilor privind organizarea procesului de resocializare a tinerilor deținuți.

Identificarea faptelor și asigurarea obiectivității științifice pot fi realizate numai în baza unui eșantion reprezentativ. Pentru asigurarea reprezentativității, s-au respectat atât procedurile specifice de eșantionare, care au asigurat extensia necesară, cât și structura acestuia.

Eșantionul experimental al cercetării a fost constituit din **307 subiecți** (100% gen masculin), dintre care:

- **149 tineri deținuți** (condamnați) cu vârste între **18 și 25 ani**, judecați conform articolului 186 CP. RM, pe un termen de detenție între 3 și 7 ani și care își ispășeau pedeapsa în **Penitenciarul nr. 16 – Pruncu**, penitenciar de tip închis, amplasat în sectorul Buiucani, mun. Chișinău. Subiecții experimentali din *Penitenciarul nr. 16 – Pruncu*, nu au studii profesionale și nu au fost niciodată

oficial angajați în câmpul muncii, iar procesul de eșantionare a acestora a fost efectuat stratificat în funcție de tipul condamnării, pentru a identifica caracteristicile individuale comune ale acestora și a menține sub control variabile aleatoare ce ar putea interveni în experiment datorită altor tipuri de infracțiuni aparent similare, dar care au la bază caracteristici și motive psihologice, sociale, individuale diferite și constituie un grup eterogen din punct de vedere al caracteristicilor individuale ce au condus la săvârșirea infracțiunii;

- **158 tineri cu comportament normativ** (18-25 ani), dintre care **104 subiecți** își făceau studiile în **Liceul cu profil umanist „Dante Alighieri”** sectorul Buiucani, mun. Chișinău și **54 subiecți** erau **studenți** la **Universitatea de Stat din Tiraspol** (cu sediul în Chișinău), sectorul Buiucani, mun. Chișinău (*subiecții experimentali din Universitatea de Stat din Tiraspol au fost, cel puțin o dată, oficial angajați în câmpul muncii și au fost aleși aleatoriu*).

Organizarea cercetării s-a realizat prin **test** și **retest**.

Etapa de **constatare** sau **test** a inclus investigarea particularităților individuale a personalității tinerilor deținuți și a condițiilor psihosocioeducaționale de intervenție în vederea resocializării persoanelor în cauză.

Etapa de **formare** a vizat formarea valorilor și comportamentelor prosoziale, dar și diminuarea riscului de recidivă la tineri deținuți.

Etapa de **validare** sau **retest** a prevăzut evaluarea schimbărilor pozitive în resocializarea tinerilor deținuți, prelucrarea datelor și interpretarea în plan comparativ a rezultatelor înregistrate la etapele de constatare și de validare ale experimentului.

Pentru cunoașterea mai profundă a realității și obținerea informațiilor privind fenomenele investigate au fost aplicate următoarele **instrumente** și **metode de cercetare** (Anexa 2):

1. **Fișa de evaluare a riscului de recidivă;**
2. **Testul „Inventarul Multifazic de Personalitate Minnesota – MMPI, forma scurtă (SMIL, 71)”;**
3. **Testul Eysenck pentru determinarea temperamentului;**
4. **Scala Valorile și scopurile mele de Donald Super;**
5. **Testul t-Student;**
6. **Studiul de caz.**

1. Fișa de evaluare a riscului de recidivă. Acest instrument de cercetare este utilizat cu scopul de a identifica riscul de recidivă drept componentă ce permite să stabilim dacă deținutul (subiectul) are potențial de resocializare sau șansele de resocializare sunt reduse. Prin tehnica dată am identificat nivelul riscului de recidivă ca identificator că condamnatul nu este resocializat (nu

a trecut cu succes prin procesul de resocializare). Eșecul sau succesul procesului de resocializare în penitenciar poate fi evaluat după numărul recediviștilor din penitenciar [61, p. 110].

Fișa de evaluare a riscului de recidivă este un instrument consemnat aplicat în criminologie care determină dacă un deținut este predispus la recidivă sau nu. Pentru prima dată acest instrument de evaluare a riscului de recidivă a fost propus în anul 1990 de către Ted Palmer și Lee Sechrest împreună cu alți cercetători. Elaborarea acestei fișe a avut la bază mai multe cercetări efectuate asupra comportamentelor deținuților, efectuate încă prin anii 1960-1970 de către criminologii canadieni James Bonta, Don Andrews și Paul Gendreau.

Fișa de evaluare a riscului de recidivă se îndeplinește de către psiholog, iar datele din fișă nu se prezintă deținutului. Acest instrument de cercetare are ca scop stabilirea riscului de recidivă infracțională a deținutului. Fișa conține *23 de întrebări* cu mai multe variante de răspuns ce se apreciază cu puncte de la 0 la 8 pentru fiecare item, care până la urmă se adună și formează un punctaj de evaluare a riscului de recidivă. Cei care au acumulat de la: „0 – 35 puncte” – nu sunt predispuși la recidivă, iar cei cu „36 – 71 puncte” – sunt predispuși la recidivă. Tot această fișă a fost propusă și pentru: stabilirea factorilor care au determinat săvârșirea infracțiunii; furnizarea datelor privind tipul infracțiunii (cu aplicarea forței fizice și fără), vârsta la care a fost comisă prima infracțiune, numărul sentințelor penale neprivative de libertate. Fișa mai conține itemi cu privire la: consumul de alcool și drog, domiciliu, relația cu familia, munca care este evaluată în timpul detenției, educația, sănătatea mintală și fizică și dacă este motivat spre schimbare [31].

2. Testul „Inventarul Multifazic de Personalitate Minnesota – MMPI, forma scurtă (SMIL, 71)”. Această metodă a fost utilizată pentru a identifica trăsăturile de personalitate ale deținuților și elementele clinice cu scopul de a le menține sub control în vederea excluderii ulterioare a acestor cazuri [152, p. 77]. Testul MMPI este considerat o metodă de diagnosticare de bază, recomandată psihologilor din penitenciar atât la nivel național cât și la nivel internațional [108, p. 44]. În practica națională, testul MMPI este cunoscut ca o metodă standardizată de cercetare a personalității. În prezent acest test este unul din cele mai populare metode de studiere a personalității. Factorii esențiali, în baza cărora se acordă preferință anume testului MMPI în desfășurarea diagnosticării trăsăturilor de personalitate în condițiile instituțiilor penitenciare sunt:

- realizarea unei abordări tipologice a studierii personalității;
- prezența scărilor de măsurare, care permit determinare existenței unor orientări denaturate și a atitudinii față de testare, ceea ce permite controlul nivelului de influență intenționată asupra procedurii de testare psihologică și a slăbirii efectului de denaturare a rezultatelor lui finale;

▪ obținerea unui volum mare de informație din punct de vedere statistic, semnificativă pentru determinarea portretelor (profilurilor) psihosociale ale deținuților și prognozarea comportamentului acestora; realizarea unui studiu aprofundat al deținuților în perioada de ispășire a pedepsei și folosirea informației căpătate la diferite etape ale procesului de resocializare a personalității.

„*Inventarul Multifazic de Personalitate Minnesota – MMPI*” este un *test standardizat de personalitate*, fiind considerat ca unul dintre cele mai importante metode de investigație. Psihologii și profesioniștii din domeniul sănătății mintale folosesc diferite versiuni ale MMPI-ului pentru a depista tulburările mintale ale subiecților testați și pentru diagnosticarea adecvată a acestor tulburări. Autorii MMPI-ului au studiat sute de pacienți cu diferite probleme pentru a crea primul inventar modern de personalitate care să fie tradus și adaptat la nivel mondial.

Acest test este cel mai des folosit în evaluarea personalității. Scalele de testare sunt denumite din terminologia psihologică și validate prin proceduri bazate pe standarde. Criteriile folosite au fost corelațiile dintre rezultatele testelor subiectului și diagnosticele clinice făcute independent de o echipă de psihologi. Metoda grupului de control a fost folosită și pentru validarea Scalei Devianței. Un grup de deținuți și studenți au fost incluși ca grup de control. Deși scala de testare are o denumire clinică, este important de clarificat că un scor mare pe scară nu înseamnă automat că subiectul are problema în cauză.

Itemii testului MMPI scot în evidență diferite *atitudini și dorințe* ale subiectului, diferite detalii vizând familia lui sau viața socială. Prima versiune a „*Inventarului Multifazic de Personalitate Minnesota – MMPI*” apare în anul 1943, autorii fiind Stark R. Hathaway și J. Charnley McKinley, psihologii de la Universitatea Minnesota, după care în anul 1989 această ediție a testului MMPI este înlocuită cu o versiune actualizată MMPI-2. MMPI-2 era alcătuit din 567 de itemi, verbali cu răspuns dihotomic (Adevărat/Fals) și conținea 51 de scale ușor interpretabile. Această ediție a fost realizată și publicată de o echipă formată din G. Dahlstrom, J. Graham, A. Tellegen și J. Butcher [152].

Versiunea pentru adolescenți a Inventarului Multifazic de Personalitate Minnesota – MMPI-A a apărut și a fost publicată în anul 1992. Inventarul pentru adolescenți era compus din 478 itemi și se aplica adolescenților cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani. Această ediție conținea 10 scale (Hs. D. Hy. Pd. Mf. Pa. Pt. Sc. Ma. Si) și 6 scale de validitate (L. F. F1. F2. K.) Ultima versiune alternativă a testului este cunoscută ca MMPI – SMIL (forma scurtă) sau MMPI-2-RF care conține 71 itemi.

În prezent, în instituțiile penitenciare din țara noastră, deținuților li se aplică în mod obligatoriu inventarul MMPI – forma scurtă (*71 itemi*) cu scopul de a determina dacă la subiectul

testat sunt prezente sau absente unele simptome sau chiar tulburări de personalitate, sunt prezente anumite idei de persecuție sau dacă deținutul manifestă sau nu oarecare afecțiuni psihomotorii.

În lucrare, testul respectiv a fost utilizat pentru a arăta trăsăturile de personalitate la populația cu comportament normativ. Scalele din MMPI au capacitatea de a măsura trăsăturile specifice persoanelor cu comportament normativ. Reieșind din asta, autorii Ф.Б. Березина, М.П. Мирошникова au propus o variantă scurtă care conține 71 de întrebări a testului MMPI, 11 scale, dintre care 3 de evaluare a sincerității și 8 din ele evaluează trăsăturile de personalitate [apud: 89].

3. Testul Eysenck pentru determinarea temperamentului

Scopul utilizării acestui test a fost identificarea însușirilor de temperament și relația acestora cu alte variabile ale cercetării, pornind de la presupunerea că tipul de temperament în anumite circumstanțe prioritizează ca variabilă mediator nevoile cu potențial criminogen ale persoanei.

Testul Eysenck editat acum în forma revizuită, reprezintă o formă avansată de dezvoltare a unui număr de teste de personalitate mai timpurii. Primul test din aceasta serie a fost MMQ (Maudsley Medical Questionnaire) elaborat de Hans Eysenck în anul 1952, care prin cei 40 de itemi urmărea măsurarea factorului N (nevrotism sau emoționalitate). Acest test a fost urmat de MPI (Maudsley P-ersonality Inventory), care cuprindea scale pentru măsurarea lui N și a lui E (Extraversiune-Introversiune). MPI-ul a fost publicat în anul 1959 după care a fost urmat de EPI (Eysenck Personality Inventory), apărut în anul 1964 acesta adăugând o nouă scala L (minciună) pentru a măsura disimularea [11, p. 16].

Testul Eysenck are 2 forme alternative A și B, ceea ce îl face foarte versatil în cazul retestării aceleiași populații. Testul Eysenck, care a fost aplicat în cercetare, a fost elaborat și publicat în anul 1964 de către savantul Hans Eysenck. În plus, acest test a fost redactat într-o limbă foarte simplificată pentru a face mai ușoară înțelegerea itemilor de către subiecții cu un nivel educațional mai scăzut. Fiind un test cu validare structurală, adică bazat pe metoda analizei factoriale, problema pe care o evidențiază constă nu în măsura a ceea ce se cunoaște, cât în a cunoaște ceea ce se măsoară.

Scopul testului Eysenck constă în examinarea a 2 factori de bază *extraversiunea/introversiunea și nevrotismul*. Acest test cuprinde întrebări referitoare la modul în care se acționează, se comportă sau la anumite sentimente ale persoanei. Testul constă într-un total de 57 itemi și 3 scale: *Nevrotism, Extraversie și Minciună*. Acesta se aplică individual sau în grup.

Modelul cu doi factori de personalitate propus de Eysenck, permite utilizarea indicatorilor de bază (extraversie-introvertire și nevrotism) pentru a evalua orientarea personală interne sau externe, precum și pentru a identifica nivelul de anxietate emoțională (tensiune). Aceste proprietăți

sunt determinate genetic de structura de personalitate. Ele sunt o manifestare pur individuală și afectează semnificativ îndeplinirea sarcinilor, inclusiv activitățile profesionale.

Extraversiunea – pune accentul pe forme externe, lucruri și evenimente. Extrovertiții sunt mobili, sociabili, adaptabili, receptivi, veseli, plin de viață, aspiră la conducere. Cu toate acestea, aceste calități nu sunt întotdeauna necesare, din punctele lor de vedere sensibilitatea la un alt om este instabilă la fel ca și acțiunile impulsive.

Introversiunea – este o orientare a persoanei spre lumea sa interioară. Introvertiții sunt rezonabili, independenți, calmi, concentrați. Ei sunt slab adaptabili, detașați de realitate, relațiile lor sunt distanțate, sunt indeciși în acțiunile sale. Extraversiunea și introversiunea sunt bipolare.

Nevroza – este un rezultat al dezechilibrului de excitație și inhibiție. Se manifesta ca instabilitate emoțională, dezechilibru al proceselor nervoase și mentale. Nevroza reprezintă o tulburare mentală care implică stresul cronic, rezultând într-un deficit de funcționare. La unii nevroza poate fi extremă cu scoruri înalte, iar la alții nevroza poate avea scoruri mici, atunci persoana este stabilă emoțional, este calmă, încrezută în sine. Distanța de la centrul de indicatori care măsoară scara indică gradul de abatere de la medie.

Factorii analitici din test scot în evidență cele patru tipuri clasice de temperament (*coleric, sangvinic, flegmatic, melancolic*).

4. Scala Valorile și scopurile mele de Donald. Super [116]. Este un instrument de cercetare utilizat cu scop de a identifica valorile subiecților și relația acestora cu trăsăturile de personalitate atât la deținuți cât și la tinerii cu comportament normativ. La fel, unul din obiectivele utilizării variabilelor date este de a identifica portretul valoric și corelația dintre diverse valori la deținuți în vederea identificării valorilor de bază care alimentează nevoile cu potențial criminogen și sunt legate de alte valori. Identificarea acestei relații permite să înțelegem care ar fi valorile de bază asupra căreia trebuie de lucrat și care valori ar fi trebuit să sufere schimbări în urma intervenției experimentale, dar și care ar fi accentuările de personalitate legate de anumite valori care ar putea fi modificate pentru resocializarea cu succes a deținuților.

Scala „*Valorile și scopurile mele*” a fost elaborată în anul 1973 de către psihologul american Donald Edwin Super. El a fost recunoscut pentru contribuția sa în determinarea orientării profesionale, iar mai târziu, pentru consilierea psihologică în care a inclus consilierea în carieră și în planificarea vieții [95, p. 116]. Scala „*Valorile și scopurile mele*” face parte din „*Teoria de dezvoltare a carierei*” elaborată de D. Super. Acest test este alcătuit din 40 de afirmații, astfel, subiectul trebuie să determine în ce măsură îi este caracteristică fiecare dintre aceste afirmații. În dreapta fiecărei afirmații, subiectul notează punctele de la 0 la 4, după următoarea scară:

0 puncte – nu;

1 punct – mai degrabă nu;

2 puncte – mediu;

3 puncte – mai mult da;

4 puncte – da.

După ce a fost scris în dreptul fiecărei afirmații cifra corespunzătoare, datele se introduc într-un tabel, apoi se adună punctele pe orizontală și se calculează suma. Se transcriu în alt tabel „sumele” obținute anterior, care corespund anumitor simboluri, după care celei mai mari sume îi corespunde rangul I, următoarei sume îi corespunde rangul II etc.

Scala „Valorile și scopurile mele” se aplică individual sau în grup.

Valorile ocupă un loc central în structura personalității. În penitenciar problematica normelor și valorilor capătă aspecte particulare determinate de situația în care se găsesc infractorii. Absența libertății și celelalte frustrări împiedică raportarea adecvată la aspectele semnificative ale existenței de fiecare zi. După cum menționează Gh. Florian: „demnitatea, sănătatea, munca, egalitatea, omul, protecția, iubirea etc. sunt apreciate prin prisma „stării de deținut” și ierarhizate în funcție de presiunea trebuințelor nesatisfăcute în mediul penitenciar [60, p. 53]

Studiul procesului de obiectivare a valorilor în locul de detenție are în vedere faptul că, la nivelul individului, ele servesc ca instrument și etalon atât în alegerea între alternativele de acțiune, cât și pentru dimensiunea proiectivă pe care o au, adică oferă motive și planuri de acțiune în împrejurarea de viață pe care o traversează individul la un moment dat.

Scopul scalei „Valorile și scopurile mele” este de a determina care sunt valorile și scopurile unui subiect, astfel, să putem determina care sunt aspirațiile acestuia pentru viață, ce scopuri are și care sunt cele mai importante valori ale sale. Cunosând valorile și scopurile unui hoț, va fi mai lejer să-l implicăm în diferite programe educaționale și profesionale, la fel asta ne va ajuta să prognozăm dacă acest subiect este predispus la recidivă sau nu, fiindcă dacă hoțul are ca valoare banii, puterea atunci acesta este predispus să comită din nou furt pentru a obține acești bani și / sau putere [116].

Metodologia cercetării a prevăzut metode corespunzătoare de obținere a materialului empiric, menit să asigure o reflectare obiectivă a problemelor studiate.

3.2. Investigații experimentale privind determinarea particularităților individuale ale personalității tinerilor deținuți (18-25 ani)

Pentru a deține o reprezentare clară despre particularitățile individuale ale personalității tinerilor deținuți cu vârsta 18-25 ani a fost aplicat *experimentul de constatare*.

Scopul experimentului de constatare a rezidat în *determinarea particularităților individuale ale personalității și a valorilor semnificative la tinerii deținuți în vederea resocializării lor și prevenirii riscului de recidivă*.

Cunoașterea particularităților individuale ale personalității tinerilor deținuți cu vârsta de 18-25 ani, a orientărilor valorice ale acestora, a tipului de temperament și a riscului de recidivă la ei, va permite proiectarea și elaborarea corectă a Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți și a măsurilor educaționale pentru prevenirea recidivei.

Întru crearea anumitor premise de valabilitate a traseului de cercetare și a raționamentului experimental, s-au înaintat câteva *ipoteze*. Astfel, s-a presupus că:

1. *Există diferențe între profilul personalității și orientările valorice ale tinerilor deținuți și a celor cu comportament normativ.*
2. *Tinerii deținuți cu risc sporit de recidivă se evidențiază prin dimensiuni accentuate de personalitate ca: individualitate, impulsivitate, labilitate emoțională, control exagerat.*
3. *Principalii predictorii ai riscului de recidivă ar fi sistemul de valori dificitar unde prioritar sunt banii, creație antisocială, cunoștințe în domeniul infracțional.*

În conformitate cu scopul cercetării și pentru verificarea supozițiilor lansate, au fost stabilite următoarele **obiective ale studiului de constatare**:

1. Identificarea deosebirilor particularităților individuale ale personalității și a tipului de temperament la tinerii deținuți (18-25 ani) și a celor cu comportament normativ;
2. Stabilirea specificului și diferențelor în structura ierarhică a valorilor la tinerii deținuți (18-25 ani) și a celor cu comportament normativ;
3. Determinarea relației dintre valori și particularitățile de personalitate la tinerii deținuți (18-25 ani) și a celor cu comportament normativ;
4. Identificarea predictorilor direcți ai riscului de recidivă la tinerii deținuți.

Studiul constatativ și-a propus cunoașterea mai profundă a realității și obținerea informațiilor privind fenomenele investigate, astfel au fost aplicate următoarele instrumente și metode:

1. *Fișa de evaluare a riscului de recidivă;*
2. *Testul „Inventarul Multifazic de Personalitate Minnesota – MMPI, forma scurtă (SMIL, 71)”;*

3. *Testul Eysenck pentru determinarea temperamentului;*

4. *Scala Valorile și scopurile mele de Donald Super;*

5. *Testul t-Student;*

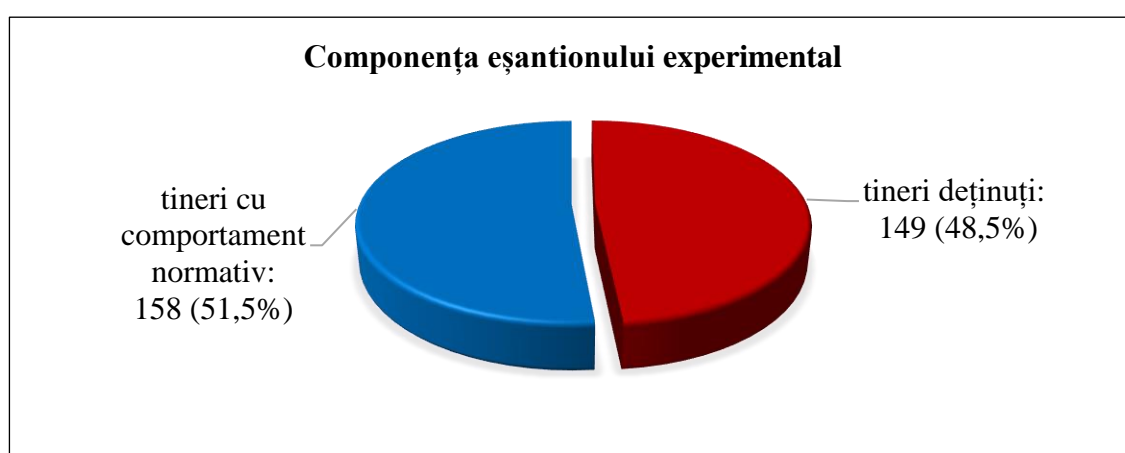
6. *Studiul de caz.*

Experimentul de constatare a fost realizat în perioada septembrie, 2017 – mai, 2018.

La experimentul de constatare au participat 307 subiecți dintre care:

- 149 tineri deținuți cu vârsta 18-25 ani din Penitenciarul nr. 16 – Pruncul.

- 158 tineri cu comportament normativ (18-25 ani) din Liceul cu profil umanist „Dante Alighieri” (104) și studenți din Universitatea de Stat din Tiraspol (54).

Figura 3.1. Componența eșantionului experimental

Subiecții care au participat la studiul experimental au fost stratificați și în funcție de statut și studii.

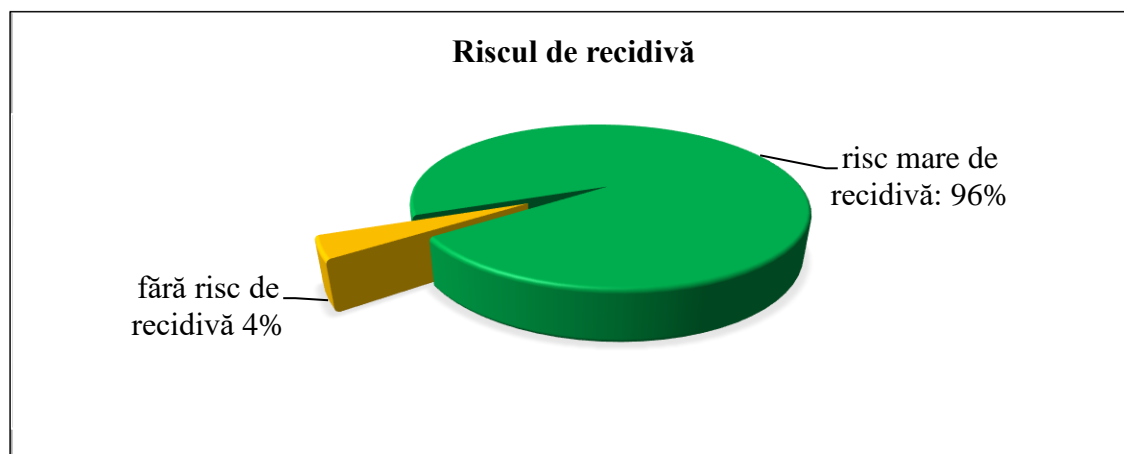
Tabelul 3.1. Repartizarea subiecților în funcție de statut și studii

Studii	Deținuți		Comportament normativ		Numărul total al participanților	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Studii superioare	0	0%	54	34%	54	17,6%
Studii liceale	0	0%	104	66%	104	33,9%
Studii medii, studii necomplete	149	100%	0	0%	149	48,5%
Total	149	100%	158	100%	307	100

Distribuția subiecților participanți la experiment, în funcție de nivelul de studii, este făcută în raport de: 17,6% (54 studenți) sunt subiecții cu comportament normativ cu studii superioare, 33,9% (104 elevi din liceu) și cu studii liceale și cu studii medii/necomplete 49% (149 deținuți).

Analiza riscului de *recidivă* a fost determinat, prin intermediul *fișei de evaluare a riscului de recidivă*. Astfel, *risc de recidivă înalt* s-a putut constata la **96%** (143 deținuți) din subiecții testați.

Fără *risc de recidivă*, cu un nivel mai jos de mediu, a fost depistat numai la **4%** (6) din subiecții deținuți.

Figura 3.2. Riscul de recidivă la subiecții deținuți

În scopul verificării *supoziției*, din care reiese că *există diferențe între profilul personalității și orientările valorice ale tinerilor deținuți și a celor cu comportament normativ*, a fost aplicat *Inventarul Multifazic de Personalitate Minnesota – MMPI*, forma scurtă SMIL (adaptat după Ф.Б. Березина, М.П. Мирошникова) [apud: 89].

Aplicarea *Inventarului de Personalitate MMPI*, a permis evidențierea unor diferențe statistice semnificative dintre tinerii deținuți cu vârstă 18-25 ani și celor cu comportament normativ.

Tabelul 3.2. Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ și deținuți – Inventarul de Personalitate MMPI

Variabile	Media subiecților normă	Media subiecților or deținuți	Diferența dintre medii	Intervalul de încredere (95%)		Testul t	Grade de libertate	p
<i>control exagerat</i>	8,73	9,55	-0,82	-1,33	-0,31	-3,16	304,87	0,002
<i>pesimism</i>	6,39	6,54	-0,16	0,70	0,39	-0,57	293,16	0,569
<i>labilitate emoțională</i>	9,82	10,49	-0,67	-1,20	-0,14	-2,47	298,55	0,014
<i>impulsivitate</i>	9,87	10,84	-0,97	-1,38	-0,55	-4,55	300,95	<0,001
<i>rigiditate</i>	5,94	5,31	0,63	0,25	1,02	3,27	296,77	0,001
<i>anxietate</i>	13,25	13,06	0,19	-0,24	0,62	0,88	293,24	0,379
<i>individualitate</i>	14,70	15,86	-1,16	-1,65	-0,67	-4,65	296,48	< 0,001
<i>caracter optimist</i>	7,91	7,30	0,62	0,21	1,02	2,98	304,84	0,003

În urma aplicării *Inventarului de Personalitate MMPI*, am obținut diferențe statistic semnificative practic la toate subscalele cu valori mai mari pentru subiecții deținuți.

Astfel, la *scala control exagerat* s-au obținut diferențe statistic semnificative între subiecții deținuți $M^1=9,55$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=8,73$ ($t=-3,16$, $df=304,87$, $p=0,002$). Diferența dintre medii constituie $-0,82$ unități medii în favoarea celor cu comportament normativ.

La *scala labilitate emoțională* s-au obținut diferențe statistic semnificative între subiecții deținuți $M^1=10,49$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=9,82$ ($t=-2,47$, $df=298,55$, $p=0,014$). Diferența dintre medii constituie $-0,67$ unități medii în favoarea celor cu comportament normativ.

La *scala impulsivitate* s-au obținut diferențe statistic semnificative între subiecții deținuți $M^1=10,84$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=9,87$ ($t=-4,55$, $df=300,95$, $p=0,001$). Diferența dintre medii constituind $-0,97$ unități medii în favoarea celor cu comportament normativ.

La *scala rigiditate* s-au obținut diferențe statistic semnificative între subiecții deținuți $M^1=5,31$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=5,94$ ($t=3,27$, $df=296,77$, $p=0,001$). Diferența dintre medii constituie $0,63$ unități medii în favoarea celor cu comportament normativ.

La *scala individualitate* s-au obținut diferențe statistic semnificative între subiecții deținuți $M^1=15,86$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=14,70$ ($t=-4,65$, $df=296,48$, $p=0,001$). Diferența dintre medii constituie $-1,16$ unități medii în favoarea celor cu comportament normativ.

La *scala caracter optimist* s-au obținut diferențe statistic semnificative între subiecții deținuți $M^1=7,30$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=7,91$ ($t=2,98$, $df=304,84$, $p=0,003$). Diferența dintre medii constituind $0,62$ unități medii în favoarea celor cu comportament normativ.

La *scalele pesimism și anxietate* nu s-au obținut diferențe statistic semnificative.

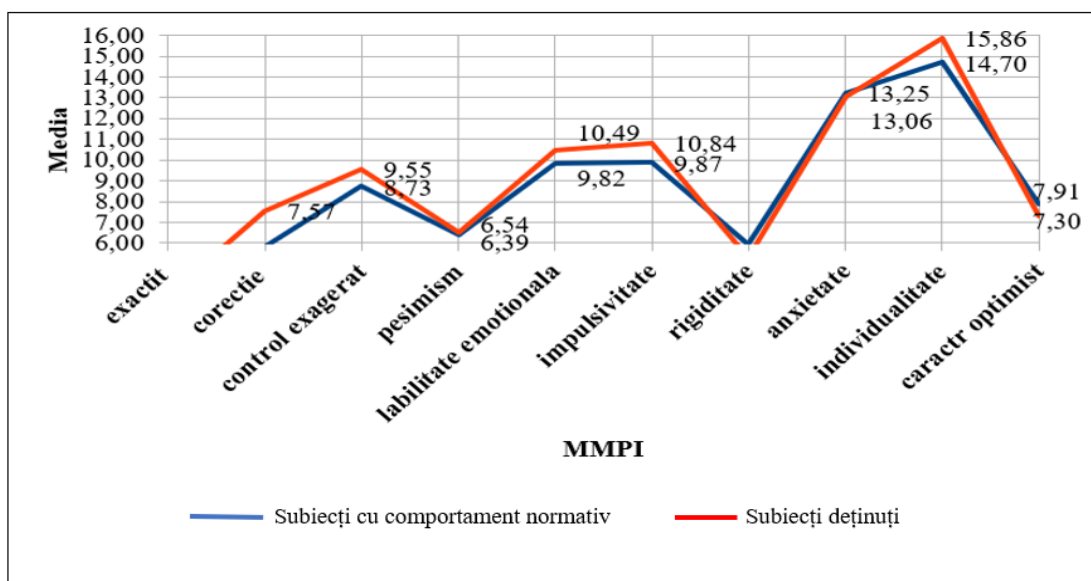
Pentru *scala pesimism* între subiecții deținuți $M^1=6,54$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=6,39$ ($t=-0,57$, $df=293,16$, $p=0,569$).

Pentru *scala anxietate* între subiecții deținuți $M^1=13,06$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=13,25$ ($t=0,88$, $df=293,24$, $p=0,379$).

Evidențierea particularităților de personalitate a permis *elaborarea profilului de personalitate* al tinerilor deținuți și persoanelor cu comportament normativ (aflate în libertate), totodată scoțând în evidență și diferența particularităților.

În continuarea celor expuse, va fi desfășurat acest subiect prin prezentarea *profilului de personalitate al tânărului deținut (18-25 ani)*, în comparație cu profilul de personalitate al persoanei cu comportament normativ aflată în libertate.

Conturarea acestor două profiluri va permite ulterior evidențierea trăsăturilor definitorii ale deținuților pentru a putea înțelege în continuare motivele care stau la baza comiterii infracțiunii.

Figura 3.3. Rezultatele privind particularitățile de personalitate la subiecții deținuți și subiecții cu comportament normativ conform testului MMPI.

Analiza datelor obținute ne permite să constatăm că deținuții se caracterizează prin interes mai sporit pentru funcțiile corporale, comparativ cu cei cu comportament normativ.

Persoanele cu *control exagerat* sunt excesiv de neliniștite în legătură cu starea sănătății lor. Ele se plâng încontinuu de dureri și de tulburări greu de identificat, pentru care, de obicei, nu se găsește nici o cauză. Ceea ce surprinde la aceste persoane este lipsa de maturitate în felul în care abordează problemele specifice adultului. Deținuții, astfel demonstrează caracteristici cum ar fi: *caracter rezervat, stângăcie, răceală în stabilirea relațiilor, caracter taciturn, caracter lent al tempoului personal, rigiditate în judecată și acțiuni, nesiguranță în situațiile sociale.*

La scala *pesimism* nu identificăm diferențe, astfel putem concluziona că moralul prost este caracteristic în egală măsură ambelor grupuri. Deținuții sunt mai labili emoțional. Sunt predispuși instabilitate emoțională și pretenții înalte legate de nevoie de a face parte din interesele de grup prin egoism cu declarații altruiste, agresivitate cu tendință de a place celor din jur.

Cazurile de *labilitate emoțională* prezintă mai multă lipsă de maturitate psihologică, decât orice alt grup.

Au fost stabilite diferențe și la scala *impulsivitate* ce măsoară gradul în care subiectul se aseamănă cu persoanele având dificultăți majore, care rezidă în absența reacțiilor emoționale profunde, în incapacitatea de a profita de experiența lor, și în disprețul lor pentru uzanțele sociale. Deseori la acest tip de persoane se observă predispoziția de a consuma băuturi alcoolice. Ei se mai caracterizează a fi ostili și agresivi, sarcastici și cinici, lăudăroși, care își expun în mod demonstrativ sentimentele, imaturi și irascibili, susceptibili.

Putem constata că tinerii deținuții interpretează foarte deficitar normele sociale; ei pot să le învețe foarte bine dacă trăiesc într-o familie bună, dar totdeauna ei vor ieși din aceste cadre pentru că supraeu-ul lor nu este atât de puternic; ei nu au interiorizat normele sociale ca pe propriile lor exigențe; ei rămân totdeauna în afara lor. Iată, deci, că și aspectul normativ - valoric poate să fie afectat de o manieră mai mult sau mai puțin psihopatologică. Devierile cele mai frecvente ale acestor indivizi de la normele sociale sunt: *minciuna, furtul, înclinarea spre abuz de alcool, de droguri, promiscuitatea sexuală*, etc. Ei diferă de unele tipuri de criminali prin aceea că nu sunt capabili de a profita de experiența câpătată. De altfel, ei nu sunt motivați de profit, dar nici de precauțiile care ar duce la evitarea situațiilor dificile în care se plasează.

Tinerii deținuții au valori mai ridicate comparativ cu persoanele cu comportament normativ și sunt caracterizate prin insecuritate socială, neîncredere, gelozie, suspiciune, hipersensibilitate, sunt ușor de jignit, au „egodiastola” (mărirea Eu-lui, a pretențiilor), se simt cu ușurință persecutați. În situații patologice subiectul își va sistematiza întreaga viață psihică pe câteva idei, ca de exemplu ideea de persecuție sau de grandoare.

Deținuții trăiesc într-un context conciliant, care îi satisface propriile nevoi, deloc realiste, atunci ea se poate purta ca o persoană foarte cooperantă, rezonabilă, dar repede pot să-si schimbe comportamentul și să devină răzbunători față de oricine.

La scala *individualitate* ce se caracterizează prin gânduri sau comportări bizare deținuții au obținut un coeficient mai mare decât subiecții cu comportament normativ. Deși, în cazul lor, nu putem vorbi de rezultate patologice înalte ce ar depăși limitele normalului. Din cauza implicațiilor defavorabile, dar și din punct de vedere al dificultăților acestui diagnostic, este un pic mai accentuat decât la cei din normă. Caracterul individualist al deținuților este atât de pronunțat încât este practic imposibil de a prognoza procesul de exprimarea opiniilor și a comportamentului lor. Astfel, concepția lor rațională despre viață nu este formată suficient. În rezolvarea problemelor aceste persoane se bazează pe subiectivitate și intuiție.

Situațiile stresante la deținuți le provoacă mai multă confuzie decât la cei cu comportament normativ, întrucât mecanismul de protecție psihologică manifestat în cazul transformării stării de anxietate este legat de prelucrarea intelectuală a informației și refugiul în lumea fanteziilor. Înclinația spre modurile creative de activitate, evitarea formalităților și a limitărilor este condiționată de necesitatea imperativă de liberare în alegere în procesul luării deciziilor. În cazul opunerii rezistenței din partea mediului, caracterul individualist al lor doar se intensifică, fapt ce conduce la apariția dezadaptării la mediul social.

Deseori, comportamentul deținuților este excentric, condiționat de subiectivitate în aprecierea oamenilor și a fenomenelor vieții înconjurătoare.

Diferența statistic semnificativă la scala caracter *optimist*, comparativ cu persoanele cu comportament normativ unde avem un nivel mai scăzut în ce privește rezultatele obținute. Datorită caracterului optimist accentuat, deținuții se caracterizează prin hiperactivitate în gândire și acțiune. Subiecții cu comportament normativ, spre deosebire de deținuți, sunt doar ambițioși, activi și plini de idei. Tinerii deținuții ajung să compromită scopurile pentru că ei vor să facă mai mult și uneori reușesc foarte puțin. Ei sunt activi și entuziaști într-un mod foarte necritic și uneori pot să-i contrarieze pe ceilalți. Deseori ei pot intra în conflict cu anturajul deoarece încearcă să reformeze uzantele sociale, după cum poate să îmbrățișeze proiecte de care se dezinteresează după aceea.

Datorită valorilor înalte la această scală, tinerii deținuți se caracterizează ca persoane neprietenoase, nervoase și agitate, perfide, ce desori aduc argumente false, caută impresii estetice și emotive, cu înclinație de a face glume pe seama altora. Lipsește înclinația de a se adânci în probleme dificile, iar succesul infrațional le determină exaltare și mândrie. În situații de stres deținuții manifestă un activism excesiv, ce nu este însă orientat spre un anumit scop, deoarece sunt în confuzie precum a fost expus anterior. Sunt de asemenea predispuși spre dominare, ce îi determină de dorească să fie mereu în centrul atenției și nu suportă monotonia, fapt ce îi determină spre acțiuni diverse cu predispunere spre risc, cu caracter antisocial.

În scalele prezentate nu au fost identificate nici un rezultat clinic ce ar diferenția persoanele normale de persoanele cu tulburări clinice, indiferent de lotul de subiecți participanți la cercetare.

Lipsa diferențelor la scalele *anxietate* și *pesimism* ne indică că, indiferent de context sau valori scăzute sau înalte, reacțiile comportamentale sunt aceleași atât la deținuți cât și la persoanele cu comportament normativ.

Valori scăzute de unități medii la scala *pesimism* ne confirmă faptul că nivelul pesimismului la ambele loturi de subiecți este scăzut. Moralul subiecților indiferent de contextul în care nu s-ar afla ei, nu este afectat. Nu putem, de asemenea, vorbi despre un sentiment profund de inutilitate sau incapacitatea de a privi viitorul cu optimism din partea deținuților și a celor cu comportament normativ.

Valorile înalte la ambele grupuri la scala *anxietate* ne confirmă că indiferent unde se află subiectul, în detenție sau libertate, el este în imposibilitate de a scăpa de gânduri îngrijorătoare, teamă, neliniște sau de idei obsedante.

Mediul de detenție în cazul dat nu poate avea un impact și aceasta nu ar putea fi considerată o caracteristică a deținuților. Totodată, valorile (cotele) înalte prezente la deținuți ne indică asupra faptului că în jurul portretului psihologic al acestora se disting și astfel de trăsături nesatisfacerea permanentă față de rezultate, individualism sporit și nervozitate, sensibilitate sportivă la pericol și intuitivitate destul de pronunțată.

În ceea ce privește pesimismul deținuților, putem considera că sunt liberi în gândire și fapte ce le permite acestă să adopte cu ușurință comportamente amorale și indezirabile.

Una din caracteristicile predominante este controlul insuficient legat de expresivitate, colorit, de caracterul activ și febrilitate din acțiuni. Deținuții se antrenează cu ușurință în diferite situații, le place să se ia la întrecere, acordă o importanță deosebită succesului. Se mai pot caracteriza prin tendința de a se autoreclama, spre sarcasm și profilarea unui caracter cinic prin ingnorarea autorității, refuzul de a se supune, fapt ce suscită indignare din partea altor persoane, ceea ce a fost expus și anterior.

Pentru investigarea diferențelor în funcție de *tipul de temperament* la tinerii deținuți (18-25 ani) și celor cu comportament normativ am aplicat *testul lui Eysenck*.

Tabelul 3.3. Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ și deținuți – testul t (*Testul lui Eysenck* pentru determinarea temperamentului)

Variabile	Media subiecților norma	Media subiecților deținuți	Diferența dintre medii	Intervalul de încredere (95%)		Testul t	Grade de libertate	p
Intro/Extro	13,75	14,80	-1,05	-1,82	-0,28	-2,68	304,96	0,008
Neurotism	13,41	12,80	0,61	-0,41	1,63	1,18	298,25	0,237

Prelucrarea statistică a datelor a permis să evidențiem că media deținuților la variabila intro/extroversiune $M^1=14,80$ este statistic semnificativ mai mare decât la subiecții cu comportament normativ $M^2=13,75$ ($t=-2,68$, $df=304,96$, $p=0,008$). Diferența dintre medii constituind - 1,05 unități medii.

La scala neurotism nu am obținut diferențe statistic semnificative între subiecții deținuți $M^1=12,80$ și subiecții cu comportament normativ $M^2=13,41$ ($t=1,18$, $df=298,25$, $p=0,237$). Diferența dintre medii constituind doar - 0,41 unități medii în favoarea celor cu comportament normativ [96].

Rezultatele obținute la compararea datelor conform *testului Eysenck*, pentru determinarea temperamentului, ne-au permis să identificăm diferențe statistic semnificative între tinerii deținuți și persoanele cu comportament normativ. Astfel, a fost demonstrat că deținuții sunt mai extroverți de obicei ce ar permite să presupunem că în asociere cu instabilitatea emoțională una din cauzele care au condus la încălcarea legii, abaterea de la normele juridice este tipul de temperament, dar aceasta nu poate fi luată drept cauză directă, este un factor mediator.

Concluzionăm că avem în rândul tinerilor deținuți o medie mai mare de extraverti, decât la cei cu comportament normativ. Extraversiunea poate servi la realizarea eficientă a scopurilor

social dezirabile și în dependență de valori la scopuri nedezirabile. În acest context, presupunem că resocializarea acestor persoane trebuie să prevadă măsuri de formare a valorilor social dezirabile, a voinței și a capacității de a se orienta pe consecințe.

Stabilirea diferențelor în *structura ierarhică a valorilor* la tinerii deținuți (18-25 ani) și celor cu comportament normativ, a fost determinată prin aplicarea *Scalei valorile și scopurile mele de Donald Super*. Pelucrarea statistică a datelor prin intermediul *testului t*, demonstrează diferențele statistic semnificative prezente la valorile ambelor loturi de subiecți. (Anexa 3)

Tabelul 3.4. Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ și tinerii deținuți – testul *t* (Scala Valorile și scopurile mele de Donald Super)

Variabile	Media subiecților normă	Media subiecților deținuți	Diferența dintre medii	Intervalul de încredere (95%)		Testul <i>t</i>	Grade de libertate	p
independență	12,16	11,56	0,60	0,04	1,16	2,12	304,69	0,035
recunoaștere socială	12,20	10,48	1,73	1,11	2,34	5,54	304,82	< 0,001
bani	10,48	13,14	-2,66	-3,24	-2,08	-8,95	294,38	< 0,001
putere	9,69	7,20	2,49	1,68	3,30	6,03	294,57	< 0,001
succes	12,41	12,21	0,20	-0,37	0,76	0,69	304,00	0,492
creație	12,06	9,39	2,67	1,96	3,39	7,40	268,36	< 0,001
ajutor	11,65	9,87	1,78	1,09	2,47	5,06	304,57	< 0,001
dezvoltare	13,44	11,76	1,68	1,17	2,20	6,47	295,76	< 0,001
familie	13,71	14,93	-1,22	-1,65	-0,80	-5,71	302,05	< 0,001
cunoștințe	13,30	8,49	4,81	4,15	5,48	14,26	217,00	< 0,001

Prelucrarea statistică a datelor a demonstrat că există diferențe statistic semnificative între cele două loturi de subiecți, cu comportament normativ și deținuți, la variabila independență pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=12,16$ și subiecții deținuți $M^2=11,56$ ($t=2,12$, $df=304,69$, $p=0,035$).

La valoarea *recunoaștere socială* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=12,20$ și subiecții deținuți $M^2=10,48$ ($t=5,54$, $df=304,82$, $p=0,001$).

La valoarea *bani* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=10,48$ și subiecții deținuți $M^2=13,14$ ($t=-8,95$, $df=294,38$, $p=0,001$).

La valoarea *putere* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=9,69$ și subiecții deținuți $M^2=7,20$ ($t=6,03$, $df=294,57$, $p=0,001$).

La valoarea *bani* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=10,48$ și subiecții deținuți $M^2=13,14$ ($t=-8,95$, $df=294,38$, $p=0,001$).

La valoarea *succes* nu au fost obținute diferențe statistic semnificative pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=12,41$ și subiecții deținuți $M^2=12,21$ ($t=0,69$, $df=304,007$, $p=0,492$);

La valoarea *creație* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=12,06$ și subiecții deținuți $M^2=9,39$ ($t=7,40$, $df=268,36$, $p=0,001$);

La valoarea *ajutor* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=11,65$ și subiecții deținuți $M^2=9,87$ ($t=5,06$, $df=304,57$, $p=0,001$);

La valoarea *dezvoltare* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=13,44$ și subiecții deținuți $M^2=11,76$ ($t=6,47$, $df=295,76$, $p=0,001$);

La valoarea *familie* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=13,71$ și subiecții deținuți $M^2=14,93$ ($t=-5,71$, $df=302,05$, $p=0,001$);

La valoarea *cunoștințe* pentru subiecții cu comportament normativ $M^1=13,30$ și subiecții deținuți $M^2=8,49$ ($t=14,26$, $df=217,00$, $p=0,001$).

Valorile au fost ulterior ranjate în ordinea importanței la ambele loturi de subiecți și analizate prin prisma relațiilor existente între ele.

Cunoașterea structurii ierarhice a valorilor la tinerii deținuți în paralel cu subiecții cu comportament normativ ne permite să constatăm de asemenea anumite discrepante în orientarea valorică a acestora.

Tabelul 3.5. Valorile prioritare la tinerii deținuți și subiecți cu comportament normativ

Variabile	Media subiecților cu comportament normativ	Media subiecților deținuți	Rang subiecți cu comportament normativ	Rang subiecți deținuți
familie	13,71	14,93	1	1
dezvoltare	13,44	11,76	2	4
cunoștințe	13,3	8,49	3	9
succes	12,41	12,21	4	3
recunoaștere socială	12,2	10,48	5	6
independență	12,16	11,56	6	5
creație	12,06	9,39	7	8
ajutor	11,65	9,87	8	7
bani	10,48	13,14	9	2
putere	9,69	7,2	10	10

Analiza orientării valorice ale subiecților deținuți și cei cu comportament normativ ne permite să identificăm că pe primul loc la ambele loturi de subiecți se află *familia* ca valoare.

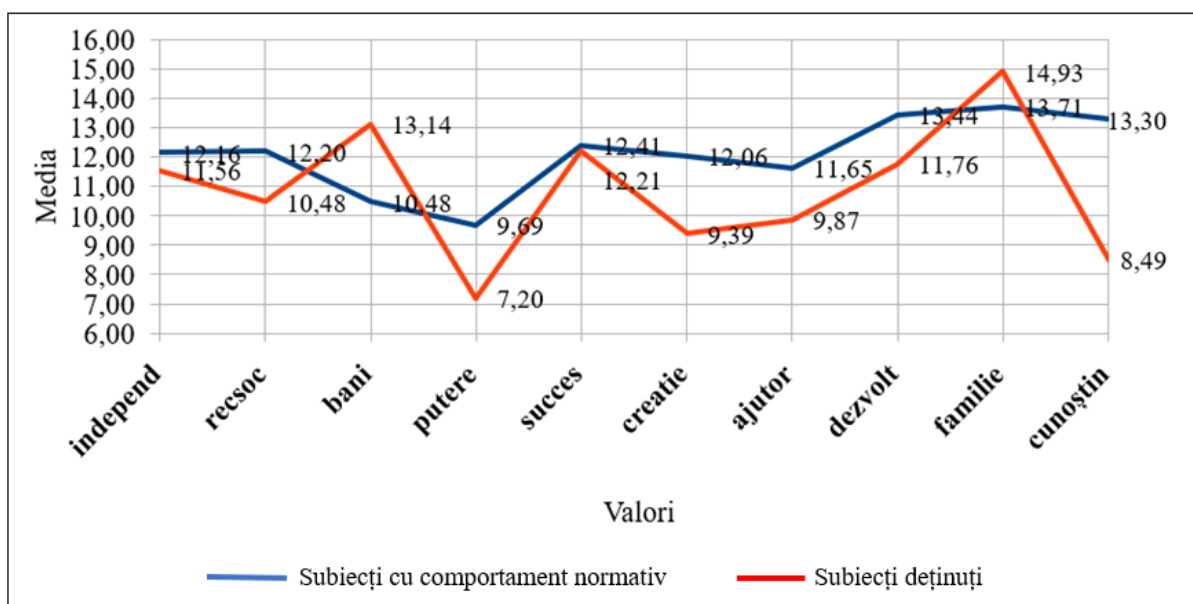
La tinerii cu comportament normativ valoarea *familia* este strâns legată de valoarea *dezvoltare* (să se dezvolte pentru a fi de folos familiei, pentru a nu dezamăgi familia), apoi urmează *cunoștințe*, *succes*, *recunoaștere socială* etc.

Tinerii deținuți pun și ei pe locul întâi *familia*, fapt care demonstrează că ei în primul rând ar accepta activități care ar îmbunătăți relația cu familia, în același timp aceste date ne permit să presupunem că am putea influența tinerii deținuți, colaborând cu familia în scopuri social dezirabile.

Pe locul doi, deținuții pun ca valoare *bani*, aceasta ar însemna că trebuie să-i încadrăm în activități plătite bine care le-ar aduce satisfacție, apoi urmează *succes*, *independență*, *dezvoltare* etc. Deținuții doresc să se *dezvolte* doar în domeniul acelor activități care le-ar aduce bani, care stau pe poziții de top, deci doresc să se dezvolte în domeniul măiestriei lor de hoț.

Astfel, putem constata că rangul valoric este diferit la aceste două loturi de subiecți.

Prezentăm în continuare expunerea grafică a rezultatelor obținute la cele două loturi de subiecți, „*Studierea specificului valorilor la tinerii deținuți (18-25 ani) și celor cu comportament normativ*”.

Figura 3.4. Rezultatele privind valorile la tinerii deținuți și subiecții cu comportament normativ

În urma rezultatelor obținute, am constatat că media subiecților cu comportament normativ este mai mare decât cea a subiecților deținuți la valoarea *independență*, ce ar însemna că această valoare este mai pronunțată la cei cu comportament normativ, că cei aflați în libertate tind mai mult să fie independenți decât cei aflați în detenție.

Acest lucru constituie un temei pentru deținuți de a recidiva infracțional și constituie un punct de plecare în elaborarea programului de resocializare, care ar ține cont de acest specific și altele care vor fi menționate ulterior.

Valoarea *recunoaștere socială* la fel este mai pronunțată la subiecții cu comportament normativ, ce ne confirmă că recunoașterea socială este mai importantă pentru subiecții cu comportament normativ, decât pentru subiecții deținuți.

Tendința spre recunoaștere socială reprezintă o valoare ce este legată de statutul persoanei, recunoașterea ei depinde atât de personalitatea individului, cât și de normele sale. Având mai slab pronunțată această recunoaștere ca valoare, subiecții aflați în detenție nu vor manifesta inițiativă la nivel comportamental de schimbare a vieții sale spre bine.

La fel și valoarea materială, banii, este mult mai pronunțată la subiecții aflați în detenție, comparativ cu subiecții aflați în libertate.

Luând în considerație că valorile exprimate au legătură strânsă unele cu altele, am putea concluziona că din lipsa de recunoaștere socială ca valoare, exprimarea slabă a valorii independență putem concluziona că deținuții nu au tendință de avea un statut aparte care ar vorbi despre aspecte materiale.

Diferiți subiecți evaluează în mod divers importanța unui și aceluiași rol social, datorită valorilor pe care le au. Foarte des apare neconcordanța dintre rolul de „cetățean” și „om binevoitor”. Această situație duce la lupta internă, la dedublarea personalității.

Una din secvențele studiului nostru este dedicată relației dintre *structura valorilor existente la deținuți* comparativ cu relațiile din *structura valorică la persoanele cu comportament normativ*. Studiarea specificului valorilor la tinerii deținuți (18-25 ani) și celor cu comportament normativ permite să se determine relația dintre valorile existente la tinerii deținuți și relația dintre valorile existente la persoanele cu comportament normativ.

Multitudinea de corelații prezente la valorile expuse ne confirmă că structura valorică reprezintă un mecanism integru și influența asupra unei sau altei valori va contribui mai mult sau mai puțin la schimbarea în întreg sistemul valoric al tinerilor deținuților.

Un alt fapt demonstrat prin identificarea acestor corelații sau identificarea lipsei acestora ne permită să înțelegem că lanțul relațional dintre diverse valori la deținuți este unul altul decât la persoanele cu comportament normativ.

Acest lucru ne permite să fundamentăm că schimbările ulterioare cu care se va opera în cadrul experimentului formativ în cadrul valorilor vor conduce inevitabil la schimbări în lanțul de asociere dintre acestea, schimbarea unei valori va contribui inevitabil la modificări la celelalte, diferența tabloului corelațional valoric la deținuți și la persoanele cu comportament normativ ne permite să constatăm că relația dintre valori la aceste două categorii de subiecți este diferită și că rezultatele și posibilitățile de intervenție vor trebui să fie unele specifice ținând cont de aceste relații.

Tabelul 3.6. Stabilirea corelației dintre diverse valori la tinerii deținuți

		1	2	3	4	5	6	7	8
independență	r								
recunoștință socială	r	0,333							
bani	r	0,331	0,301						
putere	r		0,257	0,274					
succes	r	0,329	0,481	0,404	0,295				
creație	r	0,210	0,475		0,410	0,442			
ajutor	r	0,301	0,348		0,210	0,288	0,529		
dezvoltare	r	0,434	0,375	0,198		0,438	0,350	0,512	
familie	r		0,277		-0,194	0,234		0,240	0,354
cunoștințe	r	0,239	0,434	0,254	0,303	0,586	0,632	0,463	0,358

Corelația este semnificativă la nivelul $p \leq 0,001$

Notă:

1- independență;

2-recunoaștere socială;

3-bani;

4-putere;

5 –succes;

6-creație;

7-ajutor;

8-dezvoltare;

9-familie;

10-cunoștințe.

Stabilirea corelației dintre diverse valori la subiecții deținuți a permis identificarea legăturii dintre acestea pentru a construi un demers experimental formativ corect și eficient sub aspectul valorilor.

Așadar am stabilit o legătură directă, dintre independență și recunoaștere socială la deținuți ($r=0,333$, $p<0,001$), corelație medie, directă, statistic semnificativă.

La fel a fost stabilită o relație direct proporțională și dintre valorile independență și succes ($r=0,329$, $p<0,001$), corelație medie, directă, statistic semnificativă; dintre valorile independență și ajutor ($r=0,301$, $p<0,001$), corelație medie, directă statistic semnificativă.

Corelații slabe au fost stabilite între valorile independență și cunoștințe ($r=0,239$, $p<0,001$), corelație slabă, directă statistic semnificativă; între valorile independență și creație ($r=0,210$, $p<0,001$), corelație slabă, directă, statistic semnificativă.

Corelații medii au fost obținute între valorile recunoaștere socială și bani ($r=0,301$, $p<0,001$), corelație medie, directă, statistic semnificativă; între valorile recunoaștere socială și succes ($r=0,481$, $p<0,001$).

Corelație puternică, directă, statistic semnificativă; între valorile recunoaștere socială și creație ($r=0,475$, $p<0,001$), corelație puternică, directă, statistic semnificativă; între valorile

recunoaștere socială și ajutor ($r=0,348$, $p<0,001$), corelație medie, directă, statistic semnificativă; între valorile recunoaștere socială și dezvoltare ($r=0,375$, $p<0,001$), corelație medie, directă statistic semnificativă; între valorile recunoaștere socială și cunoștințe ($r=0,434$, $p<0,001$), corelație medie, directă, statistic semnificativă.

Corelații slabe, directe, dar statistic semnificative au fost stabilite între valorile recunoaștere socială și putere ($r=0,257$, $p<0,001$), și recunoaștere socială și familie ($r=0,277$, $p<0,001$).

La valoare *bani* au fost obținute corelații directe statistic semnificative cu valoare succes ($r=0,404$, $p<0,001$) corelație puternică, directă, statistic semnificativă și corelați slabă cu valoarea cunoștințe ($r=0,254$, $p<0,001$).

La valoare *putere* au fost obținute corelații cu valoarea creație ($r=0,410$, $p<0,001$), corelație puternică, directă, statistic semnificativă și cu valoarea cunoștințe ($r=0,303$, $p<0,001$), corelație medie, directă, statistic semnificativă.

Între valoarea *succes* și *creație* a fost obținut un coeficient de corelație puternică, directă, statistic semnificativă ($r=0,442$, $p<0,001$) și cu variabila dezvoltare ($r=0,438$, $p<0,001$) și cu variabila cunoștințe ($r=0,586$, $p<0,001$).

Corelații puternice, directe, statistic semnificative am obținut la variabilele creație și ajutor ($r=0,529$, $p<0,001$); creație și cunoștințe ($r=0,632$, $p<0,001$).

O corelație de tip mediu, directă a fost obținută între valoarea creație și valoarea dezvoltare ($r=0,350$, $p<0,001$), dintre valoarea ajutor și dezvoltare ($r=0,512$, $p<0,001$), cunoștințe și dezvoltare ($r=0,463$, $p<0,001$) și o corelație slabă între ajutor și familie ($r=0,240$, $p<0,001$), între dezvoltare și familie ($r=0,354$, $p<0,001$) și dezvoltare și cunoștințe ($r=0,358$, $p<0,001$), corelație medie, directă statistic semnificativă.

Interesul față de această secvență experimentală este dictat nu atât de prezența corelațiilor între aceste valori la tinerii deținuți cât de absența unor corelații comparativ cu corelațiile existente la subiecții cu comportament normativ.

Așadar, acest fapt ne permite să examinăm lanțul valoric în detaliu și să înțelegem care ar fi valorile care pot fi modificate și care schimbări ar putea surveni în urma acestor modificări.

Astfel, putem observa că valoarea *cunoștințe* la tinerii deținuți corelează cu toate celelalte valori, comparativ cu subiecții cu comportament normativ unde valoarea *dezvoltare personală* corelează cu toate celelalte valori.

Acest tablou corelațional ne permite să identificăm valorile de bază asupra cărora trebuie să lucrăm, care vor perpetua celelalte valori și ne vor permite să identificăm practicile cele mai eficiente în demersul experimental formativ.

**Tabelul 3.7. Stabilirea corelației dintre diverse valori la persoanele
cu comportament normativ**

		1	2	3	4	5	6	7	8
independență	r								
recunoaștere socială	r	0,569							
bani	r	0,567	0,360						
putere	r	0,567	0,571						
succes	r	0,471	0,366	0,549	0,330				
creație	r	0,468	0,754	0,193	0,648	0,167			
ajutor	r	0,447	0,607		0,596		0,634		
dezvoltare	r	0,548	0,691	0,371	0,603	0,407	0,691	0,611	
familie	r	0,207	0,208	0,545		0,400			0,214
cunoștințe	r		0,399		0,661		0,612	0,402	0,466

Corelația este semnificativă la nivelul $p \leq 0,001$

Notă:

<i>1- independență;</i>	<i>2-recunoaștere socială;</i>
<i>3-bani;</i>	<i>4-putere;</i>
<i>5 –succes;</i>	<i>6-creație;</i>
<i>7-ajutor;</i>	<i>8-dezvoltare;</i>
<i>9-familie;</i>	<i>10-cunoștințe.</i>

Stabilirea corelației dintre diverse valori la subiecții cu comportament normativ a permis să identificăm legătura dintre acestea. Așadar am stabilit o legătură directă puternică, statistic semnificativă, dintre variabila independență și toate celelalte valori cu excepția valorii cunoștințe.

La variabila *recunoaștere socială* am constatat prezenta corelațiilor cu toate valorile:

- cu variabila independență ($r=0,569$, $p<0.001$);
- cu variabila bani ($r=0,360$, $p<0.001$);
- cu variabila putere ($r=0,571$, $p<0.001$);
- cu variabila succes ($r=0,366$, $p<0.001$);
- cu variabila creație ($r=0,754$, $p<0.001$);
- cu variabila ajutor ($r=0,607$, $p<0.001$);
- cu variabila dezvoltare ($r=0,691$, $p<0.001$);
- cu variabila familie ($r=0,208$, $p<0.001$);
- cu variabila cunoștințe ($r=0,399$, $p<0.001$) etc. (Tabelul 3.7)

Multitudinea de corelații prezente la valorile expuse ne confirmă că structura valorică reprezintă un mecanism integru și influența asupra unei sau altei valori va contribui mai mult sau

mai puțin la schimbarea în întreg sistemul valoric, dar această structură este una diferită de structura corelațională valorică a deținuților.

Pentru a ne convinge de faptul că setul de valori ale deținuților este unul diferit de setul de valori al persoanelor cu comportament normativ, s-au mai bine spus că nu ar exista o oarecare relație dintre aceste două seturi de variabile (valori), am efectuat corelația canonică [201]. Am ales această metodă deoarece, spre deosebire de *corelația Pearson* (care permite identificarea relației lineare între două variabile), aceasta ne-a permis identificarea relației între două seturi de variabile (o analiză multivariată a corelației), fiind o extensie a regresiei multiple.

Tabelul 3.8. Stabilirea corelației canonice dintre setul de valori al tinerilor deținuți și setul de valori al persoanelor cu comportament normativ

Nr.	Corelația canonică	Valoarea proprie	Statistica Wilks	F	Grade de libertate numărător	Grade de libertate numitor (err)	p
1	0,468	0,280	0,467	1,051	100,000	935,461	0,353
2	0,432	0,230	0,597	0,870	81,000	849,098	0,783
3	0,318	0,112	0,735	0,654	64,000	762,082	0,983
4	0,279	0,085	0,817	0,559	49,000	674,564	0,994
5	0,244	0,063	0,886	0,454	36,000	586,805	0,998
6	0,175	0,032	0,942	0,322	25,000	499,290	0,999
7	0,129	0,017	0,972	0,240	16,000	413,069	0,999
8	0,099	0,010	0,989	0,175	9,000	331,139	0,996
9	0,040	0,002	0,998	0,059	4,000	274,000	0,993
10	0,011	0,000	1,000	0,016	1,000	138,000	0,900

H0 for Wilks test is that the correlations in the current and following rows are zer

Notă:

1- independență;

2-recunoaștere socială;

3-bani;

4-putere;

5 –succes;

6-creație;

7-ajutor;

8-dezvoltare;

9-familie;

10-cunoștințe.

Analiza corelației canonice a permis să identificăm că între cele două seturi de variabile nu sunt relații de asociere, pragul de semnificație fiind $p \geq 0,05$. Astfel putem raporta că *structura unui set de valori diferă de structura celuilalt set*. Acest fapt ne permite să constatăm caracterul specific de intervenție ce trebuie utilizat în următoarele succesiuni experimentale ce țin de tinerii deținuți ce au săvârși infracțiuni contra patrimoniului.

Pentru a determina relația dintre *valori și particularitățile de personalitate* la tinerii deținuți și cei cu comportament normativ, a fost efectuată *corelația Pearson*. (Anexa 4)

Corelația Pearson a scos în evidență următoarele relații (Tabelul 3.9).

Tabelul 3.9. Corelația dintre valori și particularitățile de personalitate la tinerii deținuți (Scala Valorile și scopurile mele / MMPI) (Corelația Pearson)

Variabilele	Coeficientul de corelație (r)	Pragul de semnificație
Pesimism/creație	0,235	$p \leq 0,004$
Pesimism/cunoștințe	0,219	$p \leq 0,007$
Rigiditate/ajutor	0,223	$p \leq 0,006$
Control exagerat/putere	0,373	$p \leq 0,035$
Caracter optimist/creație	0,381	$p \leq 0,027$
Validitate/recunoaștere socială	0,306	$p \leq 0,001$
Validitate /putere	0,282	$p \leq 0,001$
Validitate /creație	0,399	$p \leq 0,001$
Validitate /ajutor	0,316	$p \leq 0,001$
Validitate /dezvoltare	0,247	$p \leq 0,002$
Validitate /cunoștințe	0,308	$p \leq 0,001$

Între scala control exagerat și putere a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,373$, $p \leq 0,035$. Corelația este directă, slabă, statistic semnificativă.

Între scala caracter optimist și creație a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,381$, $p \leq 0,027$. Corelația este directă, slabă, statistic semnificativă.

Între scala pesimism și creație a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,235$, $p \leq 0,004$. Corelația este directă, slabă, statistic semnificativă.

Între scala pesimism și cunoștințe a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,219$, $p \leq 0,007$. Corelația este directă, slabă, statistic semnificativă.

Între scala rigiditate și ajutor a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,223$, $p \leq 0,006$. Corelația este directă, slabă, statistic semnificativă.

Între scala validitate și recunoaștere socială a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,306$, $p \leq 0,001$. Corelația este directă, medie, statistic semnificativă.

Între scala validitate și putere a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,282$, $p \leq 0,001$. Corelația este directă, medie, statistic semnificativă.

Între scala validitate și creație a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,399$, $p \leq 0,001$. Corelația este directă, medie, statistic semnificativă.

Între scala validitate și ajutor a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,316$, $p \leq 0,001$. Corelația este directă, medie, statistic semnificativă.

Între scala validitate și dezvoltare a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,247$, $p\leq 0,002$. Corelația este directă, slabă, statistic semnificativă.

Între scala validitate și cunoștințe a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,308$, $p\leq 0,001$. Corelația este directă, medie, statistic semnificativă.

Determinarea relației dintre valori și particularitățile de personalitate la tinerii cu comportament normativ nu au scos în evidență relații statistic semnificative.

Tabelul 3.10. Corelația dintre valori și particularitățile de personalitate la persoanele cu comportament normativ (Scala Valorile și scopurile mele / MMPI)
(Corelația Pearson)

Variabilele	Coeficientul de corelație (r)	Pragul de semnificație
Independență/control exagerat	-0,186	$p\leq 0,019$
Recunoaștere socială/ caracter optimist	0,174	$p\leq 0,029$
putere/ caracter optimist	0,196	$p\leq 0,013$
creație/ caracter optimist	0,164	$p\leq 0,039$
Validitate/familie	-0,232	$p\leq 0,003$

Între scala independență și control exagerat a fost obținut un coeficient de corelație $r=-0,186$, $p\leq 0,019$. Corelația este indirectă, nulă, statistic semnificativă.

Între scala recunoaștere socială și caracter optimist a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,174$, $p\leq 0,029$. Corelația este directă, nulă, statistic semnificativă.

Între scala putere și caracter optimist a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,196$, $p\leq 0,013$. Corelația este directă, nulă, statistic semnificativă.

Între scala creație și caracter optimist a fost obținut un coeficient de corelație $r=0,164$, $p\leq 0,039$. Corelația este directă, nulă, statistic semnificativă.

Între scala validitate și familie a fost obținut un coeficient de corelație $r=-0,232$, $p\leq 0,003$. Corelația este directă, slabă, statistic semnificativă.

În analiza relației dintre valori și particularitățile de personalitate la persoane cu comportament normativ vom concluziona că nu există o relație de asociere între variabilele (tabelul 3.10) cu excepția variabilelor validitate și familie. Persoanele cu comportament normativ au în prim plan familia atunci când sunt sinceri, onești, calmi, curajoși și invers.

În *concluzie* cu privire la determinarea relației dintre valori și particularitățile de personalitate la tinerii deținuți și cei cu comportament normativ, putem afirma că *există un specific de manifestare la tinerii deținuți în cazul unor particularități de personalitate*, cum ar fi:

individualitate, impulsivitate, labilitate emoțională, control exagerat etc. și anumitor valori. Toate acestea demonstrează cea de-a doua ipoteza a cercetării.

Deși acest tablou nu este foarte amplu, el descrie cum se manifestă deținuții, comparativ cu persoanele cu comportament normativ având pronunțate anumite valori, care deși corelează slab, dar arată o relație de asociere dintre acestea la deținuți comparativ cu subiecții cu comportament normativ unde asemenea corelații nu există sau unele din ele fiind nule.

Așadar, la tinerii deținuți putem evidenția valoarea *creația* în cazul persoanelor pesimiste cu un moral prost, un sentiment de inutilitate, incapacitatea de a privi viitorul cu optimism. Uneori, în cazuri grave, este unul dintre elementele de prognoză ale tendinței suicidare. În anumite cazuri, pesimismul poate fi mascat în comportamentul subiectului, adică poate să se manifeste sub forma a ceea ce se cheamă “depresie surâzătoare”: persoanele bravează, ținând cumva ascuns comportamentul pesimist. Acești subiecți fac caz de realismul lor („eu doar sunt realist, cu toții o să murim oricum odată și odată”). Pesimistul se caracterizează prin lipsa de încredere în sine, prin tendințe spre neliniște, prin îngustarea intereselor sale, prin introversiune. Deci, deținutul cu trăsături accentuate de pesimism ca și caracteristică de personalitate are în prim plan creația ca valoare, dar totodată și cunoașterea.

Un tablou opus este la persoanele cu comportament normativ, care deși sunt prezentate careva corelații nule, ne evidențiază alte tendințe comparativ cu deținuții, ba chiar lipsa unor corelații ne vorbește despre un alt tablou corelațional la această categorie de subiecți.

Deținuții cu rigiditate se simt în insecuritate socială, neîncredere, gelozie, suspiciune, hipersensibilitate, sunt ușor de jignit, au “egodiastola”, se simt cu ușurință persecutați. În situații patologice subiectul își va sistematiza întreaga viață psihică pe câteva idei, ca de exemplu ideea de persecuție sau de grandoare, cu părere de bine situațiile patologice au fost evitate în cercetare fiind pus accentul doar pe trăsăturile accentuate de personalitate. Dacă persoana are note ridicate și trăiește într-un context conciliant, care îi satisface propriile nevoi, deloc realiste, atunci ea se poate purta ca o persoană foarte cooperantă, rezonabilă, dar repede poate să-si schimbe comportamentul și să devină răzbunătoare față de oricine încearcă să o controleze. Dar ca valoare este ajutorul. Rigizii ar putea veni în ajutor sau solicita ajutor. Relația directă de asociere dintre control exagerat ca trăsătură de personalitate și valoarea putere, ne demonstrează totodată faptul că deținuții cu valori pronunțate de putere tind să manifeste un control exagerat ieșit din comun.

Concluzia care poate fi trasată este că în cazul persoanelor cu comportament normativ nu avem stabilite relații de asociere care ar permite să facem careva concluzii cu privire la valori și legătura acestora cu trăsăturile de personalitate. Pe când la deținuți putem concluziona că în

condițiile de detenție, deținuții fiind în pesimism devin mai orientați spre creație, cunoștințe, iar în condiții de rigiditate solicită ajutor.

Relația de asociere dintre caracterul optimist și creație la deținuți ne spune că valoarea ca creație evidențiată la deținuți le crează premise pentru trăsături accentuate de personalitate cum ar fi optimism, cu alte cuvinte cu cât deținuții au ca valoare mai pronunțată creația și se manifestă mai creativ cu atât mai optimiști ei sunt și invers, optimismul deținuților le permite acestora să pună în prima plan creația ca valoarea și chiar să o valorifice în scop prosocial.

Cu privire la relația variabilei validitate care exprimă nu doar aspectul validității, dar și valori corelative. Enunțurile incluse în scala validitate se referă în special la raționamentele, dorințele, simțurile neordinare existența cărora nu este acceptată niciodată de subiect.

Astfel corelația dintre validitate ce în cazul dat poate exprima tendința de a ascunde încordarea emoțională pe care o încearcă subiectul sau personalitate fără stres, calmă, sinceră, onestă, loială și simplă. Corelația acestei scale cu valoarea recunoștere socială ne demonstrează că deținuții având ca valoare recunoșterea socială aflându-se în detenție resimt o profundă încordare emoțională, tot din acest motiv valoarea ca putere și incapacitatea de ași satisface necesitățile în autofirmare prin prisma valorii date la fel se soldează cu încordare emoțională ascunsă și invers onestitatea deținutului ca și trăsătură de personalitate, calmul, sinceritatea indica o pronunțare mai slabă a valorilor menționate mai sus. Cu alte cuvinte deținuții consideră că cu ajutorul puterii își pot îndeplini toate dorințele și simțurile neordinare.

Totdată, anxietatea și insuficiența conformismului în structura personalității ca pol opus al scalei validitate conduc spre o mai mare manifestare a valorilor recunoștere socială și putere. Același lucru se referă și la relația directă stabilită dintre validitate și valorile creație, ajutor, dezvoltare și cunoștințe. Deținuții ce au ca trăsătură de personalitate polul de jos al validității, adică manifestă răbdare, curaj, modestie, sinceritate și loialitate au ca valori de bază în prim plan creația, adică sunt orientați să creeze și această dorință de a crea se manifestă prosocial reieșind din această trăsătură de personalitate și invers tind a fi mai rigizi în cazul unor valori ridicate la variabila validitate ce indică agitație excesivă, insuficiență de conformism și încordare emoțională. Cu cât sunt mai onești deținuții cu atât mai mult sunt orientați prin prisma valorilor sale să acorde ajutor, tind spre dezvoltare personală și cunoștințe.

Pentru *identificarea predictorilor direcți ai riscului de recidivă la tinerii deținuți*, ca indicatori principali ai procesului de resocializare eficientă, am efectuat *corelația Pearson* însoțită de *metoda Bootstrap*. Aceștea au fost aleși pentru criteriul *riscului de recidivă* deoarece prin efectuarea corelației Pearson au fost identificate corelații statistic semnificative, ele au fost luate

în calcul pentru validarea unui model experimental ce ar servi drept bază pentru conceperea activităților formative.

Luând în considerație că riscul de recidivă reprezintă un element de bază confirmatoriu de resocializare a deținuților a fost efectuată corelația dintre riscul de recidivă, valori și trăsăturile de personalitate la tinerii deținuți. Astfel vom avea ocazia să identificăm factorii predictorii ce au relație cu scăderea riscului de recidivă la nivel de constatare. Pentru a explora relația dintre aceste variabile a fost utilizată metoda bootstrappingului.

Tabelul 3.11. Corelația dintre valori, trăsăturile de personalitate și riscul de recidivă la deținuți (Scala Valorile și scopurile mele / MMPI/Fișa de evaluarea riscului de recidivă) (Corelația Pearson-Bootstrap)

Variabilele	Coeficientul de corelație Pearson (r)	Pragul de semnificație	Bootstrap 95% Confidence Interval	
			Lower	Upper
bani/risc de recidivă	0,355	$p \leq 0,050$	0,011	0,282
creație/ risc de recidivă	0,212	$p \leq 0,009$	-0,365	-0,055
cunoștințe/ risc de recidivă	-0,221	$p \leq 0,007$	-0,362	-0,068
pesimism/ risc de recidivă	-0,287	$p \leq 0,022$	-0,317	-0,053
anxietate/ risc de recidivă	-0,292	$p \leq 0,001$	-0,306	-0,068
individualitate/ risc de recidivă	-0,367	$p \leq 0,001$	-0,130	0,195

În urma prelucrării statistice a datelor am identificat corelații statistic semnificative dintre următoarele variabile: bani și risc de recidivă ($r=0,355$, $p \leq 0,050$).

Corelația este medie, directă, statistic semnificativă. Aplicând procedura bootstrap, am obținut un interval de încredere bootstrapping [0,011, 0,282]. Am ales să extragem 1000 eșantioane bootstrap, acest interval de încredere ne spune că în 95% din cazuri, coeficienții de corelație obținuți pe fiecare dintre aceste eșantioane bootstrap iau valori între 0,011 și 0,282. Cum valoarea zero nu este inclusă în acest interval, rezultă că $r=0,355$ este semnificativ statistic.

O corelație statistic semnificativă a fost obținută între variabila creație și risc de recidivă ($r=0,212$, $p \leq 0,009$). Corelația este slabă, directă, statistic semnificativă.

Aplicând procedura bootstrap, am obținut un interval de încredere bootstrapping [-0,365, -0,055]. O corelație statistic semnificativă a fost obținută între variabila cunoștințe și risc de recidivă ($r=-0,221$, $p \leq 0,007$). Corelația este slabă, indirectă, statistic semnificativă. Utilizând procedura bootstrap, am obținut un interval de încredere bootstrapping [-0,362, -0,068].

La trăsăturile de personalitate o corelație statistic semnificativă a fost obținută între variabila pesimism și risc de recidivă ($r=-0,287$, $p \leq 0,022$). Corelația este slabă, indirectă, statistic semnificativă. Aplicând procedura bootstrap, am obținut un interval de încredere bootstrapping

[-0,362, -0,068]. O corelație statistic semnificativă a fost obținută între variabila anxietate și risc de recidivă ($r=-0,292$, $p\leq 0,001$). Corelația este slabă, indirectă, statistic semnificativă. Aplicând procedura bootstrap, am obținut un interval de încredere bootstrapping [-0,306, -0,068]. Între variabila individualitate și riscul de recidivă nu am obținut o corelație statistic semnificativă chiar dacă pragul de semnificație este mai mic ($r=-0,367$, $p\leq 0,001$, deoarece intervalele de încredere includ valoarea zero [-0,130, 0,195]).

Putem considera cea de a *treia ipoteză* ca fiind demonstrată: *Presupunem că principalii predictorii ai riscului de recidivă ar fi valorile: banii, creație antisocială, cunoștințe în domeniul infracțional.*

În așa mod am identificat care sunt variabilele care relaționează cu riscul de recidivă, luând în considerație că celelalte variabile pot apărea ca fiind latente în cercetare vom studia manifestarea lor în experimentul formativ. Reieșind din rezultatele prezentate ne convingem încă odată că reconfigurarea valorilor la deținuți reprezintă elementele cheie în programul de resocializare.

Concluzii la experimentul de constatare

Studiul de constatare a stabilit diferențele dintre particularitățile de personalitate și valorile tinerilor deținuți și a subiecților cu comportament normativ.

Astfel, tinerii deținuți se caracterizează prin așa trăsături de personalitate, ca: *labilitate emoțională, impulsivitate, anxietate, individualitate, control exagerat* și se deosebesc de tinerii cu comportament normativ prin evidențierea caracteristicilor sus menționate, cu excepția *anxietății* care le este caracteristică ambelor grupuri de subiecți.

În general, profilul de personalitate al tinerilor deținuți *diferă total* din punct de vedere statistic de cei cu comportament normativ, cu excepția a două trăsături: *pesimism* și *anxietate*.

Identificarea relației dintre diferite valori la tinerii deținuți și la subiecții cu comportament normativ ne-a permis să concluzionăm la ponderea unei valori asupra alteia diferă la deținuți, comparativ cu cei cu comportament normativ. Astfel, s-a constatat că la tinerii deținuți cunoștințele au relații de asociere cu toate valorile existente și în ordine ierarhică se află pe locul nouă, iar la subiecții cu comportament normativ ele nu corelează absolut cu nici o valoare, fiind însă pe locul trei. Spre deosebire de deținuți, valoarea dezvoltarea personală corelează cu toate valorile existente și se află pe locul doi, iar la deținuți pe locul patru.

Cunoașterea relației orientărilor valorice și identificarea rangului acestora a permis să identificăm valorile de bază pe care vom pune accentul pentru a omogeniza structura valorilor cu lotul de subiecți cu comportament normativ ca fiind un etalon pentru a diminua riscul de recidivă infracțională și a resocializa deținuții.

Determinarea relației dintre anumite particularități de personalitate și valori la tinerii deținuți, ne-a permis să înțelegem care ar fi particularitățile de personalitate și valorile ce conduc spre comiterea actului infracțional (furtul). Valorile în cazul dat se prezintă ca variabilă mediator. Plus la toate, se adaugă și influența tipului de temperament ca variabilă mediator doi.

Conform datelor obținute, majoritatea tinerilor deținuți sunt *extroverți*. Extraversiunea poate servi la realizarea eficientă a scopurilor social dezirabile și în dependență de valori la cele nedezirabile.

Reieșit din presupunerea că resocializarea acestor persoane trebuie să prevadă măsuri de formare a valorilor social dezirabile, a voinței și a capacității de a se orienta pe consecințe, se va depune efort la următoarea etapă formativă asupra dezvoltării la ei a gândirii abstracte, a conștientizării urmărilor, formarea voinței, ajutor în atingerea scopului și la abținerea de la acțiuni social nedezirabile.

Asadar, putem afirma că tabloul corelațional al tinerilor deținuți, comparativ cu tinerii cu comportament normativ, este unul diferit, totodată rezultatele ne indică asupra faptului care sunt elemente de bază care contribuie la restructurarea personalității deținuților prin prisma valorilor ca indicator al scăderii riscului de recidivă în procesul de resocializare.

Aceste rezultate ne relevă asupra faptului că Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți ce urmează a fi implementată trebuie să se bazeze pe aceste rezultate legate de restructurarea valorică a deținuților prin punerea în prim plan a cunoștințelor, creației, familiei, dezvoltării personale, recunoaștere socială pentru ai face mai onești, mai sinceri și adaptați la condiții prosociale ce ar permite un proces de resocializare eficient.

3.3. Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți (18-25 ani)

Resocializarea tinerilor deținuți este astăzi nu doar o problemă a serviciului penitenciar și a probațiunii ci și a întregii societăți. Realizarea eficientă a procesului de resocializare poate contribui la dezvoltarea morală a societății, la micșorarea numărului de recidivă și la adaptarea fostului deținut cerințelor și valorilor societății.

Mai mult de 60% din infracțiuni le comit tinerii cu vârsta de 18-25 ani, iar 53% din numărul de recidiviști, sau cei care recidivează infracțional, sunt tineri de aceeași vârstă [45]. Existența unui număr mare de recidive în rândul tinerilor deținuți cu vârsta de 18-25 ani, revendică necesitatea de a realiza și implementa eficient un *Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*.

Totodată, actualmente ne confruntăm cu lipsa unui mecanism integru de instruire și educație în sistemul penitenciar, care ar conține indispensabil un *Model de resocializare a tinerilor deținuți* – menit a provoca o *schimbare comportamentală* și *reevaluarea valorilor sociale și personale*, care ar ajuta tinerii deținuți să se reintegreze cu succes în societate.

În baza studiului teoretic realizat și anume a determinării *fundamentelor și coordonatelor pedagogice*: I. Cerghit, I. Nașcu, I. Negreț-Dobridor, I.O. Panișoara [32], S. Cristea [43], E. C. Cuscoș [44], Zolotareav și M. Mihailov [139], A.A. Реан și Я.Л. Коломинский [184]; ale *teoriilor esențiale de resocializare eficientă a tinerilor deținuți*: Gh. Florian [60], Gh. Nistoreanu și C. Păun [86], A.Г. Ковалев [161], В. Пищелко [176, 177], Т.Г. Татидинова [189], В.Г. Деев [155], В.И. Поздняков [179], В.И. Дробышев [158], С.А. Лузгин [166], L. Sechrest, S. O. White, E. D. Brown [234]; a *viziunilor privind educarea valorilor general umane*: D. Antoci [5], O. Paladi [91], V. Plămădeală [94], S. Cristea [42], M. Rokeach [230] și *formarea/dezvoltarea personalității*: С. Епăchescu [57], I. Racu și Iu. Racu [105], A. Maslow [225], A. В. Петровский [174], К.К. Платонов [178] a fost elaborat *Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*.

Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți este un instrument central, de integrare și mediere între teorie, practică și situațiile din viața reală, elaborat ca o reprezentare orientativă a modului și traseului de resocializare a tinerilor deținuți.

Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți îndeplinește funcția de orientare, informare generalizată și fundamentată, de ghidare în procesul de resocializare a tinerilor deținuți, conturând finalitățile acțiunilor întreprinse.

Modelul pedagogic servește scopului de a optimiza resocializarea tinerilor deținuți prin desăvârșirea și valorificarea strategiilor și conținuturilor aplicate în procesul de resocializare a tinerilor deținuți.

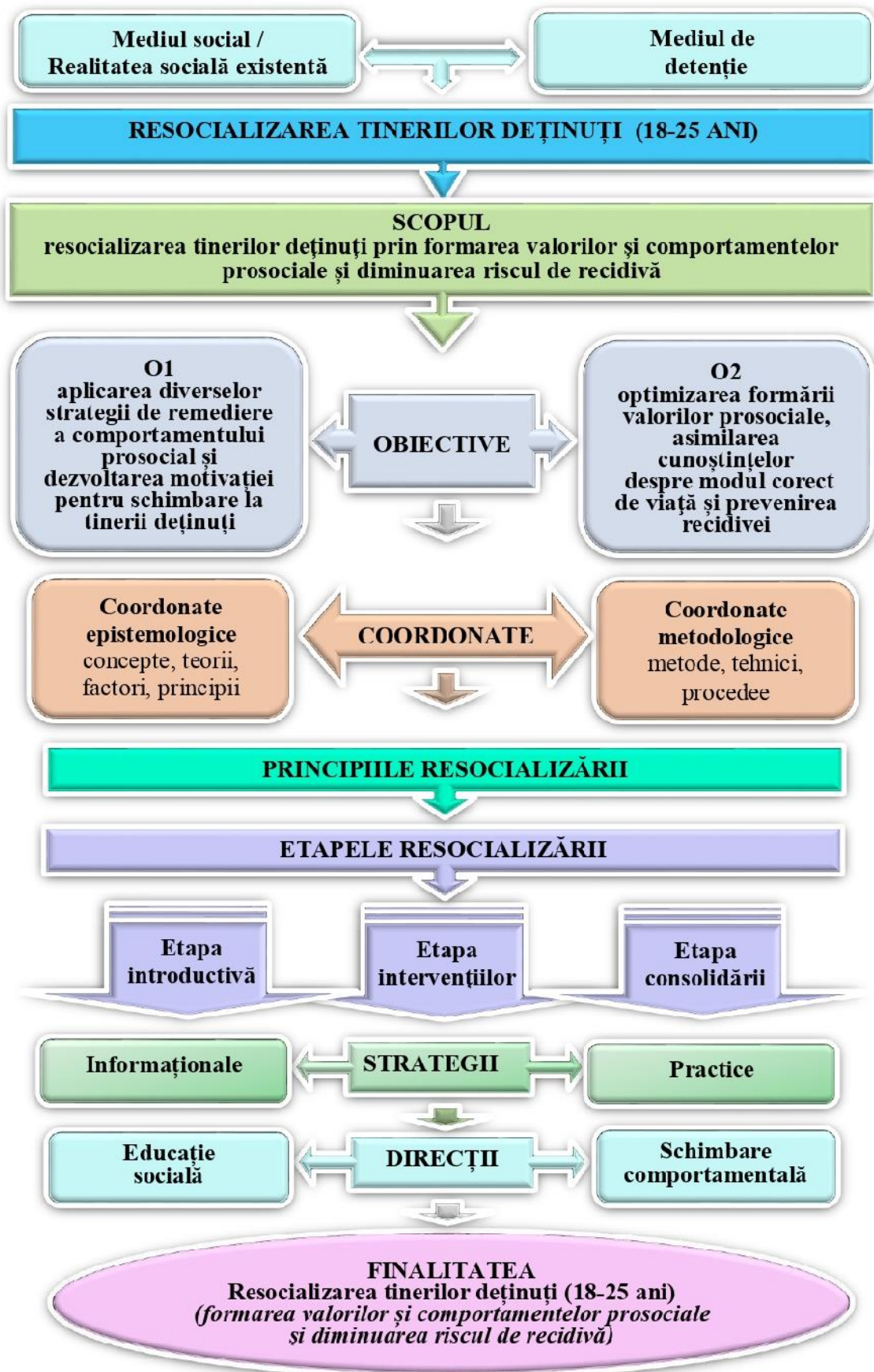

Figura 3.5. Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți

Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți include coordonate epistemologice și metodologice, cunoașterea și valorificarea cărora ar contribui la conștientizarea importanței resocializării și consolidării raportului motivație-cogniție-atitudine-comportament, pentru optimizarea formării valorilor și comportamentelor prosociale, întru diminuarea riscul de recidivă.

Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți s-a centrat pe două direcții de bază:

- **educație socială** – care include dezvoltarea comportamentului prosocial și a valorilor general-umane, dezvoltarea responsabilității sociale, a gândirii critice, a sentimentului comunității și apartenenței la grup social cu responsabilitate comună, dezvoltarea motivației spre o activitate profesională etc.

- **schimbare comportamentală** - care cuprinde dezvoltarea valorilor prosociale, a empatiei, a asertivității, a inteligenței emoționale, a încrederii în sine, a atitudinilor pozitive față de muncă, a responsabilităților, a simțului disciplinei, a autocontrolului etc.

Vârsta de 18-25 ani este perioada când individul ușor mai poate fi direcționat *prosocial*, când poate conștientiza normele sociale existente, când fără efort poate însuși o meserie și este apt pentru ași crea o familie.

Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți a fost valorificat prin implementarea unui **Program de resocializare a tinerilor deținuți**, care ar fi o soluție socio-educativă pentru diminuarea comportamentului infracțional (hoția) și facilitarea oportunității de a primi ajutor în formarea deprinderilor proprii unui comportament prosocial.

Programul de resocializare a tinerilor deținuți (PRTD) *integrează un plan de acțiuni, activități speciale, flexibile, deschise ce pot fi ușor racordate la rigorile și realitatea socială existentă, la scopul și obiectivele cercetării.*

Experimentarea în praxisul de detenție (penitenciar), cu toate dificultățile și riscurile scontate, a fost cea mai sigură cale de cunoaștere a tinerilor deținuți și de intervenție ameliorativă justificată, motivată și eficientă.

În esență, *experimentul de formare* a avut ca **scop**, implementarea reperelor teoretice și aplicative, structurate în *Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*. Acestea au stat la baza proiectării tematicii, obiectivelor și conținuturilor activităților *Programului de resocializare a tinerilor deținuți* pentru formarea valorilor și comportamentelor prosociale, dar și diminuarea riscului de recidivă.

În organizarea și desfășurarea experimentului de formare, am pornit de la *supoziția* că resocializarea tinerilor deținuți poate fi realizată cu succes prin intermediul unui Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți, orientat spre schimbare comportamentală prosocială și formarea valorilor social dezirabile.

Obiectivele experimentului de formare:

1. Elaborarea și aplicarea unui Model pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți care ar asigura formarea valorilor și comportamentelor prosociale, dar și diminuarea riscul de recidivă;
2. Aplicarea unui Program de resocializare a tinerilor deținuți pentru remedierea comportamentului prosocial și dezvoltarea motivației pentru schimbare la tinerii deținuți;
3. Optimizarea formării valorilor prosociale, asimilarea cunoștințelor despre modul corect de viață și prevenirea recidivei.

Experimentul de formare s-a întemeiat, în exclusivitate, pe rezultatele obținute în experimentul de constatare. Intervențiile formative au fost realizate în perioada *septembrie 2018 – februarie 2019*, pe un lot de subiecți în număr de *48 de persoane*. Subiecții sunt persoane ce își ispășesc pedeapsa, fiind în perioada de detenție, tineri cu vârsta cuprinsă între 18-25 de ani, care au comis furt conform articolului 186 al Codului Penal al Republicii Moldova. În experimentul de formare au fost incluși doar persoanele fără accentuări patologice (clinice), numai persoanele cu comportament normativ, aflați în detenție.

Precum a fost demonstrat în *experimentul de constatare*, **valorile dominante** la tinerilor deținuților sunt: *banii, puterea, independența și recunoașterea socială*. Toate aceste valori sunt soldate cu o experiență negativă de viață, un mod de gândire periculos (antisocial).

Tot în cadrul experimentului de constatare au fost scoase în evidență **comportamente ale tinerilor deținuți** cu *reacții emoționale necontrolate, extraverți, vorbăreți, superficiali emoțional*, și cu o slabă înțelegere a motivelor lor. Deținuții s-au dovedit a fi *impulsivi, non-normativi, neempatici, inconformi, intoleranți la frustrare, predispuși la risc, manipulatori, superficiali în relații și lipsiți de vinovăție, au probleme de concentrare, au stima de sine scăzută, reacționează exagerat la probleme minore, sunt incomozi din punct de vedere social, nu știu cum să exprime ce simt, sunt neconvenționali și înstrăinați în relațiile sociale*. Așadar, tinerii deținuți cu vârsta 18-25 ani, au tendință de a *încălca normele sociale, sunt suspicioși, interpretativi și ostili*.

Opțiunea noastră pentru anumite activități și metode a constituit o decizie de mare complexitate, deoarece alegerea s-a făcut ținând cont de finalitățile scontate, de conținutul procesului formativ, de psihosociologia grupurilor implicate în cercetare, de particularitățile de vârstă și cele individuale. Activitățile propuse au fost desfășurate într-un timp suficient, având tendința de bază fixarea clară, expresivă, îndrumarea cât mai bună a subiecților.

Activitățile aplicate la etapa formativă au avut un caracter *multifuncțional*, în sensul că au participat simultan sau concomitent la îndeplinirea mai multor obiective invocate. Astfel, acreditarea metodelor s-a realizat prin următoarele *funcții specifice*:

➤ *funcția cognitivă* - a dus la cunoașterea reală a comportamentelor proprii și însușirii procedurilor de acțiune spre formarea valorilor și comportamentelor prosociale;

➤ *funcția formativ-educativă* – a contribuit la formarea valorilor și comportamentelor prosociale prin capacități/abilități, atitudini, sentimente, comportamente afective;

➤ *funcția instrumentală* - a servit drept tehnică de executare a activităților formative, mijlocind atingerea obiectivelor preconizate;

➤ *funcția normativă* - a optimizat și ameliorat acțiunile de formare a valorilor și comportamentului prosocial

Acest proces complex a pretins de la subiecții investigați conformarea și executarea mai multor *imperative*:

- dezvoltarea **capacității** de a reflecta asupra consecințelor comportamentelor delictive și de a identifica soluții alternative pro-sociale, capacitatea de a comunica empatic și cu încredere și de a rezolva conflictele interpersonale în mod eficient, capacitatea de a monitoriza timpul și finanțele, capacitatea de a-și exercita autocontrolul, capacitatea de a anticipa eventualele probleme după eliberarea din închisoare pentru a se reintegra cu succes în societate.;

- dezvoltarea **motivației** pentru schimbarea comportamentului indezirabil;
- formarea **atitudinilor** pozitive față de muncă, activități educative, față de oameni și sine;
- formarea **valorilor** precum: adevăr, bunătate, altruism, corectitudine, muncă, familie;
- formarea **comportamentului prosocial** al deținuților: a empatiei, a asertivității, a inteligenței emoționale;

- organizarea **pregătirii profesionale** în vederea exercitării unei activități de muncă după eliberare;

- oferirea **consultațiilor psihologice individuale** îmbinate optim cu cele de grup în vederea elucidării și remedierii problemelor individuale ale deținuților; oferirea ajutorului în avertizarea potențialelor probleme cu care se va confrunta după eliberare;

- organizarea **timpului liber** prin asigurarea diversității **activităților culturale**;

- prevenirea **recidivei**.

Funcționarea optimă a *Programului de resocializare a tinerilor deținuți*, s-a bazat pe criteriile de eficiență a intervenției propuse de C. Fiscuci [apud: 60] și anume: eficiența intervenției este exprimată în funcție de rezultatele pe care o persoană aflată în detenție sau care s-a eliberat manifestă conduitele învățate pe parcursul ședințelor individuale sau de grup.

Majoritatea studiilor care au evaluat eficacitatea programelor de reabilitare au pus în evidență faptul că au o eficacitate mare. Printre acestea sunt:

1. Programe „multi-modale” care presupun metode diverse prin intermediul cărora să se intervină asupra nevoilor criminogene. Acest gen de programe combină o componentă a educației morale cu elemente de alte tratamente precum managementul emoțiilor (ex: stărilor de furie), autocontrolul, formarea competențelor sociale, orientarea profesională etc. Deseori se consideră ca programele care sunt bazate pe metode de grup sunt mai eficiente, dar și cele de natură individuală pot fi eficiente dacă sunt utilizate adecvat și sunt adaptate la necesitățile deținutului. Este importantă selectarea celor mai eficiente metode pentru atingerea fiecărui obiectiv programat și care se adresează unei probleme sau nevoi specifice.

2. Programe „orientate spre abilități” – achiziționarea de abilități conduce la apariția sentimentului de control și auto-realizare dacă sunt relaționate cu situația profesională, relațiile interpersonale și petrecerea timpului liber. Astfel de abilități sunt următoarele:

- *abilități cognitive* - capacitatea de a gândi asupra consecințelor conduitei, abilități de rezolvare a problemelor, de raționare critică;
- *abilități de citire și matematică* (calcul) de bază;
- *abilități vocaționale* (spre exemplu abilități de lucru la computer).

3. Programe „bazate pe teorii și metode ale psihologiei cognitiv-comportamentale”. Această perspectivă cuprinde o gamă largă de teorii ale personalității și teorii ale psihologiei sociale, printre care se numără și teoria învățării sociale. Principala preocupare a acestei teorii este explorarea relațiilor dintre gândire, sentimente și comportament. Astfel comportamentul individului este determinat de calitatea relațiilor interpersonale pe care le-a deținut pe tot parcursul vieții, în special în perioada copilăriei. Persoanele aflate în detenție învață să-și analizeze și să controleze această relație fie prin propriile experiențe de viață fie prin exemplul pe care îl oferă persoanele semnificative și importante pentru ele. Uneori procesul de socializare poate să conducă la instalarea unor disfuncționalități care determină apariția unor conduite antisociale. Astfel de disfuncționalități pot fi corectate prin training al cărui scop îl reprezintă întărirea conduitelor pozitive în dauna celor negative.

Trainingul poate fi realizat pe toate cele trei dimensiuni: *cognitivă* (abilități de relaționare), *emoțională* (abilități de conștientizare a sinelui, de auto-exprimare și de autocontrol) și *comportamentală* (învățarea unor modalități pro-sociale de a acționa în vederea atingerii scopului).

4. Programe „model pro-social” implementate de consilieri care își valorifică rolul de „model pro-social”. Conform lui C. Trotter (1993) modelarea pro-socială presupune oferirea de către consilierii a unui feed-back pozitiv (încurajări, recompense, laude) în cazurile în care clienții manifestă conduite și atitudini pro-sociale. Cercetările au indicat faptul că modelarea pro-socială conduce la nivele ridicate de răspuns a infractorului la cerințele supravegherii și de asemenea la

rate scăzute ale recidivei. Este important ca în timpul intervențiilor consilierul să identifice într-o manieră explicită împreună cu deținutul acele aspecte ale conduitei pe care deținutul trebuie să le însușească și să le exerseze. Consilierul trebuie să demonstreze respect pentru clientul său, să fie punctual, onest și deschis față de acesta. Aceste elemente, pe care infractorii așteaptă să le vadă la profesioniști, îi încurajează să persevereze în procesul de schimbare [247, p. 142].

Programul de resocializare a tinerilor deținuți a fost realizat prin 47 de ședințe, două ori pe săptămână, timp de 6 luni de zile a câte 90 de minute ședința.

Fiecare ședință a *Programului de resocializare a tinerilor deținuți* a fost structurată în *trei etape* clasice:

1. Etapa introductivă - la această etapă s-a urmărit facilitarea restabilirii contactului între participanți, captarea atenției, focalizarea pe problematica fiecăruia, pe realizările obținute de la o etapă la alta, fapt pentru care începe cu întrebarea „Ce ați mai făcut, ce s-a mai întâmplat de la ultima întâlnire?”. În această etapă, s-a discutat și tema pentru acasă, un preambul pentru introducerea participanților în subiect.

2. Etapa de intervenție – a inclus exerciții și tehnici de bază, orientate spre realizarea obiectivelor caracteristice etapei de intervenție pentru resocializare, dar și de eliminare a multitudinii de reacții emoționale negative (frică, neliniște, anxietate), a comportamentelor nedorite, elaborarea modelelor de comportament eficient, care vor permite participanților abordarea cu succes a sarcinilor cotidiene, o interacțiune adecvată cu cei din jur în diverse situații.

3. Etapa consolidării – a presupus sistematizarea și rezumarea, s-a oferit un feedback cu privire la ședință și s-a comunicat tema pentru acasă. Temele ajută deținuții să-și asume roluri active, responsabile în procesul de schimbare, oferind totodată oportunități de a exersa abilitățile și de a aplica principiile cognitive în conformitate cu principiile enunțate anterior.

Tabelul 3.12. Tehnologiile implementate în cadrul Programului de resocializare a tinerilor deținuți

Metode verbale	Metode practice	Tehnici utilizate	Mijloace obiectuale și imagistice	Mijloace audio-vizuale	Forme de organizare a activității subiecților
conversația	exercițiul	Brainstorming	creioane	laptop	macrogrup
explicația	jocul	Pălăriile gânditoare	caiete	videoproiector	grup
descrierea		Gândește–Perechi-Prezintă	pixuri	CD	în perechi (diade)
povestirea		Diagrama Venn,	carioci	casetofon	individual
expunerea		Explozia Stelară,	foi A4-A3		
dezbaterea		Analiza SWOT	pixuri		
		Turul Galeriei			
		Asocieri libere,			

		Tehnica ABC - Antecedents, Behavior,Consequences (Antecedente, Comportament, Consecințe)			
		Tehnica „3-2-1”			

Prezentăm în continuare *modele* de ședințe aplicate:

Ședința nr. 9 „Valorile general-umane”

Scop: identificarea și formarea atitudinilor pozitive față de valorile general-umane; facilitarea reflecției asupra valorilor personale.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Piramida valorilor”

Durata: 30 min.

Desfășurare: Se formează 4 grupuri. Fiecare grup primește câte un poster, pe care desenează o piramidă. După fiecare 5 min. Se schimbă cu posterele, citesc și adaugă alte valori.

Gr. 1 *Adevărul*   Gr. 2 *Binele*   Gr. 3 *Frumosul*   Gr. 4 *Altruismul*

Intervenția moderatorului: Pentru om valorile de bază ar trebui să fie valorile general-umane: Adevărul, Binele, Frumosul etc. Pentru a construi, a înălța aceste piramide, este nevoie să se găsească valorile complementare, care derivă din valoarea generală și o alcătuiesc. Completați piramidele. Exemplu de răspunsuri posibile.

Sacrul este alcătuit din valori ca: dragostea, bunătatea, milostenia, fidelitatea, altruismul, dezvoltare spirituală, familia, religia, toleranța.

Binele - bunătate, altruism, devotament, iertare, bunăcuviință, ajutor reciproc, fericire, prietenie, hărnicie.

Frumosul - dragoste, acuratețe, respect, munca, sănătate, cultură.

Adevărul - credință, răbdare, curaj, omenie, sinceritate, cumsecădenie, libertate, pace etc.

Reflecția se va realiza în baza următoarelor întrebări: *A fost ușor/greu să completați piramidele? De ce? Cum pot fi învățate valorile? Ce se întâmplă cu valoarea despre care nu se vorbește? Ce ați făcut pentru ca să cunoașteți mai bine valorile?*

Concluzie: O valoare, care nu e promovată, ajunge parțial cunoscută publicului. Această valoare nu numai că va fi neglijată, dar riscă să fie înțeleasă sau aplicată greșit. Este nevoie de promovare pentru ca o valoare să fie cunoscută în mod integral și în contextul ei. Este importantă nu numai cunoașterea, ci și interiorizarea valorilor personale. Adică e vorba de procesul de cunoaștere a valorilor și procesul de punere a valorilor în valoare. Numai astfel valorile generale vor deveni fundamentale.

2. Exercițiul „Discutarea valorilor”

Obiective: reflecție asupra valorilor personale, formarea atitudinii pozitive față de valorile general-umane.

Desfășurare: Participanții formează perechi sau grupuri mici și își găsesc un loc în care se simt bine împreună. Moderatorul le spune că vor discuta asupra unor subiecte care vor fi anunțate peste fiecare 4-5 minute. *Exemple:*

- cel mai important lucru pe care l-ai învățat anul acesta;
- emoțiile care îți vine cel mai ușor și cel greu să le exprimi și de ce;
- ceva ce numai foarte puțini oameni cunosc despre tine;
- ce apreciezi la un prieten;
- cu ce dorești să te ocupi peste 5 ani;
- unul din scopurile tale pentru acest an;
- motoul după care încerci să trăiești;
- o problemă cu care te confrunți;
- ce-ți place cel mai mult la tine;
- ce apreciezi într-o relație de dragoste;
- cărui lucru atribui cea mai mare valoare în viață.

3. Jocul „Bagajul pierdut”

Obiective: identificarea și punerea în valoare a propriilor valori.

Desfășurare: Fiecare primește câte o fișă Bagajul pierdut. Fără a-și semna fișa, participanții vor scrie pe ea 5 valori care le caracterizează personalitatea lor. Acestea pot fi și anumite calități, sentimente, trăsături de personalitate. Apoi, fișele sunt strânse într-o cutie și amestecate. După ce participanții își vor extrage câte o fișă și vor prezenta tuturor conținutul bagajului pierdut, după care vor încerca să determine și să numească persoana în baza conținutului din fișă.

În caz dacă determinarea persoanei este dificilă se ridică participantul ce a scris fișa dată și va spune: „În bagajul meu am... (lucrurile pe care le-a notat pe fișa sa)”, după ce extrage o altă fișă și spune: „În acest bagaj sunt ... (și numește lucrurile care sunt notate pe fișa primită) și acesta este bagajul lui ...”. Jocul continuă în acest fel până când majoritatea participanților și-au regăsit bagajul pierdut.

Ședința nr. 18 „Gândurile negative”

Scop: identificarea gândurilor negative și a factorilor care le declanșează; diminuarea și înlăturarea instabilității emoționale.

Desfășurare:

1. Incursiunea realizată de psiholog. Deținutului i se explică faptul ca stările afective disfuncționale sunt traduse mai mult de gânduri negative generate de el însuși și mai puțin de factorii externi.

2. Explicarea conceptelor. Deținuții participanți sunt familiarizați cu conceptele: gânduri negative disfuncționale sau cognitie irațională – care se declanșează spontan și se refera la propria persoana, la viitor și la viață; sursele gândurilor negative: modul în care deținutul a fost tratat de ceilalți (familie); modul în care se simt și vorbesc persoanele pe care le iau drept modele; reprezentările despre sine; experiențele de viață mai importante prin care a trecut deținutul.

Se realizează apoi o identificare a gândurilor negative ale deținuților, iar psihologul îi învață să găsească gânduri alternative raționale care să le înlocuiască pe cele iraționale.

Lista situațiilor care declanșează gândurile negative:

- Am pierdut încrederea celor apropiați.
- Nu sunt bun de nimic.
- Gălăgia din camera mea mă stresează și îmi vine să urlu.
- Mi-am pierdut încrederea în mine prin faptul că am ajuns aici.
- Nu suport să fiu înjurat de mama.
- Felul în care comunică cu mine unele persoane din anturaj mă irită.
- Soția/Concubina/Iubita m-a părăsit.
- Simt că nu voi mai avea o altă relație.
- Nu pot niciodată să mă apar, atunci când sunt agresat verbal și cred că mă simt speriat.
- Nu pot să-mi stăpânesc nervii; cred ca am nevoie de medicamente.
- Nu voi fi niciodată capabil să vorbesc în fata grupului.

3. Conștientizarea gândurilor negative automate.

Fiecare deținut trebuie să se întrebe: *Ce anume își spune în gând atunci când este trist, furios sau speriat* (gânduri pesimiste în legătură cu propria persoana, cu viitorul sau cu viața în general)? *Oare este adevărat gândul meu sau mai exista o alta explicație posibilă pentru ceea ce se întâmplă?* Pentru a demonstra faptul ca orice om poate fi uneori victima unor gânduri negative, se pot da exemple din viața personală. În felul acesta, deținuții nu se vor mai simți inferiori sau ridicoli pentru că nutresc astfel de gânduri. Deținutul exprimă cu voce tare gânduri negative automate, în timp ce psihologul îi adresează replici raționale.

Exemplu:

Subiectul: „Nu voi fi capabil niciodată să vorbesc în public”.

Psihologul: „Nu poți ști dinainte acest lucru și este posibil ca tocmai de azi să poți vorbi mult mai ușor în fața colegilor”.

Subiectul: mai am timp să mai exersez. Voi începe chiar de azi in camera cu colegii mei.

Deținuții primesc apoi lista principalelor tipuri de distorsionări cognitive:

- Gândirea de tip „totul sau nimic” - greșește o data și crede că va greși mereu.
- Suprageneralizarea – crede că un eveniment negativ singular se va produce la nesfârșit.
- Concentrarea asupra negativului – care întuneca evenimentele pozitive.
- Descalificarea pozitivului – respingerea evenimentelor pozitive.
- Realizarea unor concluzii pripite – prin interpretări negative, chiar dacă nu are dovezi

temeinice pentru a trage o concluzie.

▪ Exagerarea sau minimalizarea – fie exagerarea unor lucruri (exemplu-succesul altora), fie minimalizarea succeselor sau a calităților proprii.

▪ Judecata afectivă – „dacă eu simt așa, așa trebuie să fie”.

▪ Cerințele absolutiviste – „este obligatoriu să...”, etichetarea „sunt un ratat”.

▪ Raportarea la propria persoană – subiectul se considera cauza unor evenimente negative externe cu care nu are nici o legătură.

▪ Gândirea dihotomică – gândirea de tipul «ori e albă, ori e neagră»

4. Recunoașterea propriului stil distorsionat de gândire. Recunoașterea propriului stil distorsionat de gândire este foarte importantă pentru aplicarea tehnicilor de restructurare cognitivă, prin care deținuții sunt învățați să-și adreseze întrebări în legătură cu autenticitatea și adevărul gândurilor negative, verificându-le fundamentul logic, după modelul:

- Sunt sigur că evenimentul X se va produce?
- Pe ce mă bazez când afirm că...?
- De ce sunt atât de sigur că X va duce la...?
- Care este cel mai rău lucru care se poate întâmpla?
- Părerea lui X reprezintă părerea tuturor celorlalți?

5. Exercițiul „Colocviu - Diferență între a trăi o emoție și a o exprima”.

Obiective: facilitarea reflecției asupra diferenței dintre a trăi o emoție și a o exprima.

Desfășurare: Participanții activ se includ în discuție, utilizând diverse argumente pentru demonstrarea deosebirilor între existența și manifestarea emoțiilor la oameni. Astfel, dezbaterile sunt susținute de afirmațiile pe care le lansează moderatorul: Este firesc între a trăi o emoție și a o exprima? Este normal să ne simțim într-un fel sau altul, să avem diverse emoții? Este adevărat că sub impactul emoțiilor uneori ne comportăm adecvat, alteori inadecvat? Este greu / ușor de învățat să exprimi și să gestionezi emoțiile de disconfort (furia, frica, dezamăgirea, tristețea, plictiseala).

Încheiere: Moderatorul îndeamnă participanții să le transmită colegilor un gând bun, axat pe idei pozitive.

Ședința nr. 20 „Autocontrolul”

Scop: dezvoltarea capacității de autocontrol în situații limită; realizarea corespondenței dintre antecedente, comportamentul manifestat în prezent și consecințele acestuia.

Desfășurare:

1. Incursiunea psihologului: Fiecare dintre noi consideră că își cunoaște propriul comportament, iar în situații de criză își poate controla propriile reacții comportamentale. Cu toate acestea, nu întotdeauna reușim bine sau foarte bine să facem acest lucru. În cadrul acestei ședințe vom realiza variate exerciții care vă vor ajuta să vă mențineți autocontrolul în situații-problemă.

2. Jocul de rol „Corelația antecedente-comportament-consecințe”

Obiective: realizarea corespondenței dintre antecedente, comportamentul manifestat în prezent și consecințele acestuia; analiza secvențială a situației de furie.

Desfășurare: se organizează un joc de rol pentru o situație externă ce generează trăiri și răspunsul la situație. De exemplu: Cineva promite ceva și nu se ține de cuvânt. Doi membri joacă rolul respectiv, iar ceilalți trebuie să identifice antecedentele, comportamentele și consecințele. Se discută împreună cu tinerii situațiile problematice în termenii variabilelor situaționale: mediu, situații provocatoare, scheme automate de răspuns codificate în reacțiilor comportamentale etc. .

3. Jocul „Trigger finger”

Desfășurare: Se împarte grupul în două echipe. Fiecare echipă vine cu o listă cu antecedente sau situații ce duc frecvent la reacții de furie. Echipa cu lista mai lungă câștigă. Se discută cu grupul ce modificări interne (sub forma declarațiilor negative) și a modului cum acestea pot duce la un conflict. Se improvizează o situație, o problemă: unii membri trebuie să provoace pe ceilalți. Aceștia din urmă trebuie să identifice și apoi să spună și celorlalți gândurile pe care le-au generat ca răspuns la provocări.

4. Exercițiul „Oprește-te și gândește!”

Desfășurare: cerem participanților să-și descrie comportamentul într-o situație de criză/problemă (de exemplu, stilul specific al furiei) și felul în care își controlează comportamentul. În continuare vom învăța tehnica celor trei pași, ce vizează formarea capacității de control al comportamentului în situație de criză.

Pasul I – Stop!

Jocul „Roșu, Verde”

Desfășurare: Psihologul explică regulile jocului: Atunci când spunem „verde” ne mișcăm prin încăperea cum dorim, când spunem „roșu” rămânem nemișcați. Vom vedea că nu este simplu să rămâi nemișcat. Acest joc ne ajută să exprementăm ce înseamnă cu adevărat să spunem STOP atunci când ne înfuriem.

Întrebare pentru discuții: Cum ați făcut să vă concentrați?

Pasul II - Depărtează-te!

Jocul „Partenerul enervant”.

Desfășurare: Psihologul prezintă următoarea instrucțiune: Descrieți ce vă enervează cel mai tare. Împărțiți-vă în echipe de doi. Cerem unui partener să facă acel lucru care îl enervează pe celălalt. Îi cerem celui „enervat” să se depărteze de sursa de enervare. Se solicită participantului să spună ce a făcut pentru a reuși să se depărteze?

Reluăm jocul inversând rolurile. Se scrie pe flipchart ce poate să însemne Depărtează-te:

- Să ies din încăpere;
- Să mă gândesc la altceva;
- Să fac o acțiune care să mă ajute să mă calmez.
- Să mă depărtez de cel care m-a enervat;
- Să-mi aprind o țigară;

Pasul III - Calmează-te!

Exercițiul „Furia: motivare și control”.

Desfășurare: Se prezintă participanților următoarea sarcină: Împărțiți-vă în grupuri de câte trei. În fiecare grup elaborați o listă cu toate motivele pentru care aveți dreptate să fiți furioși. Citim listele și trecem toate aceste gânduri pe poster. În fiecare grup elaborați o listă cu toate motivele pentru care nu aveți dreptate să fiți furioși. Citim listele și trecem toate aceste gânduri pe o altă listă. Comparăm cele două liste: de ce am dreptate să fiu furios, de ce nu am dreptate să fiu furios? Care dintre acestea gânduri sunt mai puternice? Analizați toate materialele și hotărâți care este cel mai puternic gând care vă ajută să vă controlați, și care este gândul care îl puteți adăuga pentru control dacă primul nu este suficient de puternic.

Analiza ședinței: Se precizează care au fost efectele jocurilor și ale exercițiilor implementate asupra participanților, în ce măsură acestea au contribuit la formarea capacității de autocontrol.

Concluzii la experimentul de formare.

Aplicarea Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți prin valorificarea Programului de resocializare atinerilor deținuți a activat mai multe mecanisme ale dezvoltării personalității tinerilor deținuți, astfel cel mai multe transformări a suportat latura axiologică, prin reconfigurarea propriei valori și a valorilor prosociale. Provocarea a mai multor situații reale din viață, exersarea comportamentelor prosociale și familiarizarea cu mai multe tehnici, a schimbat raportul valoric pentru unele trăsături de personalitate.

Programul de resocializare a tinerilor deținuți a reconfigurat formarea valorilor social dezirabile, recăpătarea valorii social utile individuale, dezvoltarea responsabilității prin formarea

atitudinilor pozitive față de muncă și organizarea pregătirii profesionale, formarea atitudinilor, dezvoltarea capacității de reflecției asupra lucrurilor, dar și a metapercepției, asimilarea anumitor cunoștințe etc.

Activitățile din cadrul Programului de resocializare a tinerilor deținuți aplicat a urmărit indirect diminuarea riscului de recidivă ca indicator evaluativ stabil al resocializării prin transpunerea valorilor prosociale, dezvoltarea gândirii abstracte, antrenarea voinței, crearea motivației spre lucru (activitate profesională), autocontrol, dezvoltarea empatiei, încrederii în sine, formarea deprinderilor de viață, valorificarea unei gândiri prosociale pentru resocializarea tinerilor deținuți cu vârsta cuprinsă între 18-25 ani.

Importanța conștientizării și menținerii controlului asupra comportamentului prosocial a fost consemnată și apreciată de toți participanții. De aceea, nu putem să nu remarcăm faptul că majoritatea din ei au fost suficient de motivați și orientați spre cunoașterea valorilor și comportamentelor prosociale. La începutul Programului de resocializare a tinerilor deținuți, unii dintre deținuți destul de greu au renunțat la tendință de a declanșa o reacție de răspuns înainte de a cunoaște bine situația, manifestând ironie, scepticism, neîncredere, bănuială, îndoială, suspiciune, impulsivitate, care deseori îi conducea la reacții aferente neadecvate.

Cu toate acestea, este necesar să menționăm și faptul, că Programul de resocializare a tinerilor deținuți a implicat și anumite *condiționări*:

❑ *Durata* – resocializarea înseamnă schimbare, dar schimbarea cere timp, de aceea resocializarea se va produce și după încheierea Programului de resocializare a tinerilor deținuți ;

❑ *Motivație* - motivația tinerilor deținuți a fost mai mare și mai pozitivă, fiind axată spre perspectivele integrării sociale și o viață mai bună pentru ei și pentru cei care le sunt dragi;

❑ *Dinamica* – resocializarea nu poate fi liniară, schimbarea comportamentală nu se petrece dintr-o dată, uneori au loc variații și modificări destul de esențiale în comportamentul deținuților;

❑ *Educarea* – resocializarea implică la tinerii deținuți o remodelare nu numai a unei calități separate, dar a întregului comportament și sistem valoric.

Rezultatele experimentului de formare s-au manifestat în conștientizarea de către tinerii deținuți a valorii și oportunității schimbării valorilor și comportamentelor prosociale, cunoașterea modalităților de risc de recidivă, identificarea individuală a problemelor și dificultăților personale și sociale, confirmarea tendințelor reale de evoluare și autoperfecționare în plan propersonal și prosocial.

3.4. Semnificații ale rezultatelor experimentale a resocializării tinerilor deținuți (18-25 ani)

Eficiența și progresele valorificării Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți poate fi estimată doar prin confruntarea cu datele obținute în experimentul de constatare. De aceea, pentru ca rezultatele raportate la etapa de formare să aibă autenticitate a fost organizat *experimentul de validare*.

Scopul experimentului de validare la constituit analiza și evaluarea eficienței aplicării Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți și desemnarea progreselor înregistrate în formarea valorilor și comportamentelor prosociale, dar și diminuarea riscul de recidivă.

Perioada de validare s-a desfășurat din septembrie 2019 până în ianuarie 2020.

Realizarea efectivă a validării cercetării a fost ghidată de următoarele **obiective**:

1. Configurarea și raportarea datelor investigaționale obținute de la etapa inițială (constatare) cu cele de la etapa finală (validare);
2. Analiza evoluției și precizarea rezultatelor pozitive și valoroase raportate de eșantionul experimental în urma aplicării Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți;
3. Sistematizarea datelor obținute la etapa de validare, elaborarea concluziilor și recomandărilor practice pentru resocializarea tinerilor deținuți;

Pentru asigurarea unei organizări eficiente la etapa de validare, am avut ca repere respectarea unor **principii metodologice**, cum ar fi:

- principiul obiectivității;
- principiul unității dintre judecățile constatative și cele evolutive;
- principiul individualizării;
- principiul rentabilității acțiunilor;
- principiul unității dintre calitativ și cantitativ

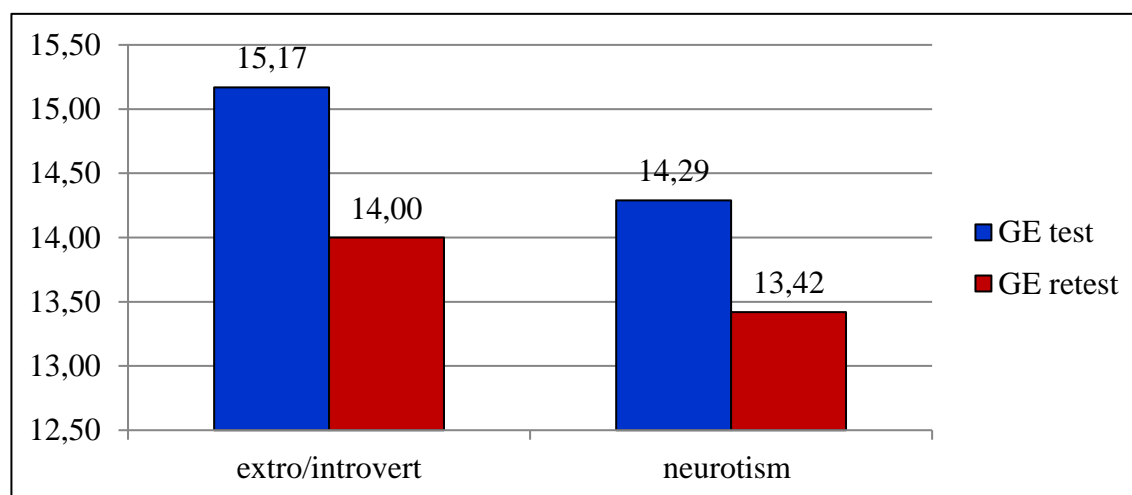
De asemenea, au fost stabiliți **indicatorii de evaluare** a progreselor aplicării Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți la această etapă, care au inclus:

- *evoluția nivelului dezvoltării particularităților de personalitate la tinerii deținuți, a motivației, a variabilelor temperamentale, a valorilor și comportamentului prosocial;*
- *aprecierea optimizării și eficientizării dinamicii pozitive în sistemul de valori și comportamentele tinerilor deținuți;*
- *examinarea schimbărilor ierarhiei valorilor și a particularităților dominante ale personalității tinerilor deținuți.*

În cadrul experimentului de validare au fost aplicare metode similare cu cele din etapa de constatare.

Pentru a arăta schimbările survenite în urma aplicării *Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți* (valorificat prin Programul de resocializare a tinerilor deținuți) au fost aplicate *testele MMPI* (testul Wilcoxon), *Scala valorilor Donald Super* și *Fișa de evaluare a riscului de recidivă* (după D. Andrews și J. Bonta).

Rezultatele comparative obținute la subiecții din grupul experimental la testul Wilcoxon (MMPI) sunt prezentate în figura 3.6.

Figura 3.6. Rezultatele privind temperamentul deținuților din GE test și GE retest (EPQ)

În conformitate cu rezultatele obținute, putem concluziona că media în retest la GE a scăzut semnificativ, acest lucru fiind confirmat prin intermediul testul Wilcoxon (MMPI) pentru eșantioane perechi.

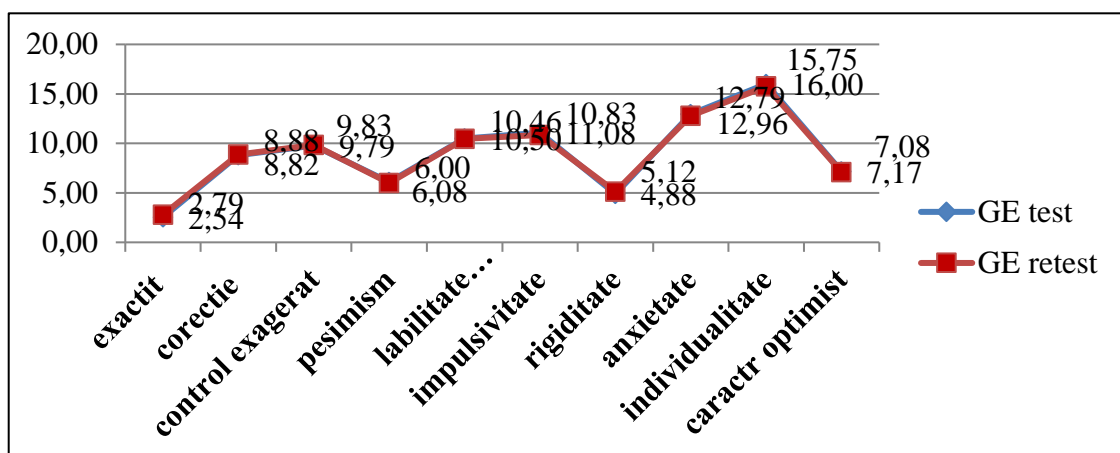
La variabila *extroversiune-introvesiune* ($Z=136,00$, $p=0,001$), GE/test $M=15,17$, iar GE/retest $M=14,00$;

La variabila *neurotism* s-a obținut un coeficient ($Z=105,00$, $p=0,001$), GE/test $M=14,29$, iar GE/retest $M=13,42$.

Dinamica pozitivă la GE după intervenția experimentală la variabilele *extroversiune – introversiune și neurotism* ne vorbește despre o stabilizare emoțională a deținuților, comparativ cu perioada precedentă.

Din necesitatea de a avea multe contacte sociale și de a se orienta spre exterior, cu comportament lipsit de griji, tinerii deținuți au devenit mai controlați emoțional, cu un comportament preponderent mai puțin riscant, evaluând pericolele și amenințările. Au început a se gândi la acțiunile întreprinse, să ia decizii gândite și analizate, și să se orienteze la normele morale.

Rezultatele prezentate în figura 3.7 ne permit să constatăm că la deținuții din GE test și GE retest *nu există diferențe statistic semnificative* la nici una din variabilele prezentate la GE în test și retest.

Figura 3.7. Rezultatele privind trăsăturile de personalitate la deținuții din GE test și GE retest (MMPI)

Analiza figurii 3.7. ne permite să constatăm că tinerii deținuții din GE/test și GE/retest au obținut următoarele rezultate:

- scala *corecție* (GE/test – 2,54 un medii și GE/retest – 2,59 un. medii);
- scala *control exagerat* (GE/test – 9,79 un medii și GE/retest – 9,83 un. medii);
- scala *pesimism* (GE/test – 6,08 un medii și GE/retest – 6,00 un. medii);
- scala *labilitate emoțională* (GE/test – 10,50 un medii și GE/retest – 10,46 un. medii);
- scala *impulsivitate* (GE/test – 11,08 un medii și GE/retest – 10,83 un. medii);
- scala *rigiditate* (GE/test – 4,88 un medii și GE/retest – 5,12 un. medii);
- scala *anxietate* (GE/test – 12,96 un medii și GE/retest – 12,79 un. medii);
- scala *caracter optimist* (GE/test – 7,17 un medii și GE/retest – 7,08 un. medii).

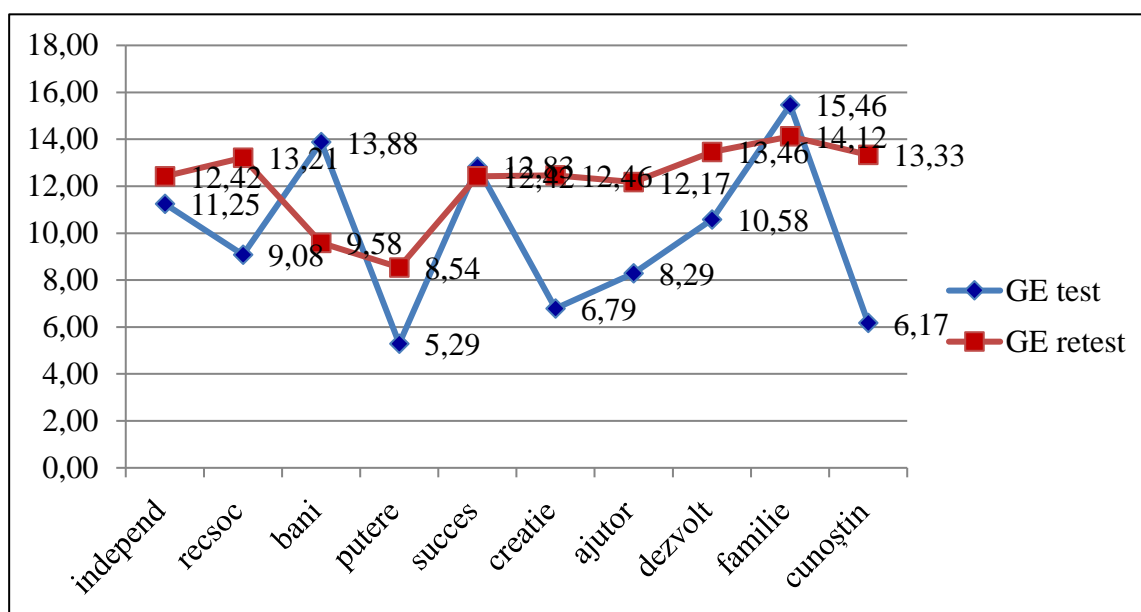
Analiza statistică a datelor prin intermediul *testului Wilcoxon (MMPI)* nu a permis identificarea anumitor diferențe statistic semnificative la aceste scale. Acest lucru este absolut firesc pentru că trăsăturile de personalitate nu pot fi modificate radical, odată fiind formate.

Tabelul. 3.13. Semnificația diferențelor test-retest – grupul experimental – testul Wilcoxon (MMPI)

Variabile	Z	P
validitate	49,00	0,294
corectie	52,00	0,301
control exagerat	86,00	0,982
pesimism	29,00	0,877
labilitate emoțională	61,50	0,932

impulsivitate	34,00	0,497
rigiditate	35,50	0,473
anxietate	61,00	0,589
individualitate	89,00	0,878
caracter optimist	63,50	0,841

Trăsăturile de personalitate ale deținuților au suferit schimbări în urma intervenției experimentale, ceea ce ne demonstrează că, este destul de complicat să intervii cu schimbări radicale într-un timp atât de scurt și mai ales la această vârstă. Deși, se atestă o schimbare în dinamică pozitivă la tinerii deținuți, acest lucru nu este atât de semnificativ, dar nu poate fi neglijat totodată din punct de vedere experimental.

Figura 3.8. Rezultatele privind valorile deținuților (Scala valorilor Donald Super) din GE test și GE retest

Rezultatele din figura 3.8, confirmate statistic ne prezintă diferențele la următoarele variabile (Anexa 5):

- la variabila **independență** ($Z=39,00$, $p=0,013$), GE/test $M=11,25$, iar GE/retest $M=12,42$;
- la variabila **recunoaștere socială** ($Z=3,00$, $p=0,001$), GE/test $M=9,08$, iar GE/retest $M=13,21$;
- la variabila **bani** ($Z=253,00$, $p=0,001$), GE/test $M=13,88$, iar GE/retest $M=9,58$;
- la variabila **putere** ($Z=3,50$, $p=0,001$), GE/test $M=5,29$, iar GE/retest $M=8,54$;
- la variabila **creație** ($Z=0,00$, $p=0,001$), GE/test $M=6,79$, iar GE/retest $M=12,46$;
- la variabila **ajutor** ($Z=27,00$, $p=0,001$), GE/test $M=8,29$, iar GE/retest $M=12,17$;
- la variabila **dezvoltare** ($Z=26,00$, $p=0,001$), GE/test $M=10,58$, iar GE/retest $M=13,46$;

- la variabila *familie* ($Z=146,50$, $p=0,007$), GE/test $M=15,46$, iar GE/retest $M=14,12$;
- la variabila *cunoștințe* ($Z=0,00$, $p=0,001$), GE/test $M=16,17$, iar GE/retest $M=13,33$.

La variabila *succes* diferențe statistic semnificative nu au fost evidențiate ($Z=119,15$, $p=0,586$), GE/test $M=12,83$, iar GE/retest $M=12,42$.

**Tabelul 3.14. Semnificația diferențelor test-retest – grupul experimental –
Scala valorilor Donald Super**

Variabile	Z	P
independentă	39,00	0,013
recunoaștere socială	3,00	< 0.001
bani	253,00	< 0.001
putere	3,50	< 0.001
succes	119,50	0,586
creație	0,00	< 0.001
ajutor	27,50	< 0.001
dezvoltare	26,00	< 0.001
familie	146,50	0,007
cunoștințe	0,00	< 0.001

Valorile ocupă un loc central în structura personalității. În penitenciar problematica normelor și valorilor capătă aspecte particulare determinate de situația în care se găsesc infractorii. Absența libertății și celelalte frustrări împiedică raportarea adecvată la aspectele semnificative ale existenței de fiecare zi și ierarhia valorică este orientată spre un comportament antisocial.

Dinamica pozitivă și schimbările obținute la tinerii deținuți din GE se datorează faptului că ei au trecut prin Programul de resocializare al tinerilor deținuți, care le-a permis să fie mai independenți în acțiuni și gândire, să gândească critic, să analizeze adecvat și profund consecințele faptelor sale, să fie mai cultivați și mai cumpătați în exprimare. A crescut dorința de recunoaștere socială, ca recurs s-a schimbat și atitudinea față de viață, a apărut dorința de integrare în societate și dorința de a nu fi etichetați și a fi acceptați de societate.

Schimbările semnificative la valorile legate de *bani*, au permis subiecților experimentali să nu tindă spre o independență financiară, sau să pună în valoare lucrurile materiale și banii cu orice preț. Acest lucru nu mai este atât de important pentru ei. Această valoare a scăzut semnificativ.

Valoarea *putere* a crescut, ceea ce semnifică că ei vor să fie activi, să organizeze lucrurile utile în viață, muncă, să întreprindă afaceri.

Valoarea *creativitate* a crescut semnificativ și din creativitate antisocială, s-a transformat în creativitatea prosocială. În paralel a crescut și tendința de a oferi ajutor, de a se dezvolta în plan profesional și personal.

Valoarea *familie* a scăzut din considerente că a cedat valorii *cunoștințe*, motivând că pentru a crea o familie este necesar mai întâi să ai o profesie solicitată pe piață pentru a putea asigura familia.

Valoarea *cunoștințe* a crescut, ceea ce ar însemna că tinerii deținuți sunt conștienți că pentru a realiza ceva în viață, ai nevoie de cunoștințe.

Important este să menționăm că structura ierarhică a valorilor a suferit schimbări semnificative, iar orientarea valorică după conținutul acestora a devenit orientată prosocial.

Schimbările survenite în urma aplicării Programului de resocializare au permis tinerilor deținuți să aprecieze *valorile* și să le ierarhizeze prin prisma „stării de om liber”, care le-ar permite să fie independenți în luarea deciziilor, în schimbarea atitudinii față de viață, în gândire, în acțiuni etc. Demnitatea, sănătatea, munca, egalitatea, omul, protecția, iubirea etc., sunt apreciate prin prisma „stării de deținut” și ierarhizate în funcție de presiunea trebuințelor nesatisfăcute în mediul penitenciar.

Gh. Florian, afirmă că „studiul procesului de obiectivare a valorilor în locul de detenție are în vedere faptul că, la nivelul individului, ele servesc ca instrument și etalon atât în alegerea între alternativele de acțiune, cât și pentru dimensiunea proiectivă pe care o au, adică oferă motive și planuri de acțiune în împrejurarea de viață pe care o traversează individul la un moment dat” [60, p. 124].

Ierarhizarea valorilor tinerilor deținuților a fost la fel restructurată ce le-a oferit subiecților să găsească alternative în calea spre resocializare și care le-a permis să creeze planuri prosociale pe viitor.

Tabelul 3.15. Ierarhia valorilor în funcție de medie la GE test și GE retest

Nr.	GE test	Media	Nr.	GE retest	Media
1.	familie	15,46	1.	familie	14,12
2.	bani	13,88	2.	dezvoltare	13,46
3.	succes	12,83	3.	cunoștințe	13,33
4.	independență	11,25	4.	recunoaștere socială	13,21
5.	dezvoltare	10,58	5.	creație	12,46
6.	recunoaștere socială	9,08	6.	independență	12,42
7.	ajutor	8,29	7.	succes	12,42
8.	creație	6,79	8.	ajutor	12,17
9.	cunoștințe	6,17	9.	bani	9,58
10.	putere	5,29	10.	putere	8,54

În ierarhia valorilor deținuților putem constata că pe primul plan la ei s-a aflat *familia* și la fel a rămas *familia* ca valoare pe prim plan, dar a fost diminuată media și au fost constatate diferențe statistic semnificative. Acest lucru, precum a fost expus anterior, s-a datorat Programului

de resocializare a tinerilor deținuți ce a pus în valoare formarea valorilor și deprinderilor față de muncă, obținerea satisfacției față de muncă și ulterior dezvoltarea persoanei.

Constatăm că pe locul doi în urma aplicării Programului de resocializare a tinerilor deținuți se află tocmai valoarea *dezvoltare*. Anterior pe locul doi se aflau valorile *bani*, deținuții erau orientați spre lucruri materiale, spre câștiguri ușoare și rapide, acest lucru a fost înlocuit cu deprinderi de muncă și dezvoltare.

Pe locul trei în ierarhia valorilor se află *cunoștințele* ce au înlocuit valoarea *succes*. Deținuții au conștientizat că obținerea unei meserii pentru realizarea în viață și cunoștințele le permit să se integreze cu succes în societate. Acest lucru a devenit important pentru ei

Locul patru a fost luat de valoarea *recunoaștere socială* ce a înlocuit valoarea *independență*. Așadar, ei nu sunt orientați mai mult spre independență ci mai mult spre recunoaștere socială.

Pe locul cinci deținuții pun în valoare *creativitatea*, fiind urmată de independență, succes, ajutor, bani și în ultimul rând putere.

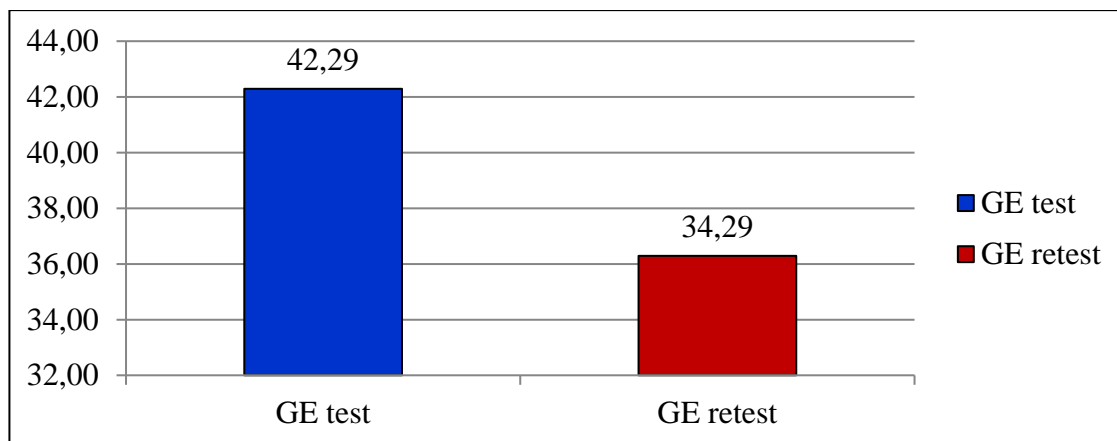
Din datele prezentate putem constata că a avut loc o *reierarhizare completă a valorilor și* în primul rând pentru deținuți contează *familia, dezvoltarea, cunoștințele și recunoașterea socială* ce exprimă elemente de integrare eficientă a acestora în societate.

Valorile ghidează atitudinile, și acțiunile oamenilor. Formarea și reorientarea sistemului de valori este un proces continuu, permanent în dezvoltarea morală mai ales la tineri. Putem afirma că deținuții în limitele vârstei 18-25 de ani, vârsta tinereții, prin schimbarea sistemului valoric în acțiunile sale vor întreprinde pași concreți în resocializarea sa.

Conform lui M. L. Hoffman, la maturi, valorile coexistă. În perioada tinereții, ele se pot schimba. Morala bazată pe teama de pedeapsă, regim înăsprit închis, într-un mediu izolat de detenție, deteriorează profund sistemul valoric, iar programul de resocializare permite menținerea unui sistem și reierarhizarea valorilor ce conduc spre trăirea sentimentului de om liber [224].

Caracteristic vârstei date, este criza de identitate, iar datorită programului de resocializare tinerii deținuți trec mai ușor spre perioada maturității, deoarece pot lua decizii valoroase de sine stătător. Ei pot alege o anumită profesie, un mod de viață, accepta o anumită religie ori ideologie. O piedică în trecerea peste criza dată, este mediul strict reglementat, iar programul de resocializare permite evitarea pericolelor în manifestarea crizei și trecerea cu succes peste aceasta lăsând loc pentru dezvoltare ulterioară și autoactualizare - condiție necesară pentru o reintegrare cu succes în societate.

Analiza rezultatelor privind *riscul de recidivă la deținuți*, a permis identificarea diferențelor statistic semnificative dintre GE test și GE retest la deținuți.

Figura 3.9. Rezultatele privind riscul de recidivă la deținuții GE test și GE retest

Analiza figurii 3.9 permite să constatăm că deținuții din GE/test și GE/retest au obținut următoarele rezultate la analiza *riscului de recidivă*: GE/test – 42,29 un. medii și GE/retest – 34,29. Prelucrarea statistică a datelor a scos în evidență diferențe statistic semnificative ($Z=253,00$, $p=0,001$).

Am constatat în prima etapă, că la grupul experimental au fost obținute schimbări de la o etapă la alta, după intervenția experimentală. Pentru a stabili dacă schimbările obținute se datorează experimentului formativ și nu altor factor externi, am analizat diferențele obținute între GE și GC. Precizăm că omogenitatea GE și GC a fost asigurată, iar rezultatele sunt expuse în anexa lucrării. (Anexa 6)

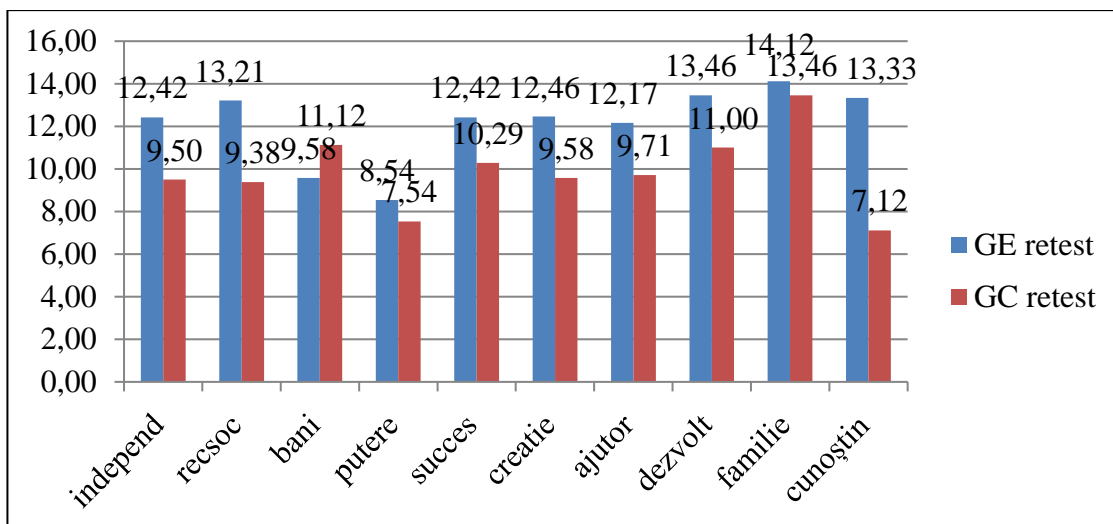
Analiza diferențelor între GC și GE în faza retest pentru tipul de temperament nu a permis identificarea diferențelor obținute în experimentul de validare la variabilele *introversiune/extraversiune* și *neurotism*. Nu au fost identificate diferențe statistic semnificative la variabila *sinceritate* ($U=222,500$, $p=0,160$), la variabila *extroversiune* ($U=223,000$, $p=0,176$), la variabila *neurotism* ($U=261,500$, $p=0,581$).

Tabelul 3.16. Semnificația diferențelor grup experimental – grup de control în faza retest pentru tipul de temperament

Variabile	W	p
sinceritate	222,500	0,160
extroversiune	223,000	0,176
neurotism	261,500	0,581

Analiza diferențelor valorilor a permis să constatăm anumite deosebiri între mediile obținute.

Figura 3.10. Rezultatele privind valorile deținuturilor (Scala valorilor Donald Super) din GC retest și GE retest

Analiza rezultatelor obținute, prezentate în figura 3.10, indică asupra faptului că sunt deosebiri semnificative, privind valorile la tinerii deținuți din GE și GC în retest.

Mediile obținute din cele două loturi sunt următoarele (Anexa 7; Anexa 8):

- la variabila *independență* GC/retest – 9,50 (un. medii) și GE/retest – 12,42 (un. medii);
- la variabila *recunoaștere socială* GC/retest – 9,38 (un. medii) și GE/retest – 13,21 (un. medii);
- la variabila *bani* GC/retest – 11,12 (un. medii) și GE/retest – 9,58 (un. medii);
- la variabila *putere* GC/retest – 7,54 (un. medii) și GE/retest – 8,54 (un. medii);
- la variabila *succes* GC/retest – 10,29 (un. medii) și GE/retest – 12,42 (un. medii);
- la variabila *creație* GC/retest – 9,58 (un. medii) și GE/retest – 12,46 (un. medii);
- la variabila *ajutor* GC/retest – 9,71 (un. medii) și GE/retest – 12,17 (un. medii);
- la variabila *dezvoltare* GC/retest – 11,00 (un. medii) și GE/retest – 13,46 (un. medii);
- la variabila *familie* GC/retest – 13,46 (un. medii) și GE/retest – 14,12 (un. medii);
- la variabila *cunoștințe* GC/retest – 7,12 (un. medii) și GE/retest – 13,33 (un. medii).

Prelucrarea statistică a datelor prin intermediul testului U Mann Whitney a permis identificarea unor diferențe statistice semnificative la:

- variabila *recunoaștere socială* (U=489,500, p=0,001);
- variabila *succes* (U=391,000, p=0,033);
- variabila *creație* (U=459,500, p=0,001);
- variabila *ajutor* (U=395,000, p=0,026);
- variabila *dezvoltare* (U=437,500, p=0,002);
- variabila *cunoștințe* (U=561,000, p=0,001).

Tabelul 3.17. Semnificația diferențelor grup experimental – grup de control, testul Mann-Whitney (retest)

Variabile	W	p
independență	442,50	0,001
recunoaștere socială	489,50	< 0.001
bani	200,50	0,069
putere	358,00	0,146
succes	391,00	0,033
creație	459,50	< 0.001
ajutor	395,00	0,026
dezvoltare	437,50	0,002
familie	346,00	0,224
cunoștințe	561,00	< 0.001

Aceste date permit să constatăm că tinerii deținuți au devenit mai independenți, mai liberi în exprimare, în luarea deciziilor, în întocmirea unui plan de acțiuni pentru viitor, în stabilirea relațiilor și menținerea lor. În grila de aprecierea deținuților a apărut spiritul de *inițiativă personală, autonomie în gândire*. O altă valoare care a suferit schimbări pozitive este *recunoașterea socială*, a apărut necesitatea de fi recunoscuți din partea societății, a familiei, a rudelor, a agenților ce se preocupă de angajarea lor în câmpul muncii.

A suferit schimbări și valoarea *succes*, deținuții au devenit mai orientați spre obținerea succesului profesional cu orientarea spre un traseu profesional și perspective îndelungate. Tot la acest capitol putem accentua că a suferit schimbări valoarea *creație*, ce a devenit pentru ei importantă și o sursă de autorealizare. Sub aspect calitativ putem menționa că creația ca valoare a preluat-o conotație prosocială.

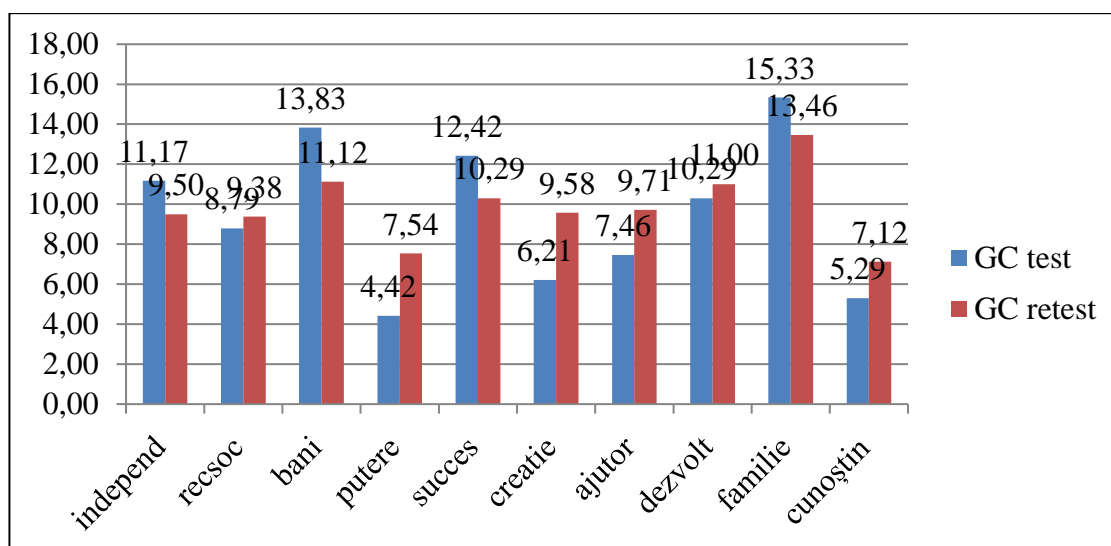
Deținuții, în urma revizuirii ierarhiei valorice și-au schimbat viziunile asupra vieții și se orientează mai mult spre valori prosociale. În urma schimbului valorii *ajutor*, deținuții au devenit mai săritori la nevoie, a dispărut lipsa de egoism. Au început să reflecte asupra problemelor care țin de apropiații lor etc. În același timp toate aceste valori le-au permis să se schimbe și valoarea *dezvoltare*. Aceasta sub aspect prosocial a devenit mai pronunțată și deținuții au început a se preocupa pentru dezvoltarea sa. Valoarea respectivă le permite acestora să se extindă pe plan social, stabilirea relațiilor cu mai multe personalități de valoare, cum ar fi psihologi, pedagogi, maeștri în artă și în general persoane model.

Sub aspect de *cunoștințe* valorile s-au schimbat în sensul orientării de a obține o meserie. Vom menționa că toate valorile ce au suferit schimbări statistic semnificative contribuie la un *comportament prosocial* al deținuților. Variabila respectivă a suferit cele mai mari schimbări

demonstrând faptul că *meseria* este una din principalele valori ale omului care pot aduce venit stabil pentru ași întreține o familie și a avea o viață de succes. Valorile nu sunt legate numai de suportul lor ci și unele de altele. Unele pot condiționa realizarea altor valori sau sunt condiționate la rândul lor, de altele. Acest lucru s-a întâmplat cu deținuții din experimentul formativ.

După criteriul valabilității lor, al ariei de extindere valorile sunt reale sau absolute, individuale sau generale, obiective sau subiective. După sensul lor, valorile pot fi pozitive sau negative. Vom menționa că a fost schimbat și *sensul valorilor*, acestea fiind transformate în *pozitive*. Criteriul de clasificare a valorilor este cel al negocierii sau nonnegocierii. Valorile de mijloc se pot negocia, dar nu același lucru se întâmplă cu valorile scop. Valorile economice, politice se negociază, iar valorile morale, estetice și religioase, în genere, nu se negociază. Este important să menționăm că este vorba de *valori de mijloc* ce pot fi negociate și sensul acestora a fost schimbat.

Prezentăm în continuare pentru validarea definitivă a experimentului rezultatele deținuților din GC/test și GC/retest.

Figura 3.11. Rezultatele privind valorile deținuților (Donald Super) din GC test și GC retest

Mediile din figura 3.11 cu referire la GC nu indică diferențe statistice semnificative la valorile cercetate:

- la variabila *recunoaștere socială* GC/test – 8,79 (un. medii) și GC/retest – 9,38 (un. medii);
- la variabila *bani* GC/test – 13,83 (un. medii) și GC/retest – 11,12 (un. medii);
- la variabila *putere* GC/test – 5,42 (un. medii) și GC/retest – 7,54 (un. medii);
- la variabila *creație* GC/test – 7,21 (un. medii) și GC/retest – 9,58 (un. medii);

- la variabila *ajutor* GC/test – 7,46 (un. medii) și GC/retest – 9,71 (un. medii);
- la variabila *dezvoltare* GC/test – 10,29 (un. medii) și GC/retest – 11,00 (un. medii);
- la variabila *cunoștințe* GC/test – 5,29 (un. medii) și GC/retest – 7,12 (un. medii).

Excepție fac doar variabilele:

- *independență* GC/test – 11,17 (un. medii) și GC/retest – 9,50 (un. medii);
- variabila *succes* GC/test – 12,42 (un. medii) și GC/retest – 10,29 (un. medii);
- variabila *familie* GC/test – 15,33 (un. medii) și GC/retest – 13,46 (un. medii).

Prelucrarea statistică a datelor a confirmat rezultatele obținute la GC test și GC retest.

Tabelul 3.18. Semnificația diferențelor test-retest – grupul de control – testul Wilcoxon (Anexa 8)

Variabile	W	p
independență	173,00	0,044
recunoaștere socială	99,50	0,378
bani	232,00	0,099
putere	32,50	0,068
succes	218,00	0,015
creație	19,50	0,364
ajutor	15,50	0,059
dezvoltare	77,50	0,303
familie	214,50	0,004
cunoștințe	35,50	0,071

Prin urmare, după cum putem observa din datele prezentate în tabelul 3.18, tinerii deținuții din GC la retest au înregistrat valori mai crescute și mai scăzute la unele variabile decât cele de la prima testare, dar cu semnificație statistică. În conformitate cu testul Wilcoxon, în GC test și GC retest diferențe statistic semnificative au fost înregistrate la valoarea *independență* ($Z=173,000$, $p=0,044$) la variabila *succes* ($Z=218,000$, $p=0,015$) și la variabila *familie* ($Z=214,50$, $p=0,004$).

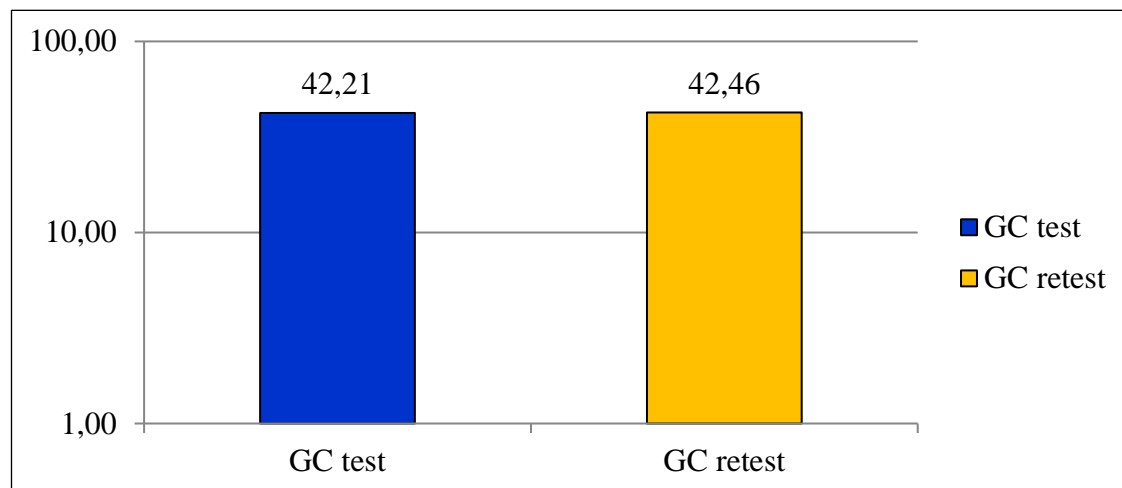
Așadar, aceste variabile nu pot fi luate în considerație pentru că nu au fost validate experimental, deși valorile acestora sunt în scădere.

În concluzie, putem afirma că valorile precum ar fi: *recunoaștere socială*, *bani*, *putere*, *creație*, *ajutor*, *dezvoltare*, *cunoștințe* nu au suferit schimbări la GC, comparativ cu GE, ceea ce ne confirmă validitatea experimentului efectuat.

Dacă e să ne referim la riscul de recidivă, deținuții din GC test și GC retest nu au obținut diferențe statistic semnificative, mediile fiind următoarele: GC/test – 42,21 (un. medii) și GC/retest – 42,46 (un. medii). La deținuții din GC prin urmare, nu atestăm modificări semnificative în ceea

ce privește riscul de recidivă. Conform testului Wilcoxon, avem următoarele rezultate ($Z=2,000$, $p=0,131$).

Eventual constatăm că riscul de recidivă a fost validat experimental, demonstrându-ne că poate fi diminuat prin intervenția unui program de resocializare.

Figura 3.12. Rezultatele privind riscul de recidivă la deținuți GC test și GC retest

Concluzii la experimentul de validare.

Prin compararea rezultatelor la variabilele implicate în cercetare, valori, risc de recidivă, în grupul experimental și cel de control, am constatat diferențe statistic semnificative: variabilele dezvoltare, cunoștințe, recunoaștere socială, creație, succes, ajutor, risc de recidivă, cu excepția trăsăturilor de personalitate și temperament. Acest lucru reprezintă un argument puternic în favoarea efectelor produse de Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți elaborat, care a fost implementat grupului experimental. Datele respective sunt prezentate în comparațiile efectuate în cadrul experimentului de validare, între rezultatele obținute de subiecții grupului experimental și cei din grupul de control.

Riscul de recidivă reprezintă elementul final pe care s-a pus accentul, ca urmare a intervenției experimentale a fost diminuat. Acesta din urmă reprezintă elementul cheie care ne desemnează potențialul de resocializare al tânărului deținut. Astfel, am demonstrat experimental că prin intermediul Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți propus, resocializarea tinerilor deținuți poate avea loc cu succes, iar demonstrație acestui fapt, este micșorarea riscului de recidivă la deținuți, drept indicator evaluativ stabil al resocializării persoanelor private de libertate.

Etapa penitenciară a resocializării tinerilor deținuți este una foarte importantă, deoarece anume în procesul ispășirii pedepsei se produc schimbări în comportamentul deținutului, care în

viitor îi va permite să ducă un mod de viață social acceptabil. Această etapă prezintă în sine un proces destul de complex și de lungă durată.

În această ordine de idei, putem spune cu certitudine că Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți are potențial de a contribui la reducerea criminalității, a recidivei și la reinsertia socială ulterioară a tinerilor deținuți. Altfel spus, persoana care ajunge în detenție cu propriul bagaj de cunoștințe, convingeri, atitudini, norme morale și sociale, poate fi resocializată, doar prin cunoașterea particularităților individuale ale acesteia, a sistemului de valori și prin aplicarea corectă a strategiilor psihosocioeducaționale de intervenție expuse în experimentul dat.

Luând în considerație, că imediat după procesul de resocializare, când subiectul este liberat are loc reintegrarea socială a deținutului, pentru plenitudinea experimentului și dovada faptului că procesul de resocializare are loc cu succes prin transcedere într-un proces de reintegrare socială eficientă, am realizat un *studiu de caz* cu privire la geneza actului infracțional și procesul de reintegrare socială completă în urma monitorizării subiecților pe un anumit parcurs.

Această perioadă este considerată de cercetători una dintre cele mai dificile perioade pentru integrarea în societate a ex-deținuților. Deși, nu ne-am propus ca scop în lucrare să studiem procesul de resocializare postpenitenciară, am efectuat un *studiu de caz*, pentru a monitoriza întreg procesul după liberarea deținutului și a evidenția finalitatea procesului de resocializare prin reintegrare socială. Vom menționa, că în cazul dat, schimbul de statut de la deținut la persoană aflată în libertate (cetățean liber), dar și de mediu, trecerea de la mediul de detenție la mediul social reprezintă o altă situație socială, care este în afara scopului experimentului nostru.

Experimentul dat este axat pe tineri deținuți, iar procesul de resocializare asupra acestora este realizat la etapa penitenciară, fiind unul de bază în schimbarea personalității și valorilor deținutului, atitudinilor lui față de viață etc.

Etapa postpenitenciară se bazează în exclusivitate pe etapa penitenciară. Dacă deținuții trec cu succes această perioadă penitenciară, au mai multe șanse ulterior de reintegrare socială.

Pe lângă toate acestea, toți subiecții experimentali din GE au fost monitorizați pe etape, odată la 6 luni, timp de doi ani, februarie 2020 - ianuarie 2022, și statistica monitorizării a demonstrat că în jur de 80% din ei au fost reintegrați cu succes.

3.5. Studiu de caz în procesul de resocializare a tinerilor deținuți (18-25 ani)

Studiu de caz

Fișa de deschidere caz:

I. Date privind identificarea beneficiarului

Numele și prenumele: A.N.N.

Locul și data nașterii: 10.12.1996, or. Chișinău

Domiciliul: r-n Ciocana, or. Chișinău

II. Date privind familia beneficiarului

Date de identificare a membrilor familiei: Mama, frați, surori, soția și copiii.

III. Date privind evoluția beneficiarului

Informații despre naștere și dezvoltare: s-a născut și s-a educat într-o familie numeroasă, la vârsta de 17 ani decedează tatăl băiatului, rămânând în grija mamei și a fraților mai mari. Deținutul este mezinul în familie, relația în familie până la detenție și în special după ce a decedat tatăl a fost tensionată, în special cu frații mai mari, care îl impuneau să aducă bani acasă, încurajându-l la furt.

Informații generale despre caz: Deținutul este un tânăr care a săvârșit infracțiuni contra patrimoniului, cum ar fi furturi, inițial ocazionale, apoi de proporții mari. Cercetând dosarul și din discuțiile cu el, s-a constatat că primele furturi mici ocazionale de care nu a fost tras la răspundere penală le-a săvârșit la vârsta de 13-17 ani, iar la vârsta de 18 ani a săvârșit un alt furt, de data aceasta a fost pedepsit penal.

Fișa de evaluare individuală:

Starea de sănătate: Deținutul este o persoană fără probleme de sănătate mintală, dar cu probleme emoționale, predispus la risc, cu imaginație bogată, dar direcționată antisocial, cu un sistem de valori deficitar. În urma unui psihodiagnostic efectuat s-a constatat că cele mai principale valori amplasate pe primul loc ale deținutului sunt banii, puterea și succesul.

Eventualele contacte anterioare cu alte instituții: anterior a avut contacte doar cu instituția de învățământ gimnazial, obținând studii gimnaziale (9 clase). Contacte cu alte instituții, de tipul - sprijin psihologic, social, neguvernamental, juridic, etc. nu s-au înregistrat, doar cu organele de drept și ordine publică.

Planul de intervenție. În urma evaluării complexe, psihologul, pedagogul social, asistentul social în colaborare cu echipa multidisciplinară, au elaborat planul individualizat de asistență a beneficiarului, care prevede următoarele recomandări:

- asistență socio-psiho-medicală;
- consiliere și orientare socio-profesională, formare și calificare într-o profesie;

- adaptare la mediul penitenciar și membrii comunității specifice;
- restabilirea echilibrului emoțional;
- includerea în programe de resocializare și reintegrare, conforme capacităților, atracțiilor și dorințelor personale;

Problema: Acte deviante: furtul. Obiective: 1) Asistența socio-psihologică pentru depășirea situației de dificultate. 2) Orientarea socio-profesională. 3) Resocializarea / Reintegrarea în familie și comunitate.			
Acțiunile care trebuie realizate pentru atingerea obiectivului	Cine trebuie să facă aceste acțiuni	Când va fi realizată acțiunea	Monitorizarea activităților
1. Consilierea	Psihologul/ Asistentul social	La necesitate, periodic	Psihologul/ Asistentul social
2. Suportul moral, emoțional	Pedagogul social Asistentul social Psihologul	Permanent	Asistentul social Pedagogul social
3. Includerea în programe de orientare socială și profesională	Psihologul Asistentul social Juristul	Permanent	Psihologul Asistentul social
4. Conlucrarea cu instituțiile specializate (agenția teritorială a forței de muncă, policlinica, poliția)	Asistentul social Juristul	Permanent	Asistentul social
5. Efectuarea vizitelor la domiciliu pentru culegere de informații veridice.	Asistentul social Psihologul	Primele 3 luni	Asistentul social Psihologul

1. Deschiderea cazului. Etapa de evaluare complexă și monitorizarea subiectului

După o cercetare inițială și luarea deciziei de a deschide cazul A.N. s-a întreprins o investigație și analiză în detaliu a cazului, realizate la locul de aflare a clientului. Totodată, s-a cercetat și posibilitatea de a analiza locul de trai a acestuia.

Prin interacțiunea cu rețeaua socială a clientului și cu antrenarea nemijlocită a specialiștilor din cadrul Penitenciarului s-a înaintat drept scop identificarea necesităților persoanei, a resurselor disponibile în familie și comunitate, de asemenea recomandarea serviciilor psihosociale și elaborarea planului individualizat de asistență psihosocială.

Evaluarea cazului s-a realizat conform formularului unificat de evaluare complexă de o echipă multidisciplinară de specialiști din cadrul Penitenciarului.

A fost solicitată și evaluarea efectuată de specialiștii implicați în lucrul cu deținuții care săvârșesc furturi și tâlhării, familia care au oferit informație suplimentară necesară pentru completarea evaluării. Așa, au fost organizate întrevederi cu administrația și pedagogii gimnaziului unde a învățat A.N. și cu polițistul de sector.

Documentarea cazului

- Din *actele de identitate* au fost extrase datele personale ale tânărului (nume, prenume, vârsta, sexul, domiciliul, ș.a);

- Din *materialele dosarului penal, materialele poliției* au fost extrase informații despre primele tendințe de furt, motivul condamnării, comportamentul manifestat în perioada detenției, perioada de ispășire a pedepsei, componența familiei, relația cu familia;

- *Rezultatele psihodiagnosticului* (testul MMPI, testul Eysenk, testul despre valori de D. Super) au identificat valorile primordiale și problemele de personalitate și emoționale ale deținutului, evidențiind că nu are probleme de sănătate mintală, dar are probleme de instabilitate emoțională, este o persoană predispusă la risc, direcționată antisocial, cu un sistem de valori general umane deficitar, unde valorile amplasate pe primele locuri sunt banii și puterea, dar este o fire creativă și sociabilă.

- *Din ancheta socială* s-a desprins informația conform căreia starea materială a beneficiarului este dificilă și cu multe lipsuri, locuința părinților nu dispune de condiții suficiente de trai, situația financiară - venituri permanente nu are (doar din furt), gradul de independență socială este sub limită – lipsa resurselor și sprijinului, sistemul de relații personale și sociale dereglat și defectuos. Rețeaua de suport social a tânărului A.N. (persoanele și instituțiile cu care interacționează), contactele, comunicarea este deviant accentuată. Posibilitatea de a comunica și interacționa cu membrii comunității nu o manifestă (se izolează), din cauza instabilității emoționale este predispus la certuri/conflicte.

- *Din cadrul observației* au fost consemnate orice informații relevante pentru rezolvarea cazului, cum ar fi: atitudini, comportamente, reacții, relații interpersonale, limbajul non-verbal, condiții ale mediului de viață, situații în care afirmațiile sunt confirmate sau infirmate de alte surse, respectul față de sine, auto-cunoașterea și identitatea, starea generală, starea de sănătate, starea emoțională, deschiderea spre contacte și comunicare, interacțiune etc. Deținutul a fost supus unei evaluări psihosociale, a fost testat conform testului de valori, unde s-a constatat că pe primul loc sunt plasate valorile banilor și puterea. În baza rezultatelor s-a stabilit că deținutul este o persoană fără probleme de sănătate mintală, dar cu probleme de instabilitate emoțională, predispusă la risc. Totodată, tânărul este direcționat antisocial, cu un sistem de valori general umane deficitar. Deținutul menține relații cu mama, frații și surorile, rudele. Manifestă comportament exemplar în penitenciar și menține relații pozitive cu deținuții, fapt pentru care el este caracterizat de bine.

- *În cadrul întrevederii* s-a realizat un interviu personal cu tânărul de către consilier, psiholog în urma cărora condamnatul a *fost inclus în programul de resocializare a deșinuților*.

Din conversațiile cu părinții, frații și rudele s-a identificat faptul că tânărul este săritor la nevoie, sociabil, iubește să participe la activități în grup.

• **Interviu de explorare/diagnostic.** Interviu de explorare a avut scopul de a culege informații structurate și complexe despre situația deja cunoscută a clientului (informațiile de bază au fost obținute deja prin tehnica întrevederii). Având în vedere că întrevederea presupune culegerea unor informații generale despre client (date de identificare, stare civilă, stare de sănătate), în cadrul interviului s-a urmărit să se analizeze mai profund caracteristicile problemei (natura, cauze, durata), analiza unor date din istoricul clientului și familiei sale, sistemul de relații în familie și comunitate, resurse care pot fi implicate în rezolvarea cazului.

Interviul diagnostic a urmărit scopul de a stabili prin intermediul unor întrebări specifice clar direcționate, natura problemei și a resurselor sistemului client (familie, comunitate, prieteni). Interviul, prin natura întrebărilor specifice, a fost orientat spre delimitarea problemei, conștientizarea acesteia de către client, identificarea resurselor personale/familiale/comunitare, și responsabilizarea clientului pentru procesul de intervenție și alegerea tipurilor de servicii de care clientul va beneficia. Ca urmare a analizei informațiilor obținute prin interviul de tip diagnostic s-a elaborat planul de intervenție și structura ghidului pentru interviul terapeutic.

În Penitenciarul nr. 16 Pruncul, urmând programul de resocializare, în urma unui discurs motivațional cu psihologul, se înscrie în brigada de deservire a gospodăriei, frecventează biblioteca și Biserica.

Raportul de întrevedere după programul de resocializare

A fost realizată întrevederea dintre membrii familiei, vecinii, colegii de cameră cu specialiștii instituției, profesioniștii din echipa multidisciplinară, precum psihologul, asistentul social, ofițerul de probațiune. Întrevederea s-a realizat într-un spațiu, în care pentru clienți se crea o atmosferă binevoitoare și saturată cu stimuli reflexivi. Pentru aceasta a fost amenajat biroul psihologului și asistentului social. Pentru a fi eficientă întrevederea nu a durat mai mult de 30-45 minute. La întrevedere a participat N.M. (asistentul social); S.C. (psihologul); D.B. (ofițerul de probațiune); A.N. (deținutul); membrii familiei lărgite (mama deținutului, frații, surorile, soția); alți profesioniștii din echipa multidisciplinară. Pentru ca A.N. să nu poată fi intimidat sau influențat, acest indicator al participanților a fost apreciat de noi ca fiind foarte important, deoarece în general prezența altor persoane decât clientul pe parcursul întrevederii poate influența discursul discuției și informațiile oferite de către acesta.

Scopul întrevederii constă în evaluarea unor aspecte legate de dinamica cazului.

Din conținutul întrevederii, prin consemnarea ideilor principale abordate, în urma analizei și sintezei întrevederii, s-a sintetizat informația și s-a ajuns la **concluzii** clare și succinte, precum

și aspecte relevante pentru demersul următor al cazului:

1. *Tânărul a devenit motivat pentru soluționarea problemelor identificate.*
2. *Conștientizează necesitatea schimbării comportamentului, mai ales că comportamentul lui face probleme la alte persoane.*
3. *Conștientizează conexiunea dintre problemele sale și activitatea antisocială. La libertate și-a dorit foarte mult utilaj tehnic, poate acest gând uneori îl făcea să se gândească la acțiuni ilicite pentru a obține bani ca să-și procure lucrurile dorite. În posibilitatea schimbării comportamentului său, el este convins că numai pe căi cinstite își va obține lucrurile dorite.*
4. *Normele morale și juridice, respectarea lor încep să devină valori și principii de viață, formând la tânăr temelia sentimentului de comuniune socială, respingând modelele antisociale pe care le cunoștea și serveau pentru el ca idealuri, tradițiile și obiceiurile subculturii.*

În prezent tânărul este eliberat din detenție. Participarea în programul de resocializare a facilitat schimbarea la A.N. a comportamentului, a stilului de viață, a intereselor și valorilor generale, participarea la diverse evenimente și programe sociale.

A.N. beneficiază de servicii sociale pe care le oferă diverse instituții pentru persoanele ex-deținute.

Informații relevante: este conștient de faptele sale, nu se află la evidență psihologică sau psihiatrică; este pasionat de tehnică, tâmplărie, cu drag participă la măsuri teatrale, este săritor la nevoie, este sociabil; regretă faptele comise și analizează alte căi de soluționare a problemelor; este angajat în câmpul muncii.

Prezentarea scopurilor propuse de subiect: schimbarea comportamentului; schimbarea valorilor; continuarea studiilor; găsirea unui loc de muncă pentru a dobândi bani pe cale cinstită și întreține familia; păstrarea relațiilor cu familia, rudele, prietenii; îndeplinirea dorințelor de a avea utilaj tehnic.

Portretul psihologic al subiectului cercetat în urma programului de resocializare

În urma procesului de reintegrare socială subiectul a devenit mai calm și mai cumpătat în a oferi brusc răspunsuri și a opune rezistență la alte opinii ce îl caracterizează ca fiind mai stabil emoțional și cu dorință vădită de a-și controla limbajul și emoțiile, astfel subiectul nu manifestă excesiv expresivitate în emoții ce ne vorbește despre tendința de *stabilitate emotiv-acțională*; nu putem discerne asupra capacităților empatice ale subiectului în cazul dat, dar putem menționa că procesul de socializare în anturajul unui grup religios la atare a aderat a avut efecte benefice de a se orienta spre oameni și aici a apărut în prim plan și ajutorul ca valoare, familia ca valoare; probabil că caracteristica de a fi dependent de grup încă mai poate fi prezentă, doar că aderarea la

un grup prosocial condiționează pozitiv comportamentul subiectului și orientările lui valorice, dar și încrederea în sine ce a scăzut sentiment de inferioritate și anxietate.

Aceste schimbări au creat premise pentru o schimbare în procesul de *maturare afectivă* a subiectului. Schimbarea stilului de comunicare și explicarea punctului său de vedere ce este foarte bine evidențiat în discuții cu privire la aspecte religioase denotă predispunerea subiectului spre colaborare comparativ cu situația sa anterioară.

Reorientarea valorică bazată pe cunoștințe ca valoare de bază, experiența unei meserii bune, dar și experiența suportivă trăită de subiect pe parcursul procesului de reintegrare socială a permis acestuia să aibă tendințe de a cunoaște mai multe lucruri pentru a fi mai competitiv pe piața forței de muncă, ulterior au rezultat tendința spre a crea ceva nou și tendința spre dezvoltare. Astfel subiectul a devenit mai flexibil, mai matur din punct de vedere intelectual. Acest lucru i-a permis subiectului să planifice și ulterior să poată prevedea care vor fi rezultatele anticipate de acesta, evident și consecințele faptelor comise și să ia decizii corecte.

Nu putem reflecta asupra unor schimbări totale și radicale ale subiectului în plan de trăsături de personalitate, cert este că comportamentul și caracteristicile enunțate mai sus în urma procesului de reintegrare socială au o dinamică pozitivă și restructurarea valorică determină comportamentul ulterior al subiectului dat.

Concluzii cu referire la studiul de caz:

În urma aplicării planului individualizat de asistență a beneficiarului, au fost atinse obiectivele propuse. Subiectul a fost monitorizat ulterior timp de 2 ani după perioada de liberare (deținutul a fost eliberat cu 2 ani înainte de termen, în 2020).

S-au constatat progrese în sistemul de valori ale beneficiarului.

Subiectul respectă normele morale și juridice, a obținut permis de conducător auto și a fost angajat în câmpul muncii la Parcul de taxi Ciocana din mun. Chișinău, în colectiv se bucură de autoritate, este resocializat și integrat în societate, și-a restabilit relațiile cu familia biologică, întreține relații de rudenie cu frații și mama, după eliberare s-a reântregit cu familia proprie, actualmente educă trei copii, îndeplinește toate obligațiunile în calitate de tată și soț. Comportamentul beneficiarului corespunde obiectivelor Programului formativ de resocializare. Studiul de caz a fost încheiat cu succes.

3.6. Concluzii la capitolul 3

Având drept reper analiza rezultatelor experimentale putem deduce următoarele:

1. Prin activitățile experimentale constatative, s-a identificat specificul manifestării *particularităților individuale ale personalității* și a *valorilor semnificative* la tinerii deținuți în vederea resocializării lor și prevenirii riscului de recidivă. Rezultatele obținute la această etapă au evidențiat *diferențe semnificative* dintre particularitățile de personalitate și valorile tinerilor deținuți în raport cu subiecții cu comportament normativ. Tinerii deținuți au prezentat trăsături de personalitate, ca: *labilitate emoțională, impulsivitate, anxietate, individualitate, control exagerat* ceia cei deosebește de tinerii cu comportament normativ, cu excepția *anxietății* care le este caracteristică ambelor grupuri de subiecți. Totodată, s-a demonstrat că profilul de personalitate al tinerilor deținuți *diferă total* din punct de vedere psihologic și moral de profilul celor cu comportament normativ, cu excepția a două trăsături: *pesimism și anxietate*.

2. Prin aplicarea Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți, s-au activat mai multe mecanisme ale dezvoltării personalității tinerilor deținuți, astfel cel mai multe transformări a suportat latura *axiologică*, prin reconfigurarea ierarhiei valorilor și a particularităților dominante ale personalității, a propriei valori și a valorilor prosoziale. Conform rezultatelor, Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți a remodelat la tinerii deținuți formarea valorilor social dezirabile, recăpătarea valorii social utile individuale, dezvoltarea responsabilității prin formarea atitudinilor pozitive față de muncă, organizarea pregătirii profesionale, formarea atitudinilor, asimilarea anumitor cunoștințe etc.

3. S-a stabilit, la etapa de validare, diferențe *statistic semnificative* a variabilelor dezvoltare, a cunoștințelor, a recunoașterii sociale, a creației, a succesului, a riscului de recidivă, cu excepția trăsăturilor de personalitate și temperament. Acest lucru reprezintă un argument puternic în favoarea efectelor produse de Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți elaborat, care a fost implementat tinerilor deținuți din grupul experimental.

4. S-a demonstrat, că etapa penitenciară a resocializării tinerilor deținuți este una foarte importantă, deoarece anume în procesul ispășirii pedepsei se produc schimbări în comportamentul deținutului, care în viitor îi va permite să ducă un mod de viață social acceptabil.

5. Dovada faptului că procesul de resocializare poate avea loc cu succes prin transcedere într-un proces de reintegrare socială eficientă a fost realizat un *studiu de caz* cu privire la geneza actului infracțional și procesul de reintegrare socială completă în urma monitorizării subiecților într-o anumită perioadă. Etapa postpenitenciară se bazează în exclusivitate pe etapa penitenciară. Dacă deținuții trec cu succes această perioadă penitenciară, au mai multe șanse ulterior de reintegrare socială.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Resocializarea tinerilor deținuți cu vârsta de 18-25 ani, este un imperativ stringent în contextul așteptărilor societății moderne și nivelului real existent al resocializării acestei categorii de deținuți, cu o vârstă destul de contradictorie, cu multe divergențe atât în plan personal, cât și social, cu un specific psihologic și educațional de manifestare, care de multe ori provoacă și avantajează comiterea infracțiunii cât și recidivei.

Cercetarea realizată actualizează necesitatea, oportunitatea și importanța resocializării tinerilor deținuți cu vârsta 18-25 ani, iar valorificarea cadrului conceptual și experimental precum și stabilirea reperelor teoretice și praxiologice, au confirmat scopul cercetării prin realizarea obiectivelor preconizate. În temeiul acestora, putem formula următoarele **concluzii generale**:

1. Prin analiza fundamentelor conceptuale, privind resocializarea tinerilor deținuți s-a elucidat mai multe definiții moderne în studiul resocializării, contribuind astfel, la *precizarea orientărilor* de bază în diverse medii științifice naționale și internaționale, inclusiv prin specificarea esenței conținutului conceptelor: educație, socializare, resocializare, norme sociale, comportament deviant, comportament prosocial. Totodată, s-a demonstrat prin sinteza studiilor de specialitate, că *resocializarea* constituie un proces de durată ce *presupune reconfigurarea personalității* prin asimilarea de către tinerii deținuți a normelor, obiceiurilor, valorilor și comportamentelor prosociale, ce au fost denaturate sau preschimbate din cauze de ordin personal și social (Capitolul 1, subcapitolul 1.1).

2. S-a demonstrat importanța cercetării, care este incontestabilă, deoarece reflectă o problemă actuală psihosocioeducațională, menită să restabilească relațiile sociale oneste, valorile și comportamentul prosocial al tinerilor deținuți cu întreaga societate. Urmare a examinării cadrului epistemologic și a sintetizării științifice ce fundamentează teoretic resocializarea, s-a putut deduce o *definiție proprie* asupra semnificației sintagmei științifice de *resocializare a tinerilor deținuți* în formula: *resocializarea tinerilor deținuți este un proces educațional aplicat persoanelor aflate în detenție, cu scopul de a schimba comportamentul acestora în raport cu normele și valorile acceptate în societate, în vederea reintegrării lor sociale și prevenirii recidivei*. Totodată, s-a argumentat, că resocializarea tinerilor deținuți reprezintă un ansamblu de măsuri de educare, de corectare, în care are loc însușirea și asimilarea valorilor, normelor, modelelor de conduită caracteristice societății respective, comunității sau grupului social (Capitolul 1, subcapitolul 1.1.; subcapitolul 1.3).

3. S-a stabilit, prin abordarea particularităților individuale ale personalității și a valorilor semnificative la tinerii deținuți, *factorii externi* (sărăcia, dezintegrarea familiei, criza socioeconomică, atragerea în subcultura criminală etc.) și *factorii interni* (atitudinea față de

muncă, valorile sociale indezirabile, lipsa studiilor, a profesiei, instabilitatea emoțională, voința slabă, incapacitatea de a prevedea consecințele, neîncrederea în ziua de mâine etc.) care determină persoana la comiterea infracțiunii, ghidând acest comportament antisocial. De asemenea, s-a determinat și *profilul de personalitate* al tinerilor deținuți. Astfel că, acesta se caracterizează prin trăsături de personalitate, ca: *labilitate emoțională, impulsivitate, anxietate, individualitate, control exagerat*. În general profilul de personalitate al tinerilor deținuți *diferă total* din punct de vedere statistic, psihologic și moral de profilul celor cu comportament normativ, cu excepția a două trăsături: *pesimism* și *anxietate* (Capitolul 2, subcapitolul 2.1).

4. Prin analiza valorilor la tinerii deținuți (ca bază a resocializării lor) s-a scos în evidență faptul că: *valorile orientate prosocial*, contribuie la resocializarea tinerilor deținuți, ocupând un loc central în configurația personalității, ghidându-le atitudinile, judecățile și acțiunile lor, constituind o componentă definitorie a procesului de resocializare. Astfel, principalul accent în acțiunile de resocializare și asistență psiho-socio-educatională trebuie pus în primul rând pe *formarea valorilor social dezirabile* (Capitolul 2, subcapitolul 2.3).

5. S-a demonstrat că studiul investigațional a creat oportunități privind resocializarea tinerilor deținuți, oferind o viziune procesual-instrumentală asupra particularităților individuale ale personalității și valorile tinerilor deținuți, iar valorificarea *Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți*, s-a efectuat prin intermediul *Programului de resocializare a tinerilor deținuți*, care a încorporat fundamentele teoretico-metodologice ce au asigurat realizarea demersului experimental și a dinamizat, ameliorat și amplificat procesul de resocializare a tinerilor deținuți (Capitolul 3, subcapitolul 3.3)

6. S-a conchis că implementarea *Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți* prin intermediul *Programului de resocializare a tinerilor deținuți*, a reorganizat și a declanșat mai multe mecanisme ale dezvoltării personalității tinerilor deținuți, astfel, cel mai multe transformări a suportat latura *axiologică*, prin reconfigurarea particularităților dominante ale personalității, ierarhiei valorilor, propriei valori și a valorilor prosociale (Capitolul 3, subcapitolul 3.4).

7. Prin experimentul pedagogic s-a generat efectiv *schimbări pozitive* la tinerii deținuți, iar diferențele statistic semnificative pentru variabilele cercetate: valori, risc de recidivă, particularități de personalitate etc., au confirmat veridicitatea rezultatelor obținute. La fel s-a demonstrat că *valorile* tinerilor deținuți, în mare parte pot fi *orientate prosocial*, iar structura acestora poate fi modificată în conformitate cu normele sociale și educaționale. S-a mai dovedit că etapa penitenciară a resocializării tinerilor deținuți este una foarte importantă, deoarece anume în procesul ispășirii pedepsei se produc schimbări radicale în atitudinile, valorile și

comportamentul deținutului, care în viitor îi va permite să nu recidiveze și să ducă un mod de viață social acceptabil (Capitolul 3, subcapitolul 3.3; subcapitolul 3.4).

În contextul celor nominalizate, concluzionăm că rezultatele obținute în cadrul cercetării au contribuit la soluționarea **problemei științifice**, care s-a configurat în fundamentarea teoretică și practică a coordonatelor pedagogice de resocializare a tinerilor deținuți, structurate în Modelul pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți și valorificate în cadrul Programului de resocializare a tinerilor deținuți, fapt care a condus la identificarea particularităților individuale ale personalității și a valorilor semnificative la tinerii deținuți în vederea resocializării lor și a prevenirii riscului de recidivă.

Recomandări:

În baza rezultatelor cercetării considerăm oportune următoarele *recomandări*:

1. Valorificarea cât mai intensă a Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți;
2. Promovarea experienței de lucru din diverse medii naționale și internaționale în domeniul implementării Modelului pedagogic de resocializare a tinerilor deținuți;
3. Monitorizarea sistematică a activităților educaționale de resocializare a tinerilor deținuți în penitenciare și identificarea dificultăților la implementarea acestui proces;
4. Elaborarea și editarea unor suporturi teoretico-aplicative, ghiduri metodologice, privind resocializarea tinerilor deținuți;
5. Sensibilizarea permanentă a societății privind resocializarea tinerilor deținuți;
6. Încurajarea cercetărilor de perspectivă ce ar permite deschideri noi și reale asupra problemei resocializării tinerilor deținuți, dar și a altor categorii de vârstă care au comis infracțiuni;
7. Cercetarea, dezvoltarea și extinderea unei program complex de resocializare postpenitenciară, drept continuitate a resocializării penitenciare propuse în lucrarea dată.

BIBLIOGRAFIE

1. ADLER, F., MUELLER, G.O., LAUFER, W.S. *Criminology*. McGraw-Hill, 1995. 464 p., ISBN10: 0070004110, ISBN13: 9780070004115.
2. ALBU, G. *O psihologie a educației*. Iași: Institutul European, 2005, 403 p. ISBN: 973-611-331-0
3. ALBU, E. *Manifestări tipice ale devierilor de comportament ale elevilor preadolescenți*. București: Aramis Print. 2002, 128 p. ISBN: 973-85940-4-9.
4. ALBU, E. *Psihologia vârstelor*. Univ. Petru Maior. 2007. 103 p. [citată 09.10.2018]. Disponibil: <https://www.slideshare.net/alambicat/psihologia-varstelor-albu>.
5. ANTOCI, D. *Educația prin valori și pentru valori*. Ghid metodic. Chișinău: CEP UST, 2014. 196 p., ISBN: 978-9975-76-138-3.
6. ANTOCI, D. *Metodologia dezvoltării gândirii critice*. Chișinău: Tipografia Pulsul Pieței, 2018. 168 p. ISBN 978-9975-3223-4-8.
7. ANTONEVICI, N. *Stresul penitenciar și impactul lui asupra sănătății psihice a colaboratorilor sistemului penitenciar*. [citată 02.02.2019]. Disponibil: <https://dip.gov.md/ro/vox-expert>
8. BACIU, T. *Psihosociologia comportamentului deviant*. Suport de curs (partea I). Chișinău: CEP UPSC, 2012, 87 p.
9. BANCIU, D., RĂDULESCU, M. *Sociologia crimei și criminalității*. București: Edit. Șansa SRL, 1996, 238 p. ISBN: 973-9167-56-x
10. BEJAN, O. *Dicționar de criminologie*. Chișinău. 2009. [citată 03.07.2018]. Disponibil: https://criminology.md/books/dictionar_de_criminologie.pdf
11. BEȘLEAGĂ, D., MAZILU, L., MORARU, E., GARCUI, A. *Psihoprofilaxia - direcția de activitate a psihologului școlar în instituțiile de învățământ preuniversitar*, Chișinău: 2009, 128 p. ISBN 978-9975-9971-6-4.
12. BLÂNDU, V. C. *Psihopedagogia comportamentului deviant*. București: Aramis Print, 2012. 448 p. ISBN 978-973-679-896-2.
13. BOGDAN, S. *Criminologie*. București: Universul Juridic 2012. 141 p. ISBN/ISSN: 978-973-127-790-5.
14. BRICEAG, S. *Psihopatologia*. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2017. 267 p. ISBN 978-9975-50-195-8.
15. BULETIN informativ Nr.1, 2006, *Comportamentul infracțional - Metode de prevenire și intervenție*. IRP. Chișinău: Tipografia-Centrală, 2006. 10 p.

16. BULETIN informativ. Nr. 3. 2006. *Reforma Penală. Reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție*. IRP. Chișinău: Tipografia-Centrală. 2006. 19 p.
17. BUȘ, Io. *Psihologie judiciară* (Poligraf și Hipnoza). Cluj-Napoca: Editura Tritonic. 2003. 170 p. ISBN:973-849-712-4.
18. BUTOI, Io.T. *Psihologie judiciară*. Curs universitar. Ediția a II-a. București: Editura Fundației România de Măine, 2004. 440 p. ISBN: 973-725-152-0.
19. CALANCEA, A. *Psihologia personalității*. Chișinău: Tipografia centrală, 2006. 271 p. ISBN:9975-78-416-X.
20. **CEBOTARI, S.** *Abordare teoretică a personalității tinerilor infractori care au săvârșit infracțiuni contra patrimoniului*. In: Psihologie, revista științifico-practică. Chișinău: 2018, nr. 1-2(32), pp. 3-11. ISSN 1857-2502.
21. **CEBOTARI, S.** *Conceptul de resocializare din perspectivă psihologică*. In: Psihologie Pedagogie Specială. Asistență Socială. Chișinău: 2018, nr. 1 (50) pp. 69-76. ISSN 1857-0224.
22. **CEBOTARI, S.** *Recomandări psihopedagogice de reeducare a persoanelor predispuse spre infracționalitate din cauza stresului termic (frigul) și suport psihopedagogic pentru potențialele victime*. În: Acta et commentationes. Științe ale Educației. Chișinău: 2022, nr. 3(29), pp. 103 - 107. ISSN 1857-0623.
23. **CEBOTARI, S.** *Furtul ca comportament deviant și ca infracțiune contra patrimoniului*. In: Acta et commentationes. Științe ale Educației. Chișinău: 2017, nr. 2(11), pp. 231-239. ISSN 1857-3592.
24. **CEBOTARI, S.** *Măsuri de prevenire a infracțiunilor contra patrimoniului gen pungășie și furt*. In: Preocupări contemporane ale științelor socio-umane. Ediția a 6-a/vol.2, 11-12 decembrie 2015, Chișinău: Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2015, pp. 44-47. ISBN 978-9975-933-7 1-1.
25. **CEBOTARI, S.** *Modalități de cunoaștere a infractorilor care comit infracțiuni contra patrimoniului, în special furt și pungășie*. In: Preocupări contemporane ale științelor socio-umane. Ediția a 6-a/vol.2, 11-12 decembrie 2015, Chișinău: Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2015, pp. 42-44, ISBN 978-9975-933-71-1.
26. **CEBOTARI, S.** *Programul de resocializare a tinerilor ce au comis infracțiuni contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Pulsul Pieței. 2017. 117 p. ISBN 978-9975-3053-3-4
27. **CEBOTARI, S.** *Psihocriminologia și prevenirea comportamentelor criminale*. In: Conferința științifico-practică internațională „Problemele și posibilitățile activității criminologice”. Chișinău: 24 martie, 2017. ISBN 978-9975-3195-2-2.

28. **CEBOTARI, S.** *Resocializarea infractorilor cu vârsta 18-25 ani, care săvârșesc infracțiuni contra patrimoniului.* In: Acta et commentationes. Științe ale Educației. Chișinău: 2017, nr. 1(10), pp. 184-192, ISSN 1857-3592.
29. **CEBOTARI, S.** *Resocializarea infractorilor cu vârsta 18-25 ani, care săvârșesc infracțiuni contra patrimoniului.* În: Școala – principalul mijloc de păstrare a libertății sufletului. Conferință internațională, 09-10.06.2017, organizatori: Penitenciarul, Primăria și Universitatea din Bacău, ISSN 2457-7197, <http://asociatiatart.ro/editura/#Toc485573659>.
30. **CEBOTARI, S., POPA, V.** *Planul individual (al minorului de probațiune).* Chișinău: 2015. In:[http://probațiune.gov.md/tc_userfiles/file/Programe/Plan%20individual%20\(al%20minorului%20de%20proba%C5%A3iune\).pdf](http://probațiune.gov.md/tc_userfiles/file/Programe/Plan%20individual%20(al%20minorului%20de%20proba%C5%A3iune).pdf)
31. **CEMORTAN, S.** *Dimensiuni psihopedagogice ale socializării copiilor de vârstă timpurie.* Chișinău: Tipogr. „Cavaioli, 2015. 112 p. ISBN 978-9975-48-073-4.
32. **CERGHIT, I., NEACȘU, I., NEGREȚ-DOBRIDOR, I., PÂNIȘOARĂ, I.O.,** *Prelegeri pedagogice.* Iași: Polirom, 2001, 232 p. ISBN: 973-683-798-X.
33. **CHITOROGA, L.** *Sistemul de valori deficitar – factor determinant al agresivității la adolescenți.* În: Diminuarea violenței în sistemul educațional: probleme și perspective de soluționare", Conferință științifică internațională. Chișinău: Tipografia Garomont-Studio, 2012, pp. 383-390. ISBN 978-9975-4442-0- 0.
34. **CIOBANU, I. A.** *Criminologie.* Vol. I. Chișinău: Tipografia Reclama, 2007. 210 p. ISBN: 978-9975-9912-1-6
35. *Codul de executare al Republicii Moldova.* Cod Nr. 443 din 24.12.2004. [citat 12.12.2019] Disponibil: In: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336538>
36. *Codul Penal al Republicii Moldova* Publicat în Monitorul Oficial Nr. 72-74. din 14.04.2009 (Actualizat la 16.02.2018), Chișinău: Farmec-Lux, 2018(F.E.P „Tipografia Centrală”). 160 p.
37. **COJOCARU, V., CANȚER, N., VULPESCU, A.** *Pregătirea pentru liberare a deținuților.* Chișinău: Cartier, 2007. 212 p. ISBN 978-9975-4052-2-5
38. *CONCEPȚIA de dezvoltare a instituției probațiunii în Republica Moldova.* In: http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/coordonare/ordin_Conceptia.pdf (vizitat 11.12.2018)
39. **CORDUNEANU, L.** *Explicații, Program specific de asistență psihosocială destinat persoanelor cu conduită agresivă.* București: 2009, 128 p. [citat 12.12.2022]. Disponibil: In: https://www.academia.edu/23716250/Explica%C8%9Bii_Loredana_Corduneanu_imputernicit%C8%99efa_a_Centrului_de_testari_ANP

40. COVACI, M. JELESCU, P. *Remedierea stilurilor de învățare și a tipurilor de inteligență la studenții facultății de psihologie*. In: Psihologie. Pedagogie Socială. Asistență socială. 46 (1) Chișinău: 2017, pp. 3-13. ISSN 1857-0224.
41. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*, București: PDP, 1998. ISBN 973-30-5130-6.
42. CRISTEA, S. *Valorile pedagogice*. In: Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională. 2000, nr. 4(4), pp. 79-81. ISSN 1810-6455.
43. CUCER, A. *Psihologia personalității*. Note de curs. 86 p. [citat 23.01.2021]. Disponibil: In: https://criminology.md/wp-content/uploads/2020/06/ispca_note_curs_d_a210.pdf
44. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Iași: Editura Polirom, 2006, p. 464, ISBN:973-681-063-1
45. *Date referitor la condamnați, care își ispășesc termenul pentru furt și jaf* [citat 26.10.2018]. Disponibil: <http://www.penitenciar.gov.md/ro/statistica>
46. *Dicționar de pedagogie* (trad. de R. Neculau) Iași: Polirom, 2001. 344 p. ISBN 9736836657.
47. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București: Univers Enciclopedic, 1998. 1192 p. ISBN 973-9243-29-0.
48. *Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului, Harta Serviciilor Sociale*. Ghid pentru profesioniști din domeniul protecției drepturilor copiilor și adolescenților. Chișinău: 2014, 217 p. [citat 27.06.2020]. Disponibil: <https://dgpdc.md/harta-serviciilor-sociale/>
49. *Doar Educația prin muncă, respectul față de valori și față de oamenii de valoare conturează OMUL cu majusculă*. In: USM. 24 august 2018 Nr. 1 (201). [citat 19.11.2018]. Disponibil: http://usm.md/wp-content/uploads/August_USM-1.pdf
50. DOLEA, Ig. ș.a. *Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova*. [citat 27.10.2020]. Disponibil: In: http://irp.md/uploads/files/2014-03/1394401249_cercetarea-fenomenul-delincvenței-juvenile-final_2012.pdf
51. DORAȘ, S.Gh. *Criminalistica*. Chișinău: Știința 2006. 219 p. ISBN: 5-376-02016-9.
52. DRAGOMIRESCU, V. *Problematika și metodologie medico-legală*. București: Medicală, 2008. 377 p. ISBN/COD: 177IPORAPR.
53. DRAGOMIRESCU, V. *Psihosociologia comportamentului deviant*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1996, 307 p. ISBN/COD: 02025122 .
54. DROZDA-SENKOWSKI, Ewa, *Psihologia socială experimentală*. Iași: Polirom. 2000, 190 p. ISBN:973-683-440-9.
55. DRUȚA, Fl. *Psihologia familiei*. București: Didactică și pedagogică. 2008, 46 p. ISBN: 978973467689

56. DURNESCU, I. *Asistența socială în penitenciar*. Iași: Ed. Polirom 2009. 223 p., ISBN: 9789734613359
57. ENĂCHESCU, C. *Tratat de igienă mintală*. Iași: Ed. Polirom. 2004. 408 p. ISBN: 9789734609512
58. FABIAN, A. *Delicvența juvenilă după 1989*. Cluj Napoca: Studia, 2006. 329 p. ISBN 978-606-561-123-8
59. FERRI, E. *Sociologia criminală*. [citată 14.12.2019]. Disponibil: În: http://data.decalog.net/enap1/liens/g_allica/gallica_0034.pdf
60. FLORIAN, Gh. *Dinamica Penitenciară. Reforma structurilor interne*. București: Oscar Print. 1999, 350 p. ISBN: 978973464532
61. FLORIAN, Gh. *Psihologie penitenciară*. București: Oscar Print. 2004, 320 p. ISBN: 973-8224-23-3
62. FOUCAULT, M. *A supraveghea și a pedepsi: nașterea închisorii*. Pitești: Paralela 45. 2005. 145p. ISBN: 973-697-417-0.
63. GHEORGHITĂ, M. *Tratat de procedură penală*. Vol. I. București: Editura C. H. Beck, 2006. 816 p. ISBN: 978-973-115-155-7
64. GHEORGHIU, A. et al. *Studii psihosociologice privind mediul penitenciar*. Chișinău: Ministerul de Interne, Direcția penitenciarelor, 1982. 235 p.
65. Ghid practic-*Pregătirea pentru liberare a deținuților*. I.R.P. Chișinău: Cartier Juridic 2007. p. 10. ISBN:120-045-32-78
66. GOFFMAN, E. *Aziluri. Eseuri despre situația socială a pacienților psihiatrici și a altor categorii de persoane instituționalizate*. Iași: Polirom 2004. 336 p. ISBN: 973-681-427-0.
67. GOLU, F. *Manual de psihologia dezvoltării: o abordare psihodinamică*. Iași: Polirom, 2015. 344 p. ISBN:2000004348366.
68. GOLU, M. *Dinamica personalității*. București: Editura Geneze, 2003. 240 p. ISBN: 9739099165.
69. GOLU, M. *Fundamentele psihologiei*. București: România de mâine. 1998, 152 p. ISBN 978-973-725-857-1.
70. GUSTAVE, L, B., *Psihologia mulțimilor*. București: Antet XX Press. 1991, 112 p. ISBN: 973-99336-2-9.
71. *Hotărârea nr. 583, din 26.06.2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați*. În: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=ED0A2EAF:D4D2D139
72. *Infracțiuni contra patrimoniului în perioada 2018-2019* MAI RM. [citată 27.06.2020]. Disponibil: <http://www.gov.md/ro/advanced-page-type/date>

73. JELESCU, P., RACU, I. *Psihologia generală*. Chișinău: UPSC, 2007. 160 p. ISBN: 978-9975-48-040-6.
74. KIERAN, E., POPENICI, Ș. *Educația elevilor hiperactivi și cu deficit de atenție*. București: Didactic Press. 2007. 105 p. ISBN: 978-973-87083-2-7.
75. KNIGHT, S. *Tehnicile programării Neuro-Lingvistice*. București: Curtea Veche, 2007. 472 p. ISBN: 978-973-669-423-3.
76. LEAUA, A. M. *Penitenciarul. Psihologie socială aplicată*. Iași: Lumen. 2006. 184 p. ISBN: 973-7766-60-1.
77. *Legea nr. 297 din 24.02. 1999 cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție*. [citat 03.04.2018]. Disponibil: In: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311649>
78. MĂRGINEANU, H. *Condiția umană*. București: Ed. Științifică, 2013., 392 p. ISBN: 973-7854-87-4.
79. MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală*. Vol. I. București: Ed. C. H. Beck, 2007. ISBN: 978-973-115-154-0
80. MATE, G. *Mitul normalității: traumă, boală și vindecare într-o cultură toxică*. București: Herald, 2022. 187 p. ISBN 978- 973- 111- 990-8
81. MITROFAN, I. *Cursa cu obstacole a dezvoltării umane*. Iași: Polirom. 2003, 480 p. ISBN: 973-681-440-8.
82. MONTANU, M. R. *Delicvența juvenilă: aspecte teoretice și practice*. Iași: Polipress, 2003.
83. NEAMȚU, C. *Devianța școlară*. Iași: Polirom 2003, 424 p. ISBN: 973-681-403-3.
84. NECULAU, A., FERREOL, G. *Minorități, marginali, excluși*. Iași: Polirom. 1996. 280 p. ISBN:973-9248-47-0.
85. NICOLA, I. FARCAȘ D. *Pedagogie generală*. București: EDP, 1996. 83 p. ISBN: 973-30-3819-9
86. NISTOREANU, Gh., PĂUN, C. *Criminologie*. București: Europa Nova. 2000. 352 p. ISBN: 973-567-40-6.
87. OGIEN, A. *Sociologia devianței*. Iași: Polirom. 2002. 264 p. ISBN: 973-683-946-X.
88. OLĂRESCU, V, BUGUȚA E., **CEBOTARI S.** *Atitudinea parentală și percepția fenomenului de delincvență juvenilă de către părinți*. In: Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială. 2016, nr. 1(42), pp. 24-38., ISSN 1857-0224.
89. OLĂRESCU V. IURCHEVICI I, **CEBOTARI S.** *Ghid metodologic pentru practica psihologică*, Chișinău: ISP. Pulsul-pieței 2013, 65 p. ISBN 978-9975-4478-3-6.

90. PALADI, O. *Abordări psihologice și pedagogice ale procesului de socializare*. Revista științifică de pedagogie și psihologie. Chișinău, 2013, pp. 33-41 ISSN 1811-5470.
91. PALADI, O. *Interacțiunea dintre valori și fenomenele psihologice*. În: Psihologie 3, 2011. pp. 1625 [citată 11.10.2018]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Interactiune_a%20dintre%20valori%20si%20fenomenele%20psihologice.pdf
92. PAUNESCU, C. *Agresivitatea și condiția umană*, Editura Tehnica, București, 1998, 228 p. ISBN: 973-31-0642-9.
93. PECK, M. SCOTT. *Psihologia minciunii: speranța de a vindeca răul uman*. Ed. 3. București: Curtea Veche Publishing, 2020. 134 p. ISBN 978-606-44-0374-2
94. PLAMADEALĂ, V. *Actualizarea sinelui la tinerii ex-deținuți*. Psihologie. Pedagogie specială. Asistență Socială. nr. 3 (48) , 2017, pp .27-33., ISSN 1857-0224.
95. PLATON, C. *Introducere în psihodiagnostic*. Chișinău: TEHNICA–INFO, 2003, 190 p. ISBN:9975-63-193-2
96. POPA, M. *Teorie și aplicații SPSS*. Iasi: Polirom, 2008. 368 p. ISBN: 978-973-46-1045-7,
97. POPA, E. *Educarea comportamentului social*. Iași: Polirom, 2012. 376 p. ISBN: 978-973-46-3144-5.
98. *Principalele teorii în domeniul delincvenței juvenile*. [citată 11.03.2018]. Disponibil: <https://andreiocila.wordpress.com/2010/03/11/principalele-teorii-in-domeniul-delicventei-juvenile/>
99. PRIPP, Cr. *Ghid de bune practici pentru psihologul care lucrează în sistemul penitenciar* [citată 10.10.2018]. Disponibil: <http://anp.gov.ro/wpcontent/uploads/rapoarte/ghid%20de%20bune%20practici%20pentru%20psihologul%20care%20lucreaza%20in%20sistemul%20penitenciar.pdf>
100. PRIȚCAN, V. *Raport IRP. Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din detenție*. Chișinău: Tipografia centrală. 2007. 64 p.
101. PROHNIȚCHI, V. et. all. *Republica Moldova: Raport Național de Dezvoltare Umană 2014 Calitatea creșterii economice și impactul ei asupra dezvoltării umane*. 168 p. [citată 03.07.2018]. Disponibil: http://www.undp.md/publications/2006NHDR/2006nhdr20_rom.pdf
102. PUNGĂ, A. PARENIIUC, A. *Hoții Legii – Criminalitatea organizată în R.M.*, Chișinău: Academia Ștefan cel Mare. 2012, 106 p. ISBN 978-9975-4334-9-5
103. RACIERU, A. *Impactul programelor de asistență socială în penitenciar*. Iași: Lumen, 2009, 129 p. ISBN:9731661891.
104. RACU, A., DANI, A. *Educația Incluzivă*. Chișinău: Ed. Unuversul 2009. 152 p. ISBN: 9789975470322.

105. RACU, I., RACU, IU. *Psihologia dezvoltării* Chișinău: CEP UPSC, 2013. 212 p., ISBN: 978-9975-71-478-5.
106. RĂDULESCU, S. M. *Devianță, criminalitate și patologie socială*. București: Lumina Lex, 1999. 288 p. ISBN: 9735880954.
107. RĂDULESCU, S.M. *Anomie, devianță și patologie socială*. București: Hyperion. 1991. 141 p. ISBN: 973-95330-6-X.
108. *Raport de bilanț al activității sistemului administrației penitenciare în semestrul I al anului 2018*. Ministerul Justiției. Administrația Națională a Penitenciarelor din Republica Moldova. [citat 25.01.2019] Disponibil: http://date.gov.md/ro/system/files/resources/201807/bilant%20sem%20I%202018_red.pdf
109. *Raport: Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din detenție*. Chișinău: I.R.P. 2007. 50 p.
110. RÂȘCANU, R. *Psihologia comportamentului deviant*. București: Ed. Universității București: 1994. 144 p. ISBN: 973-9160-18-2.
111. *Revenirea foștilor deținuți pe piața muncii și integrarea lor în societate*. Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Proiect POSDRU/70/6.2/S/33488. (vizitat 10.02.2020)
112. RUSNAC, S. *Psihodiagnostic și expertiză psihologică în justiția penală și civilă*. Chișinău: Print-Caro, 2022. 212 p. ISBN 978-9975-56-985-9.
113. RUSNAC, S. *Psihologie juridică*. Ediția 3-a, rev. și compl. Chișinău: Print-Caro, 2021. 288 p. ISBN 978-9975-56-829-6.
114. RUSNAC, S. *Psihologia dreptului*. Chișinău: Tip. ARC. 2000. 310 p. ISBN: 9975611257.
115. RUSU, O. *Resocializarea penitenciară și postpenitenciară a persoanelor supuse pedepsei cu închisoare*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2010. 218 p., C.Z.U.:343-81/82(043.2)
116. *Scala Valorile și scopurile mele de D.E. Super* [citat 17.11.2018]. Disponibil: <http://www.test.psihologie.md/tests/20170205>
117. ȘOVA, T. *Pedagogie*. Suport de curs. Bălți: Tipografia din Bălți, 2016. 177 p. ISBN: 978-9975-132-72-5
118. ȘCHIOPU U., VERZA E. *Psihologia vârstelor. Ciclurile vieții*. București: EDP, 1997. 492 p. ISBN:973-30-5798-3.
119. SEREA, A. *Ghid de educație non-formală pentru persoanele aflate în detenție*, Asociația Alternative Sociale, 2006 p. 25 p. [citat 13.12.2018]. Disponibil: http://www.liceul-spiru-haret.ro/wp-content/uploads/GHID_DE_EDUCATIE_NONFORMALA.pdf

120. *Socializare. Conceptul, factorii și etapele socializării personalității*. [citată 04.02.2019]. Disponibil: <https://ik-ptz.ru/ro/diktanty-po-russkomu-yazyku--5-klass/socializaciya-ponyatie-factory-i-etapy-socializacii-lichnosti-chto-takoe.html>
121. STAMATIN, O. **CEBOTARI, S.** *Orientările valorice ale deținuților cu vârsta de 18-30 ani care au comis infracțiuni contra patrimoniului*. Chișinău: Socialis. 2008, pp 107-110. ISSN 1857-3800.
122. STĂNOIU, R.M. *Criminologie*. Vol. 1. București: Oscar Print, 1995, 122 p. ISBN: 973-96685-4-0.
123. STUPACENCO, L ș. a. *Pedagogie*. Volumul II. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2008. 172 p. ISBN: 973-730-123-4.
124. *Strategia de dezvoltare a serviciului penitenciar din Republica Moldova 2016 – 2020*. [citată 03.07.2021]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/coordonare/2016/aprilie/Strategia_de_Dezvoltare_a_Serviciului_Penitenciar_din_Republica_Moldova_2016_-_2020_v180416_SD_CV.PDF
125. *Strategia de dezvoltare a sistemului penitenciar 2016-2020*. [citată 03.12.2020]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/coordonare/2016/iunie/Proiectul_Strategiei21.pdf
126. *Strategia de dezvoltare a sistemului probațiunii pentru anii 2016–2020*. [citată 03.07.2021]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/consultatii_publice/Strategia_de_dezvoltare_a_probațiunii_proiect-redactat_12042016.pdf
127. *Strategia națională de reintegrare socială a persoanelor private de libertate*. [citată 29.07.2018]. Disponibil: <http://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2017/04/Strategie-v5.pdf>
128. STRULEA, M., GUREV, D. *Formele comportamentului deviant al minorilor*. [citată 10.12.2018]. Disponibil: <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/20.-p.168-175.pdf>
129. *Studiu „Individualizarea executării pedepsei penale private de libertate”*: Realități și perspective [citată 07.02.2019]. Disponibil: http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/pilonstudiu1/STUDIUL_FINAL_22.04.2015_-_act_6.5.8.p.1_DIP.pdf
130. TALMACI, A., MAHU, I.U. *Caracteristica social-demografică și criminologică a subiecților probațiunii*. Chișinău: Pulsul Pieței. 2013, 21 p.
131. TROFĂILĂ, L. *Psihologia dezvoltării*. Chișinău: Tip. Reclamă 2007, 264 p. ISBN: 978-9975-9630-3-9
132. VÎNTU, C. *Măsuri de prevenție și irecuperare a devianței comportamentale la adolescenți*. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2007, 146 p.

133. VÎRLAN, M., DIȚA, M. FRUNZE, O., PLĂMĂDEALĂ, V., FOCȘA, T. *Programe de intervenție psihosocială privind comportamentul deviant*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2013. 97 p. ISBN 978-9975-461-52-5
134. VÎRLAN, M., CORDINEANU A. *Profilul psihosocial al tinerilor cu comportament deviant*. În: Aspecte psihosociale ale tinerilor delincvenți. Materialele conf. șt. naț. Chișinău: 2012. pp 84-97. ISBN 978-9975-46-136
135. VLAD, T., VLAD, C. *Psihologia și psihopatologia comportamentului*. București: Ed. Militară, 1978, 324 p.
136. VULPESCU, A. CANȚER N. *Pregătirea pentru liberare a deținuților*. IRP, Chișinău: Cartier, 2007, 112 p.
137. ZAHARIA, V. ȚĂRANU, I. *Pregătirea pentru liberare a deținuților și reintegrarea socială post-detenență*. IRP. Chișinău: 2013
138. ZLATE, M. *Eul și personalitatea*. București: Ed. Trei, 2002. 273 p. ISBN 973-8291-305
139. ZOLOTARIOV, E., MIHAILOV, M., *Educația: teorie și metodă*. Bălți: 2007. 150 p. <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/842>
140. АЛЕМАСКИН, М. А. *Психолого-педагогическое изучение трудновоспитуемых школьников важнейшее условие организации профилактики правонарушений несовершеннолетних//Предупреждение педагогической запущенности несовершеннолетних*. М.,1980. с. 10
141. АЛФЕРОВ, Ю.А. *Диагностика ценностных ориентаций осужденных и воспитательный процесс*. Сборник статей. Изд-во РИПК МВД РФ М., 1993.
142. АЛФЕРОВ, Ю.А. *Пенитенциарная социология и перевоспитание осужденных*: Монография. Домодедово: РИНК МВД РФ, 1994.
143. АЛФЕРОВ, Ю.А., СТАРКОВ В.И. *Системно-целевой аспект формирования исправительных программ ИТУ //Проблемы совершенствования функционирования органов, исполняющих наказание: Сборник научных трудов*. М.: Академия МВД России, 1993. с. 124-136.
144. АНДРЕЕВ, Н.А. *Социология исполнения уголовных наказаний*. М., 2001. 144 с.
145. АНДРЕЕВА, Г.М. *Социальная психология: уч. для студентов фак. психологии*— Москва: Издательство Московского университета, 1980. — 416 с.ББК 88.5А65
146. АНТОНЯН, Ю.М., БОРОДИН, С.В. *Преступность и психические аномалии*. М., 1997, 208 p. ISBN 5-88782-388-9.
147. АНТОНЯН, Ю.М., ГУЛЬДАН, В.В. *Криминальная патопсихология*. М., 1991., ISBN: 5-02-012929-1

148. АНТОНЯН, Ю.М., ЕНИКЕЕВ М.И., ЭМИНОВ В.Е. *Психология преступника и расследования преступлений*. М., 1996., ISBN: 5-7357-0120-7
149. БАНДУРА, А., УОЛТЕРС, Р. *Подростковая агрессия*, ЭКСМО-Пресс Москва 2000, ISBN 5-04-004214-0
150. БЕЛОСЛУДЦЕВ, В.И., ШТУРОВА, М.П. *Организация деятельности педагогического коллектива исправительно-трудовой колонии*. Москва: Научно-исследовательский институт МВД России, 1993. 79 с.
151. БОЖОВИЧ, Л. И, СЛАВИНА, Л. С. *Психическое развитие школьника и его воспитание*. М.: Педагогика, 1999. 120 с.
152. БУРЛАЧУК, Л.Ф. *Словарь-справочник по психодиагностике* /Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов. – 2-е издание, переработанное и дополненное. – Санкт-Петербург: Питер, 2006. – 528 с. – (Мастера психологии). ISBN 5-88782-336-4.
153. ВИТАЛЬБЕВ, Г.М. *Нравственно-психологические черты корыстного рецидивиста*. Общество и право (1, (43) 2013 [citat 31.10.2018]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/nravstvenno-psihologicheskie-cherty-korystnogo-retsdivista>
154. ГОЛУБЕВ, В.П., КУДРЯКОВ, Ю.Н., ХОХРЯКОВ, Г.Ф. *Личность в условиях изоляции от общества* (значение социально-психологических закономерностей поведения для достижения целей наказания, исправления и перевоспитания осужденных в ИТУ) / М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1983. 80 с.
155. ДЕЕВ, В.Г. *Структура направленности личности осужденных молодежного возраста*.//Проблемы исполнения наказания в воспитательно-трудовых колониях и предупреждения преступности молодежи: Сборник научных трудов.-М.: ВНИИ МВД СССР, 1989. 49 с.
156. ДЖЕФРИ, М., *Перспективы социальной психологии*, ЭКСМО, 2001, 688 с. ISBN: 5-04-007307-0
157. ДМИТРИЕВ, Ю.А., КАЗАК, Б.Б. *Пенитенциарная психология*. Росто На Дону. Феникс. 2007, 681 с., ISBN:978-5-222-12254-9
158. ДРОБЫШЕВ, В.И., ЧЕРНЫШЕВА, А.В. *Теоретическая характеристика основных положений ресоциализации осужденных в ИТУ* //Правовые и организационные основы функционирования органов, исполняющих наказания: Труды Академии МВД РФ. М., 2005. С. 95-102.
159. ЗУБКОВ, А.И., ЗУБКОВА, В.И. *Проблемы реформирования уголовной политики на современном этапе* // Журнал российского права. 2002. - №5. - с. 35-45.

160. ЗУБКОВА В.И. *Система наказаний по УК РФ и проблемы ее реализации* // Уголовное право в XXI веке: Материалы Международной научной конференции на юридическом факультете МГУ им. М.В. Ломоносова. -М.: «ЛексЭст», 2002. С. 133-139
161. КОВАЛЕВ, А. Г. *Психологические основы исправления правонарушителя*. М.: Юридическая литература. 1998. 136 с.
162. КОВАЛЕВА, Т.Н., СТЕПАНОВА, О.К. *Подростки смутного времени*. (К проблемам социализации старшеклассников) // Социологические исследования, 1998, N-8. с. 57-61.
163. КОН, И.С. *Социализация и воспитание молодежи* // Новое педагогическое мышление / Под ред. А.В. Петровского. М., 1999. с. 194.
164. КОРОБЕЕВ, А.И., УСС А.В., ГОЛИК Ю.В. *Уголовно-правовая политика: тенденции и перспективы*. Красноярск, 1991. 189 с.
165. КРАЙНОВА, Н. *Законодательное закрепление правового положения освобожденных от отбывания наказания лиц в контексте ресоциализации личности* // Уголовное право. 2005. - №4. - С. 104-106.
166. ЛУЗГИН, С.А., КУЗНЕЦОВ, М.И., КАЗАНЦЕВ, В.Н. и др. *Социальная работа в уголовно-исполнительной системе*. Учеб. Пособие Рязань: Академия права и управления Федеральной службы исполнения наказаний, 2006. 25. с.
167. МАКАРЕНКО, А. С. *Воспитание в советской школе*. Том 5. Москва. 1987, 392 с.
168. МАКАРЕНКО, А. С. *Сочинения*: В 5 т. М., 1989.
169. МЕНДЕЛЕЕВИЧ, В.Д., *Психология девиантного поведения*. Санкт-Петербург: 2008, 445 с., ISBN: 979-5-9268-0387-3
170. МИРДИЯНОВА, Б.М. *Социализация как педагогическое явление* // Фундаментальные исследования. Раздел: Педагогические науки – 2005. – № 3. – С. 87-88: ISSN 1812-7339 URL: [цитат 26.11.2022]. Disponibil: <https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=5892>
171. МУДРИК, А.В. *Социализация и воспитание*: научное издание / Сентябрь (Б-ка журнала "Директор школы") 1997. 96 с ISBN 5-88753-013-8
172. ОГНЕВ, И. *Психологическая безопасность*. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. 605 с. ISBN: 978-5-222-09811-0
173. *Особенности ценностных ориентаций российских осужденных* | Статья в журнале «Молодой ученый». [цитат 29.10.2018]. Disponibil: <https://moluch.ru/archive/19/1930/>
174. ПЕТРОВСКИЙ, А.В. *Развитие личности и проблема ведущей деятельности*. In: Вопросы психологии. 1987. № 1. с. 15-26.
175. ПИРОЖКОВ, В.Ф. *Криминальная психология*. М.: "Ось-89", 2007. 704 с., ISBN:978-5-98534-717-3

176. ПИЩЕЛКО, А., СОЧИВКО, Д.В. *Реадаптация и ресоциализация*. Москва: Литагент «Когито-Центр» 2003. [PDF] [citat 01.11.2017]. Disponibil: <https://libcat.ru/knigi/nauka-i-obrazovanie/yurisprudenciya/88766-a-pishhelko-readaptaciya-i-resocializaciya.html>
177. ПИЩЕЛКО, А.В. *Социально-педагогические основы нравственного перевоспитания осужденных*. М.: Акад. МВД России, 1992. 188с. ISBN: 978-5726-006-314
178. ПЛАТОНОВ, К.К. *Структура и развитие личности.*; Отв. ред.: Глоточкин А.Д. - М.: Наука, 1996. 256 с., ББК 88.37, ПЗ7
179. ПОЗДНЯКОВ, В.И. *Проблемы ресоциализации осужденных несовершеннолетних //Исполнение наказания и социальная адаптация освобожденных*. М.: ВНИИ МВД СССР, 1999.
180. ПОЗДНЯКОВ, В.М. *Личность преступника и исправление осужденных (историко-психологический очерк): Учеб. пособие /Под общ. ред. доктора пед. наук, профессора, академика А.В.Пищелко. -Домодедово: ВИПК МВД России, 1998. -70 с.*
181. *Психологические особенности осужденных, обусловленные их возрастом и полом*. [citat 29.10.2017]. Disponibil: <http://yurpsy.com/files/ucheb/penit2/013.htm>
182. РАЙГОРОДСКИЙ, Д. *Практическая психодиагностика*. Бахрам. М: 2000, 672 с. ISBN 5-89570-005-5.
183. РАТИНОВ, А.Р., ЕФРЕМОВА Г.Х. *Правовая психология и преступное поведение*. М., 1987. с. 230-231.
184. РЕАН, А.А., КОЛОМИНСКИЙ Я. Л. Р. *Социальная педагогическая психология*. — «Издательство „Питер», 1999. — 416 е., ISBN 5-88782-424-7.
185. САФУАНОВ, Ф. С. *Аффект: судебно-психологический экспертологический анализ // Психологический журнал*. Москва, 2001, т. 22, № 3, с. 15-25.
186. САХАРОВ, А.Б. *Причины индивидуального преступного поведения*. М., 1995.
187. СЕРЕДА, В. ТОНКОГЛАЗ, В. *Криминальная субкультура*, MUSEUM 2002, 168 с., ISBN: 9975-906-64-8.
188. СУХОВ, А. Н. *Социальная психология преступности*. Москва: Московский психолого социальный институт. 568 с., ISBN: 978-5-9770-0196-0 .
189. ТАТИДИНОВА, Т. Г. *Социальная адаптация бывших заключенных*. Социологические исследования, - М: «Прайт», 1993 г. № 13. с. 53-54.
190. УШАТИКОВ, А. КОВАЛЁВ, О. *Криминальная психология*. Москва-Воронеж: МОДЭК, 2007. 496 с. ISBN: 978-5-9770-0145-8.
191. УШАТИКОВ, А.И., КАЗАК Б.Б. *Психология деятельности личности и коллектива сотрудников пенитенциарных учреждений: Учнб. пособие*. Рязань, 1999. 198 с.

192. ХЕКХАУЗЕН, Х. *Мотивация и деятельность*. М., 1996. Т.1. С. 365-367.
193. *Ценностные ориентации осужденных к лишению свободы*. Учебное пособие. [citat 29.10.2018]. Disponibil: <http://lawlibrary.ru/izdanie32680.html>
194. *Ценностные ориентации осужденных*.: Содержательная сторона направленности их личности, составляющая. [citat 07.12.2018]. Disponibil: http://lib.sale/yuridicheskaya-psihologiya_1332/tsennostnyie-orientatsii-osujdennyih-75937.html
195. ШИХАНЦОВ, Г.Г. *Юридическая психология*. М., 1998. 352 р.
196. ШИЯН, В.И. *Уголовное право, У/П*. МГИУ; 2008. 219 р.
197. ШУРУХНОВ, Н.Г. *Раследование краж*. Юристь. Москва. 1999. 112 с.
198. ЭРИКСОН, Э. *Идентичность, юность и кризис*: Москва. Прогресс. 2006. 342 с.
199. BANDURA, A. *Principles of Behavior Modification*. Holt, Rinehart and Winston. New York, 1999, 677 p.
200. BANDURA A. *Social Learning Theory*. Prentice Hall. Englewood Cliffs. 1997
201. *Canonical correlation*. [citat 07.12.2018]. Disponibil: https://ncss-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/themes/ncss/pdf/Procedures/NCSS/Canonical_Correlation.pdf
202. CHAIKEN, M. R., CHAIKEN, J. M. *Offender Types and Public Policy*. In: *Criminology* 30, 1994, pp. 195-226.
203. CHANDLER, M. J. *Social cognition*. In: *Knowledge and development*. V 1. Advance in research and theory. New York: Plenum Press. 2011. pp. 93-147
204. CLINARD, M.B. *Sociology Of Deviant Behavior* 13Ed (Pb) Db Cengage Learning; 2008 [citat 29.10.2018]. Disponibil: <https://www.biblio.com/book/sociology-deviant-behavior-13ed-pb-clinard/d/792105470>
205. COLE, M. GAJDAMASCHKO, N. *Vygotsky and Context: Toward a Resolution of Theoretical Disputes* Laboratory of Comparative Human Cognition. U.C. San Diego [citat 21.05.2017]. Disponibil: http://lchc.ucsd.edu/People/MCole/LSV_n_Context.pdf
206. COLE, M. *Internationalism in psychology: We need it now more than ever*. *American Psychologist*. 61: 904-917. PMID 17115849 DOI: 10.1037/0003-066X.61.8.904
207. COMPAS, B.E., PHARES V. *Stress during childhood and adolescence: Sources of risk and vulnerability*. *Life-span developmental psychology: Perspectives on stress and coping*. Hillsdale, NJ: Erlbaum 2011, ISBN: 9781315807867
208. COSLIN, P. *Anales internacionales de criminologia*: International Society of Criminology.; Centre national de la recherche scientifique (France). Paris: Volumes 15-17 p. 184
209. DACEY, J., TRAVERS, J. *Human development across the life span*. Ed. 2. Dubuque, Iowa. Brown and Benchmark Publishers. 1994.

210. DOEL, M., MARSH P. *Task Centered Social Work*. Arena. 2002. 160 p.
211. *Drug Price Discrimination Laws and the Robinson-Patman Act: Competitive Issues Raised by Special Pricing Laws*. American Bar Association; 1996. 80 p.
212. ELLIS, L. *Neurohormonal Bases of Varying Tendencies to Learn Delinquent and Criminal Behavior*. In: Morris, E. K. et al. (Eds.); *Behavioral Approaches to Crime and Delinquency*. New York: Plenum, 2006, pp. 499-518.
213. ELLWOOD, C.A. *Lombroso's Theory of Crime*. *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology*. ianuarie 1912;2(5):716.
214. EPSTEIN, L. *Brief treatment and a New Look at the Task-centered Approach*. Macmillan. New York 2017. 351 p.
215. FARRINGTON, D. P. *Human development and criminal careers in Oxford Handbook of Criminology*. Ed. a II-a, Calendon Press, Oxford, 2007.
216. FLEXON, J.L. RECKLESS, WALTER C.: *Containment Theory*. În: *Encyclopedia of Criminological Theory*. 2455 Teller Road, Thousand Oaks California 91320 United States: SAGE Publications, Inc.; 2010, [citat 02.11.2018]. Disponibil: <http://sk.sagepub.com/reference/criminologicaltheory/n213.xml>
217. GAMBRILL, E. *Behavioural social work: Past present and future*, *Research on social work practice*, 5(4) 1995. pp 460-484.
218. GIBBONS, DC. *Society, Crime, and Criminal Careers; an Introduction to Criminology*. 1st edition. Prentice Hall; 1998. 564 p.
219. GIBBS, JC. *Toward an Integration of Kohlberg's and Hoffman's Moral Development Theories*. *HDE*. 2011; 34(2): pp. 88-104.
220. GRAHAM, J. *Crime Prevention Strategies in Europe and North America*, Helsinki, nr. 18/1990.[citat 15.12.2018]. Disponibil: <https://www.heuni.fi/en/index/publications/heunireports/reportseries18.crimepreventionstrategiesineuropeandnorthamerica.html>
221. HARRENDOR, St., HEISKANEN M., MALBY ST. (eds.), *International Statistics on Crime and Justice*. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Helsinki, 2010.
222. KATHRYN, L. et. *Efficacy of Rehabilitation Programmes in Psychosocial Adjustment of Elderly Male Offenders in Kakamega Main Prison, Kenya*. *The IJr*. Vol3(11). 2015. pp.70-76. PDF [citat 01.11.2018]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/304714889_Efficacy_of_Rehabilitation_Programmes_in_Psychosocial_Adjustment_of_Elderly_Male_Offenders_in_Kakamega_Main_Prison_Kenya

223. KENISTON, K. *Psychological Development and Historical Change*. The Journal of Interdisciplinary History, vol. 2, no. 2, 2012, pp. 329–345. JSTOR, JSTOR, [citat 10.11.2019]. Disponibil: www.jstor.org/stable/202849
224. KURTINES, WM, AZMITIA M, GEWIRTZ JL. *The Role of Values in Psychology and Human Development*. John Wiley & Sons; 1992. 314 p.
225. MASLOW, A.H. *Motivation personality*. [citat 01.11.2018]. Disponibil: http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/Motivation_and_Personality-Maslow.pdf . 395 p.
226. MILLER, W. "Lower-Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency". Journal of Social Issues, nr. 14, 2017. pp. 5-19.
227. RAMAGE, M., SHIPP, K., *Ludwig von Bertalanffy*. In: Systems Thinkers. Springer, London 2009. pp 57-65.[citat 10.02.2017]. Disponibil:https://doi.org/10.1007/978-1-84882-525-3_7
228. REID, W. J. *The task-centered system*. Columbia University Press. New York 1998. 304 p.
229. ROESCH, R. *Psychology and Law: The State of the Discipline*. SpringerScience. 1999, 459 p. ISBN: 9780306459504
230. ROKEACH, M. *The Nature of Human Values*. Hardcover: Free Pr. 2003. 438 p.
231. RUIZ ,MR, ROCHE, B. *Values and the Scientific Culture of Behavior Analysis*. Behav Anal. 2007;30(1):1-16.
232. SCHWARTZ, S. H. *An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values*. Online Readings in Psychology and Culture, 2012. 2(1). [citat 13.10.2018]. Disponibil: <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
233. SEAMON, G. J., KENRICK, T. D. *Psychology*. Prentice Hall, 2012 p. 774, ISBN: 978-0137350513
234. SECHREST, L, WHITE, S. O., BROWN, E. D. *The rehabilitation of criminal offenders: Problems and prospects*. New York, National Academic Press. 1999, p. 284, ISBN:0-309-02895-7
235. SHAH, S. A., ROTH, L.H. *Biological and psychophysiological factors in criminality Rand McNally and Co. United States of America*. 2004. p. 73. [citat [13.05.2018]. Disponibil: <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=49444>
236. SHAH, S., ROTH, L. H. *Biological and Psychophysiological Factors in Criminology*. Aus: Glaser, D. (Ed.); Handbook of Criminology. Chicago: Rand-McNally, 1994, 101-173.
237. SHAW, C. R., MCKAY. H. D. *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. A Study of Rates of Delinquents in Relation to Differential Characteristics of Local Communities in American Cities. Chicago, III: The University of Chicago Press, 1992. 451 p.

- 238.SHELDON, B. *Cognitive- Behavioural Therapy Research, Practice and Philosophy*. Routledge, London, New York 1995 , ISBN 10:0415093740 / ISBN 13: 9780415093743
- 239.SOLOMON, B. *Black Empowerment: Social work in oppressed communities*. Columbia University Press. New York. 2006. 438 p.
- 240.SUTHERLAND, E., CRESSEY D. R. *Criminology*. 9th Edition. Philadelphia; New York; Toronto: J.B. Lippincott Company, 2014.
- 241.SWLBY, R. *Psychology and Law: The State of the Discipline*. SpringerScience. 1999. 167 p.
- 242.SYKES, G. M. *The society of Captives. A study of Maximum Security Prison*, Princeton University Press. New Jersey. 2013. 200 p.
- 243.TARDE, G. *Penal Philosophy*. New York: Pantheon, 1924/1988.
- 244.*The value of children to parents*. *POPLINE.org*. [citat 1.11.2018]. Disponibil: <https://www.popline.org/node/502949>
- 245.THOMPSON, R. E. *A Validation of the Glueck Social Prediction Scale for Process to Delinquency*. In: *Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science* 43, 1952, pp. 451-470.
- 246.TOSTI, G. *The Sociological Theories of Gabriel Tarde*. *Political Science Quarterly*. 1897;12(3): pp. 490-511.
- 247.TROTTER, C. *Pro-Social Modelling*. *European Journal of Probation*. 1 august 2009;1(2): pp. 142-152.
- 248.http://old.mts.gov.md/sites/default/files/document/attachments/anexa1_strategia_nationala_de_dezvoltare_a_sectorului_de_tineret_pentru_anii_2014-2020.pdf [citat 12.05.2018]
- 249.<https://mecc.gov.md/ro/content/elaborarea-strategiei-de-dezvoltarea-educatiei-pentru-anii-2021-2030-educatia-2030> [citat 12.05.2022]
- 250.<https://www.worldcat.org/title/noul-dictionar-universal-al-limbii-romane/oclc/895275603> [refereredition](#) [citat 18.05.2021]
- 251.<https://ru.scribd.com/document/392524883/Constantin-Cucos-Pedagogie> [citat 21.11.2020]
- 252.https://koaha.org/wiki/Educatore_professionale_socio_pedagogico [citat 12.10.2021]
- 253.<https://lectiadefilosofie.files.wordpress.com/2014/01/dictionar-de-psihologie-neveanu.pdf> [citat 22.10.2021]
- 254.https://www.librariaonline.ro/stiinte_umaniste/psihologie/dictionar_de_psihologie_editia_a_ii_a_sillamy_norbert-univers_enciclopedic-p10020348 [citat 21.06.2019]
255. <https://www.qdictionar.com/definitie-dex/resocializare.php> [citat 03.03.2018]

GLOSAR

- Condamnare** – obligație, sentință rostită de un judecător împotriva unei persoane [250, p. 323].
- Condamnat** – persoană osândită printr-o hotărâre judecătorească [250, p. 323].
- Delincvânt** - persoană care a săvârșit un delict penal [250, p. 401].
- Delincvență** - totalitate a delictelor și a crimelor considerate în plan social [250, p. 401].
- Detenție**– orice formă de privare instituțională de libertate, dispusă în baza unei hotărâri definitive sau executorii a instanței de judecată, emise în condițiile Codului de procedură penală [250, p. 424].
- Deținut** – persoana privată de libertate în condițiile legii, care se deține în penitenciare, indiferent de statutul acesteia (condamnat sau prevenit); reținere, ținere sub arest [250, p. 424].
- Educația** – este activitatea de disciplinare, cultivare, civilizare și moralizare a omului, iar scopul educației este de a dezvolta în individ toată perfecțiunea de care este susceptibil, 1992. [251].
- Educator în penitenciar** – partener de discuție pentru un individ care a greșit față de societate, punct de referință pentru infractor, un model de înțelegere profundă a structurilor realității, a poziției autentice a omului în lume a îndătoririlor și drepturilor sale [61].
- Educatorul profesionist socio-pedagogic** este profesionistul educației și pregătirii omului care lucrează în domeniul educațional, de formare și pedagogic în raport cu orice activitate desfășurată într-un mod formal, non-formal și informal, în diferitele faze ale vieții, într-o perspectivă a creșterii personale și sociale, cu utilizarea metodologiilor specifice profesiei, în activitatea independentă, munca subordonată sau prin forme de colaborare [252].
- Factorii criminogeni** – factori ce favorizează /influențează/ stimulează conduita generală a unei persoane pentru comiterea infracțiunii;
- Furt** – însușire pe nedrept a unui lucru aparținând altuia [250, p. 579].
- Infracțiune** – este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsa penală [36, p. 6].
- Infractor** – persoană care a comis o infracțiune.[250, p. 686].
- Normă socială** - regulă care prescrie comportamentele acceptate de o colectivitate sau de către o instituție [253, p. 484].
- Patrimoniu** – totalitatea drepturilor și obligațiilor cuiva, care pot fi evaluate în bani, și a bunurilor la care se referă aceste drepturi, care aparțin unei persoane (fizice sau juridice) [250, p. 686].
- Pedeapsă** – măsură luată împotriva celui care a comis o greșeală sau un delict [254, p. 227].
- Pedeapsă penală** - este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au

săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor. Pedepsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane. Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei [36, p. 16].

Penitenciar – închisoare [250, p. 128].

Recidivă – săvârșire de către aceeași persoană, anterior condamnată, a unei noi infracțiuni, pentru care legea penală prevede pedepse mai grele. [250, p.132]

Risc de recidivă – probabilitatea calculată de apariție a unui eveniment/incident/comportament repetitiv sau recădere a unui comportament infracțional [250, p.132]

Reeducare – proces sistematic, integral și nou, de educare menit să compenseze lacunele unei educații anterioare, ale cărei efecte au fost pierdute în urma unei trauma, infirmități, dezadaptări, sau să combată, să înlăture și să înlocuiască efectele unei educații și adaptări defectuoase și negative. [253, p. 605]

Resocializare - ansamblu de măsuri pentru reintegrarea socială a unor grupuri sociale marginale, a unor delincvenți, a unor categorii de persoane handicapate etc. [255]

Socializare – proces de durată, prin care individul ajunge, ca urmare a unei reglări specific – culturale, la satisfacerea necesităților cotidiene, la relații echilibrate cu membrii familiei sau cu alte persoane și la un comportament cât mai potrivit, dobândind mijloace esențiale de înțelegere, un repertoriu atitudinal și modele comportamentale. Pe baza unor experiențe multiple și a unor procese de învățare, individul devine purtătorul unei culture, în așa fel încât, în cele mai multe situații de viață, el este programat, mai ales social. Acest lucru stabilizează individul și societatea, asigurând comunitatea și continuitatea. Astfel, printr-un proces pe care sociopsihologii îl numesc interiorizarea culturii, individul devine o personalitate socioculturală [46, p. 251].

Valoare – ceea ce este considerat adevărat, bun, frumos, după criterii personale sau general admise și servește ca element de referință sau ca principiu moral. [250, p. 176].

Teste și scale administrate în vederea culegerii datelor

1. MMPI forma scurtă (SMIL, 71)

Autorii acestui chestionar sunt SR. Hathway și Mc Kinley. În 1940 autorii publică primele studii privind testul. În 1943, Universitatea din Minnesota publică acest test în mod oficial împreună cu manualul însoțitor. În decursul anilor el s-a dovedit a fi unul dintre cele mai importante instrumente ale psihologului clinician.

Scala minciunii L – obținerea de scoruri mari este proprie persoanelor rigide, psihopate ori cu tendințe interpretative (în special când doresc, în urma efectuării testului, să apară într-o lumină favorabilă, falsificând rezultatele).

Scala validitate F – afectează validitatea întregului test. Un scor mare arată o posibilă lipsă de atenție în sortarea enunțurilor ori incapacitatea de a da un răspuns corect.

Scala corecției K – are un roll corectiv prin măsurarea atitudinii persoanei față de răspunsurile date. Scorul mare arată tendința de a se realiza un profil normal, indicând atitudinea de apărare a persoanei, față de propriile slăbiciuni. El indică și un bun prognostic pentru persoana diagnosticată, ilustrând capacitatea lui de a-și rezolva propriile probleme.

Scalele clinice – vizează trăsături ale personalității.

1. Scala control exagerat (Hs) - măsoară cât de mare este interesul persoanei pentru funcțiile sale corporale. Persoanele cu Hs mare sunt exagerat de neliniștite în legătură cu starea sănătății lor. Ele se plâng încontinuu de dureri și de tulburări greu de identificat pentru care de obicei nu se găsește nici o cauză. Ceea ce frapază la aceste persoane este lipsa de maturitate în felul în care abordează problemele specifice adultului. Acuzele ipohondrului se deosebesc de cele ale istericului; cele ale istericului sunt mai detaliate pe când ale ipohondrului sunt mai vagi. Se mai deosebesc și prin faptul că la ipohondru acuzele nu urmăresc obținerea unor avantaje sau nu sunt determinate de intenția de a scăpa de o situație penibilă grație simptomelor sale.

2. Pesimism (D) - poate să fie anomalia principală a subiectului sau să fie factorul care însoțește, sau care rezultă din alte probleme ale personalității. Un rezultat D ridicat indică un moral prost, un sentiment de inutilitate, incapacitatea de a privi viitorul cu optimism. Uneori în cazuri grave este unul dintre elementele de prognoză ale tendinței suicidare. În anumite cazuri depresia poate fi mascată în comportamentul subiectului, adică poate să se manifeste sub forma a ceea ce se cheamă “depresie surâzătoare”: persoanele bravează, ținând cumva depresia în surdina comportamentului. Acești subiecți fac caz de realismul lor (“eu doar sunt realist; cu toții o să murim oricum odată și odată”). Depresivul se caracterizează prin lipsa de încredere în sine, prin tendințe spre neliniște, prin îngustarea intereselor sale, prin introversiune. Această scară, asociată cu scara control exagerat și isterie, detectează împreună cea mai mare parte a indivizilor netratați medical numiți “nevrozați”.

3. Labilitate emoțională (Hy) - măsoară gradul în care unii subiecți se aseamănă cu bolnavii care au manifestat simptome isterice de tipul conversiunii. Aceste simptome pot fi tulburări funcționale sau tulburări mai specifice: paralizii, contracții, crampe musculare, tulburări gastro-intestinale etc. Aceste categorii de subiecți sunt predispuși la amețeli, leșinuri sau chiar la convulsii epileptiforme. De obicei criza de isterie se produce cu spectatori. Cazurile de isterie prezintă mai multă lipsă de maturitate psihologică, decât orice alt grup. Acest grup răspunde foarte bine la psihoterapie, dar simptomele pot reapărea dacă apar din nou constrângerile.

4. Personalitatea impulsivă (Pd) - măsoară gradul în care subiectul se aseamănă cu persoanele având dificultăți majore, care rezidă în absența reacțiilor emoționale profunde, în incapacitatea de a profita de experiența lor, și în disprețul lor pentru uzanțele sociale. Aceste persoane introiectează foarte deficitar normele sociale; ele pot să le învețe foarte bine dacă trăiesc într-o familie bună, dar totdeauna ei vor ieși din aceste cadre pentru că supraeu-ul lor nu este atât de puternic; ei nu au introiectat normele sociale ca pe propriile lor exigențe; ei rămân totdeauna în afara lor. Iată deci că și aspectul normativ - valoric poate să fie afectat de o manieră mai mult sau mai puțin psihopatologică. Devierile cele mai frecvente ale acestor indivizi de la normele sociale sunt: minciuna, furtul, înclinarea spre abuz de alcool, de droguri, promiscuitatea sexuală etc. Ei diferă de unele tipuri de criminali prin aceea că nu sunt capabili de a profita de experiența căpătată. Dealtfel ei nu sunt motivați de profit, dar nici de precauțiile care ar duce la evitarea situațiilor dificile în care se plasează. Nici o tehnică terapeutică nu prea este eficientă pentru astfel de subiecți.

6. Rigiditate (PA). Persoanele cu note ridicate la aceasta scară sunt caracterizate prin insecuritate socială, neîncredere, gelozie, suspiciune, hipersensibilitate, sunt ușor de jignit, au “egodiastola” (umflare a Eu-lui, a pretențiilor), se simt cu ușurință persecutați. În situații patologice subiectul își va sistematiza întreaga viață psihică pe câteva idei, ca de exemplu ideea de persecuție sau de grandoare. Dacă persoana are note ridicate și trăiește într-un context conciliant, care îi satisface propriile nevoi, deloc realiste, atunci ea se poate purta ca o persoană foarte cooperantă, rezonabilă, dar, repede poate să-si schimbe comportamentul și să devină răzbunătoare față de oricine încearcă să o controleze. Dacă o persoană obține o notă de 80 sau mai mare este vorba de o anomalie gravă; între 70 - 80 persoana respectivă trebuie îndrumată la o clinică de specialitate.

7. Anxietate (Pt) - măsoară asemănarea subiectului cu acele persoane care sunt chinuite de convulsii. Aceste persoane se caracterizează prin imposibilitatea de a scăpa de un gând inutil sau de o idee obsedantă. Comportamentul lor este caracterizat ca fiind compulsiv, adică el trebuie să-și satisfacă mereu o anumită trebuință, o anumită fobie. Persoanele se tem, fie de microbi, și se spală mereu pe mâini. Aceste persoane au o anumită nesiguranță pe care o alimentează prin repetarea anumitor gesturi. Ele sunt dominate de o ușoară depresiune, de neîncredere în sine, de incapacitatea de a se concentra. Aici putem încadra toate tipurile de teamă irațională, nejustificată care se manifestă compulsiv.

8. Individualitate (Sc). Ca boală, este o gravă psihoză. Persoanele cu această boală se caracterizează prin gânduri sau comportări bizare. Această scară detectează cca 60% din cazurile diagnosticate. Viața subiectivă a schizofrenicului este separată de realitate. Majoritatea profilurilor care au un rezultat “Sc” mare va avea obligatoriu rezultate ridicate și la alte scări, inclusiv la “Psihastenie”, iar clasificarea clinică ulterioară, diagnosticul diferențial va fi posibil numai printr-un studiu intens al cazului. În orice caz clinicianul va trebui să fie foarte circumspect în adăugarea la diagnostic a termenului de schizofrenie, din cauza implicațiilor sale defavorabile, dar și din punct de vedere al dificultăților acestui diagnostic.

9. Caracter optimist (Ma) - este aspectul mai atenuat al maniei. În timp ce maniacul se apropie de patologic, hipomaniacul deviază doar de la normal. Aceste persoane se caracterizează prin hiperactivitate în gândire și acțiune. Principala greutate în punerea la punct a unei astfel de scări a fost dificultatea diferențierii persoanelor normale de persoanele cu tulburări clinice. Subiecții normali spre deosebire de hipomaniaci sunt doar ambițioși, activi și plini de idei. Persoanele respective ajung să compromită scopurile pentru că el vrea să facă mai mult și uneori reușește foarte puțin. El este activ și entuziast într-un mod foarte necritic și uneori poate să-i contrarieze pe ceilalți. Deseori el poate intra în conflict cu anturajul deoarece încearcă să reformeze uzanțele sociale, după cum poate să îmbrățișeze proiecte de care se dezinteresează după aceea. O bună parte dintre subiecții cu diagnosticul de personalitate psihopată (deviație psihopată) ar putea tot atât de bine să fie denumite persoane hipomaniace.

Interpretarea răspunsurilor:

Rezultatele testului MMPI forma scurtă SMIL, 71 întrebări sunt prezentate sub forma unui profil. La construirea profilului, valorile obținute de subiect la scalele 1, 4, 7, 8, 9 se modifică în dependență de valoarea obținută la scala K- corecție. Astfel la valoarea scalei 1 Hs se adaugă 0,5 ale valorii scalei K; la valoarea scalei 4 Pd se adaugă 0,4 din valoarea scalei K; la valorile scalelor 7 și 8 se adaugă valoarea totală (1K) a scalei K; la valoarea scalei 9 se adaugă 0,2 din valoarea scalei K. Rezultatele între 40 și 70 după scala T a profilului se socot în limitele normei.

K	0,5	0,4	0,2
16	8	6	3
15	8	6	3
14	7	6	3
13	7	5	3
12	6	5	2
11	6	4	2
10	5	4	2
9	6	4	2
8	4	3	2
7	4	3	1
6	3	2	1
5	2	2	1

4	2	2	1
3	2	2	1
2	1	1	0
1	1	1	0

	Instrucțiune: Citiți cu atenție textul. Dacă afirmația vi se potrivește încercuiți „Da”, dacă nu vi se potrivește încercuiți „Nu”		
1.	Aveți bună poftă de mâncare	Da	Nu
2.	Dimineața vă simțiți bine, liniștit	Da	Nu
3.	Aveți în viață multe evenimente ce vă bucură	Da	Nu
4.	Depuneți multă forță, ca să vă pregătiți pentru activitate	Da	Nu
5.	Adesea vă trec gânduri urâte prin minte că v-ați rușina să le povestiți cueva	Da	Nu
6.	Adesea vă simțiți rău vă doare burta	Da	Nu
7.	Aveți dorința să părăsiți casa părintească	Da	Nu
8.	Se întâmplă să nu vă puteți opri de rîs sau plîns	Da	Nu
9.	Adesea aveți grețuri sau vreți să vomitați	Da	Nu
10.	Aveți senzația că nimeni nu vă înțelege	Da	Nu
11.	Adesea aveți dorința să înjurați pe cineva	Da	Nu
12.	Visați coșmaruri	Da	Nu
13.	Vă vine mai greu decît colegilor să vă concentrați	Da	Nu
14.	Se întâmplă cu dvs. lucruri stranii	Da	Nu
15.	Ați reuși să faceți mai multe,dacă nimeni nu v-ar încurca	Da	Nu
16.	Cînd erai mic, se întâmpla să furi ceva	Da	Nu
17.	Se întâmplă ca cîteva zile, săptămîni să nu vă puteți impune să lucrați	Da	Nu
18.	Adesea vă treziți noaptea din somn	Da	Nu
19.	Cînd sunteți între oameni, se întâmplă să auzi lucruri stanii	Da	Nu
20.	Cunoscuții nu vă consideră neplăcut	Da	Nu
21.	Vă supuneți persoanelor mai puțin competente decît Dvs.	Da	Nu
22.	Considerați că majoritatea oamenilor este mai satisfăcută decît Dvs.	Da	Nu
23.	Multe persoane, vi se pare, că se plîng pe soartă, ca să fie compătimiți	Da	Nu
24.	Va supărați ușor	Da	Nu
25.	Aveți senzația că ați făcut ceva rău, de condamnat	Da	Nu
26.	Preferați adesea singurătatea	Da	Nu
27.	Nu vă ajunge încredere in sine	Da	Nu
28.	Sunteți satisfăcut de soartă	Da	Nu
29.	Aveți dorința să faceți invers doleanțelor acelor, ce le place mult să vă conducă	Da	Nu
30.	Considerați că împotriva dvs. se pun la cale unele lucruri murdare	Da	Nu
31.	Credeți că multe persoane capătă profit pe căi necinstite	Da	Nu
32.	Aveți dureri de intestine	Da	Nu
33.	Adesea nu vă puteți lămuri de ce aveți dispoziție scăzută, sînteți iritat	Da	Nu
34.	Uneori gîndurile sînt atît de difuze, încît nu mai reușiți să le exprimați	Da	Nu
35.	Considerați că relațiile cu membrii familiei nu sînt mai rele decît la alte persoane	Da	Nu
36.	Vi se pare că nu sunteți de folos nimănui	Da	Nu
37.	În ultimul timp starea sănătății este bună	Da	Nu
38.	Se întâmplă să faceți ceva și să nu vă puteți aminti ca ați făcut	Da	Nu
39.	Considerați că sunteți jignit des pe nedrept	Da	Nu
40.	Niciodată nu va-ți simți mai bine decît azi	Da	Nu
41.	Vă este indiferent ce cred alții despre Dvs.	Da	Nu
42.	Aveți memorie bună	Da	Nu
43.	Vă este greu să conversați cu o altă persoană, cu care ați făcut cunoștință	Da	Nu
44.	Adesea simțiți slăbiciune totală	Da	Nu

45.	Vă doare rar capul	Da	Nu
46.	Vă este greu să păstrați echilibrul când mergeți	Da	Nu
47.	Toți cunoscuții vă plac (îi simpatizați)	Da	Nu
48.	Aveți persoane care se străduiesc să vă “înfrumusețeze” ideile	Da	Nu
49.	Considerați că ați făcut fapte de neiertat	Da	Nu
50.	Vă considerați timid	Da	Nu
51.	Adesea sînteți neliniștit de ceva	Da	Nu
52.	Părinții adesea nu vă acceptă prietenii	Da	Nu
53.	Uneori birfiți	Da	Nu
54.	Aveți senzația că prea ușor luați o decizie	Da	Nu
55.	Se întîmplă să aveți tahicardii (bătăi de inimă) sau nu vă ajunge aer	Da	Nu
56.	Vă înfuriați repede, dar ușor vă trece	Da	Nu
57.	Se întîmplă să fiți atît de neliniștit, încît nu puteți sta pe loc	Da	Nu
58.	Adesea părinții sau alții din familie, vă cicălesc fără rost	Da	Nu
59.	Considerați că pe nimeni nu interesează soarta Dvs.	Da	Nu
60.	Nu condamnați pe cel ce se folosește de greșelile altora în interese proprii	Da	Nu
61.	Uneori sînteți plin de energie	Da	Nu
62.	În ultimul timp se înrăutățește vederea	Da	Nu
63.	Aveți senzația că vă sună în urechi	Da	Nu
64.	Au fost cazuri că ați avut senzația că sînteți conduși de hipnoză	Da	Nu
65.	Se întîmplă să vă bucurați fără motiv, neadecvat	Da	Nu
66.	Vă simțiți singuratic chiar și în societate	Da	Nu
67.	Considerați că fiecare trebuie să mintă, ca să evite pedeapsa, neplăcerile	Da	Nu
68.	Sunteți mai sensibil ca celelalte persoane	Da	Nu
69.	Se întîmplă să aveți perioade să memorizați, să gîndiți mai greu ca de obicei	Da	Nu
70.	Adesea vă dezamăgiți (descurajați) în oameni	Da	Nu
71.	S-a întîmplat ca să folosiți, din principiu, pentru încurajare, alcoolul	Da	Nu

Cheia răspunsurilor

Scala	Răspunsuri	NR.întrebărilor
L	Nu	5,11,24,47,53
F	Nu	22,24,61
	Da	9,12,15,19,30,38,48,49,58,59,64,71
K	Nu	11,23,31,33,34,36,40,41,43,51,56,61,65,67,69,70
1(Hs)	NU	1,2,6,37,45
	Da	9,18,26,32,44,46,55,62,63
2(D)	Nu	1,3,6,11,28,37,40,42,60,65,61
	Da	9,13,11,18,22,25,36,44
3(Hy)	Nu	1,2,3,11,23,28,29,31,33,35,37,40,41,43,45,50,56
	Da	9,13,18,26,44,46,55,57,62
4(Pd)	Nu	3,28,34,35,41,43,50,65
	Da	7,10,13,14,15,16,22,27,52,58,71
6(Pa)	Nu	28,29,31,67
	Da	5,8,10,15,30,39,63,64,66,68
7(Pt)	Nu	2,3,42
	Da	5,8,13,17,22,25,27,36,44,51,57,66,68
8(Se)	Nu	3,24
	Da	5,7,8,10,13,14,15,16,17,26,30,38,39,46,57,63,64,66
9(Ma)	Nu	43
	Da	4,7,8,21,29,34,38,39,54,57,60

TEST MMPI (SMIL-71)

Numele _____ Vârsta _____ Sex _____
 Studii _____ Data _____

(Lângă număr, dacă răspunsul este „Adevărat” semnați pătrățelul „A”, dacă este „Fals” – pătrățelul „F”)

			1				1				1
			2				2				2
			3				3				3
			4				4				4
			5				5				5
			6				6				6
			7				7				7
			8				8				8
			9				9				9
			10				10				10
	1						1				1
	2						2				2
	3						3				3
	4						4				4
	5						5				5
	6						6				6
	7						7				7
	8						8				8
	9						9				9
	10						10				10

Testul Eysenck EPQ

Instrucțiune: Vi se propune să răspundeți la întrebări care se referă la actele comportamentale cotidiene. Încercați să vă imaginați situații tipice și să răspundeți în mod spontan. Dacă sînteți de acord cu afirmația, alături de numărul întrebării plasați răspunsul „Da” (+) , iar dacă nu sînteți de acord, atunci raspundeți prin „Nu” (-). Răspundeți rapid și exact și țineți minte că nu există răspunsuri corecte și incorecte.

Chestionarul:

1. Aveți multiple hobby-uri ?
2. Vă planificați anticipat activitățile?
3. Aveți dese urcări și căderi de dispoziție?
4. Ați pretins vreodată să fiți laudat pentru ceea ce a făcut altă persoană?
5. Sînteți o persoană vorbăreață, sociabilă?
6. V-ar deranja să intrați în datorii?
7. Vi s-a întîmplat să vă simțiți nefericit fără vreun motiv anume?
8. Vi s-a întîmplat vreodată să vă lăcomiți ca să primiți mai mult decît vi se cuvine?
9. Încuiați cu grijă ușa pe noapte?
10. Vă considerați o persoană plină de viață?
11. Văzînd că un copil sau un animal suferă, v-ați întrista într-o mare măsură?
12. Deseori retrăiți că ați făcut sau ați zis ceva ce nu se cuvenea?
13. Întotdeauna vă îndepliniți promisiunile chiar dac vă incomodează?
14. Ați primi plăcere de la săritura cu parașuta?
15. Sînteți în stare să vă dați frîu liber și să vă distrați din suflet într-o companie gălăgioasă?
16. Sînteți iritabil?
17. Ați învinuit vreodată pe altcineva în ceea ce de fapt ați comis voi înșivă?
18. Vă place să cunoașteți oameni noi?
19. Credeți în utilitatea asigurării?
20. Este ușor să vă supere cineva?
21. Toate deprinderile voastre sînt bune și dezirabile?
22. Încercați să fiți în umbră atunci cînd vă găsiți în societate?
23. Ați fi în stare să vă administrați substanțe care v-ar aduce într-o stare ciudată sau periculoasă? (alcool, droguri)
24. Deseori aveți impresia că sînteți plictisit de toate și indiferent?
25. Vi s-a întîmplat să luați lucrurile altei persoane chiar și dacă e vorba de un mărunțiș?
26. Vă place să vă duceți în ospetie la cineva sau să ieșiți în societate?
27. Vă face plăcere să îi ofensați pe cei pe care îi iubiți?
28. Deseori sînteți chinuit de sentimentul de vină?
29. Vi s-a întîmplat să vorbiți despre ceea în necunoștință de cauză?
30. Preferați cărțile întîlnirilor cu oamenii?
31. Aveți dușmani evidenti?
32. Vă puteți califica drept o persoană nervoasă?
33. Mereu vă cereți iertare cînd ofensați pe cineva?
34. Aveți mulți prieteni?
35. Vă place să faceți glume sau feste pe seama cuiva chiar cu riscul de a-i răni pe unii oameni?
36. Sînteți o persoană neliniștită?
37. În copilărie, întotdeauna îndeplineați, fără să puneți în discuție, ceea ce vi se spunea să faceți?
38. Vă considerați o persoană lipsită de griji?
39. Pentru voi au o mare importanță bunele maniere și acuratețea?
40. V-ați îngrijorat vreodată din cauza a ceva ce s-ar fi putut întîmpla, însă nu s-a întîmplat?
41. Vi s-a întîmplat să stricați sau să pierdeți vreun obiect străin?

42. Sînteți cel care dă primul dovadă de inițiativă cînd cunoașteți pe cineva?
43. Puteți să-i înțelegeți ușor starea omului dacă se împarte cu grijile sale?
44. Aveți deseori nervii încordați pînă la limită?
45. O să aruncați o foiță nefolositoare pe podea dacă în cameră nu are să fie căldare de gunoi?
46. Mai mult tăceți atunci cînd vă aflați în compania unor oameni străini?
47. Considerați că căsătoria e demodată și ar trebui să fie anulată?
48. Vă autocompătimiți?
49. Aveți uneori tendința să vă lăudați mult?
50. Puteți aduce viață într-o companie plicticoasă?
51. Vă deranjează șoferii superatenți?
52. Vă preocupați pentru sănătatea dumneavoastră?
53. I-ați vorbit vreodată de rău pe ceilalți?
54. Vă place să povestiți bancuri și glume prietenilor dumneavoastră?
55. Pentru dumneavoastră majoritatea produselor alimentare au același gust?
56. Aveți uneori dispoziție proastă?
57. Ați fost vreodată obraznic cu părinții voștri în copilărie?
58. Vă place să comunicați cu oamenii?
59. Retrăiți dacă aflați că ați comis greșeli în munca dumneavoastră?
60. Suferiți de insomnie?
61. Întotdeauna vă spălați mîinile înainte de mîncare?
62. Sînteți dintre aceia care spun direct ceea ce gîndesc?
63. Vă place să veniți la întîlnire mai devreme de timpul programat?
64. Vă simțiți apatic și obosit fără vreun motiv aparte?
65. Vă place atît de mult să comunicați încît nu scăpați ocazia să vorbiți cu un nou cunoscut?
66. Ați șmecherit vreodată în cărți?
67. Mama dumneavoastră e o persoană bună?
68. Vă pare deseori că viața e teribil de plictisitoare?
69. V-ați folosit vreodată de eșecurile cuiva în scopuri personale?
70. Întotdeauna vă încărcați cu mai multe activități decît vă permite timpul?
71. Există oameni care se străduie să vă evite?
72. Vă preocupă mult aspectul vostru fizic?
73. Sînteți amabil chiar și cu oamenii care vă sînt neplăcuți?
74. Considerați că oamenii pierd prea mult timp asigurîndu-și viitorul, agonisind și asigurîndu-și sănătatea și viața?
75. Ați avut vreodată dorința să muriți?
76. Ați recurge la evaziunile fiscale dacă ați fi siguri că nu veți fi prins de autorități?
77. Puteți să insuflați viață într-o companie?
78. Încercați să nu jigniți oamenii?
79. Retrăiți mult după împlinirea unei confuzii?
80. Insistați vreodată ca totul să fie așa cum vă doriți?
81. Deseori ajungeți la gară cu cîteva minute înainte de plecarea trenului?
82. Ați spus vreodată în mod deliberat ceva unei persoane ca s-o răniți?
83. Ați avut probleme cu nervii?
84. Vă este neplăcut să vă aflați printre oameni care fac glume pe seama amicilor și prietenilor săi?
85. Pierdeți ușor prietenii din vină proprie?
86. Vă simțiți deseori solitar, singuratec?
87. Cuvintele dumneavoastră întotdeauna corespund cu faptele?
88. Vă place să zădăriți animalele?

89. Vă supărați ușor pe observările cu privire la personalitatea proprie și cele în legătură cu munca dumneavoastră?
90. Viața fără riscuri v-ar părea plictisitoare?
91. Ați întârziat vreodată la întâlniri sau la servicii?
92. Vă place ca aglomerația și mișcarea să fie concentrate în jurul dumneavoastră?
93. Vreți ca oamenii să se teamă de dumneavoastră?
94. E adevărat că uneori vă arde totul în mâini, iar alteori sînteți foarte moleșit?
95. Uneori amînați pe mîine ceea ce ar trebui să faceți astăzi?
96. Sînteți considerat vesel și plin de viață?
97. Ați sesizat că deseori ceilalți nu sînt sinceri cu dumneavoastră?
98. Sînteți foarte sensibil față de unele lucruri, situații, fenomene?
99. Sînteți întotdeauna pregătit să vă recunoașteți greșelile?
100. V-a fost vreodată jale de o creatură care a nimerit într-o capcană?
101. V-a fost dificil să completați ancheta?

Cheia și interpretarea testului EPQ

Chestionarul EPQ e constituit din **101 întrebări** și cuprinde următoarele **patru scale**:

- 1) **Introversiune- Extraversiune ;**
- 2) **Neurotism- Stabilitate Emoțională;**
- 3) **Psihotism ;**
- 4) **O scală specifică, predestinată evaluării sincerității subiectului testat.**

Timul răsunsurilor nu este limitat, cu toate că nu se recomandă să se lungească perioada testării prea mult.

Prelucrarea datelor

Rezultatele primite se suprapun „Cheii”. Fiecare răspuns care corespunde cheii se valorează cu „1” punct, fiecare răspuns care nu corespunde se cotează cu „0” puncte. Rezultatele scontate se sumează.

Cheia

Scala Introversiune-Extraversiune:

Răspunsuri „Nu” (-): 22, 30, 46, 84;

Răspunsuri „Da” (+): 1, 5, 10, 15, 18, 26, 34, 38, 42, 50, 54, 58, 62, 65, 70, 74, 77, 81, 90, 92, 96.

Scala Neurotismului:

Răspunsuri „Da” (+): 3, 7, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 48, 52, 56, 60, 64, 68, 72, 75, 79, 83, 86, 89, 94, 98.

Scala Psihotismului:

Răspunsuri „Nu” (-): 2, 6, 9, 11, 19, 39, 43, 59, 63, 67, 78, 100;

Răspunsuri „Da” (+): 14, 23, 27, 31, 35, 47, 51, 55, 71, 85, 88, 93, 97.

Scala Sincerității:

Răspunsuri „Nu” (-): 4, 8, 17, 25, 29, 41, 45, 49, 53, 57, 66, 69, 76, 80, 82, 91, 95;

Răspunsuri „Da” (+): 13, 21, 33, 37, 61, 73, 87, 99.

Fișa de evaluare riscului de recidivă (Andrews D.A. și Bonta J., Canada, 2006)

Notă: Fișa se îndeplinește de către psiholog, datele din test nu se afișează beneficiarului.

Scopul: Stabilirea riscului de recidivă infracțională

Instrucțiune: Fișa este alcătuită din 23 de itemi a căror răspunsuri se apreciază cu un punctaj de la 0 pînă la 8 puncte.

Interpretare: Cei care au acumulat de la: 0 – 35 puncte – nu sunt predispuși la recidivă
36 – 71 puncte – sunt predispuși la recidivă

Rezultatul obținut: _____

N.P.P. deținutului _____

Vîrsta _____

Genul _____

- 1. Tipul infracțiunii (cu aplicarea forței fizice, violenței)**
  - a. Nu – 0 puncte
  - b. Da – 8 puncte
- 2. Vârsta la care a fost comisă prima infracțiune**
  - a. La 24 ani sau mai mult – 0 puncte
  - b. 20–23 ani–2 puncte
  - c. 19 sau mai puțin-4 puncte
- 3. Numărul sentințelor penale neprivative de libertate**
  - a. Nici una – 0 puncte
  - b. Una sau mai multe – 4 puncte
- 4. Infracțiuni comise sancționate penal**
  - a. Nici una – 0 puncte
  - b. Spargeri, furt, tâlhării – 2 puncte
  - c. Înșelăciune, uz de fals – 4 puncte
- 5. Se consideră vinovat (ă) pentru infracțiunea săvârșită?**
  - a. Deplin – 0 puncte
  - b. Parțial sau deloc – 3 puncte
- 6. Atitudini**
  - a. Motivată pentru schimbare, implicat în programe psiho-sociale și educative – 0 puncte
  - b. Motivată parțial, îi este greu să-și asume responsabilitatea – 3 puncte
  - c. Nu este motivat, comportament negativ, nu se implică în măsurile de resocializare – 5 puncte
- 7. Consum de alcool**
  - a. Dacă nu există dovezi, nu are legătură și nu a săvârșit infracțiunea în stare de ebrietate – 0 puncte
  - b. Este posibilă o anumită legătură – 1 punct
  - c. Infracțiunea comisă sub influența alcoolului, a fost sancționat pentru fabricarea sau consumul băuturilor alcoolice în penitenciar – 2 puncte
- 8. Consum de droguri**
  - a. Nu consumă sau nu există dovezi – 0 puncte
  - b. Există o posibilă legătura, procură sau vinde – 1 punct
- 9. Domiciliu**
  - a. Stabil – 0 puncte
  - b. Poate să trăiască la rude, concubine – 2 puncte
  - c. Lipsește - 3 puncte
- 10. Munca. Poate fi evaluat timpul lucrat pe perioada detenției?**
  - a. 60 % sau mai mult – 0 puncte
  - b. 40 % - 50 % - 1 punct
  - c. Sub 40 % - 2 puncte
  - d. Excepție – deținuți invalizi, pensionați – 0 puncte
- 11. Subcultura**
  - a. Aparența la grupările neformale – 4 puncte
  - b. Nu face parte – 0 puncte
- 12. Educația**
  - a. deprinderi adecvate cerințelor – 0 puncte
  - b. Efectul de școlarizare redus, probleme minime de adaptare – 2 puncte
  - c. Eșec școlar, probleme serioase la adaptare – 4 puncte
- 13. Managementul banilor**
  - a. Nu are probleme în gestionarea banilor – 0 puncte
  - b. Nu există probleme în gestionarea banilor, ce pot include anumite vicii – 3 puncte
  - c. Datorii, înșeală, are probleme serioase – 5 puncte
- 14. Angajarea în câmpul muncii**
  - a. Prezența unor aptitudini favorizate pentru a se angaja – 0 puncte
  - b. Fără acte necesare, dar cu deprinderi în muncă formată – 3 puncte
  - c. Fără abilități, calificare, acte necesare – 6 puncte
- 15. Relații cu familia**
  - a. Stabilă – 0 puncte
  - b. Relații tensionate – 3 puncte
  - c. Nu contactează cu membrii familiei – 5 puncte

16. Stabilitatea emoțională

- a. Nu sunt simptome de instabilitate emoțională – 0 puncte
- b. Simptome care nu influențează comportamentul în mod evident – 2 puncte
- c. Accentuări (automutilări) – 6 puncte

17. Sănătate

- a. Fără probleme sau rar întâlnite – 0 puncte
- b. Îmbolnăviri frecvente – 1 punct
- c. Boli cronice, ce necesită îngrijire medicală – 2 puncte

18. Consum de alcool

- a. Nu consumă – 0 puncte
- b. Ocazional – 3 puncte
- c. Frecvent, cu influențe asupra comportamentului – 6 puncte

19. Consum de substanțe

- a. Nu consumă - 0 puncte
- b. Ocazional, fără probleme comportamentale – 3 puncte
- c. Frecvent, cu influențe asupra comportamentului – 6 puncte

20. Sănătate mintală

- a. Fără probleme, poate trăi independent – 0 puncte
- b. Posibil retard mintal, are nevoie de ajutor – 2 puncte
- c. Posibil retard mintal, probleme de a trăi independent – 5 puncte

21. Comportament sexual

- a. Nu are probleme evidente – 0 puncte
- b. Probleme minore – 3 puncte
- c. Probleme reale cu efecte asupra comportamentului – 5 puncte

22. Puneți câte un punct la existența următorilor indici

- a. Apolitism
- b. Nedorința de a munci
- c. Egoismul
- d. Atitudine denaturată față de cei din jur
- e. Imoralitate
- f. Agresivitate
- g. Impulsivitate
- h. Lipsa empatiei
- i. Supraaprecierea propriei persoane
- j. Lipsa autocriticii

23. Impresia creată

- a. Fără nevoi – 0 puncte
- b. Medii – 3 puncte
- c. Necesită asistare – 5 puncte

**Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ
și deținuți – testul T**

Tabelul A 2.1. Statistică descriptivă – subiecți cu comportament normativ

Variabile	N	Media	Abaterea standard	Valoarea minimă	Percentila 25	Mediana	Percentila 75	Valoarea maximă	Asimetria	Boltirea
vârstă	158	21,59	2,35	18,00	20,00	22,00	24,00	25,00	-0,03	-1,28
sincerit	158	2,74	1,20	0,00	2,00	3,00	4,00	5,00	0,25	-0,77
extrover	158	13,75	3,52	4,00	11,00	14,00	16,00	24,00	-0,26	-0,08
neurotism	158	13,41	4,31	3,00	11,00	13,00	16,00	24,00	-0,05	-0,35
minciună	158	1,82	1,26	0,00	1,00	2,00	3,00	5,00	0,36	-0,48
exactit	158	4,87	1,86	0,00	3,25	5,00	6,00	9,00	-0,45	-0,72
corectie	158	5,82	2,48	1,00	4,00	6,00	7,00	12,00	0,38	-0,10
control exagerat	158	8,73	2,31	2,00	7,00	9,00	10,00	19,00	0,55	1,98
pesimism	158	6,39	2,72	1,00	4,00	6,00	8,00	13,00	0,40	-0,51
labilitate emoțională	158	9,82	2,26	5,00	8,00	10,00	11,00	16,00	0,51	-0,13
impulsivitate	158	9,87	2,02	5,00	8,00	9,00	11,00	16,00	1,06	0,93
rigiditate	158	5,94	1,89	1,00	5,00	6,00	7,00	10,00	0,02	-0,45
anxietate	158	13,25	2,16	10,00	11,00	13,00	14,00	19,00	0,64	-0,58
individualitate	158	14,70	2,43	8,00	13,00	15,00	17,00	22,00	-0,21	-0,13
caracter optimist	158	7,91	1,89	3,00	7,00	8,00	9,00	15,00	0,15	0,30
independ	158	12,16	2,51	6,00	10,00	12,00	14,00	16,00	-0,32	-0,61
recsoc	158	12,20	2,78	4,00	11,00	12,00	14,00	16,00	-0,63	0,11
bani	158	10,48	2,92	1,00	9,00	10,00	12,00	16,00	-0,19	-0,10
putere	158	9,69	3,37	0,00	7,00	10,50	12,00	16,00	-0,49	-0,11
succes	158	12,41	2,65	5,00	11,00	12,00	14,00	16,00	-0,57	-0,17
creatie	158	12,06	2,61	5,00	10,00	12,00	14,00	16,00	-0,48	0,07
ajutor	158	11,65	3,11	1,00	9,00	12,00	14,00	16,00	-0,68	-0,08
dezvolt	158	13,44	2,14	5,00	12,00	14,00	15,00	16,00	-0,85	1,47
familie	158	13,71	2,02	10,00	12,00	14,00	16,00	16,00	-0,34	-1,25
cunoștințe	158	13,30	1,88	8,00	12,00	14,00	15,00	16,00	-0,56	-0,07

Tabelul A 2.2. Statistică descriptivă – subiecți deținuți

Variabile	N	Media	Abaterea standard	Valoarea minimă	Percentila 25	Mediana	Percentila 75	Valoarea maximă	Asimetria	Boltirea
vârstă	149	21,67	2,38	18,00	19,00	22,00	24,00	25,00	-0,11	-1,34
sincerit	149	3,01	1,24	1,00	2,00	3,00	4,00	7,00	0,32	-0,55
extrover	149	14,80	3,36	7,00	13,00	15,00	18,00	26,00	0,47	0,89
neurotism	149	12,80	4,73	2,00	10,00	14,00	16,00	24,00	-0,20	0,05
mînciună	149	2,04	1,04	0,00	1,00	2,00	3,00	5,00	0,40	0,51
exactit	149	3,52	2,12	0,00	2,00	3,00	5,00	9,00	0,27	-0,94
corectie	149	7,57	2,50	3,00	5,00	7,00	9,00	12,00	0,28	-0,97
control exagerat	149	9,55	2,22	4,00	8,00	10,00	11,00	19,00	0,17	1,57
pesimism	149	6,54	2,09	4,00	5,00	6,00	8,00	13,00	1,32	1,02
labilitate emoțională	149	10,49	2,46	7,00	8,00	11,00	12,00	15,00	0,21	-1,20
impulsivitate	149	10,84	1,69	7,00	10,00	10,00	12,00	14,00	0,11	-0,58
rigiditate	149	5,31	1,50	2,00	4,00	5,00	6,00	10,00	0,22	-0,40
anxietate	149	13,06	1,66	9,00	12,00	13,00	14,00	19,00	0,99	1,21
individualitate	149	15,86	1,93	10,00	15,00	16,00	17,00	19,00	-0,55	0,49
caracter optimist	149	7,30	1,74	3,00	6,00	7,00	9,00	10,00	-0,19	-0,91
independ	149	11,56	2,45	0,00	11,00	12,00	13,00	16,00	-0,92	2,76
recsoc	149	10,48	2,68	5,00	9,00	10,00	12,00	16,00	0,40	-0,45
bani	149	13,14	2,27	7,00	13,00	14,00	14,00	16,00	-1,19	0,86
putere	149	7,20	3,83	0,00	4,00	7,00	10,00	16,00	0,51	-0,81
succes	149	12,21	2,36	6,00	11,00	13,00	14,00	16,00	-0,64	-0,09
creatie	149	9,39	3,61	3,00	6,00	9,00	13,00	16,00	0,33	-1,24
ajutor	149	9,87	3,05	1,00	7,00	10,00	12,00	16,00	0,28	-0,51
dezvolt	149	11,76	2,41	7,00	10,00	12,00	14,00	16,00	0,24	-0,89
familie	149	14,93	1,73	8,00	14,00	16,00	16,00	16,00	-2,01	4,05
cunoștințe	149	8,49	3,69	2,00	5,00	8,00	12,00	16,00	0,23	-1,15
risc recidivă	149	41,11	4,47	35,00	38,00	40,00	44,00	55,00	0,99	0,30

Tabelul A 2.3. Semnificația diferențelor dintre subiecții cu comportament normativ și deținuți– testul t

Variabile	Media subiecților norma	Media subiecților deținuți	Diferența dintre medii	Intervalul de încredere (95%)		Testul t	Grade de libertate	p
vârstă	21,59	21,67	-0,08	-0,61	0,45	-0,31	303,56	0,760
sincerit	2,74	3,01	-0,27	-0,55	0,00	-1,96	302,45	0,051
extroversiune	13,75	14,80	-1,05	-1,82	-0,28	-2,68	304,96	0,008
neurotism	13,41	12,80	0,61	-0,41	1,63	1,18	298,25	0,237
minciună	1,82	2,04	-0,22	-0,48	0,04	-1,65	299,45	0,100
exactit	4,87	3,52	1,35	0,90	1,80	5,93	294,61	< 0,001
corectie	5,82	7,57	-1,75	-2,31	-1,19	-6,15	303,55	< 0,001
control exagerat	8,73	9,55	-0,82	-1,33	-0,31	-3,16	304,87	0,002
pesimism	6,39	6,54	-0,16	-0,70	0,39	-0,57	293,16	0,569
labilitate emoțională	9,82	10,49	-0,67	-1,20	-0,14	-2,47	298,55	0,014
impulsivitate	9,87	10,84	-0,97	-1,38	-0,55	-4,55	300,95	< 0,001
rigiditate	5,94	5,31	0,63	0,25	1,02	3,27	296,77	0,001
anxietate	13,25	13,06	0,19	-0,24	0,62	0,88	293,24	0,379
individualitate	14,70	15,86	-1,16	-1,65	-0,67	-4,65	296,48	< 0,001
caracter optimist	7,91	7,30	0,62	0,21	1,02	2,98	304,84	0,003
exactit	4,87	3,52	0,60	0,04	1,16	2,12	304,69	0,035
corectie	5,82	7,57	1,73	1,11	2,34	5,54	304,82	< 0,001
control exagerat	8,73	9,55	-2,66	-3,24	-2,08	-8,95	294,38	< 0,001
pesimism	6,39	6,54	2,49	1,68	3,30	6,03	294,57	< 0,001
labilitate emoțională	9,82	10,49	0,20	-0,37	0,76	0,69	304,00	0,492
impulsivitate	9,87	10,84	2,67	1,96	3,39	7,40	268,36	< 0,001
rigiditate	5,94	5,31	1,78	1,09	2,47	5,06	304,57	< 0,001
anxietate	13,25	13,06	1,68	1,17	2,20	6,47	295,76	< 0,001
individualitate	14,70	15,86	-1,22	-1,65	-0,80	-5,71	302,05	< 0,001
caracter optimist	7,91	7,30	4,81	4,15	5,48	14,26	217,00	< 0,001

Tabelul A 2.4. Testul Mann-Whitney U

Variabile	W	p
vârstă	11538,50	0,763
sincerit	10412,00	0,071
extrover	10000,00	0,022
neurotism	12453,00	0,379
minciună	10433,00	0,075
exactit	16114,00	< 0.001
corectie	7504,00	< 0.001
control exagerat	9058,50	< 0.001
pesimism	11234,00	0,484
labilitate emoțională	10008,00	0,022
impulsivitate	7699,50	< 0.001
rigiditate	14173,00	0,002
anxietate	11762,00	0,991
individualitate	8414,50	< 0.001
caracter optimist	13809,50	0,008
independ	13353,00	0,040
recsoc	16161,50	< 0.001
bani	5469,50	< 0.001
putere	16279,00	< 0.001
succes	12324,50	0,472
creatie	16746,00	< 0.001
ajutor	15768,00	< 0.001
dezvolt	16664,00	< 0.001
familie	7418,50	< 0.001
cunoștin	20124,50	< 0.001

Matricele corelației la variabilele studiate

Tabelul A 3.1. Matricea coeficienților de corelație Pearson pentru persoanele cu comportament normativ

	vârștă	sincrit	extror	neurotism	minciună	exactit	excentricitate	conrol exagerat	pe simism	labilitate emoțională	impulsivitate	rigiditate	anxietate	individualitate	caracter optimist	indepedență	rebanan	putere	succes	creativitate	ajutor	dezvolt	familie	cu noștin
vârștă	r																							
	p																							
sincrit	r																							
	p																							
extror	r																							
	p																							
neurotism	r																							
	p																							
minciună	r																							
	p																							
exactit	r																							

	p	0,894	0,899	0,323	0,126	0,048	0,046	0,046	0,745	<0,001	0,152	0,001	<0,001	0,001	0,002	0,030	<0,001	0,856	0,755	0,578	0,416	0,148	0,033	0,033	0,033
corectie	r	-0,096	0,001	-0,016	0,447	-0,033	-0,039	0,055	0,454	0,285	0,327	-0,250	0,044	-0,269	0,008	0,169	-0,309	-0,208	-0,153	-0,166	-0,031	-0,031	-0,033	-0,033	-0,033
	p	0,233	0,994	0,845	0,061	0,004	0,006	<0,001	0,008	<0,001	0,001	0,002	0,008	0,034	0,000	0,001	<0,001	0,009	0,052	0,033	0,063	0,089	0,050	0,021	0,028
control exa gerat	r	-0,477	0,001	-0,018	0,318	0,006	0,044	0,025	0,295	0,495	0,371	-0,020	0,025	-0,069	0,008	0,369	-0,004	-0,106	0,019	0,006	0,083	0,054	0,037	0,037	0,037
	p	0,666	0,022	0,330	0,009	0,041	0,005	<0,001	0,001	<0,001	0,007	0,001	0,001	<0,001	0,001	0,001	0,960	0,009	0,089	0,023	0,039	0,000	0,004	0,009	0,007
pesi mis m	r	-0,413	0,004	-0,039	0,099	0,023	0,038	0,001	0,295	0,584	0,372	0,230	0,033	0,172	0,069	0,072	-0,054	-0,044	0,076	0,063	0,032	0,014	0,079	0,077	0,077
	p	0,733	0,062	0,001	0,009	0,001	0,008	<0,001	0,001	<0,001	0,005	0,001	0,001	0,031	0,039	0,091	0,048	0,088	0,055	0,041	0,073	0,063	0,037	0,024	0,034
labi litat e em oțio nal ă	r	-0,071	0,009	-0,004	0,095	0,014	0,045	0,049	0,484	0,374	0,139	0,038	0,038	0,237	0,026	0,032	-0,006	-0,040	0,042	0,031	0,011	0,011	0,012	0,053	0,034
	p	0,373	0,068	0,003	0,024	0,002	0,000	<0,001	0,001	<0,001	0,007	0,001	0,001	0,003	0,061	0,088	0,074	0,088	0,082	0,072	0,064	0,044	0,044	0,037	0,050
imp ulsi vita te	r	-0,100	0,008	-0,004	0,068	0,057	0,022	0,371	0,372	0,374	0,211	0,033	0,033	0,403	0,127	0,123	-0,037	-0,069	0,068	0,080	0,055	0,038	0,038	0,036	0,036
	p	0,196	0,097	0,007	0,037	0,001	0,001	<0,001	0,001	<0,001	0,012	0,001	0,001	0,001	0,025	0,125	0,087	0,087	0,083	0,093	0,072	0,072	0,073	0,062	0,055
rigi dita te	r	-0,087	0,006	-0,028	0,072	0,016	0,025	0,040	0,040	0,189	0,201	0,027	0,027	0,318	0,246	0,278	0,004	0,082	0,088	0,031	0,040	0,040	0,041	0,046	0,033
	p	0,202	0,007	0,011	0,045	0,000	0,000	0,617	0,005	0,017	0,012	0,002	0,003	0,001	0,001	0,001	0,054	0,033	0,032	0,037	0,038	0,035	0,035	0,030	0,030

		7	4	7	0	0	0								0	8	0	5	3	8	6	8	4	9
		7	3	8	1	1	2								3	2	5	7	3	8	8	8	4	9
anxi	r	0	0	0	0	0	0			0,3		0,2		-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
ete		0	1	1	0	0	0			3	0,33	3	7		0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		4	1	0	3	3	9	4	4	55	3	8		0,2	0,1	20	2	8	4	4	1	1	1	
	p	8	6	3	1	3	2	1		0,0	<0,001	0,01		0,0	0,1	34	9	1	5	1	1	3	8	
indi	r	0	0	0	0	0	0			0,1		0,2		-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
vid		1	0	0	0	1	1			1	0,23	7	3	0,3	4	4	3	6	0	4	3	6	6	
uali		3	0	4	9	1	7	6	9	0,3	69	2		0,3	4	4	3	6	0	4	3	6	6	
tate	r	1	6	8	0	1	3	9		69	2		22	1	5	9	1	9	8	8	8	7	8	
	p	0	0	0	0	0	0			<0,001	0,003	0,01		<0,001	0,009	0,01	9	5	1	8	1	3	2	
car	r	0	0	0	0	0	0			0,0		0,0		0,1	1	7	8	9	2	6	3	0	0	
acte		0	0	0	0	0	0			0,0		0,0		0,1	1	7	8	9	2	6	3	0	0	
r		0	0	0	0	0	0			0,0		0,0		0,1	1	7	8	9	2	6	3	0	0	
opti	r	4	2	6	3	9	2	0	9	0,0	04	9		0,03	2	3	8	0	0,3	22				
mis		9	6	3	7	4	9			9				2	0									
t		9	6	3	7	4	9			9				2	0									
	p	0	0	0	0	0	0			0,9	60	1		0,68	8	5	1							
car	r	0	0	0	0	0	0			0,3			<0,001	0,03	4	9								
acte		0	0	0	0	0	0			0,3			<0,001	0,03	4	9								
r		0	0	0	0	0	0			0,3			<0,001	0,03	4	9								
opti	r	4	2	6	3	9	2	0	9	0,0	04	9		0,03	2	3	8	0	0,3	22				
mis		9	6	3	7	4	9			9				2	0									
t		9	6	3	7	4	9			9				2	0									
	p	0	0	0	0	0	0			0,9	60	1		0,68	8	5	1							
inde	r	0	0	0	0	0	0			0,1	86	5		0,02	6	7	6							
pend		5	1	5	6	7	1	0	8	0,1	86	5		0,02	6	7	6							
		1	8	4	4	1	5	8		86	5			0,02	6	7	6							
	p	0	0	0	0	0	0			0,9	60	1		0,68	8	5	1							
recs	r	0	0	0	0	0	0			0,0	18	4		0,04	0	9								
oc		0	0	0	0	0	0			0,0	18	4		0,04	0	9								
		0	0	0	0	0	0			0,0	18	4		0,04	0	9								
	p	0	0	0	0	0	0			0,0	18	4		0,04	0	9								
ban	r	0	0	0	0	0	0			0,0	98	4		0,02	5	6								
i		0	0	0	0	0	0			0,0	98	4		0,02	5	6								
		0	0	0	0	0	0			0,0	98	4		0,02	5	6								
	p	0	0	0	0	0	0			0,0	98	4		0,02	5	6								
put	r	0	0	0	0	0	0			0,0	63	0		0,03	0	0								
ere		0	0	0	0	0	0			0,0	63	0		0,03	0	0								
		0	0	0	0	0	0			0,0	63	0		0,03	0	0								
	p	0	0	0	0	0	0			0,0	63	0		0,03	0	0								

		00	07	05	34	38	42	16	9		03		00	37	54		35	57	74		95	10	10	04	19	03
	p	01	07	05	06	06	05	03	04	0,431	0,973	0,793	0,005	0,048	0,013	0,092	0,001	0,001	<0	<0	<0	00	00	05	06	01
succes	r	09	00	01	03	00	00	03	04	0,085	0,112	0,054	0,109	0,126	0,329	0,481	0,445	0,209	0,245	0,295	0,442	0,488	0,388	0,334	0,546	
	p	04	03	08	06	04	06	08	08	0,290	0,164	0,492	0,857	0,171	0,115	0,081	0,061	<0	<0	<0	00	00	00	00	00	
creatie	r	08	01	04	05	09	08	01	01	0,054	0,012	0,034	0,050	0,148	0,164	0,210	0,164	0,270	0,474	0,400	0,414	0,529	0,590	0,505	0,632	
	p	03	02	02	07	06	01	00	00	0,504	0,887	0,670	0,533	0,063	0,039	0,083	0,035	0,081	<0	<0	<0	00	00	00	00	
ajutor	r	03	05	01	03	08	07	06	06	0,083	0,104	0,088	0,011	0,038	0,035	0,011	0,035	0,338	0,344	0,210	0,288	0,529	0,512	0,420	0,463	
	p	02	02	04	04	07	08	02	02	0,300	0,193	0,271	0,988	0,632	0,666	0,011	0,666	<0	<0	<0	00	00	00	00	00	
dezvolt	r	07	05	01	09	01	08	03	01	0,017	0,051	0,076	0,048	0,068	0,040	0,061	0,068	0,433	0,319	0,434	0,586	0,335	0,512	0,554	0,588	
	p	07	02	08	07	01	03	01	01	0,829	0,527	0,346	0,568	0,394	0,956	0,111	0,956	<0	<0	<0	00	00	00	00	00	
familie	r	03	07	09	04	00	02	09	09	0,068	0,035	0,036	0,018	0,022	0,100	0,100	0,100	0,177	0,216	0,114	0,293	0,404	0,354	0,548	0,588	
	p	01	05	08	02	00	03	06	06	0,397	0,665	0,652	0,824	0,401	0,210	0,033	0,210	<0	<0	<0	00	00	00	00	00	
cunoști	r	03	00	05	07	09	06	06	09	0,011	0,040	0,064	0,032	0,088	0,094	0,039	0,094	0,244	0,424	0,353	0,506	0,633	0,538	0,558	0,588	

		0,1997	0,4383	0,0013	0,0043	0,0089	0,887	0,834	0,620	0,425	0,099	0,063	0,923	0,241	0,003	<0,001	0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	0,001
--	--	--------	--------	--------	--------	--------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	-------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

Tabelul A 3.2. Matricea coeficienților de corelație Pearson pentru deținuți

		vârștă	sinc erit	extr over	neu roti sm	min ciu nă	exa ctit	exa ctit	co ntr ol exa g era t	co rre c ti e	ex a c ti v it a t e	m in ci u n ă	n e u r of is m	s i n c e r it	v â r ș t ă	i n d e p e n d e n t	pu t e r e s	cre a t i e	a j u t o r	d e z v o l t	f a m i l i e	c u n o ș t i n
vârștă	r	0,0089	0,0087	0,0082	0,0085	0,0089	0,0087	0,0089	0,0023	0,0011	0,0005	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
	p	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,781	0,225	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226
sinc erit	r	0,0087	0,0082	0,0085	0,0089	0,0087	0,0089	0,0087	0,0023	0,0011	0,0005	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
	p	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,781	0,225	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226
extr over	r	0,0082	0,0085	0,0089	0,0087	0,0089	0,0087	0,0089	0,0023	0,0011	0,0005	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
	p	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,781	0,225	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226
neu roti sm	r	0,0085	0,0089	0,0087	0,0089	0,0087	0,0089	0,0087	0,0023	0,0011	0,0005	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
	p	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,781	0,225	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226
min ciu nă	r	0,0089	0,0087	0,0082	0,0085	0,0089	0,0087	0,0089	0,0023	0,0011	0,0005	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
	p	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,781	0,225	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226
exa ctit	r	0,0087	0,0082	0,0085	0,0089	0,0087	0,0089	0,0087	0,0023	0,0011	0,0005	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
	p	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,781	0,225	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226	0,226

		5	3	1				6								0	2	8	2	2	9	9	1	4	6	0
		2	8	5				7								<	2	2	2	5	9	9	6	7	1	8
		0	0	0	0	0		<							0	0	0	0	0	0	0	0	<	0	0	<
		,5	,6	,8	0,	0,		0							,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0
		2	4	5	6	0		0							0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		9	1	9	1	4		1			0,1	0,00	0,62	0,00	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
		0	0	0	0	0		0							-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		,1	,0	,0	0,	0,		,							,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0	,0
		1	2	2	1	6		6			0,4	0,11	0,35	0,00	0,7	0,3	0,4	0,7	0,2	0,3	0,3	0,8	0,9	0,8	0,2	0,4
		1	2	2	1	6		6							0,											
		,1	,7	,7	0,	0,		,							0,											
		5	3	7	9	4		0			<	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2	5	7	5	4		1			<	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0		0			0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,
		,0	,0	,0	0,	0,		,			0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,
		2	2	1	1	9		1			0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,
		3	0	9	0	5		1			5	0	2	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0		0																		
		,7	,8	,8	0,	0,		,							0,											
		8	1	2	0	1		7							0,											
		1	0	2	1	7		1							0,											
		-	-	-	0,	0,		-							0,											
		,0	,0	,0	0,	0,		,							0,											
		9	3	9	4	1		7			0,1	0,36	0,19	0,2	0,9	0,3	0,1	0,4	0,5	0,2	0,3	0,5	0,5	0,1	0,2	0,1
		3	6	7	5	0		7			95	5	9	9	9	87	30	4	5	5	8	1	5	1	5	1
		0	0	0	0	0		0																		
		,2	,6	,2	0,	0,		,							0,											
		6	6	4	8	0		0			0,0	<	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,
		0	1	0	3	1		2			17	001	5	1	1	1	13	3	0	1	0	1	0	1	4	6
		-	-	-	0,	0,		-																		
		,0	,0	,0	0,	0,		,							0,											
		0	4	2	4	8		4			0,4	0,36	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2	0,7	0,1	0,4	0,7	0,5	0,1	0,3	0,2	
		4	4	6	4	7		3			20	6	6	5	5	35	75	7	1	1	1	8	6	2	4	1
		0	0	0	0	0		0																		
		,2	,0	,7	0,	0,		,							0,											
		2	8	5	7	9		0							0,											
		4	1	0	9	0		3			1	1	1	1	1	1	3	4	9	7	9	2	4	3	4	9
		0	0	0	0	0		0																		
		,0	,0	,0	0,	0,		,							0,											
		2	4	4	5	8		4			0,3	0,36	0,9	0,2	0,4	0,1	0,5	0,7	0,2	0,1	0,3	0,8	0,3	0,8	0,4	
		4	0	8	7	1		0			02	6	2	4	39	54	8	8	2	1	4	9	3	8	4	9
		0	0	0	0	0		0																		
		,7	,6	,5	0,	0,		,							0,											
		7	3	5	5	2		0							0,											
		4	1	7	6	9		5			1	1	1	1	1	61	2	3	2	0	4	0	4	7	8	2
		-	-	-	0	0		-																		
		,0	,0	,0	0,	0,		,							0,											
		1	0	0	0	0		0							0,											
		0	5	3	1	0		0			0,0	0,46	0,19	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,
		2	6	8	6	2		8			34	4	9	2	5	51	7	2	7	5	0	9	3	2	7	9

	p	0,216	0,499	0,647	0,664	0,881	<0,001	<0,001	0,683	<0,001	0,019	<0,001	<0,001	0,002	0,745	0,214	0,838	0,365	0,714	0,011	0,010	0,084	0,089	0,021	
anxiete	r	-0,57	0,006	-0,005	0,005	0,022	0,011	0,240	0,599	0,315	0,524	0,345	0,503	0,015	-0,042	0,044	0,006	0,006	0,008	0,008	0,006	0,003	0,006	0,003	0,000
	p	0,493	0,000	0,008	0,002	0,001	<0,001	0,003	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	0,857	0,614	0,597	0,706	0,511	0,416	0,416	0,416	0,416	0,416	0,416	0,416
individualitate	r	-0,000	0,005	0,007	0,001	0,008	0,007	0,325	0,387	0,335	0,439	0,451	0,503	0,236	-0,005	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	p	0,215	0,000	0,000	0,000	0,000	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	0,004	0,507	0,311	0,901	0,311	0,216	0,216	0,216	0,216	0,216	0,216	0,216
caracter optimist	r	-0,048	0,005	0,003	0,002	-0,007	0,008	0,182	0,130	-0,275	-0,154	0,205	0,236	0,208	0,048	0,026	0,046	0,001	0,006	0,003	0,003	0,003	0,003	0,003	0,003
	p	0,594	0,003	0,007	0,009	0,001	0,000	0,026	0,013	<0,001	0,062	0,057	0,004	0,008	0,505	0,228	0,514	0,005	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002
independent	r	-0,099	0,001	0,001	0,000	-0,001	0,007	0,059	0,004	-0,107	-0,058	-0,022	-0,022	0,055	0,048	0,069	0,066	0,066	0,067	0,064	0,064	0,064	0,064	0,064	0,064
	p	0,227	0,005	0,008	0,006	0,009	0,009	0,473	0,193	0,482	0,745	0,641	0,504	0,558	0,001	0,011	0,011	0,011	0,011	0,011	0,011	0,011	0,011	0,011	0,011
recsoc	r	-0,084	0,048	-0,006	-0,004	-0,005	0,009	0,151	0,055	-0,073	-0,078	0,042	0,044	-0,007	0,126	0,069	0,036	0,037	0,036	0,035	0,035	0,035	0,035	0,035	0,035
	p	0,306	0,001	0,003	0,008	0,001	0,004	0,066	0,374	0,343	0,214	0,207	0,937	0,125	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
banii	r	-0,063	0,005	0,002	0,001	-0,002	0,004	0,084	0,005	0,011	0,022	0,007	0,006	0,041	0,070	0,030	0,031	0,031	0,031	0,031	0,031	0,031	0,031	0,031	0,031
	p	0,441	0,000	0,001	0,006	0,007	0,005	0,310	0,009	0,899	0,792	0,008	0,007	0,911	0,621	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

		4	8	3	0	3	8	9		5			3	5			0	0		0	0	1	5	0	0	4
		7	0	1	9	0	7	4		1			8	6			1	0		0	0	8	9	0	0	6
put	r	-	0	-	-	0	0	-		0,	-		0,	-			0,	0		0	0	0	0	0	0	0
ere		,1	,1	,0	,0	,0	,0	,0		,2	,04		,0	,0			,5	,5		,1	,3	,6	,5	,6	,0	,6
		8	9	7	3	0	2	0		73	1		5	8			6	7		3	0	8	6	3	3	
	p	0	0	0		<	0	0		0,	0,62		0,	0,			<	<		0	0	<	<	0	<	
		,1	,1	,4	0,	0,	0	0		,2	,18		,3	,4			0	0		,1	,0	0	0	,5	0	
		5	1	9	3	9	0	9		0,0	0,4		6	1		0,2	0,4		0	0	0	0	0	0	0	
		2	8	3	5	7	1	8		35	0		0	5		16	24		1	1	9		1	1	1	
suc	r	-	0	0	-	0	0	0		0,	0,07		-	-			0,	0		0	0	0	0	0	0	
ces		,0	,0	,0	,2	,0	,0	,0		,1	,03		,0	,0			,4	,3		,5	,3	,1	,4	,4	,0	
		6	5	4	3	4	2	5		80	1		3	3		29	34		7	6	4	3	6	7	0	
	p	0	0	0		0	0	0		0,	0,34		0,	0,			<	<		0	0	0	0	<	<	
		,8	,8	,6	0,	0,	,7	,7		,2	,34		,7	,6			0,	0		,0	,0	,0	,0	,0	,3	
		4	5	3	0	1	6	2		29	1		4	4		26	82		0	0	0	0	0	0	2	
cre	r	-	0	-	-	0	0	-		0,	-		0,	0,			0,	0		0	0	0	0	0	0	
atie		,0	,0	,0	,1	,0	,3	,1		,3	,05		,0	,0			,4	,7		,1	,6	,1	,6	,0	,6	
		7	8	6	1	1	9	3		0,1	0,05		9	6		44	81		6	5	9	4	6	3	1	
	p	0	0	0		<	0	0		0,	0,49		0,	0,			<	<		0	0	0	0	<	<	
		,3	,3	,4	1	0,	0	1		0,2	0,49		0,	0,			0	0		,0	,0	,0	,0	,0	,0	
		6	0	4	6	3	0	1		05	4		0	5		91	27		0	0	1	0	4	0	0	
ajut	r	-	0	-	-	0	0	-		0,	-		0,	0,			0,	0		0	0	0	0	0	0	
or		,1	,1	,1	0,	0,	,3	,0		,5	,00		,0	,0			,4	,6		,1	,5	,1	,6	,6	,4	
		5	4	1	6	4	1	8		0,0	0,00		2	6		59	59		4	0	1	9	4	3	1	
	p	0	0	0		<	0	0		0,	0,98		0,	0,			<	<		0	0	0	0	<	<	
		,0	,0	,1	4	5	0	3		0,2	0,98		0,	0,			0	0		,0	,0	,0	,0	,0	,0	
		9	5	9	0	3	1	1		84	6		4	6		75	53		0	0	5	0	7	0	0	
dez	r	-	0	-	-	0	0	-		0,	-		0,	0,			0,	0		0	0	0	0	0	0	
volt		,1	,1	,0	0,	0,	,2	,0		,1	,01		,0	,0			,5	,6		,3	,6	,4	,6	,6	,4	
		8	2	3	1	6	4	9		0,0	0,01		5	3		27	8		4	9	7	0	0	9	1	
	p	0	0	0		0	0	0		0,	0,86		0,	0,			<	<		0	0	0	0	<	<	
		,0	,1	,7	0,	0,	,0	,2		,3	,86		,0	,6			0	0		,0	,0	,0	,0	,0	,0	
		2	2	1	5	4	0	6		0,3	0,86		5	7		11	23		0	0	0	0	0	0	0	
fam	r	-	0	-	-	0	0	-		0,	-		0,	0,			0,	0		0	0	0	0	0	0	
ilie		,0	,1	,1	1	0	0	0		,0	,13		,0	,0			,2	,2		,5	,0	,4	,0	,2	,1	
		8	1	3	9	2	6	8		0,0	0,13		3	0		23	05		0	0	4	5	0	3	4	
	p	0	0	0		0	0	0		0,	0,11		0,	0,			0,	0		<	0	0	0	0	0	
		,2	,1	,1	0,	0,	,4	,2		,7	,11		,0	,9			,0	,0		,5	,0	,6	,5	,0	,8	
		8	8	0	1	2	6	9		0,4	0,11		0	6		76	56		1	1	0	2	0	8	4	

cunoștin	r	0,28	0,17	0,04	-0,04	-0,03	0,02	-0,18	0,09	-0,09	0,08	0,00	0,00	0,11	0,09	-0,03	0,06	0,08	0,06	0,04	0,04	-0,04
	p	0,73	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabelul A 3.3. Matricea coeficienților de corelație Pearson pentru deținuți (Bootstrap)

			riscrecidiv		
riscrecidiv	Pearson Correlation		1		
	Sig. (2-tailed)				
	N		149		
	Bootstrap ^c	Bias		0	
		Std. Error		0	
		95% Confidence Interval	Lower	1	
			Upper	1	
independenta	Pearson Correlation		,080		
	Sig. (2-tailed)		,330		
	N		149		
	Bootstrap ^c	Bias		-,005	
		Std. Error		,072	
		95% Confidence Interval	Lower	-,070	
			Upper	,219	
recsoc	Pearson Correlation		-,066		
	Sig. (2-tailed)		,426		
	N		149		
	Bootstrap ^c	Bias		-,003	
		Std. Error		,077	
		95% Confidence Interval	Lower	-,211	
			Upper	,083	
bani	Pearson Correlation		,355		
	Sig. (2-tailed)		,050		
	N		149		
	Bootstrap ^c	Bias		-,003	
		Std. Error		,067	
		95% Confidence Interval	Lower	,011	
			Upper	,282	
putere	Pearson Correlation		-,096		
	Sig. (2-tailed)		,245		
	N		149		
	Bootstrap ^c	Bias		-,002	
		Std. Error		,081	
		Lower	-,258		

		95% Confidence Interval	Upper	,064	
succes	Pearson Correlation			,108	
	Sig. (2-tailed)			,190	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			-,001
		Std. Error			,070
		95% Confidence Interval	Lower		-,031
Upper			,241		
creatie	Pearson Correlation			-,212**	
	Sig. (2-tailed)			,009	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			-,002
		Std. Error			,079
		95% Confidence Interval	Lower		-,365
Upper			-,055		
ajutor	Pearson Correlation			-,117	
	Sig. (2-tailed)			,157	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			-,004
		Std. Error			,083
		95% Confidence Interval	Lower		-,282
Upper			,054		
dezvolt	Pearson Correlation			-,093	
	Sig. (2-tailed)			,259	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			-,004
		Std. Error			,077
		95% Confidence Interval	Lower		-,247
Upper			,055		
familie	Pearson Correlation			,109	
	Sig. (2-tailed)			,184	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			-,002
		Std. Error			,067
		95% Confidence Interval	Lower		-,033
Upper			,229		
cunostin	Pearson Correlation			-,221**	
	Sig. (2-tailed)			,007	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			-,001
		Std. Error			,074
		95% Confidence Interval	Lower		-,362
Upper			-,068		
validitate	Pearson Correlation			-,209*	

	Sig. (2-tailed)		,010	
	N		149	
	Bootstrap ^c	Bias	-,002	
		Std. Error		,078
		95% Confidence Interval	Lower	-,360
			Upper	-,055
corectie	Pearson Correlation		-,142	
	Sig. (2-tailed)		,084	
	N		149	
	Bootstrap ^c	Bias	,001	
		Std. Error		,080
		95% Confidence Interval	Lower	-,290
Upper			,023	
control exagerat	Pearson Correlation		-,030	
	Sig. (2-tailed)		,718	
	N		149	
	Bootstrap ^c	Bias	-,001	
		Std. Error		,072
		95% Confidence Interval	Lower	-,175
Upper			,114	
pesimism	Pearson Correlation		-,287*	
	Sig. (2-tailed)		,022	
	N		149	
	Bootstrap ^c	Bias	,001	
		Std. Error		,067
		95% Confidence Interval	Lower	-,317
Upper			-,053	
labilitate emotionala	Pearson Correlation		-,035	
	Sig. (2-tailed)		,668	
	N		149	
	Bootstrap ^c	Bias	-,002	
		Std. Error		,081
		95% Confidence Interval	Lower	-,202
Upper			,117	
impulsivitate	Pearson Correlation		-,106	
	Sig. (2-tailed)		,199	
	N		149	
	Bootstrap ^c	Bias	,000	
		Std. Error		,083
		95% Confidence Interval	Lower	-,264
Upper			,058	
rigiditate	Pearson Correlation		-,059	
	Sig. (2-tailed)		,472	
	N		149	
	Bootstrap ^c	Bias	,000	

		Std. Error		,082	
		95% Confidence Interval	Lower	-,222	
			Upper	,100	
anxietate	Pearson Correlation			-,292*	
	Sig. (2-tailed)			,019	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			,003
		Std. Error			,063
		95% Confidence Interval	Lower	-, 306	
Upper			-, 068		
individualitate	Pearson Correlation			,035	
	Sig. (2-tailed)			,675	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			,000
		Std. Error			,083
		95% Confidence Interval	Lower	-,130	
Upper			,195		
caracter optimist	Pearson Correlation			,041	
	Sig. (2-tailed)			,619	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			-,003
		Std. Error			,086
		95% Confidence Interval	Lower	-,136	
Upper			,207		
extraversiune	Pearson Correlation			,050	
	Sig. (2-tailed)			,548	
	N			149	
	Bootstrap ^c	Bias			-,003
		Std. Error			,071
		95% Confidence Interval	Lower	-,093	
Upper			,186		

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

c. Unless otherwise noted, bootstrap results are based on 1000 bootstrap samples

Tabelul A 3.4. Corelația canonică

Canonical Correlations Settings

	Values
Set 1 Variables	independenta recsoc bani putere succes creatie ajutor dezvolt familie cunostin
Set 2 Variables	independenta_n recsoc_n bani_n putere_n succes_n creatie_n ajutor_n dezvolt_n familie_n cunostin_n
Centered Dataset	None
Scoring Syntax	None
Correlations Used for Scoring	10

Canonical Correlations

	Correlation	Eigenvalue	Wilks Statistic	F	Num D.F	Denom D.F.	Sig.
--	-------------	------------	-----------------	---	---------	------------	------

1	,468	,280	,467	,1,051	100,000	935,461	,353
2	,432	,230	,597	,870	81,000	849,098	,783
3	,318	,112	,735	,654	64,000	762,082	,983
4	,279	,085	,817	,559	49,000	674,564	,994
5	,244	,063	,886	,454	36,000	586,805	,998
6	,175	,032	,942	,322	25,000	499,290	,999
7	,129	,017	,972	,240	16,000	413,069	,999
8	,099	,010	,989	,175	9,000	331,139	,996
9	,040	,002	,998	,059	4,000	274,000	,993
10	,011	,000	1,000	,016	1,000	138,000	,900

H0 for Wilks test is that the correlations in the current and following rows are zero

Set 1 Standardized Canonical Correlation Coefficients

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
independenta	-,273	-,178	,405	,573	-,812	-,300	,730	-,963	-,181	-,315
recsoc	,684	-,290	-1,361	,298	-,560	-,080	-,001	,459	-,342	-,161
bani	,729	,060	,479	,423	,710	,384	-,105	,574	-,619	,296
putere	-,130	,273	-,040	-,916	-,412	,957	-,511	,529	-,480	,954
succes	,041	,151	-,355	-,560	,602	-,481	-,225	-,846	-,039	-,098
creatie	,553	,096	,932	-,598	,090	,308	-,836	-,601	,879	-,599
ajutor	-,449	,111	,297	,439	,198	-1,011	-,699	,195	-,264	,177
dezvolt	-,369	1,076	-,127	-,132	,179	,158	,961	,553	,430	-,220
familie	-,686	-,014	-,196	,522	-,232	,411	-,481	-,298	,463	,237
cunostin	,230	-,602	-,023	,911	,269	-,560	,709	-,387	,300	,653

Set 2 Standardized Canonical Correlation Coefficients

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
independenta_n	,202	-,186	-,029	-,509	,395	,275	-,296	,479	,726	-,146
recsoc_n	,110	,550	-,240	,316	,730	-,058	-,254	,311	-,664	-,190
bani_n	-,067	,596	-,071	-,432	-,412	-,604	,024	-,035	,022	,710
putere_n	,069	,343	,345	,822	-,167	,068	,223	,201	,566	-,313
succes_n	-1,093	-,070	-,102	-,320	,094	,526	-,047	-,654	,117	-,504
creatie_n	,709	,464	,415	-,922	-,747	,303	-,042	-,193	-,282	,015
ajutor_n	-,130	-,162	-,583	,240	-,160	-,393	-,896	-,592	,171	-,058
dezvolt_n	-,195	-,278	-,009	,291	-,507	-,461	,648	,710	-,263	-,556
familie_n	,317	,248	-,460	,088	-,452	,785	,249	,040	,288	,355
cunostin_n	,539	-,402	-,056	,285	,803	-,607	,778	-,232	,151	,162

Set 1 Unstandardized Canonical Correlation Coefficients

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
independent a	-,111	-,073	,166	,234	-,332	-,122	,298	-,394	-,074	-,129
recsoc	,255	-,108	-,507	,111	-,209	-,030	,000	,171	-,127	-,060
bani	,322	,027	,211	,187	,313	,169	-,047	,253	-,273	,131
putere	-,034	,071	-,010	-,239	-,107	,250	-,133	,138	-,125	,249
succes	,017	,064	-,150	-,238	,255	-,204	-,095	-,359	-,017	-,042

creatie	,153	,027	,258	-,166	,025	,085	-,232	-,166	,243	-,166
ajutor	-,147	,037	,098	,144	,065	-,332	-,229	,064	-,087	,058
dezvolt	-,153	,447	-,053	-,055	,074	,066	,399	,230	,179	-,092
familie	-,397	-,008	-,114	,302	-,134	,238	-,279	-,173	,268	,137
cunostin	,062	-,163	-,006	,247	,073	-,151	,192	-,105	,081	,177

Set 2 Unstandardized Canonical Correlation Coefficients

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
dependent_a_n	,080	-,074	-,012	-,203	,157	,110	-,118	,191	,289	-,058
ecsoc_n	,040	,199	-,087	,115	,264	-,021	-,092	,112	-,240	-,069
bani_n	-,023	,203	-,024	-,147	-,141	-,206	,008	-,012	,007	,243
putere_n	,021	,105	,106	,252	-,051	,021	,068	,062	,174	-,096
succes_n	-,406	-,026	-,038	-,119	,035	,196	-,018	-,243	,043	-,188
creatie_n	,286	,187	,167	-,372	-,301	,122	-,017	-,078	-,114	,006
ajutor_n	-,041	-,052	-,186	,077	-,051	-,125	-,285	-,189	,054	-,018
dezvolt_n	-,090	-,128	-,004	,134	-,234	-,213	,299	,327	-,121	-,256
familie_n	,157	,123	-,228	,044	-,224	,388	,123	,020	,142	,176
cunostin_n	,298	-,222	-,031	,158	,444	-,336	,430	-,128	,084	,089

Set 1 Canonical Loadings

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
independent_a	,214	,532	,168	,253	-,469	-,010	,076	-,470	-,359	,055
ecsoc	,571	,482	-,364	,245	-,411	-,152	-,206	-,060	,060	,088
bani	,343	,469	,082	,488	,272	,339	-,117	-,206	-,415	,006
putere	,272	,445	,059	-,181	-,425	-,066	-,070	-,138	-,027	,694
succes	,142	,500	-,345	-,058	,314	-,038	-,093	-,640	-,255	,156
creatie	,583	,453	,183	,051	-,336	-,139	-,246	-,134	,428	,158
ajutor	,110	,525	,147	,177	-,294	-,603	-,356	,118	,001	,263
dezvolt	,230	,878	-,062	,155	-,135	-,115	,144	-,011	,245	,191
familie	-,250	,281	-,283	,557	,125	,474	-,337	-,313	,119	,040
cunostin	,386	,056	,025	,066	-,102	-,280	,169	-,088	,463	,710

Set 2 Canonical Loadings

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
dependent_a_n	,110	,104	-,284	-,470	,229	-,102	-,107	,401	,570	-,338
ecsoc_n	,120	,648	-,444	-,036	,355	-,036	,004	,111	-,244	-,410
bani_n	-,312	,601	-,213	-,280	-,023	-,464	,190	,087	,298	,264
putere_n	,071	,567	,339	,369	-,054	-,109	,037	-,143	,506	-,360
succes_n	-,344	,373	-,285	-,304	,131	,026	,365	-,373	,180	-,497
creatie_n	,505	,306	,014	-,349	-,175	-,076	,090	-,342	-,041	-,605
ajutor_n	,280	,023	-,570	,056	-,222	-,338	-,315	-,315	,184	-,444
dezvolt_n	-,004	-,014	-,519	-,166	-,309	-,301	,318	,295	-,037	-,572
familie_n	,167	,140	-,788	,071	-,169	,410	,334	,015	,091	,100
cunostin_n	,349	,102	-,332	-,145	,274	-,278	,521	-,427	,205	-,297

Set 1 Cross Loadings

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
dependent_a	,100	,230	,053	,071	-,114	-,002	,010	-,047	-,014	,001
ecsoc	,267	,208	-,116	,068	-,100	-,027	-,027	-,006	,002	,001

bani	,160	,203	,026	,136	,066	,059	-,015	-,020	-,017	,000
putere	,127	,192	,019	-,051	-,104	-,012	-,009	-,014	-,001	,007
succes	,066	,216	-,110	-,016	,077	-,007	-,012	-,063	-,010	,002
creatie	,273	,196	,058	,014	-,082	-,024	-,032	-,013	,017	,002
ajutor	,051	,227	,047	,049	-,072	-,106	-,046	,012	,000	,003
dezvolt	,108	,379	-,020	,043	-,033	-,020	,019	-,001	,010	,002
familie	-,117	,122	-,090	,156	,031	,083	-,043	-,031	,005	,000
cunostin	,181	,024	,008	,018	-,025	-,049	,022	-,009	,019	,008

Set 2 Cross Loadings

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
independenta_n	,051	,045	-,090	-,131	,056	-,018	-,014	,040	,023	-,004
recsoc_n	,056	,280	-,141	-,010	,087	-,006	,000	,011	-,010	-,004
bani_n	-,146	,260	-,068	-,078	-,006	-,081	,024	,009	,012	,003
putere_n	,033	,245	,108	,103	-,013	-,019	,005	-,014	,020	-,004
succes_n	-,161	,161	-,091	-,085	,032	,005	,047	-,037	,007	-,005
creatie_n	,236	,132	,005	-,097	-,043	-,013	,012	-,034	-,002	-,007
ajutor_n	,131	,010	-,181	,016	-,054	-,059	-,041	-,031	,007	-,005
dezvolt_n	-,002	-,006	-,165	-,046	-,075	-,053	,041	,029	-,001	-,006
familie_n	,078	,060	-,250	,020	-,041	,072	,043	,001	,004	,001
cunostin_n	,163	,044	-,106	-,041	,067	-,049	,067	-,042	,008	-,003

Proportion of Variance Explained

Canonical Variable	Set 1 by Self	Set 1 by Set 2	Set 2 by Self	Set 2 by Set 1
1	,120	,026	,073	,016
2	,252	,047	,138	,026
3	,043	,004	,184	,019
4	,077	,006	,071	,006
5	,099	,006	,048	,003
6	,084	,003	,070	,002
7	,043	,001	,077	,001
8	,083	,001	,083	,001
9	,084	,000	,085	,000
10	,115	,000	,172	,000

Semnificațiile diferențelor după testul U (Mann-Whitney) în experimentul de control (GC/test și GE/test)

Tabelul A 4.1. Statistică descriptivă – grupul experimental (test)

Variabile	N	Media	Abaterea standard	Valoarea minimă	Percentila 25	Mediana	Percentila 75	Valoarea maximă	Asimetria	Boltirea
vârstă 18-25 ani	24	21,50	2,34	18,00	19,75	21,50	23,25	25,00	0,00	-1,24
sinceritate	24	2,83	1,24	1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	0,34	-0,77
extroversiune	24	15,17	3,14	10,00	13,00	15,50	18,00	19,00	-0,33	-1,31
neurotism	24	14,29	2,39	10,00	13,00	14,00	16,00	18,00	-0,34	-0,62
minciună	24	1,92	1,18	1,00	1,00	2,00	2,00	5,00	1,57	2,24
exactitate	24	2,54	1,61	0,00	1,00	2,00	4,00	6,00	0,36	-0,56
corectie	24	8,82	2,44	5,00	5,75	8,00	9,25	12,00	0,18	-0,99
control exagerat	24	9,79	1,84	4,00	9,00	10,00	10,25	13,00	-1,22	3,39
pesimism	24	6,08	1,79	5,00	5,00	5,00	6,25	11,00	1,94	3,23
labilitate emoțională	24	10,50	2,60	7,00	8,00	11,50	12,25	15,00	0,14	-1,44
impulsivitate	24	11,08	1,32	10,00	10,00	10,00	12,25	13,00	0,58	-1,53
rigiditate	24	4,88	1,19	3,00	4,00	4,50	6,00	7,00	0,26	-1,12
anxietate	24	12,96	1,23	11,00	12,00	13,00	13,25	15,00	0,69	-0,72
individualitate	24	16,00	1,56	14,00	15,00	16,00	17,00	19,00	0,37	-0,73
caracter optimist	24	7,17	1,81	3,00	5,75	7,50	9,00	10,00	-0,51	-0,54
independență	24	11,25	1,59	9,00	9,75	11,00	13,00	13,00	-0,31	-1,41
recunoaștere socială	24	9,08	1,93	5,00	7,00	9,00	11,00	12,00	-0,40	-0,83
bani	24	13,88	1,23	10,00	13,00	14,00	15,00	15,00	-1,44	2,94
putere	24	5,29	1,94	3,00	4,00	4,00	7,00	9,00	0,25	-1,54
succes	24	12,83	1,74	10,00	12,50	13,00	14,00	16,00	-0,59	-0,51
creatie	24	6,79	1,82	3,00	5,75	6,00	9,00	9,00	0,01	-1,09
ajutor	24	8,29	1,94	6,00	7,00	7,00	10,00	12,00	0,25	-1,54
dezvoltare	24	10,58	1,74	8,00	10,00	10,00	12,00	14,00	-0,10	-0,82
familie	24	15,46	1,69	10,00	16,00	16,00	16,00	16,00	-3,14	8,77
cunoștin	24	6,17	1,79	4,00	5,00	5,00	8,00	9,00	0,13	-1,82
risc recidivă	24	42,29	4,33	35,00	39,75	41,00	44,25	51,00	0,60	-0,13

Tabelul A 4.2. Statistică descriptivă – grupul de control (test)

Variabile	N	Media	Abaterea standard	Valoarea minimă	Percentila 25	Mediana	Percentila 75	Valoarea maximă	Asimetria	Boltirea
vârstă 18-25 ani	24	21,50	2,34	18,00	19,75	21,50	23,25	25,00	0,00	-1,24
sinceritate	24	2,75	1,23	1,00	2,00	2,50	3,25	5,00	0,52	-0,54
extroversiune	24	15,29	2,82	10,00	13,00	15,00	18,00	19,00	-0,22	-1,19
neurotism	24	13,83	2,32	10,00	12,00	14,00	16,00	17,00	-0,31	-1,05
minciună	24	2,42	1,25	0,00	2,00	2,00	3,00	5,00	0,72	0,77
exactitate	24	2,38	1,69	0,00	1,00	2,00	3,25	6,00	0,65	-0,53
corectie	24	8,75	2,38	5,00	7,00	8,00	10,50	12,00	0,05	-1,05
control exagerat	24	10,54	1,67	7,00	10,00	10,00	12,00	13,00	-0,17	-0,42
pesimism	24	6,38	2,04	5,00	5,00	5,00	7,00	11,00	1,52	1,25
labilitate emoțională	24	11,08	2,59	7,00	8,00	12,00	13,00	15,00	-0,43	-1,18
impulsivitate	24	11,33	1,47	8,00	10,00	11,00	13,00	13,00	-0,28	-0,84
rigiditate	24	4,79	1,22	3,00	4,00	4,50	6,00	7,00	0,28	-0,98
anxietate	24	13,21	1,22	11,00	13,00	13,00	13,50	15,00	0,20	-0,44
individualitate	24	16,17	1,47	14,00	15,00	16,00	17,00	19,00	0,59	0,00
caracter optimist	24	6,54	1,72	4,00	5,00	7,00	8,00	10,00	0,23	-1,06
independență	24	11,17	1,34	9,00	11,00	11,00	11,25	14,00	0,14	0,03
recunoștință socială	24	8,79	1,38	6,00	8,50	9,00	9,00	11,00	-0,13	-0,23
bani	24	13,83	0,76	13,00	13,00	14,00	14,00	15,00	0,30	-1,15
putere	24	5,42	2,10	2,00	3,00	4,00	4,75	9,00	0,98	0,06
succes	24	12,42	1,38	10,00	12,00	13,00	13,00	15,00	-0,51	-0,25
creatie	24	7,21	1,44	5,00	5,00	6,00	6,00	9,00	1,21	0,10
ajutor	24	7,46	1,50	6,00	7,00	7,00	7,00	11,00	1,30	0,41
dezvoltare	24	10,29	1,60	8,00	10,00	10,00	10,50	15,00	0,93	2,10
familie	24	15,33	1,81	10,00	16,00	16,00	16,00	16,00	-2,47	4,56
cunoștințe	24	5,29	1,90	3,00	4,00	5,00	5,50	10,00	0,91	0,20
risc recidivă	24	42,21	4,69	37,00	38,00	42,00	45,50	54,00	0,87	0,12

Semnificațiile diferențelor după testul U (Mann-Whitney) în experimentul de control (GC/retest și GE/retest)

Tabelul A 5.1. Statistică descriptivă – grupul experimental (retest)

Variabile	N	Media	Abaterea standard	Valoarea minimă	Percentil ^a ₂₅	Mediana	Percentil ^a ₇₅	Valoarea maximă	Asimetri ^a	Boltirea
vârstă 18-25 ani	24	21,50	2,34	18,00	19,75	21,50	23,25	25,00	0,00	-1,24
sinceritate	24	2,21	0,88	1,00	1,75	2,00	3,00	4,00	-0,03	-0,97
extroversiune	24	14,00	2,98	10,00	11,00	14,50	16,25	18,00	-0,14	-1,59
neurotism	24	13,42	2,17	10,00	12,00	13,00	15,25	17,00	0,08	-0,92
minciună	24	2,00	1,25	0,00	1,00	2,00	3,00	5,00	0,44	-0,12
exactitate	24	2,79	1,79	0,00	1,00	2,00	4,25	6,00	0,44	-1,05
corectie	24	8,88	2,79	4,00	5,00	7,50	10,25	12,00	0,38	-1,34
control exagerat	24	9,83	1,63	7,00	9,00	10,00	11,00	12,00	-0,36	-0,91
pesimism	24	6,00	1,47	4,00	5,00	5,00	7,00	9,00	1,07	0,03
labilitate emoțională	24	10,46	2,19	7,00	8,00	11,00	12,00	15,00	0,22	-0,81
impulsivitate	24	10,83	1,69	7,00	10,00	10,50	12,00	13,00	-0,61	0,44
rigiditate	24	5,12	1,51	3,00	4,00	5,00	6,00	9,00	0,76	0,67
anxietate	24	12,79	1,18	11,00	12,00	13,00	13,00	16,00	0,96	1,25
individualitate	24	15,75	1,62	11,00	15,00	16,00	17,00	18,00	-0,83	1,86
caracter optimist	24	7,08	2,00	4,00	5,00	7,50	9,00	10,00	-0,05	-1,41
independență	24	12,42	1,86	9,00	11,00	12,50	13,25	16,00	0,21	-0,39
recunoaștere socială	24	13,21	2,25	9,00	11,75	14,00	15,00	16,00	-0,41	-1,01
bani	24	9,58	2,80	4,00	8,00	9,00	12,00	14,00	-0,32	-0,49
putere	24	8,54	1,93	5,00	7,00	8,00	9,25	13,00	0,64	0,12
succes	24	12,42	2,39	7,00	11,00	12,00	14,00	16,00	-0,27	-0,35
creatie	24	12,46	2,28	7,00	11,00	12,00	14,25	16,00	-0,34	-0,08
ajutor	24	12,17	3,06	5,00	10,50	12,50	15,00	16,00	-0,92	0,00
dezvoltare	24	13,46	2,34	9,00	11,75	14,50	15,00	16,00	-0,61	-0,98
familie	24	14,12	1,54	12,00	13,00	14,00	16,00	16,00	-0,07	-1,47
cunoștințe	24	13,33	1,95	10,00	12,00	13,50	15,00	16,00	-0,32	-1,03
risc recidivă	24	36,29	2,84	33,00	34,75	36,00	36,25	47,00	2,58	8,72

Tabelul A 5.2. Statistică descriptivă – grupul de control (retest)

Variabile	N	Media	Abaterea standard	Valoarea minimă	Percentila ₂₅	Mediana	Percentila ₇₅	Valoarea maximă	Asimetria	Boltirea
vârstă 18-25 ani	24	21,50	2,34	18,00	19,75	21,50	23,25	25,00	0,00	-1,24
sinceritate	24	2,75	1,22	1,00	2,00	2,00	4,00	5,00	0,37	-1,00
extroversiune	24	15,00	2,65	11,00	12,75	15,00	18,00	18,00	-0,20	-1,54
neurotism	24	13,75	2,33	10,00	12,00	14,00	16,00	17,00	-0,23	-1,16

minciună	24	2,04	1,55	0,00	1,00	2,00	3,00	5,00	0,70	-0,38
exactitate	24	3,62	2,26	0,00	1,75	4,00	6,00	7,00	-0,13	-1,31
corectie	24	7,67	2,20	4,00	6,00	7,50	9,00	12,00	0,46	-0,40
control exagerat	24	10,17	2,24	6,00	8,75	10,00	12,00	14,00	-0,25	-0,68
pesimism	24	6,79	2,86	2,00	5,00	6,00	8,75	11,00	0,41	-1,05
labilitate emoțională	24	11,38	2,52	7,00	9,00	12,00	13,00	15,00	-0,30	-1,04
impulsivitate	24	10,38	2,26	5,00	9,50	11,00	12,00	14,00	-0,58	-0,05
rigiditate	24	5,25	1,62	1,00	4,75	6,00	6,00	8,00	-0,98	1,13
anxietate	24	13,08	1,95	9,00	12,00	13,00	15,00	17,00	-0,05	-0,31
individualitate	24	15,96	2,01	13,00	14,75	16,00	17,00	19,00	0,24	-0,98
caracter optimist	24	6,38	1,76	2,00	5,00	7,00	7,00	9,00	-0,58	0,24
independență	24	9,50	3,08	6,00	7,00	8,50	12,25	16,00	0,45	-1,06
recunoaștere socială	24	9,38	2,65	6,00	6,75	10,00	11,00	14,00	-0,02	-1,39
bani	24	11,12	2,72	6,00	9,00	12,00	13,00	15,00	-0,34	-1,13
putere	24	7,54	3,56	3,00	4,00	6,00	10,25	14,00	0,53	-1,17
succes	24	10,29	3,43	5,00	7,75	9,50	14,00	16,00	0,18	-1,47
creatie	24	9,58	2,48	6,00	7,00	9,50	11,25	15,00	0,32	-0,74
ajutor	24	9,71	2,18	7,00	9,00	11,00	12,00	15,00	0,33	-0,64
dezvoltare	24	11,00	2,55	7,00	9,00	10,50	12,25	16,00	0,31	-0,72
familie	24	13,46	1,69	9,00	12,75	14,00	15,00	16,00	-0,74	0,64
cunoștințe	24	7,12	2,61	3,00	5,00	6,50	9,25	11,00	0,09	-1,34
risc recidivă	24	42,46	4,99	36,00	38,00	42,00	45,50	55,00	0,78	0,04

Tabelul A 5.3. Semnificația diferențelor grup experimental – grup de control – testul Mann-Whitney (test)

	Media GE	Media GC	W	p
sinceritate	2,83	2,75	300,00	0,798
extroversiune	15,17	15,29	283,00	0,916
neurotism	14,29	13,83	316,50	0,550
minciună	1,92	2,42	202,50	0,064
exactitate	2,54	2,38	310,00	0,644
corectie	8,82	8,75	250,50	0,432
control exagerat	9,79	10,54	223,00	0,165
pesimism	6,08	6,38	269,00	0,665
labilitate emoțională	10,50	11,08	251,00	0,435
impulsivitate	11,08	11,33	250,50	0,412
rigiditate	4,88	4,79	299,00	0,812
anxietate	12,96	13,21	239,50	0,291
individualitate	16,00	16,17	271,00	0,719
caracter optimist	7,17	6,54	353,00	0,171

independență	11,25	11,17	305,50	0,704
recunoaștere socială	9,08	8,79	322,00	0,455
bani	13,88	13,83	318,50	0,508
putere	5,29	5,42	359,00	0,127
succes	12,83	12,42	354,00	0,158
creatie	6,79	7,21	349,00	0,187
ajutor	8,29	7,46	345,00	0,209
dezvoltare	10,58	10,29	326,00	0,403
familie	15,46	15,33	287,50	0,986
cunoștințe	6,17	5,29	364,50	0,100
risc recidivă	42,29	42,21	298,50	0,828

Tabelul A 5.4. Semnificația diferențelor grup experimental – grup de control – testul Mann-Whitney (retest)

	Media GE	Media GC	W	p
sinceritate	2,21	2,75	222,50	0,160
extroversiune	14,00	15,00	223,00	0,176
neurotism	13,42	13,75	261,50	0,581
minciună	2,00	2,04	295,50	0,873
exactitate	2,79	3,62	226,50	0,199
corectie	8,88	7,67	289,50	0,975
control exagerat	9,83	10,17	257,50	0,525
pesimism	6,00	6,79	257,00	0,508
labilitate emoțională	10,46	11,38	218,50	0,148
impulsivitate	10,83	10,38	308,00	0,673
rigiditate	5,12	5,25	247,50	0,392
anxietate	12,79	13,08	256,00	0,499
individualitate	15,75	15,96	282,50	0,908
caracter optimist	7,08	6,38	346,00	0,225
independență	12,42	9,50	442,50	0,001
recunoaștere socială	13,21	9,38	489,50	< 0,001
bani	9,58	11,12	200,50	0,069
putere	8,54	7,54	358,00	0,146
succes	12,42	10,29	391,00	0,033
creatie	12,46	9,58	459,50	< 0,001
ajutor	12,17	9,71	395,00	0,026
dezvoltare	13,46	11,00	437,50	0,002
familie	14,12	13,46	346,00	0,224
cunoștințe	13,33	7,12	561,00	< 0,001
risc recidivă	36,29	42,46	49,50	< 0,001

Semnificațiile diferențelor după testul Wilcoxon în experimentul de control (GE/test și GE/retest, grupul experimental)

Tabelul A 6.1. Semnificația diferențelor test-retest – grupul experimental – testul Wilcoxon

	Media test	Media retest	V	p
sincerit	2,83	2,21	66,00	0,002
extrover	15,17	14,00	136,00	< 0,001
neurotism	14,29	13,42	105,00	< 0,001
minciună	1,92	2,00	45,50	0,650
exactit	2,54	2,79	49,00	0,294
corectie	8,82	8,88	52,00	0,301
control exagerat	9,79	9,83	86,00	0,982
pesimism	6,08	6,00	29,00	0,877
labilitate emoțională	10,50	10,46	61,50	0,932
impulsivitate	11,08	10,83	34,00	0,497
rigiditate	4,88	5,12	35,50	0,473
anxietate	12,96	12,79	61,00	0,589
individualitate	16,00	15,75	89,00	0,878
caracter optimist	7,17	7,08	63,50	0,841
independ	11,25	12,42	39,00	0,013
recsoc	9,08	13,21	3,00	< 0,001
bani	13,88	9,58	253,00	< 0,001
putere	5,29	8,54	3,50	< 0,001
succes	12,83	12,42	119,50	0,586
creatie	6,79	12,46	0,00	< 0,001
ajutor	8,29	12,17	27,50	< 0,001
dezvolt	10,58	13,46	26,00	< 0,001
familie	15,46	14,12	146,50	0,007
cunoștin	6,17	13,33	0,00	< 0,001
riscRecid	42,29	36,29	253,00	< 0,001

Semnificațiile diferențelor după testul Wilcoxon în experimentul de control (GC/test și GC/retest, grupul de control)

Tabelul A 7.1. Semnificația diferențelor test-retest – grupul de control – testul Wilcoxon

	Media test	Media retest	V	p
sincerit	2,75	2,75	14,00	1,000
extrover	15,29	15,00	62,50	0,221
neurotism	13,83	13,75	25,50	0,713
minciună	2,42	2,04	87,00	0,320
exactit	2,38	3,62	29,00	0,024
corectie	8,75	7,67	75,50	0,004
control exagerat	10,54	10,17	99,00	0,553
pesimism	6,38	6,79	48,00	0,491
labilitate emoțională	11,08	11,38	76,00	0,678
impulsivitate	11,33	10,38	123,00	0,099
rigiditate	4,79	5,25	47,00	0,264
anxietate	13,21	13,08	45,00	0,634
individualitate	16,17	15,96	131,00	0,587
caracter optimist	6,54	6,38	118,00	0,616
independ	11,17	9,50	173,00	0,044
recsoc	8,79	9,38	99,50	0,378
bani	13,83	11,12	232,00	0,099
putere	5,42	7,54	32,50	0,068
succes	12,42	10,29	218,00	0,015
creatie	7,21	9,58	19,50	0,364
ajutor	7,46	9,71	15,50	0,059
dezvolt	10,29	11,00	77,50	0,303
familie	15,33	13,46	214,50	0,004
cunoștin	5,29	7,12	35,50	0,071
riscRecid	42,21	42,46	2,00	0,131

Programa de intervenție psihosocială
PROGRAMUL DE RESOCIALIZARE A TINERILOR DEȚINUȚI
(18-25 ANI)

SCOP: resocializarea tinerilor deținuți prin formarea valorilor și comportamentelor prosoziale și diminuarea riscul de recidivă.

OBIECTIVE:

- aplicarea diverselor strategii de remediere a comportamentului prosocial și dezvoltarea motivației pentru schimbare la tinerii deținuți.
- optimizarea formării valorilor prosoziale, asimilarea cunoștințelor despre modul corect de viață și prevenirea recidivei.

GRUPUL ȚINTĂ: tineri cu vârsta cuprinsă între 18-25 de ani care au comis furt și pungășie.

TEHNOLOGII IMPLEMENTATE în cadrul programului:

Metode:

- verbale: conversația, explicația, descrierea, povestirea, expunerea, dezbateră.
- practice: exercițiul, jocul.

Tehnici: Brainstorming, Pălăriile gânditoare, Gândește-Perechi-Prezintă, Diagrama Ven, Explozia Stelară, Analiza SWOT, Turul Galeriei, Asocieri libere, Tehnica ABC-*Antecedents, Behavior, Consequences (Antecedente, Comportament, Consecințe)*, Tehnica „3-2-1”.

Mijloace:

- obiectuale: creioane, caiete, pixuri, carioci, foi A4, foi A3;
- imagistice: fișe de activitate individuală;
- audio-vizuale: laptop, videoproiector, CD, casetofon.

Forme de organizare a activității subiecților:

- macrogrup;
- grup;
- în pereche (diade);
- individual.

TIMPUL DERULĂRII ȘEDINȚELOR: 90 min.

ȘEDINȚA NR. 1.

Să ne cunoaștem!

Obiective: cunoașterea cu membrii grupului; stabilirea normelor de comunicare în grup; încurajarea participanților de a lucra împreună și de a obține încrederea reciprocă; crearea unui climat psihologic benefic comunicării eficiente în grup; formarea unei atitudini pozitive față de ceilalți membri ai grupului.

Desfășurare:

1. **Prezentarea** succintă de către moderator (*educator/șef de sector, asistent social, psiholog*) a programului de resocializare: scop, obiective, timp, moduri de acțiune, motivarea tinerilor pentru implicare activă în cadrul activităților propuse.

2. **Exercițiul „Autoprezentarea”**

Obiective: cunoașterea cu membrii grupului, formarea atitudinii pozitive față de sine și față de ceilalți membri ai grupului.

Desfășurare: Participanților le este explicat faptul că grupul va funcționa mai eficient atunci când acestea vor cunoaște informații unul despre celălalt, de aceea el va ruga participanții să se prezinte pe scurt. Ar fi bine dacă acestea nu vor relata date din biografia sa, cu toate că această informație este importantă, ci vor vorbi despre calitățile pe care cred că le au.

Toți participanții au dreptul să pună întrebări de tipul: care ar fi calitățile negative; ar putea să le numească participantul pe acestea; calitatea de care el se mândrește; ce simte când vorbește despre sine etc. .

3. Tehnica Brainstorming.

Obiective: determinarea regulilor de conviețuire în cadrul grupului.

Desfășurare: Se discută în grup despre necesitatea determinării unor reguli explicite precum și acorduri negociate între parteneri privind realizarea eficientă a activităților din cadrul grupului. Toate acestea facilitează existența unei atmosfere de siguranță pentru participanți. Pot fi negociate pauzele, timpul desfășurării unor acțiuni concrete etc.

Reguli de comunicare în grup:

1. Toți membrii grupului sunt egali.
2. Toți membrii grupului păstrează o atitudine decentă. (poziție pe scaun, gesturi)
3. Toți membrii grupului folosesc un limbaj adecvat.
4. Toți membrii grupului au dreptul la opinie.
5. Fiecare membru al grupului are posibilitatea de a-și exprima liber ideile.
6. Fiecare membru intervine în discuție pe rând, fără a întrerupe interlocutorul, atenționând moderatorul de grup că vrea să-și expună punctul de vedere.
7. Toți membrii grupului dau dovadă de ascultare activă, fără a ironiza sau înjosi.
8. Membrii grupului respectă părerea celorlalți.
9. Se critică numai ideile, nu persoanele.
10. Toți membrii grupului participă activ la activitățile propuse.
11. În grup se pun în discuție subiectele propuse, iar alt gen de probleme poate fi abordat în cadrul ședințelor individuale.

Regulile se vor scrie pe un panou și vor fi expuse la vedere. După determinarea regulilor și acordurilor participanții stabilesc sancțiunile corespunzătoare nerespectării acestora.

4. Exercițiul „Clipe magice”.

Obiective: Evaluarea orientărilor valorice și dezvoltarea unei relații de încredere în grup.

Desfășurare: Moderatorul îndeamnă tinerii să-și amintească o situație în care s-au simțit foarte bucuroși, fericiți și să încerce pentru câteva minute să re trăiască acele emoții. Apoi sunt rugați să vorbească despre aceste amintiri plăcute.

5. Exercițiul „Desenul comun”.

Obiectiv: Formarea coeziunii de grup, evaluarea orientărilor valorice ale condamnaților.

Materiale: Foaie de flip-chart, creioane colorate, markere.

Desfășurare: Participanții primesc sarcina de a realiza un desen comun al grupului, fără ca membrii să comunice verbal. Se acceptă doar comunicarea prin utilizarea mijloacelor nonverbale (gesturi, mimică). După ce desenul este finalizat, psihologul formulează următoarele întrebări: Ce este reprezentat în desen? Prin ce și-a adus contribuția fiecare la realizarea desenului? Ce simțeați când desenați? Putem după desen să evaluăm dispoziția și gândurile membrilor grupului? Ce dificultăți ați întâlnit în realizarea desenului comun? Ce a fost ușor să realizați? Cum puteți intitula desenul?

6. Exercițiul „Expuneți opinia!”.

Obiective: evaluarea activităților realizate în cadrul ședinței, dezvoltarea capacității de argumentare a ideilor.

Desfășurare: Ședința se va încheia cu discuții referitoare la felul în care s-au simțit participanții pe parcursul activităților, ce simt la finalul ședinței, pe care din activitățile realizate le consideră valorice și de ce, cu ce dificultăți s-au confruntat și cum pot fi acestea depășite.

ȘEDINȚA NR. 2

Autocunoașterea

Obiective: dezvoltarea capacității de autoevaluare eficientă; stimularea autoaprecierii corecte și a încrederii în forțele proprii; elucidarea discrepanței dintre Eu real și Eu ideal.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Autoportretul”.

Obiective: evaluarea imaginii de sine, identificarea tensiunilor interioare ale subiectului.

Subiectul este rugat să completeze timp de 15 minute în scris, 15 propoziții care încep cu enunțul «Eu sunt». Nu sunt stabilite reguli cu privire la ceea ce se va scrie, pot fi aspecte bune sau rele. Se va observa cât de dificil sau de ușor le este unor persoane să completeze un astfel de exercițiu despre ele însele.

Dupa terminarea listei, subiectul va împărți afirmațiile în două grupe, pe două coloane: pozitiv și negativ. Se vor purta discuții cu privire la numărul afirmațiilor pe coloane.

2. Exercițiul „Eu real și Eu ideal”.

Obiective: dezvoltarea capacității de autoevaluare corectă la condamnați.

Desfășurare: Participanților le este prezentată o listă cu 20 trăsături caracteriale, urmând ca fiecare să încercuiască cuvintele care îl descriu. După ce fiecare lucrează individual, grupul prezintă o listă de trăsături pe care consideră că le posedă fiecare subiect. Deciziile trebuie luate unanim de către toți membrii grupului. Următorul pas este compararea calităților desemnate individual cu cele stabilite de către membrii grupului. Fiecare participant încercuiește afirmațiile care i se potrivesc și le subliniază pe cele care consideră că grupul i le-a atribuit incorect. Se comentează fiecare situație. Moderatorul va monitoriza discuția participanților.

Lista calităților propuse:

1. Curajos	11. Activ
2. Binevoitor	12. Răbdător
3. Grosolan	13. Impulsiv
4. Laș	14. Arogant
5. Disprețuitor	15. Crud
6. Timid	16. Perseverent
7. Determinat în atingerea scopurilor	17. Încrezut în sine
8. Încăpățânat	18. Invidios
9. Comunicabil	19. Cinstit
10. Răzbunător	20. Suspicios

La finele activității moderatorul împreună cu participanții realizează o retrospectivă a conținuturilor discutate. Se evaluează activismul fiecărui participant, tinerii adresează întrebări de clarificare, își expun impresiile și sugestiile.

ȘEDINȚA NR. 3

Învăț să mă cunosc

Obiective: dezvoltarea capacității de autoevaluare corectă a stării afective în legătură cu diverse aspecte ale vieții cotidiene; formarea capacității de reflecție asupra propriului comportament.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Continuă enunțul”.

Obiective: identificarea propriilor stări afective specifice diverselor situații cotidiene; formarea capacității de exprimare verbală a emoțiilor.

Concepte-cheie: sentimente, emoții.

Materiale: fișe ce conțin enunțuri neterminate, pixuri.

Timp: 20 minute.

Desfășurare:

Moderatorul distribuie participanților fișe cu următorul conținut:

- Mă simt fericit atunci când...
- Mă simt necăjit atunci când...
- Mă simt rău atunci când...
- Mă simt furios atunci când...
- Mi-e frică atunci când...
- Mă bucur atunci când...
- Mă simt mândru atunci când...
- Nu sunt mândru de mine atunci când ...
- Când mă gândesc la fapta comisă (pentru care am fost privat de libertate) simt ...
- Când analizez motivele care m-au determinat să recurg la furt simt ...

Se solicită participanților să completeze fișele într-un interval de 10 minute. Participanții selectează 2-3 propoziții și le prezintă grupului.

Se discută în baza următoarelor întrebări: Ți-a fost greu să completezi frazele? Unde ai întâlnit mai multe greutăți? Ce ai simțit completând aceste fraze?

Moderatorul trasează următoarele concluzii: a) Fiecare persoană își trăiește emoțiile diferit, în funcție de vârstă, necesități, interese, personalitate. b) Fiecare trebuie să poată să-și exprime emoțiile. c) Trebuie să respectăm emoțiile celorlalți.

2. Exercițiul „Dialog cu prietenul din interior”.

Obiective: satisfacerea nevoii de a comunica cu sine însuși; exprimarea gândurilor interioare ce stau la baza unor conflicte; elucidarea modalităților de depășire a situației de conflict intern.

Materiale: coli de hârtie de format A4.

Timp: 20 minute.

Desfășurare: Moderatorul explică participanților ce este un monolog: „În situații de criză, monologurile își au rostul lor. Comunicarea interioară - bine condusă - vă poate influența viața, pentru că ea este, în același timp, o comunicare cu subconștientul. Cea mai bună formă de comunicare este însă dialogul cu „prietenul interior”. El reprezintă o parte din dvs. și este capabil de încredere, dragoste și optimism”.

Se indică participanților să preia rolul prietenului înțelegător. Pornind din această poziție, ei trebuie să se sfătuiască, să se încurajeze singuri și, mai ales, să-și dăruiască dragoste, încredere și motivație. Moderatorul prezintă următoarele idei: „Nu este vorba de analizarea unor probleme, de căutarea cauzelor acestora și de găsirea unor soluții imediate. Faceți exact ceea ce poate să facă un prieten bun: dați dovadă de prietenie, înțelegere și compasiune, descoperiți posibilități inedite și priviți-vă pe dvs., viața și starea dvs. dintr-un unghi pozitiv”.

Se sugerează o oarecare temă de discuție cu „prietenul înțelegător”, cum ar fi: problemele cu care mă confrunt, factorii care au declanșat problema dată, existența/lipsa motivației pentru soluționarea problemei, alternative existente de remediere a situației respective etc.

Moderatorul atenționează tinerii asupra următorului fapt: „Cuvintele nu sînt simboluri doar pentru obiecte concrete, ci și pentru sentimente, atitudini, impulsuri. Când aveți o problemă, puteți reflecta asupra acesteia, prin conversația cu sine însuși. Acest fapt vă va ajuta să înțelegeți mai bine situația, factorii care au declanșat apariția problemei, rolul dvs. în apariția, dar și remedierea situației. Nu uitați că cuvintele folosite declanșează anumite stări afective. Din aceste

considerente, încercați să înlocuiți treptat toate formulările negative prin formulări care să vă motiveze spre o schimbare pozitivă”.

Participanții lucrează individual timp de 10 minute. Se roagă participanții (după dorință) să dea citire acestui dialog scris pe hârtie.

Analiza activității tinerilor se va realiza în baza întrebărilor: A fost ușor sau dificil să comunicați cu prietenul interior? Ați dori să dați citire acestui dialog? Care este tematica? Cum vă simțiți după ce ați scris acest dialog? Veți practica pe viitor așa formă de discuție cu „prietenul interior”?

3. Exercițiul „Linia vieții”.

Obiective: formarea capacității de descriere a experiențelor pozitive și negative din propria viață; identificarea emoțiilor legate de diferite experiențe de viață.

Concepte-cheie: linia vieții, evenimente majore.

Materiale: coli de hârtie de format A4, creioane, pixuri.

Timp: 30 minute.

Desfășurare: Moderatorul împarte participanții în grupuri a câte 4-5 persoane. Solicită participanților să traseze pe coli de hârtie de format A4 o linie dreaptă, al cărei început desemnează ziua de naștere, iar sfârșitul - data de azi (ziua activității date). Fiecare participant notează pe foia sa puncte ce constituie evenimente semnificative: deasupra liniei - evenimentele pozitive, sub linie - evenimentele negative. Cu cât mai semnificativ a fost evenimentul, cu atât mai departe de linie va fi notat, apoi aceste puncte vor fi unite în mod consecutiv. După ce și-a desenat linia vieții, fiecare participant le vorbește celorlalți din grup despre desenul său. Participanții vor face o trecere în revistă a evenimentelor din viața lor, le vor vorbi colegilor despre ele. Este important să fie identificate emoțiile legate de diferite experiențe de viață.

Se identifică evenimentele semnificative comune tuturor membrilor grupului.

Analiza activității tinerilor se realizează în baza întrebărilor: Cât de simplu/dificil v-a fost să vă desenați linia vieții? Ce evenimente din viața voastră ați vrea să se repete? Cum ar arăta pentru voi o viață perfectă? Ați aflat ceva nou despre propria persoană și despre colegi?

ȘEDINȚA NR. 4

Nevoile tânărului infractor

Obiective: identificarea necesităților tinerilor care au comis infracțiuni contra patrimoniului; confruntarea nevoilor tinerilor cu resursele și oportunitățile mediului în vederea stabilirii unei strategii de intervenție realistă și cât mai aproape de nevoile fiecărui subiect.

Desfășurare:

1. Intervenția psihologului: Fiecare dintre noi are anumite nevoi. Identificarea acestora ne ajută să ne cunoaștem mai bine, să determinăm cauzele care au generat apariția lor, să elucidăm circumstanțele pe care le oferă mediul, dar și posibilitățile personale de a satisface respectivele necesități, care pot fi multiple: nevoia de a fi tratat ca individualitate; de a fi ascultat; de a fi acceptat; de a discuta confidențial; de a fi înțeles etc. Pentru a identifica nevoile fiecăruia dintre Dvs. vă propun să reflectăm asupra unor aspecte importante pe care le vom aborda în exercițiul care urmează.

2. Exercițiul „Propoziții neterminate”.

Obiective: elucidarea necesităților tinerilor.

Desfășurare: Participanților li se propune o fișă ce conține enunțuri neterminate și sunt rugați să completeze propozițiile. Ulterior, ideile sunt discutate, în funcție de preferința tinerilor, fie în macrogrup, fie în grupuri formate din 4-5 persoane.

Fișa PROPOZIȚII

Până a veni aici interesul meu cel mai mare era....

Lucrul pe care-l țin minte cel mai bine din viața de dincolo de penitenciar este...

În prima zi când am fost privat de libertate lucrurile pe care le-am observat au fost....atunci lucrurile care m-au surprins sunt

Modul în care mi-aș descrie familia este...

Prietenul meu cel mai devotat este .....

Lucrul pe care îl prețuiesc cel mai mult acum este...

Modul meu preferat de a petrece timpul este....

Lucrul care mă neliniștește cel mai mult este...

Unele lucruri care mă bucură sunt...

Lucrul pe care vreau să îl realizez anul acesta...

Peste cinci ani sper să ajung...

Ce-mi place la unii dintre colegi este....

Îmi pare că o diferență importantă dintre noi este....

Eu cred că lucrul cel mai important pe care l-am învățat fiind privat de libertate este.....

3. Exercițiul „Inventarul de probleme”.

Obiective: identificarea nevoilor tinerilor, care derivă din problemele cu care se confruntă aceștia.

Desfășurare: Moderatorul anunță participanții despre importanța identificării problemelor cu care se confruntă, dat fiind faptul că acestea generează apariția unor nevoi ce se necesită a fi asigurate. În vederea elucidării problemelor tinerilor li se propune completarea Chestionarului „Inventarul de probleme” (*adaptare după Marshall, Weaver și Lovenstein, 1991, apud Durnescu I*).

Chestionarul

Inventarul de probleme

(*adaptare după Marshall, Weaver și Lovenstein, 1991, apud Durnescu I, p.192*)

Instrucțiune: În lista de mai jos veți găsi o serie de probleme pe care cu toții le întâlnim în viața de zi cu zi. Pentru fiecare problemă există trei variante de răspuns: *adevărat, parțial adevărat și fals*. Vă rugăm să puneți un X în căsuța ce corespunde opiniei dumneavoastră.

Scopul acestui inventar este de a vă asista să definiți problemele pe care le aveți, ajutându-vă astfel să decideți asupra viitorului.

	Adevărat	Parțial adevărat	Fals
A. Locul de muncă			
Nu mi-a plăcut nici un loc de muncă de până acum.			
Nu pot să păstrez un loc de muncă.			
Nu pot obține locul de muncă pe care mi-l doresc.			
Nu știu ce loc de muncă mi s-ar potrivi.			
Nu mă înțeleg cu colegii.			
Nu îmi place să mi se spună ce am de făcut.			
Prietenii mei au locuri de muncă mai bune.			
Nu mă simt recompensat pentru munca mea.			
E prea dificil să găsești un loc de muncă.			
Creez probleme la locul de muncă.			
Mă plictisesc la locul de muncă			
Nu mă stimulează locul de muncă			
Nu vreau să muncesc.			
Cei mai mulți prieteni nu lucrează.			
Nu am nici o calificare.			
B. Bani			
Nu înțeleg de ce sunt importanți banii.			

Nu știu să îmi gestionez bugetul.			
Nu am bani suficienți.			
Nu am avut niciodată bani suficienți.			
Am datorii.			
Nu prea știu cum se câștigă banii.			
Prietenii mei câștigă mai mulți bani decât mine.			
Plătesc prea mult la întreținere.			
Nu pot să economisesc.			
Nu îmi place să depind de alții pentru bani.			
Banii sunt foarte importanți pentru mine.			
Sunt îngrijorat pentru bani.			
Nu am suficienți bani pentru a mă hrăni.			
C. Sănătatea			
Am un handicap,			
Nu dorm bine.			
Nu mănânc bine.			
Am un diagnostic de tulburare psihică.			
Am probleme cu pielea.			
Nu mă simt prea bine.			
Mă simt obosit și deprimat.			
Mă tem că sunt bolnav.			
0. Viata socială și relațiile interpersonale			
Nu prea ies din casă.			
Nu prea am viață socială.			
Nu pot face nimic în cartierul meu.			
Nu am avut timp niciodată să ies din casă.			
Mă cam plictisesc în weekenduri.			
Nu prea fac sport.			
Nu am bani pentru a-mi petrece timpul liber cum aș vrea.			
Sunt îngrijorat în privința a ceea ce cred oamenii despre mine.			
Nu mă înțeleg bine cu oamenii.			
Mă simt singur.			
Nu am prieteni.			
Nu am nevoie de prieteni.			
Mai toți prietenii mei au probleme cu legea.			
Mi-aș dori o prietenă/soție.			
Nu mă înțeleg cu partenera.			
Beau prea mult.			
Mă droghez.			
Cei mai mulți prieteni iau droguri.			
Îmi plac jocurile de noroc.			
Fumez cam mult.			
E. Personalitatea			
Deseori sunt deprimat sau trist.			
Cei din jur nu mă înțeleg.			
Nu îi înțeleg pe cei din jur.			
Nu îmi pasă de nimic.			

Nu-i pasă nimănui de mine.			
Mă simt ca un eșec.			
Mă gândesc la sinucidere.			
Mă simt mizerabil.			
Sunt neliniștit.			
Mă supăr ușor.			
Creez multe conflicte.			
Nu am încredere în mine.			
Cred că oamenii așteaptă prea mult de la mine.			
Nu mă simt în stare să iau decizii.			
Mă dau în spectacol.			
Sunt prea egoist.			
Deseori îi invidiez pe ceilalți.			
Nu gândesc înainte de a acționa.			
Sunt nepolitic.			
Nu mă înțeleg cu cei care reprezintă autoritatea.			
Mă enervez ușor.			
Îmi place să conduc.			
Nu pot avea încredere în nimeni.			
Mi-e greu să fiu cinstit.			
Mă simt vinovat.			
Sunt îngrijorat cu privire la viitor.			
F. Locuința și familia			
Nu am casă.			
Mă simt nedorit acasă.			
Nu îmi place cartierul în care locuiesc.			
Stau cu părinții.			
Am prea multe conflicte acasă.			
Nu am sentimentul de intimitate.			
Nu am fost niciodată fericit acasă.			
Nu mă înțeleg cu proprietarul.			
Nu mă înțeleg cu familia.			
Nu pot discuta problemele mele cu familia.			
Familia mea nu are încredere în mine.			
Simt că mi-am dezamăgit familia.			
Sunt îngrijorat pentru familia mea.			
Mi-e dor de cineva din familie.			
Am probleme în căsnicie.			
Sunt îngrijorat cu privire la copiii mei.			
Altele.			

4. Exercițiul „Visul meu”

Obiective: Evaluarea trebuințelor nesatisfăcute ale condamnaților.

Desfășurare: Într-o atmosferă plăcută, când participanții sunt relaxați, moderatorul va întreba grupul cum se simte, cine și ce a visat, cât de des visează, care din vise se repetă.

ȘEDINȚA NR. 5.

Tânărul între ieri-astăzi-mâine

Obiective: facilitarea procesului de autocunoaștere în vederea optimizării schimbării comportamentale ulterioare; dezvoltarea motivației pentru schimbare comportamentală.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Istoria vieții”

Obiective: identificarea etapelor de dezvoltare a propriei personalități; elucidarea celor mai importante evenimente ale vieții; elaborarea unui plan de activitate pentru viitor.

Materiale: hârtie pentru notițe, pixuri.

Timp: 45 minute.

Desfășurare: Fiecare participant vorbește, când îi vine rândul, despre o proprie realizare recentă. Se solicită participanților să-și scrie istoria vieții. Cum ar numi ei o astfel de carte? Câte capitole ar avea aceasta? Participanții sînt invitați să intituleze fiecare capitol și să enumere câteva evenimente importante din fiecare perioadă. Moderatorul propune planificarea unor capitole din viața viitoare. Mai propune, de asemenea, să fie intitulate aceste capitole și să se enumere evenimentele esențiale ce vor avea loc.

Participanții sunt organizați în grupuri a câte 3-4 persoane și fiecare povestește despre ceea ce a scris. Ulterior, se reîntrunește grupul mare și fiecare participant prezintă, atunci când îi vine rândul, un capitol care, după părerea lui, i-ar ajuta pe ceilalți să-l cunoască/înțeleagă mai bine.

Este esențial ca participanții să analizeze etapele de dezvoltare a propriei personalități pentru a identifica reușitele și nereușitele, deoarece fără trecut nu există viitor. De asemenea, este important să se schițeze un plan de activitate pentru viitor, în vederea planificării mai eficiente a timpului, a etapelor realizărilor ulterioare.

Analiza activității: A fost un lucru simplu/dificil să scrieți despre viața voastră? Care capitole au fost mai dificile? V-a ajutat această activitate să vă cunoașteți mai bine pe voi înșivă și pe cei din jur? Cum ați intitula partea cărții referitoare la propriul vostru viitor?

2. Exercițiul „Galeria calităților mele”.

Obiective: formarea capacității de identificare a calităților personale, pozitive și negative; de analiză a asemănărilor și deosebirilor dintre calitățile proprii și ale celorlalți.

Concepte-cheie: calități, defecte, autocunoaștere.

Materiale: foițe de 2 culori (de exemplu, roșu-albastru, roz-violet etc), două cutii, lipici, pixuri, creioane, markere, coli de hârtie de format A4.

Timp: 30 minute.

Desfășurare: Foițele de 2 culori sînt plasate în 2 cutii diferite. Participanții sînt invitați să-și aleagă din cele 2 cutii câte 3 foițe de fiecare culoare. Moderatorul precizează că una dintre culori înseamnă calități pozitive, iar cealaltă - calități negative pe care subiectul le posedă, dar pe care tinde să le elimine treptat din propriul comportament. Se solicită participanților să scrie pe foițele extrase calitățile pozitive și, respectiv, calitățile negative (pe care doresc să le diminueze/înlăture) ale personalității lor.

Fiecare participant primește o coală albă de hârtie de format A4. Pe foaia dată ei urmează să redea un tablou. Pe acest tablou, participanții vor lipi foițele colorate cu calitățile lor pozitive și negative și vor intitula tabloul într-un mod cât mai deosebit. Tablourile sînt prezentate în fața celorlalți, apoi sînt expuse într-o galerie. Participanții realizează un tur al galeriei și își expun opiniile față de lucrările colegilor.

Discuție: Cum v-ați simțit în timpul acestei activități? A fost ușor sau dificil să îndepliniți sarcina propusă? Ce parte a tabloului a fost mai dificil de completat? V-ați descoperit calități noi? Câte persoane au menționat aceleași calități? Ce ați descoperit vizitînd „Galeria calităților”?

Concluzii: Fiecare persoană este unică și valoroasă prin sine însăși. Toți oamenii au calități pozitive și negative. Nu trebuie să-ți fie teamă sau rușine să vorbești despre calitățile tale.

ȘEDINȚA NR.6

Gândire și comportament

Obiective: formarea capacității de reflecție asupra consecințelor conduitei infracționale; luarea angajamentului ca decizie rațională în urma comparării avantajelor (câștigurilor) din activități prosociale cu potențialele pierderi din activitățile antisociale;

Desfășurare:

1. Discuții: Care este nivelul capacităților interpersonale ale deținutului (inclusiv capacitatea de menținere a contactului vizual, semnalele nonverbale ale limbajului etc.)? Cu ce probleme se confruntă? Are ambiții/un scop precis în viață? Unde va dori să ajungă peste câțiva ani, dacă și-a făcut planuri în acest sens? Care este stilul de luare a deciziilor - rapid și apoi să acționeze în funcție de acestea sau are tendința de a se gândi mult la acele lucruri? Dacă a făcut unele lucruri pe care apoi le-a regretat - care sunt acelea? Cât de des își pierde autocontrolul? Ce face atunci când nu-și poate gestiona emoțiile?

2. Exercițiul „Prezent versus viitor”.

Obiective: formarea unei atitudini pozitive față de viitor; formarea capacității de reflecție asupra consecințelor conduitei infracționale.

Desfășurare: a) Indicați 3 lucruri (pot fi responsabilități, ocupație, distracție, lucru) pe care ați dori să le faceți cât mai des:

b) Indicați 3 lucruri pe care ați vrea să nu le mai faceți așa cum le faceți acum sau în general să nu le mai faceți.

c) Explicați de ce Dvs. nu faceți destule „A” și faceți prea multe „B”. Încercați să răspundeți la întrebarea ce ați făcut în trecut și nu ați dori să mai faceți în viitor, după eliberare? Și invers, ce nu ați făcut în trecut și ați dori să faceți în viitor, când veți fi la libertate?”.

3. Exercițiul „Eu aleg...”.

Obiective: identificarea activităților pe care tânărul le fac fără plăcere; determinarea activităților care satisfac anumite necesități; atribuirea unei valori activităților obligatorii.

Concepte-cheie: necesitate, motivație, obligație.

Materiale: foi pentru notițe, pixuri.

Timp: 40 minute.

Desfășurare: Moderatorul solicită participanților să scrie pe o foaie de hârtie lista tuturor activităților neplăcute, pe care totuși le fac fiindcă nu au posibilitatea de a alege. Se solicită participanților să introducă înaintea fiecărui punct din listă cuvintele: „Eu aleg să...”.

Moderatorul înaintează participanților următoarea sarcină: să găsească un motiv plauzibil pentru fiecare activitate, introducându-l prin cuvintele „deoarece doresc să...”. Astfel, se va obține schema: Eu aleg să _____, deoarece doresc să _____.

Moderatorul precizează că toți trebuie să fie conștienți de necesitățile concrete pe care le satisface activitatea detestată. Participanții sânt rugați să citească la alegere câteva dintre activitățile lor. Se pun în discuție motivele care îi determină pe tineri să realizeze o activitate pe care o detestă: pentru a fi apreciați; pentru a evita o pedeapsă; pentru a evita rușinea; pentru a evita vinovăția; pentru bani etc.

Analiza activității tinerilor se realizează în baza întrebărilor:

- A fost ușor sau dificil să scrieți lista activităților care nu vă plac?
- A fost ușor sau dificil să introduceți cuvintele „eu aleg”?
- A fost ușor sau dificil să găsiți motive pentru activități?
- Ce lucruri noi ați descoperit în urma acestui exercițiu?
- Credeți că atitudinea voastră personală față de aceste activități s-a schimbat?

Se trasează concluziile: În cazul în care ne vom revizui atitudinea față de acțiunile care nu ne produc plăcere și pe care ne forțăm să le facem, vom transforma cuvintele „sânt nevoit” în „aleg să” și vom descoperi mai multă bucurie și împlinire în viața noastră.

ȘEDINȚA NR.7

Norme sociale

Obiective: definirea conceptului de normă socială; formarea convingerilor de a acționa conform valorilor și a normelor sociale.

Desfășurare:

1. Definirea conceptului de normă.

Intervenția moderatorului: Conform lui Schelenberg (1974), *normele* reprezintă standarde de comportament așteptat, constituindu-se ca o parte definitorie a culturii unui grup. Orice normă prescrie indivizilor forme specifice de conduită, obligându-i să se conformeze anumitor exigențe, să realizeze numai acțiuni compatibile cu regulile, interesele și valorile grupului social din care fac parte. Normele sociale sunt, de fapt, prescripții ale acțiunii sau repere ideale de comportament.

2. Jocul „Mingile fermecate”.

Obiective: concștientizarea necesității respectării normelor sociale.

Mijloace: mingi de două culori.

Desfășurare: Membrii grupului stau așezați în cerc. Vom folosi cuburi sau mingi de 2 culori. Cerem beneficiarilor inițial să paseze mingile de la unii la alții, cum vor ei, fără nici o regulă. Ulterior, mingile de o culoare vor fi pasate spre dreapta, iar cele de cealaltă culoare vor fi pasate spre stînga. Când îi lăsăm pe beneficiari să arunce mingea fără să dăm nici o regulă, urmărim cum decurge jocul și încercăm să menținem o atmosferă normală de joc. În timpul jocului, se observă care este reacția membrilor grupului: beneficiarii solicită să se formuleze o regulă a jocului; beneficiarii încep să se lovească cu mingile; tinerii simt nevoia instaurării unor anumite reguli, tinerii profită de faptul că nu există reguli și adoptă un comportament agresiv, grupul de deținuți automat aplică o regulă de joc.

Concluzia la care ajung tinerii la finalul jocului: orice grup pentru ca să funcționeze eficient are nevoie de reguli.

3. Tehnica „Gândește-Perechi-Prezintă”. Precizarea de către tineri a diverselor reguli pe care le cunosc ca fiind specifice unor anumite grupuri.

4. Tehnica Brainstorming.

Tinerii răspund la întrebarea: La ce folosesc regulile? Raspunsuri posibile: să învățăm, să ne atingem scopul, să ne simțim în siguranță, să putem comunica etc. .

5. Reflecție: Regula personală. Tinerilor li se propune să realizeze următoarea sarcină: Dați exemplu de o regulă personală care credeți că vă va ajuta să nu mai comiteți infracțiuni.

ȘEDINȚA NR. 8

Ce sunt valorile?

Obiective: definirea conceptului de valoare; formarea capacității de identificare a propriilor valori și a valorilor celor din jur.

Desfășurare:

1. Intervenția moderatorului: O adevărată societate democratică se axează pe respectarea unor valori, care prin definiție sunt niște idei și convingeri pe care le luăm drept repere de lungă durată. Valorile sunt norme fundamentale în formarea și dezvoltarea unui om, sunt factorul care ne propulsează într-o direcție sau alta, să luăm decizii și să avem diferite atitudini și comportamente. Sistemul valorilor evoluează odată cu societatea.

Valorile principale după care ne ghidăm în viață sunt multiple: sinceritatea, altruismul și devotamentul. Prin sinceritate un om poate avea multe – înțelegerea, stimă și dragostea celorlalți, uși deschise, prietenii de durată. Altruismul este și el o valoare importantă pentru tineri, pentru că este foarte plăcut să primești ajutorul cuiva din toată inima, fără să ți se ceară ceva în schimb și, la rândul tău, să oferi fără să pretinzi nimic. Devotamentul este baza relațiilor interumane; datorită lui prietenia se păstrează și devine viabilă în timp. Omul care este devotat scopului său izbutește,

dar pentru a realiza scopul propriu fără a leza drepturile celor din jur trebuie să ne bazăm pe valorile general-umane, în pofida experiențelor nefaste pe care le avem în mediul social.

2. Exercițiul „Seamnă cu mine”.

Obiective: elucidarea particularităților individuale care pun tânărul în valoare.

Desfășurare: Se distribuie fiecărui participant câte o copie a fișei ”Seamnă cu mine”. Se roagă să examineze imaginile din fișă și să le însemne pe acelea care par a se potrivi cu ceea ce sunt ei. Apoi se propune să se deplaseze prin sală și să împărtășească această informație cu ceilalți, explicându-le de ce au ales anume acele imagini și ascultând explicațiile altora. La fel, se poate distribui fiecărui participant câte o imagine din fișă, rugându-i apoi să formeze grupuri cu cei care dețin imagini identice sau diferite.

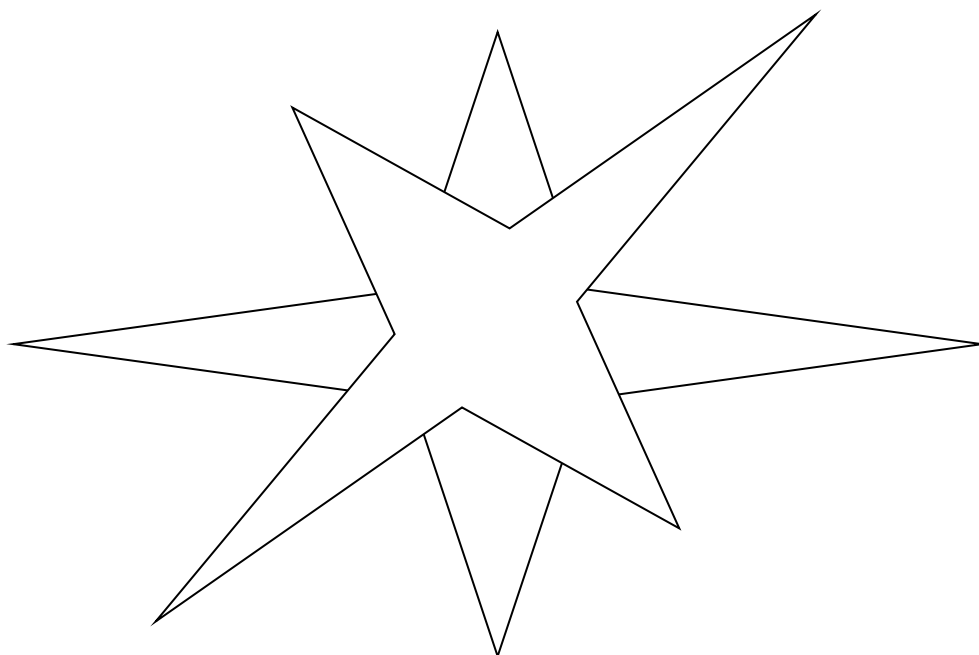

3. Exercițiul „Steaua valorilor”

Obiective: identificarea propriilor valori.

Desfășurare: Se repartizează foi A4 unde este desenată Steaua valorilor.

Instrucțiune: Gândiți-vă la valorile care vă reprezintă. Pe foaia primită este desenată o stea cu 8 raze. În centrul stelei scrieți-vă numele Dvs. Pe fiecare rază scrieți câte o valoare ce vă prezintă utilizând o culoare la alegere. Deplasați-vă prin încăperea și comparați steaua personală cu steaua celorlalți participanți. Atunci când găsiți o altă persoană ce împărtășește aceeași valoare, scrieți numele acestei persoane lângă raza respectivă.

Reflecție: Cum v-ați simțit în timpul realizării sarcinii? Cum credeți, de ce fiecare dintre voi a lucrat cu o culoare diferită? Ce ați aflat nou despre sine? Despre alții? A fost ușor să identificați propriile valori? De ce? Care au fost rezultatele comparării stelelor? Au fost identificate multe trăsături comune/ diferite? V-au surprins aceste rezultate? Cum?

4. Exercițiul „Siluete pe perete”.

Obiective: formarea capacității de identificare a propriilor valori și a valorilor celor din jur.

Desfășurare: Participanții formează perechi, partenerii lipesc pe perete o foaie de hârtie și în perechi își desenează, unul altuia silueta. Apoi le colorează și scriu câteva valori pe care le consideră importante pentru partenerul său. Pe rând perechile se prezintă tuturor membrilor grupului.

În vederea facilitării cunoașterii de sine, Moderatorul poate oferi tinerilor și alte instrumente:

Testul “Valorile și scopurile mele”.

Determinați în ce măsură următoarele afirmații vă sunt caracteristice. Scrieți în dreapta fiecărei afirmații puncte de la 0 la 4, după următoarea scară: 0 puncte – nu; 1 punct – mai degrabă nu; 2 puncte – mijlociu; 3 puncte – mai mult de mediu; 4 puncte – da.

<i>Nr.</i>	<i>Afirmații</i>	<i>Puncte</i>
1.	Îmi plac sarcinile pe care le îndeplinesc de sine stătător, fără controlul și indicațiile cuiva	
2.	În viață face să lupti pentru respect și apreciere din partea altora	
3.	Cel care câștigă mulți bani, este cu certitudine fericit	
4.	Îmi place să organizez lucrul altor oameni	
5.	Visez la aplauze și strigăte de „Bravo” în adresa mea	
6.	Îmi place să inventez noi soluții	
7.	Satisfacția mea este faptul că alți oameni sunt mulțumiți	
8.	Activitatea profesională trebuie să-i dea omului șanse de dezvoltare deplină a personalității	
9.	Viața familială este cea mai mare sursă de satisfacție	
10.	Aș vrea să fiu expert în profesia aleasă	
11.	Sunt „căpitanul corabiei mele”	
12.	Vreau ca familia și prietenii să recunoască importanța serviciului meu	

13.	Îmi plac lucrurile scumpe și de lux	
14.	Într-un grup, deseori sunt liderul	
15.	Activitatea mea profesională trebuie să-mi dea posibilități de avansare a carierei	
16.	Omul trebuie să fie creativ	
17.	Îmi place să organizez acțiuni de ajutorare a altor oameni	
18.	Talentele de la natură nu trebuie „îngropate”	
19.	Bunăstarea și siguranța familiei mele este un scop important pentru mine	
20.	Scopul de bază a omeniirii este dezvoltarea științei și tehnicii	
21.	Independența în lucru este foarte importantă pentru mine	
22.	Îmi place să îndeplinesc misiuni care se bucură de respect în societate	
23.	Cel mai important pentru mine este salariul	
24.	Prefer să conduc, dar să nu fiu condus	
25.	Vreau să mă urc în „vârf”	
26.	Întotdeauna caut soluții originale	
27.	Deseori mă implic în ajutorarea altora	
28.	În muncă trebuie să-mi dezvolt capacitățile ca persoană	
29.	Vreau să fiu important(ă) în ochii familiei mele	
30.	Dacă mă interesează ceva, vreau să știu despre asta totul	
31.	Lucrul de sine stătător este mai interesant ca lucrul în grup	
32.	În viață face să capeți titluri profesionale	
33.	În primul rând vreau să nu fiu dependent financiar de altcineva	
34.	Mă descurc minunat cu rolul de lider al grupului	
35.	Principalul este să văd rezultatul muncii mele	
36.	Deseori încerc să soluționez probleme pe care alții nu le pot soluționa	
37.	Admir lucrul voluntarilor	
38.	Este foarte important să-mi realizez interesele personale	
39.	Eu pot să jertfesc activitatea profesională interesantă pentru o viață familială fericită	
40.	Îmi place să-mi îmbogățesc cunoștințele, să capăt informație nouă	

Calcularea rezultatelor Înscrieți punctele primite alături de numărul întrebării, după aceea adunați punctele pe orizontală și înscrieți suma obținută în colonița „suma”:

<i>Nr. afirm.</i>	<i>Nr. de puncte</i>	<i>Nr. afirm.</i>	<i>Nr. de puncte</i>	<i>Nr. afirm.</i>	<i>Nr. de puncte</i>	<i>Nr. afirm.</i>
1.		11		21		31
2.		12		22		32
3.		13		23		33
4.		14		24		34
5.		15		25		35
6.		16		26		36
7.		17		27		37
8.		18		28		38
9.		19		29		39
10.		20		30		40

Transcrieți numerele din coloana „suma”, care corespund anumitor simboluri, după aceea aranjați-le, atribuind celui mai mare punct cifra „1”, următorului - „2” etc.

<i>Simboluri</i>	<i>Suma</i>	<i>Rangul</i>	<i>Valori</i>
A			Independență
B			Recunoaștere socială
V			Bani
G			Putere
D			Succes
E			Creație
J			Ajutor pentru alți oameni
Z			Dezvoltarea personalității
I			Viață familială
K			Cunoștințe

Scrieți denumirile care corespund primelor 5 ranguri Cele mai importante valori ale mele:

- 1...
- 2...
- 3...
- 4...
- 5..

ȘEDINȚA NR. 9 **Valorile general-umane**

Obiective: identificarea și formarea atitudinilor pozitive față de valorile general-umane; facilitarea reflecției asupra valorilor personale.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Piramida valorilor”

Obiective: identificarea și formarea atitudinilor pozitive față de valorile general-umane.

Durata: 30 min.

Desfășurare: Se formează 4 grupuri. Fiecare grup primește câte un poster, pe care desenează o piramidă. După fiecare 5 min. Se schimbă cu posterele, citesc și adaugă alte valori.

Gr. 1 Adevărul Gr. 3 Frumosul Gr. 2 Binele Gr. 4 Altruismul

Intervenția moderatorului: Pentru om valorile de bază ar trebui să fie valorile general-umane: Adevărul, Binele, Frumosul etc. Pentru a construi, a înălța aceste piramide, este nevoie să se găsească valorile complementare, care derivă din valoarea generală și o alcătuiesc. Completați piramidele. Exemplu de răspunsuri posibile.

Sacrul este alcătuit din valori ca: dragostea, bunătatea, milostenia, fidelitatea, altruismul, dezvoltare spirituală, familia, religia, toleranța.

Binele - bunătate, altruism, devotament, iertare, bunăcuviință, ajutor reciproc, fericire, prietenie, hărnicie.

Frumosul - dragoste, acuratețe, respect, munca, sănătate, cultură.

Adevărul - credință, răbdare, curaj, omenie, sinceritate, cumsecădenie, libertate, pace etc.

Reflecția se va realiza în baza următoarelor întrebări: A fost ușor/greu să completați piramidele? De ce? Cum pot fi învățate valorile? Ce se întâmplă cu valoarea despre care nu se vorbește? Ce ați făcut pentru ca să cunoașteți mai bine valorile?

Concluzie: O valoare, care nu e promovată, ajunge parțial cunoscută publicului. Această valoare nu numai că va fi neglijată, dar riscă să fie înțeleasă sau aplicată greșit. Este nevoie de promovare pentru ca o valoare să fie cunoscută în mod integral și în contextul ei. Este importantă nu numai cunoașterea, ci și interiorizarea valorilor personale. Adică e vorba de procesul de cunoaștere a valorilor și procesul de punere a valorilor în valoare. Numai astfel valorile generale vor deveni fundamentale.

2. Exercițiul „Discutarea valorilor”

Obiective: reflecție asupra valorilor personale; formarea atitudinii pozitive față de valorile general-umane.

Desfășurare: Participanții formează perechi sau grupuri mici și își găsesc un loc în care se simt bine împreună. Moderatorul le spune că vor discuta asupra unor subiecte care vor fi anunțate peste fiecare 4-5 minute. Exemple:

- cel mai important lucru pe care l-ai învățat anul acesta;
- emoțiile care îți vine cel mai ușor și cel greu să le exprimi și de ce;
- ceva ce numai foarte puțini oameni cunosc despre tine;
- ce apreciezi la un prieten;
- cu ce dorești să te ocupi peste 5 ani;
- unul din scopurile tale pentru acest an;
- motoul după care încerci să trăiești;
- o problemă cu care te confrunți;
- ce-ți place cel mai mult la tine;
- ce apreciezi într-o relație de dragoste;
- cărui lucru atribui cea mai mare valoare în viață.

3. Jocul „Bagajul pierdut”.

Obiective: identificarea și punerea în valoare a propriilor valori.

Desfășurare: Fiecare primește câte o fișă Bagajul pierdut. Fără a-și semna fișa, participanții vor scrie pe ea 5 valori care le caracterizează personalitatea lor. Acestea pot fi și anumite calități, sentimente, trăsături de personalitate. Apoi, fișele sunt strânse într-o cutie și amestecate. După participanții își vor extrage câte o fișă și vor prezenta tuturor conținutul bagajului pierdut, după care vor încerca să determine și să numească persoana în baza conținutului din fișă. În caz dacă determinarea persoanei este dificilă se ridică participantul ce a scris fișa dată și va spune: „În bagajul meu am... (lucrurile pe care le-a notat pe fișa sa)”, după ce extrage o altă fișă și spune: ”În acest bagaj sunt ... (și numește lucrurile care sunt notate pe fișa primită) și acesta este bagajul lui ...”. Jocul continuă în acest fel până când majoritatea participanților și-au regăsit bagajul pierdut.

ȘEDINȚA NR. 10

Valori prosociale

Obiective: identificarea propriilor valori; formarea convingerilor de a acționa conform valorilor prosociale.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Valorile sociale/Valori personale”.

Obiective: conștientizarea valorilor personale în contrapondere cu cele sociale.

Desfășurare: Moderatorul intervine cu următoarea explicație: Fiți sinceri cu Dvs. Valorile sunt greu de identificat, deoarece uneori nu e ușor să vorbim despre ele. Valorile personale pot fi în concordanță cu cele sociale, dar se poate întâmpla ca cele două tipuri de valori să fie și distinctive. De aceea, ne propunem astăzi să reflectăm asupra valorilor din societatea modernă și să comparăm aceste valori cu cele pe care le posedăm fiecare. Pentru aceasta vă rog să împărțiți foaia pe care o aveți în două. În partea stângă a foii scrieți cele mai importante 10 valori care considerați că sunt caracteristice societății noastre, iar în partea dreaptă specificați propriile valori. Fiți gata ulterior pentru a le prezenta grupului, purtând o discuție sinceră.

Grupul va discuta valori, fiind atenți la următoarele momente: În ce constă asemănarea/discrepanța dintre valorile personale și cele sociale? Care valori sunt caracteristice tuturor participanților? Ce sfere de viață ocupă valorile descrise (muncă, familie, sănătate). S-au schimbat ele în timp? Despre ce poziție de viață a omului putem spune, dacă o privim în concordanță cu orientările valorice? Întotdeauna ne comportăm conform valorilor nominalizate?

2. Exercițiul „Licitația de valori”

Obiective: identificarea și analiza valorilor care stau la baza unei familii.

Durata: 25 min.

Desfășurare:

Etapa 1. Brainstorming: Enumerați 10 valori care stau la baza unei familii, (răspunsurile se notează pe poster).

Notă: de inclus familia ca valoare.

Etapa 2. Ierarhizarea valorilor: Se repartizează foi A4. Se prezintă participanților următoarea instrucțiune: Apreciați gradul de semnificație pentru sine a valorilor scrise pe poster după scala de 10 puncte. (0 - cea mai nesemnificativă, 10 - cea mai importantă). Prezentați topul valorilor voastre în ordine descrescătoare, cu comentariile de rigoare.

Moderatorul notează alegerile pe poster în dreptul valorilor.

Etapa 3 Concluzie: Sistemele de valori se constituie adesea într-un timp măsurat în ani, timp în care se testează adecvarea valorilor: „ce merge” și „ce nu merge”. Experiența personală influențează ierarhia valorilor, iar experiența câpătată pe parcursul vieții, este sursa înțelepciunii, a conștientizării valorilor general-umane: Adevărul, Binele, Frumosul, Sacrul.

Reflecție: Ce a fost mai ușor: să alegeți valoarea „cea mai importantă” sau „cea mai puțin importantă”? De ce? Care este diferența de puncte în aprecierea uneia și aceleiași valori? De ce s-a întâmplat astfel? Există vreo valoare unanim acceptată ca cea mai importantă? De ce această valoare e cea mai importantă pentru voi? Care valoare este cea mai puțin importantă pentru grup? De ce? Descrieți consecințele, în cazul în care această valoare ar lipsi din viața noastră. Argumentează de ce ți-ar plăcea/nu ți-ar plăcea să trăiești într-o astfel de societate.

3. Exercițiul „Colajul valorilor”.

Obiective: facilitarea reflecției asupra valorilor tinerilor.

Desfășurare: Fiecare participant primește câte o fișă pe care trebuie să o decoreze folosind decupaje din ziare și reviste pentru a reprezenta anumite valorile specifice tinerilor. Când toți au terminat, participanții se invită să prezinte colajele în grupuri mici, apoi colajele se adună și se pun într-o pungă. Participanții vor extrage câte un colaj și vor încerca să caracterizeze valorile care sunt reprezentate în colaj. Colajele pot fi cadonate la rugămintea participanților.

4. Exercițiul „ Colorează-ți lumea!”.

Obiective: facilitarea reflecției asupra propriilor valori și asupra necesității de schimbare a unor trăsături negative proprii.

Desfășurare: Moderatorul distribuie foi și creioane și roagă participanții să scrie culoarea lor preferată. Apoi, pe rând fiecare anunță culoarea sa preferată și pentru fiecare literă din cuvântul respectiv numește o valoare care îi este caracteristică sau pe care își dorește să o dezvolte. Totodată, participanților li se spune că pot nominaliza trăsături personale pe care le posedă sau pe care vor să le schimbe. De exemplu, galben: g -gălăgios, a - amabilitate, l - libertate, b - bucurie, e - energic, n - nervos.

ȘEDINȚA NR. 11

Eu sunt/pot deveni valoare?

Obiective: formarea capacității de identificare și evaluare a sistemul propriu de valori; formarea la tineri a capacităților de identificare a calităților care le exprimă originalitatea/unicitatea, de argumentare a posesiei aptitudinilor, abilităților deosebite.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Aranjarea valorilor”

Obiective: formarea capacității de identificare și evaluare a sistemul propriu de valori, a eu-lui real, de delimitare a eu-lui real de eu-l ideal.

Concepte-cheie: sistem propriu de valori, autoapreciere, eul ideal.

Materiale: fișe pregătite din timp, pixuri.

Timp: 35 minute.

Desfășurare: Moderatorul solicită participanților ca, timp de 10 minute, să aranjeze calificativele conform cerințelor din tabel.

Calificativele	Ce consideri mai important și ce consideri mai puțin important dintre calificativele date (sistemul propriu de valori)	Cum te apreciezi pe tine însuși în raport cu respectivele trăsături (autoaprecierea)	Ce ți-ai dori mai mult și ce ți-ai dori mai puțin dintre calitățile date spre apreciere (sinele ideal)
Onest Sincer Inteligent Voinic (puternic, viguros) Săritor la nevoie Harnic			

Se invită participanți să-și citească însemnările în fața grupului.

Analiza activității: La ce compartiment ați întâlnit greutatea? Cum v-ați simțit când ați completat tabelul? Ce lucruri noi ați aflat despre colegii voștri?

Concluzii: A) Fiecare om are sistemul său de valori. Apreciindu-l, ne dăm seama cum sîntem, cum ne-am dori să fim. B) Fiecare persoană trebuie să depună eforturi zilnice pentru a se autodezvolta.

2. Tehnica „Gândește-Perechi-Prezintă”.

Obiective: facilitarea respectului de sine și față de cei din jur; desemnarea importanței respectului de sine și față de alții în viața cotidiană.

Timp: 20 minute.

Desfășurare: Fiecare membru al grupului primește o fișă individuală, numită „Steaua personală” pe care trebuie să o completeze în 3 minute. Comentariul moderatorului: Steaua fiecăruia ne arată cine și ce calități, capacități are, prin ce el este unic, individual, ce are comun cu alte persoane și, desigur, ce îl ajută să aibă succes în viață. De aceea ea luminează calea Dvs.

Lucrul în perechi: identificarea elementelor comune și distinctive.

Ulterior fiecare pereche prezintă ideile prin comparații și completări, cu desemnarea și argumentarea a căror aspecte le-ar prelua de la colegul său.

STEAUA PERSONALĂ
Trei calități pozitive care te caracterizează

Două lucruri pe care le poți face mai bine decât alții

Două realizări pentru care ești mândru/ă

Două lucruri pe care ai dori să le schimbi la tine

Două scopuri de viitor

Trei persoane pe care le apreciezi mult

NUMELE ȘI PRENUMELE:

3. Jocul „Sculptura mea”

Obiective: formarea la tineri a capacităților de identificare a calităților care le exprimă originalitatea/unicitatea, de argumentare a posesiei aptitudinilor, abilităților deosebite, de reprezentare a particularităților individuale prin utilizarea mijloacelor nonverbale de comunicare.

Concepte-cheie: abilități, aptitudini, unic, individualitate, respect de sine.

Materiale: carioci, creioane, acuarele, coli de hârtie, foarfece, eventual alte obiecte din mediul în care se află și pe care au permisiunea de a le folosi (scaune, mese ș.a.).

Timp: 35 minute.

Desfășurare: Fiecare participant listează, individual, calitățile, abilitățile, hobby-urile și alte interese ale sale. Dintre acestea își alege doar una singură care, după părerea lui, îi conferă individualitate, îi reușește destul de bine și pe care o posedă puține persoane. Participantul se gândește cum ar putea să prezinte această calitate personală nonverbal, utilizând materialele pe care le are la dispoziție, iar colegii lui, fără a obține vreo informație pe cale verbală, încearcă să determine ce a vrut să le transmită el. Participanților li se propune să folosească și alte obiecte, precum și pe colegi în calitate de „material de construcție”.

Fiecare își pregătește timp de 5-7 minute atributele necesare. Unele detalii pot fi reprezentate prin desene, pentru a fi mai ușor percepute de către colegi. Sculptorul poate să facă și el parte din sculptură. Urmează prezentarea pe rând a sculpturilor, iar participanții încearcă să determine mesajul pe care a vrut să-l transmită sculptorul. Dacă este dificil să se identifice nonverbal ce reprezintă sculptura, se permite să i se adreseze sculptorului 3 întrebări.

Analiză: Cum a fost să alegeți calitatea personală care vă conferă individualitate? A fost dificil să alegeți detaliile pentru sculptură? Au fost suficiente obiecte sau, în alte împrejurări, ați fi utilizat alte obiecte? Ce ați simțit atunci când pregăteați sculptura? Cum a fost să-i prezentați grupului calitatea voastră personală? Cum vă simțiți acum după ce ați prezentat lucrarea?

Concluzii: Anumite calități ne conferă individualitate. Recunoașterea, în limitele normalității, a calităților pozitive demonstrează un nivel adecvat al respectului de sine al persoanei.

ȘEDINȚA NR. 12

Atitudini

Obiective: identificarea atitudinii proinfracționale, formarea atitudinii adecvate față de pedeapsă și față de propria infracțiune.

Desfășurare:

1. Discuție axată pe identificarea poziției tânărului față de sine, față de victimă, față de infracțiunea comisă.

Timp: 60 minute.

Se va lua în considerare modul în care tânărul vorbește despre infracțiune și comportamentul celorlalți, pentru a observa dacă acesta are atitudini proinfracționale. Dacă manifestă atitudini sau comportamente discriminatorii - în mod particular atunci când vorbește despre victime. Care este atitudinea sa față de personal (dacă a mai primit anterior o pedeapsă sub supraveghere și cum a perceput această perioadă, dacă a avut vreo problemă). Care este atitudinea sa față de comunitate/societate, ce anume consideră că l-a condus spre săvârșirea infracțiunii, ce crede că ar trebui de făcut pentru a rupe acest tipar, precum și dacă dorește să se oprească din comiterea de infracțiuni.

2. Exercițiul „Plin sau gol?”.

Obiective: conștientizarea ideii că unul și același eveniment poate fi perceput diferit de diferite persoane: cineva îl consideră pozitiv, altcineva – negativ; formarea capacității de elucidare a avantajelor unei situații negative.

Materiale: un pahar cu apă până la jumătatea acestuia.

Timp: 25 minute.

Descriere: Se prezintă un pahar umplut cu apă pînă la jumătate, urmat de comentariul: „Unii oameni vor spune că paharul este pe jumătate gol, alții – că este pe jumătate plin. Ambele răspunsuri sunt adevărate, dar exprimă atitudine diferită față de aceeași situație. Atitudinea pozitivă față de evenimente și persoane este mult mai binevenită decît cea critică, negativă. Fiecărui dintre noi îi este plăcut, cînd într-o situație concretă (chiar și în cazul comiterii unor erori) oamenii observă aspectele pozitive. În orice situație se poate identifica ceva bun. Vă propun să identificăm părțile pozitive care reies din faptul că Dvs. sunteți privat de libertate. Reflecțați asupra importanței pe care o are detenția în avertizarea recidivei și ce ar trebui să învățați din experiența dată pentru a nu o mai repeta.

Evaluarea ședinței: Se va discuta cu tinerii despre efectele acțiunilor realizate în cadrul ședinței asupra formării unei atitudini adecvate față de pedeapsă și față de propria infracțiune.

ȘEDINȚA NR. 13

Vreau o schimbare-n viața mea!

Obiective: facilitarea reflecției asupra experiențelor trăite și conștientizarea alegerilor pentru acțiunile viitoare; dezvoltarea motivației pentru schimbare comportamentală.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Schimbările din viața noastră”.

Obiective: identificarea schimbărilor din viața proprie; clasificarea schimbărilor conform celor trei tipuri: inevitabile, bruște, planificate.

Timp: 60 minute.

Materiale: foi, pixuri sau creioane, lipici

Desfășurare: Fiecărui participant i se distribuie foi de desen și creioane colorate. Timp de 10 min. fiecare va desena pe foaie „linia vieții”. Pe această linie vor arăta la ce vîrstă și ce eveniment le-a marcat oarecum viața. Fiecare participant va prezenta desenul și-l va fixa pe tablă. După ce prezintă toți, se discută cu tinerii: Ce este schimbarea? Ce factori facilitează schimbarea?

Moderatorul propune participanților să distribuie schimbările identificate de ei în următorul tabel. Rubricile tabelului pot fi completate și cu alte exemple.

<i>Schimbare progresivă inevitabilă</i>	<i>Schimbare bruscă</i>	<i>Schimbare planificată</i>

N.B. Informații utile pentru facilitator! Cereți grupului de participanți să examineze exemplele de schimbări și să le compare cu schimbările enumerate de fiecare dintre ei în desenele prezentate mai devreme. Ajutați-i să identifice aceste trei tipuri de schimbări:

- Schimbări progresive, inevitabile: schimbări care nu pot fi evitate, împiedicate: înaintarea în vîrstă, trecerea anilor etc.;
- Schimbări care apar brusc (personale sau sociale) . schimbări care se produc repede, pe neașteptate, influențate de ceva sau cineva;
- Schimbări planificate . transformări prevăzute din timp, planificate de noi înșine.

Reflecția se va realiza în baza următoarelor întrebări: De ce este important să observăm care sunt schimbările din viața noastră? De ce, de către cine și cum sunt influențate anumite schimbări din viața Dvs.? Analizați dacă schimbările cu care vă confrunțați sunt provocate și de voi înșivă? Cum? De ce? Marea majoritate a schimbărilor din viața voastră sunt pozitive sau negative? Dar schimbările din viața colegilor, ale apropiaților, prietenilor Dvs.? Este normal ca în vieile noastre să se producă schimbări? De ce?

2. Tehnica ABC-Antecedents, Behavior, Consequences (Antecedente, Comportament, Consecințe).

Obiective: facilitarea reflecției asupra faptei comise; luarea angajamentului de a nu recidiva ca decizie rațională în urma comparării avantajelor (câștigurilor) din activități prosociale cu potențialele pierderi din activitățile antisociale.

Ce s-a întâmplat înainte de comiterea faptei ?	Care a fost comportamentul tău ?	Care au fost consecințele: - asupra ta; - asupra familiei; - asupra prietenilor; - asupra victimei; - asupra altora.
	Cum a reacționat victima ?	
Ce te-a condus la comiterea faptei ?		
Ce altceva ai fi putut spune sau face pentru a evita comiterea faptei ? 1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6.....		

ȘEDINȚA NR. 13

Vreau să fiu mai bun!

Obiective: formarea capacității de reflecție asupra consecințelor conduitei infracționale; dezvoltarea motivației pentru schimbare comportamentală.

Desfășurare:

1. Tehnica „Pălăriile gânditoare”

Obiective: abordarea problemei comportamentului delicvent prin prisma interpretării de roluri prin care tinerii își exprimă liber opinia, emoțiile cu referire la furt în acord cu semnificația culorii pălăriilor care definesc rolul; dezvoltarea motivației pentru schimbare comportamentală.

Materiale: 6 pălării de culori diferite - albă, roșie, galbenă, neagră, verde, albastră.

Timp: 50 minute.

Etape:

- Se formează 6 grupuri de tineri.
- Se împarte fiecărui grup câte o pălărie gânditoare;
- Se prezintă de către mediator o situație cat mai concis formulata pentru a fi înțeleasă de participanți.

• Tinerii dezbate situația/ cazul expus ținând cont de culoarea pălăriei care definește rolul.

Semnificația culorilor:

• **Pălăria albă** – este povestitorul, cel ce redă pe scurt conținutul ideii, exact cum s-a întâmplat acțiunea, este neutră – *informează*.

• **Pălăria roșie** – își exprimă emoțiile, sentimentele, supărarea, față de situația creată, nu se justifică, dar *spune ce simte*.

• **Pălăria neagră** – este criticul, prezintă aspectele negative ale întâmplărilor, exprimă doar judecăți negative – *identifică greșelile, dezavantajele*.

• **Pălăria galbenă** – este creatorul, simbolul gândirii pozitive și constructive, explorează optimist posibilitățile – *identifică avantajele, beneficiile*.

• **Pălăria verde** – este gânditorul, care oferă soluții alternative, idei noi, dă frâu imaginației (Ce trebuie făcut?) – *generează idei noi*.

• *Pălăria albastră* – este liderul, conduce activitatea. Este pălăria responsabilă cu controlul discuțiilor – *clarifică, trasează concluzii*.

Aplicație: Moderatul prezintă participanților subiectul ce urmează a fi pus în discuție. Acesta se intitulează: *Infracțiunea furt și pungășie*. În funcție de regulile și algoritmul tehnicii, tinerii își expun părerea cu referire la tema respectivă.

2. Exercițiul „Dilema lui Andrei”.

Obiective: formarea capacității de a analiza variante de soluționare a unei situații problematice; elucidarea factorilor implicați în luarea unei decizii; identificarea consecințelor luării unei decizii într-o situație concretă.

Concepte-cheie: decizie, dilemă, valori, consecințele deciziei, nevoia de informație. pentru a lua o decizie.

Materiale: fișe de lucru "Decizia dificilă", tabele "Ce să fac?" realizate pe coli de flipchart (cîte una pentru fiecare echipă formată), markere.

Timp: 30 minute.

Desfășurare: moderatorul împarte participanții în grupuri a cîte 5-7 persoane și distribuie fiecărui grup cîte o fișă de lucru și cîte un tabel „Ce să fac?”. Fiecare echipă va analiza cazul prezentat (dilema morală) și va elabora decizii posibile pentru soluționarea situației, completînd tabelul „Ce să fac?”. Se va alege din fiecare grup cîte o persoană care va prezenta soluțiile selectate de grup. După ce sînt ascultate toate soluțiile identificate, precum și consecințele lor, moderatorul împreună cu toți participanții vor elabora cea mai potrivită variantă de acțiune în situația dată.

Conversația se va realiza în baza următoarelor întrebări: Ce factori influențează decizia lui Andrei? Ce se va întîmpla dacă Andrei îi va povesti directorului ce a văzut? Dar dacă nu va spune? Dar dacă fratele mai mare al lui Andrei l-a rugat pe acesta să tacă? Dar dacă l-a amenințat cu bătaia în caz că va scoate măcar un cuvînt? Ce-i de făcut dacă directorul a promis copiilor că va păstra anonimatul celui care are vreo informație cu privire la furt? Dacă directorul promite o recompensă celui care ajută la soluționarea cazului, acest lucru poate schimba ceva în decizia lui Andrei? Este posibil ca fratele lui Andrei să nu aibă nici o legătură cu furtul? Cum poate afla Andrei acest lucru? Are Andrei toate informațiile necesare luării deciziei? Care ar fi primul lucru pe care ar trebui să-l facă Andrei înainte de a lua o decizie? Cum ar trebui să procedeze Andrei?

Concluzii: Deciziile noastre sînt influențate de valorile, interesele, sentimentele, credințele pe care le avem. Ele iau în considerare și normele morale, dar și valorile societății. Fiecare om, fiecare individ este însă diferit, avînd propria sa "constelație" de caracteristici de personalitate și propria experiență de viață. De aceea, în condiții similare, oamenii reacționează și aleg diferit. Uneori, este greu să luăm decizii în situații în care sînt implicate persoane dragi nouă. Un prim pas în procesul dificil de luare a unei decizii poate fi comunicarea sinceră cu persoanele direct implicate, precum și solicitarea unui sfat, a unei păreri altor persoane în care avem încredere.

Fișa „Decizie dificilă”

Exemplu de situație dificilă: Andrei are 13 ani. Părinții lui sînt plecați la muncă în Spania, iar el locuiește de aproape un an cu fratele cel mare care are 17 ani și cu bunica. Într-o seară, cînd juca fotbal în curtea școlii, a auzit zgomot de sticlă spartă. A văzut apoi trei tineri, prieteni ai fratelui său, care, după ce au spart un geam, au intrat în școală, au răsturnat mesele dintr-o clasă, au spart dulapurile, au luat casetofonul și computerul și s-au făcut nevăzuți. Andrei s-a speriat și a fugit spre casă. Fratele său a venit tîrziu în seara aceea, însoțit de unul din "făptași".

A doua zi, directorul școlii a intrat în fiecare clasă și a întrebat dacă are cineva vreo informație despre acest incident".

Tabelul „Ce să fac?”

<i>Decizie posibilă</i>	<i>Efecte asupra propriei persoane</i>	<i>Efecte posibile asupra celor implicați</i>
	•	•

ȘEDINȚA NR. 14

Comportamente prosociale

Obiective: formarea capacității de reflecție asupra oportunităților și riscurilor ce pot apărea în formarea comportamentelor prosociale.

Desfășurare:

1. Tehnica SWOT „Oportunități și riscuri ale privațiunii de libertate”.

Obiective: identificarea punctelor tari și slabe ale aflării în detenție; determinarea riscurilor și oportunităților privațiunii de libertate; motivarea în vederea valorificării oportunităților oferite de mediul din penitenciar de a facilita formarea comportamentelor prosociale; avertizarea riscurilor ce pot apărea în procesul de formare a comportamentului prosocial.

Timp: 40 de minute.

Descriere: Se formează 4 grupuri, membrii cărora analizează următoarele subiecte:

- Grupul 1 – punctele forte ale privațiunii de libertate;
- Grupul 2 – punctele slabe ale aflării în detenție;
- Grupul 3 – oportunitățile pe care le poate oferi penitenciarul în formarea comportamentelor prosociale;
- Grupul 4 – riscurile privațiunii de libertate .

După realizarea sarcinii, foile de lucru se transmit prin rotație fiecărui grup, astfel ca toate grupurile să aibă posibilitatea să completeze fișele la toate 4 compartimente. Apoi foile se afișează pe un panou în următoarea ordine:

S- puncte forte	W - puncte slabe
O - oportunități	T - riscuri

Urmează argumentarea ideilor și prezentarea acestora.

Reflecție: Ce a fost mai simplu/dificil să identificați și de ce? Ce se poate întâmpla, dacă compartimentele din stânga (W,T) sunt mai tentante? Pot anumite aspecte enumerate să treacă dintr-o categorie în alta? Poate un punct forte să implice anumite riscuri? Cum ați putea valorifica oportunitățile care vi le oferă viața în penitenciar? La cine ați putea apela pentru a vă oferi un suport? Cum ați putea evita și confrunța riscurile și pericolele ascunse? etc.

2. Diagnosticarea abilităților sociale ale tinerilor.

Chestionar de evaluare a abilităților sociale

(adaptare după Priestley, McGuire, 1983, apud Durnescu I, p.205)

Instrucțiune: Mai jos sunt descrise unele situații pe care le întâlnim frecvent în viața cotidiană. În care dintre ele sunteți cu adevărat competent și în care nu? Analizați cu atenție fiecare item și puneți un X în dreptul calificativului care credeți că vă caracterizează.

	Bine	Satis făcător	Nesatisfă cător	Slab
Privesc oamenii în față.				
Când sunt privit de o mulțime de oameni.				
Să am contact vizual.				
Când zâmbesc.				
Când mă enervez.				
Când sunt dezamăgit.				
Îmi dau seama care sunt sentimentele celorlalți.				
Să am prieteni.				
Să mă alătur unui grup.				
Să mă prezint altora.				
Să merg într-o cameră plină cu persoane necunoscute.				
Să fiu intervievat.				

Să am o conversație cu un străin.				
Să îndrum oamenii spre diverse direcții.				
Să spun ceea ce gândesc.				
Să înțeleg ce spun alții.				
Să pun întrebări.				
Să răspund.				
Când mă cert cu cineva				
Când mă plâng de ceva.				
Când refuz pe cineva.				
Când îmi cer scuze.				
Când dau vești proaste.				
Când rog pe cineva.				
Când cer ajutor.				
Să primesc ordine.				

Wood inventory (inventarul Wood) - Evaluarea abilităților sociale
(adaptare după Cartledge, 1985, apud Durnescu I, p. 206)

Așa cum arată și denumirea sa, este un inventar, un ghid de evaluare a abilităților sociale și se bazează pe observație.

Wood inventory este recomandat în special tinerilor cu probleme emoționale sau de comportament.

I. Comportamentul raportat la sine:

1. acceptă consecințele actelor sale;
2. are un comportament adecvat contextului;
3. își exprimă asertiv sentimentele;
4. are o atitudine pozitivă față de sine;
5. are un comportament responsabil;
6. are grijă de sine.

II. Comportamentul în raport cu mediul:

1. ține seama de persoana căreia i se adresează;
2. are prezență de spirit;
3. strică sau distruge bunurile din jur.

III. Comportamentul raportat la sarcini:

1. pune și răspunde la întrebări;
2. urmărește cu atenție ceea ce i se spune;
3. participă la discuții;
4. are activitate de grup;
5. îndeplinește sarcinile;
6. lucrează mai bine singur;
7. execută calitativ diverse activități.

IV. Comportamentul interpersonal:

1. acceptă autoritatea;
2. face față conflictelor (într-o manieră constructivă);
3. rezistă atunci când este provocat;
4. știe să atragă atenția asupra sa;
5. ajută;
6. face conversație;
7. are atitudini pozitive față de sine;
8. respectă proprietatea altora.

ȘEDINȚA NR. 15

Inteligența emoțională

Obiective: antrenarea capacităților de autoevaluare și de autocunoaștere emoțională, identificarea și perceperea propriilor emoții și a efectele lor, dezvoltarea abilităților de a decodifica stările emoționale, îmbunătățirea colaborării și cooperării cu membrii grupului.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Când emoțiile ...”.

Obiectiv: identificarea și perceperea propriilor emoții și a efectele lor.

Desfășurare: Participanților li se distribuie fișe cu afirmații lacunare pe care trebuiau să le continue după cum ei își închipuie sau consideră. Subiecții completează, iar apoi analizează răspunsurile în perechile formate și apoi în grup.

- Când emoțiile mă stăpânesc devin...
- Cel mai des mă copleșesc emoțiile, atunci când ...
- Persoanele care îmi trezesc emoții pozitive / negative sunt...
- Reușesc să controlez emoțiile prin ...
- Când mă calmez devin ...

2. Exercițiul - „Monumentul”.

Obiective: dezvoltarea abilităților de a decodifica stările emoționale, îmbunătățirea colaborării și cooperării cu membrii grupului.

Desfășurare: Subiecților le se repartizează câte o fișă în care sunt scrise emoții: bucuria, supărarea, mirarea, frica, tristețea, etc. Fiecare din participanți trebuie să se urce pe un scaun și să demonstreze pantomimic, prin gesturi, poziții nonverbale „monumentul” corespunzător emoției de pe fișa primită. Ceilalți urmăresc ca s-o identifice ori ghicească. Dacă membrii grupului determină foarte repede emoția, subiectul primește aplauze, dacă este dificil de a decodifica emoția, grupul îi mai dă o fișă. La sfârșit participanții formează un cerc, organizând dezbateri:

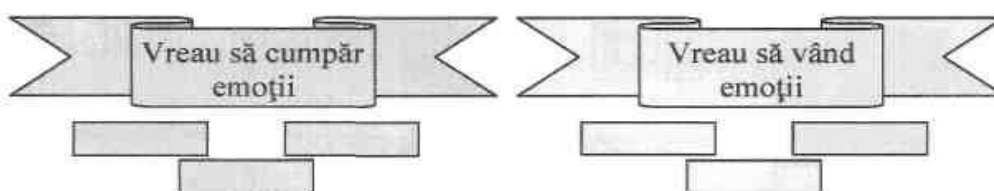
- A fost dificil să interpreteze emoția de pe fișă?
- Cum au înțeles aceste emoții?
- Au avut situații în viață în care au exprimat aceste emoții?

3. Jocul „Piața fermecată”.

Obiective: antrenarea capacităților de autoevaluare și de autocunoaștere emoțională, dezvoltarea abilităților de etichetare corectă a emoțiilor și sentimentelor.

Materiale: foi de hârtie colorate roz și albastru mari cu inscripția „Vreau să cumpăr” și „Vreau să vând”; foi mai mici de aceleași culori de mărimea unei cărți de vizită.

Desfășurare: Participanților li se explică că fiecare din ei au atât sentimente și emoții negative, cât și pozitive dându-le exemple. Astfel, se improvizează o piață de emoții și sentimente, unde își pot cumpăra emoții și sentimente pozitive, care după părerea lor ar vrea să aibă mai multe și respectiv să le vândă pe cele negative, care consideră că le complică viața, reușita, relațiile interpersonale. Pe foi mici de culoare roz participanții scriu emoțiile și sentimentele ce doresc să le procure (vreau să cumpăr,..), iar pe foi de culoare albastră mici - emoții și sentimente de care doresc să se izbăvească sau să nu le posede. La sfârșitul jocului se organizează dezbateri pe subiectele: a fost ușor / dificil să găsească emoțiile și sentimentele de care au nevoie sau pe care au vrut să le vândă; care emoții și sentimente nu ar fi trebuit să se vândă / cumpăra și de ce; care rol le-a plăcut mai mult: cel de vânzător sau de cumpărător; ce sau gândit când au jucat un rol oarecare; ce le-a plăcut / nu le-a plăcut în derularea jocului; ce a fost ușor / greu de realizat etc.

ȘEDINȚA NR. 16

Gestionarea stărilor afective

Obiective: identificarea trăirilor proprii și ale celorlalți, controlul sentimentelor impulsive și a emoțiilor negative; dezvoltarea capacităților de-a media și gestiona inteligent emoțiile și sentimentele în situații de conflict.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Triunghiul emoțiilor”.

Obiective: identificarea trăirilor proprii și ale celorlalți, controlul sentimentelor impulsive și a emoțiilor negative.

Desfășurare: La început subiecții li se explică că fiecare din ei au trăiri emoționale diferite la una și aceeași situație din viață. Pe o fișă specială li se prezintă un triunghi cu trei stări emoționale - indicatoare - Teamă (frică), Furie, Suferință (tristețe), și 10 situații particulare generatoare de aceste afecțiuni. Participanții au ca sarcina de a desemna pentru fiecare situație cea trăire posibilă și să o raporteze la aceste trei stări emoționale.

1. Când unul din colegii tăi te-a jignit de față cu mai multă lume;
2. Când ești martorul a unei agresivități în mediul în care te afli;
3. Auzi pe cineva făcând o glumă proastă despre un coleg bun al tău;
4. Când faci o mulțime de greșeli în viața ta;
5. Un coleg căruia ai vrea să-i spui ceva zice că nu vrea să discute cu tine;
6. Cazi și îți rupi haina cea nouă;
7. Cel mai bun/ă prieten/ă a/al tău îți spune că nu mai vrea să-ți fie prieten/ă;
8. Întârzi la o întâlnire importantă pentru a doua oară;
9. Prietena/nul ta/tău îți spune că te va suna după care pleacă și nu o face;
10. Aștepți ore/zile întregi pe cineva.

La sfârșit subiecții își exprimă părerea despre acest exercițiu, analizând impactul avut asupra lor, făcând referire la identificarea propriilor emoții, dar și la empatizarea cu alte persoane. În multe cazuri stările invocate de situațiile propuse au poziționare mixtă, în aceste cazuri se analizează mai detaliat. De asemenea, sunt și puncte de vedere care nu se încadrează în indicatorii propuși, în aceste cazuri se face un pas în afara triunghiului.

2. Exercițiul „Arta de a rezolva conflictul”.

Obiective: dezvoltarea capacităților de-a media și gestiona inteligent emoțiile și sentimentele în situații de conflict.

Desfășurare: Participanții formează mai multe grupuri mici (câte 4-5 persoane) cărora fi se distribuie fișe cu enunțuri. Apoi timp de 5 minute se discută care va fi decizia grupului în problema dată.

Enunțul: La spitalul de transplantare a inimii apare pe neașteptate donatorul (inima), dar la rând se află:

- Un profesor bătrân, care studiază posibilitățile de preparare a serului împotriva cancerului, lucrările sunt aproape finisate;
- O tânără de 16 ani gravidă, orfană, cu inima bolnavă;
- Un fost deținut, care și-a ispășit pedeapsa după ce a fost condamnat pentru furt în proporții deosebit de mari.
- O femeie simpatcă și tânără, adorată de colaboratori;
- Doctorul spitalului în care se efectuează operații de transplant;
- O învățătoare, mama a doi copii, care și-a înmormântat de curând soțul.

Problema: Cui i se va da întâietate sau cine va primi inima? Este vre-o persoană care nu merită de a primi inima?

După discuții, fiecare grup iese în față și prezintă decizia luată, încercând să argumenteze și să convingă că anume candidatul ales de ei merită cel mai mult inima, ceilalți participanților au rolul de oponenți.

Reflecția se realizează în baza întrebărilor: A fost dificil de identificat candidatul la inimă? Toți membrii grupului aveau aceeași opinie? Cum au fost convinși în interiorul grupului să accepte decizia comună? Care au fost emoțiile și sentimentele față de candidații la transplantul de inimă? Au fost mai mult empatici sau compătimitori, sau și una și alta?

În final moderatorul prezintă concluzia: La spital se respectă ordinea înregistrării bolnavilor, deci inima a fost dată celui care era la rând. De asemenea, participanților li se sugerează ideea că trebuie să cunoască în orice circumstanțe condițiile, competențele, posibilitățile instituțiilor și apoi să se angajeze în soluționarea situațiilor de conflict.

3. Exercițiul „Colegul nostru este...”.

Obiective: dezvoltarea capacității de autoevaluare și evaluare a propriilor stări emoționale și a celor din jur.

Desfășurare: Participanților li se distribuie fișe cu numele unuia din colegii lor, pe care trebuie (anonim) să scrie câteva calități negative ale celui vizat. Apoi moderatorul îi invită câte pe unul în față și le citea cele scrise, după care subiectul aprecia dacă este de acord sau nu cu cele scrise argumentând comportamentul, totodată și grupul susține sau nu calitățile indicate și chiar îi atribuie altele.

4. Exercițiul „Eu am fost”.

Obiectiv: dezvoltarea capacității de autoevaluare a stărilor afective.

Desfășurare: Membrii grupului li se distribuie fișe în care ei trebuie să relateze câte trei stări emoționale proprii în diferite aspecte. După aceasta, se organizează dezbateri unde sunt analizate răspunsurile mai întâi în perechi formate, iar apoi în grup.

- Eu am fost 1)...; 2)...; 3)....
- Eu sunt 1)...; 2)...; 3)....
- Eu vreau să fiu 1)...; 2)...; 3)....

Încheiere: Toți participanții primesc câte o fișă sub formă de medalie, fiind rugați să scrie pe ea un compliment sau laudă adresată unui colegi, după care o prind la pieptul colegului.

ȘEDINȚA NR. 17

Stăpânul emoțiilor

Obiective: formarea abilităților de exprimare liberă, corectă și inteligentă a stărilor afective; formarea abilităților de a monitoriza și a regla emoțiile și sentimentele proprii, stimularea dezvoltării calităților inteligenței emoționale.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Branding emoționat”.

Obiective: formarea abilităților de exprimare liberă, corectă și inteligentă a stărilor afective.

Desfășurare: Membrii grupului sunt rugați timp de 10 min. să-și alcătuiască brandingul emoțional personal, adică să-și formeze sau constituie stilul de imagine emoțională proprie. După lucrul individual, fiecare își afișează pe tablă brandingul emoțional inițiind discuții în grup: A fost ușor/greu să-ți determini stilul emoțional? Te favorizează sau de dezavantajează brandingul emoțional în comunicarea interpersonală? Poți să-ți alegi pe cineva din grup ca consilier de branding emoțional? De ce da/de ce nu? Ce deservirii îți poate aduce brandingul emoțional în constituirea imaginii de sine?

2. Exercițiul „Scaunul fierbinte”.

Obiective: controlul impulsurilor și a emoțiilor negative, antrenarea stăpânirii de sine

Desfășurare: Unul din participanți se așează pe un „scaun fierbinte” ce se află în mijlocul unui semicerc. La dorința se alege o vârstă din copilărie și din viitor, apoi ceilalți utilizând asociații fac caracteristica acestei persoane expunând cura a fost la vârsta cutare și cum va fi la alta. După ce colegii își expun părerea, subiectul de pe scaun își expune propria versiune răspunzând la întrebările adresate și analizând starea trăită.

- Ce emoții și sentimente îți produc amintirile din copilărie?

- Copilăria a fost pentru tine (printr-o emoție sau sentiment)?
- Cum îți vezi viitorul tău și care sunt așteptările? Dar al colegilor?
- Ai frică ce de ceea ce sar putea întâmpla în viitor?
- Ai avea satisfacție emoțională numai dacă viitorul ar ...
- Ce ai simțit, la ce te-ai gândit când erai pe scaun?
- Ți-au trezit sentimente mai puternice copilăria sau viitorul?

3. Exercițiul „Spectrul de emoții”.

Obiective: stimularea contactului emoțional, dezvoltarea abilităților de a decodifica stările emoționale.

Desfășurare: Participanților li se împart foi de hârtie fiind rugați să scrie în două coloane cât mai multe denumiri de emoții pozitive și negative re trăite de către ei în realitate. După finisare (timpul acordat este de 10 min.), fiecare subiect citește din cele scrise mai întâi o emoție pozitivă, apoi una negativă analizând-o împreună cu colegii și constatând care dintre ele coincid sau nu cu ale colegilor. Se discută de asemenea normalitatea și anormalitatea retrăirii emoțiilor vizate.

4. Exercițiul „Cel mai, cel mai”.

Obiective: dezvoltarea capacității de evaluare a stărilor afective proprii și a celor din jur.

Desfășurare: Participanții sunt rugați să completeze câte o cerere neobișnuită:

Cerere

Subsemnatul (numele, prenumele).....
 rog să fiu înscris (ă) în cartea recordurilor
 grupei noastre ca cel (cea) mai .....

La sfârșit se adună fișele și moderatorul citește solicitările dar nu dă nume. Subiecții trebuie să ghicească cui îi aparține solicitarea citită și dacă sunt de acord că persoana dată să dețină acest record în grupă. Nu întotdeauna membrii grupului îi recunosc pe colegi după calitățile indicate atribuindu-le altora, doar la sfârșit moderatorul indică cine a fost recunoscut și cine nu a fost identificat, punând în discuție solicitările lor.

5. Exercițiul „Eu sunt”.

Obiective: evaluarea capacității de gestionare a strărilor afective.

Desfășurare: Participanților le sunt repartizate fișe speciale „Eu sunt”, fiind rugați să le completeze cu emoții și sentimente proprii.

Eu sunt ca toți, pentru că emoțiile mele.....

Eu sunt ca majoritatea, pentru că emoțiile mele .....

Eu sunt ca unii, pentru că emoțiile mele .....

Eu sunt ca nimeni, pentru că emoțiile mele .....

La sfârșit au loc dezbateri, unde fiecare citește pe rând ceea ce a scris argumentând afirmația în baza întrebărilor: De ce anume aceste emoții au fost solicitate? De ce crezi că anume aceste emoții și sentimente te deosebesc? A fost dificil/ușor să le determini?

ȘEDINȚA NR. 18

Gândurile negative

Obiective: identificarea gândurilor negative și a factorilor care le declanșează; diminuarea și înlăturarea instabilității emoționale.

Desfășurare:

1. Incursiunea realizată de moderatorul: Detinutului i se explica faptul ca stările afective disfuncționale sunt traduse mai mult de gânduri negative generate de el însuși și mai puțin defactorii externi.

2. Explicarea conceptelor.

Deținuții participanți sunt familiarizați cu conceptele :

- gânduri negative disfuncționale sau cognitiv irațională – care se declanșează spontan și se referă la propria persoană, la viitor și la viață;
- sursele gândurilor negative : modul în care deținutul a fost tratat de ceilalți (familie); modul în care se simt și vorbesc persoanele pe care le iau drept modele; reprezentările despre sine; experiențele de viață mai importante prin care a trecut deținutul.

Se realizează apoi o identificare a gândurilor negative ale deținuților, iar psihologul îi învață să găsească gânduri alternative raționale care să le înlocuiască pe cele iraționale.

Lista situațiilor care declanșează gândurile negative :

1. Am pierdut încrederea celor apropiați. Nu sunt bun de nimic.
2. Gălăgia din camera mea mă stresează și îmi vine să urlu.
3. Mi-am pierdut încrederea în mine prin faptul că am ajuns aici.
4. Nu suport să fiu înjurat de mama.
5. Felul în care comunică cu mine unele persoane din anturaj mă irită;
6. Soția/Concubina/Iubita m-a parasit. Simt că nu voi mai avea o altă relație.
7. Nu pot niciodată să mă apar, atunci când sunt agresat verbal și cred că mă simt speriat.
8. Nu pot să-mi stăpînesc nervii; cred că am nevoie de medicamente.
9. Nu voi fi niciodată capabil să vorbesc în fața grupului.

3. Constientizarea gândurilor negative automate. Fiecare deținut trebuie să se întrebe: Ce anume îmi spune în gând atunci când este trist, furios sau speriat (gânduri pesimiste în legătură cu propria persoană, cu viitorul sau cu viața în general)? Oare este adevărat gândul meu sau mai există o altă explicație posibilă pentru ceea ce se întâmplă?

Pentru a demonstra faptul că orice om poate fi uneori victima unor gânduri negative, se pot da exemple din viața personală. În felul acesta, deținuții nu se vor mai simți inferiori sau ridicoli pentru că nutresc astfel de gânduri.

Deținutul exprimă cu voce tare gânduri negative automate, în timp ce moderatorul îi adresează replici relaționale.

Exemplu:

Subiectul: Nu voi fi capabil niciodată să vorbesc în public.

Moderatorul: «Nu poți ști dinainte acest lucru și este posibil ca tocmai de azi să poți vorbi mult mai ușor în fața colegilor».

Subiectul: mai am timp să mai exersez. Voi începe chiar de azi în camera cu colegii mei.

Deținuții primesc apoi lista principalelor tipuri de distorsionări cognitive:

1. Gîndirea de tip «totul sau nimic» - greșește o dată și crede că va greși mereu.
2. Suprageralizarea – crede că un eveniment negativ singular se va produce la nesfârșit.
3. Concentrarea asupra negativului – care întunecă evenimentele pozitive.
4. Descalificarea pozitivului – respingerea evenimentelor pozitive.
5. Realizarea unor concluzii pripite – prin interpretări negative, chiar dacă nu are dovezi temeinice pentru a trage o concluzie.
6. Exagerarea sau minimalizarea – fie exagerarea unor lucruri (exemplu-succesul altora), fie minimalizarea succeselor sau a calitatilor proprii.
7. Judecata afectivă – “dacă eu simt așa, așa trebuie să fie”.
8. Cerințele absolutiviste – «este obligatoriu să...», etichetarea „sunt un ratat”.
9. Raportarea la propria persoană – subiectul se consideră cauza unor evenimente negative externe cu care nu are nicio legătură.
10. Gîndirea dihotomică – gîndirea de tipul „ori e albă, ori e neagră”

4. Recunoașterea propriului stil distorsionat de gîndire.

Recunoașterea propriului stil distorsionat de gîndire este foarte importantă pentru aplicarea tehnicilor de restructurare cognitivă, prin care deținuții sunt învățați să-și adreseze întrebări în

legătură cu autenticitatea și adevărul gândurilor negative, verificându-le fundamentul logic, după modelul :

- Sunt sigur că evenimentul X se va produce?
- Pe ce mă bazez când afirm că....?
- De ce sunt atât de sigur că X va duce la...?
- Care este cel mai rău lucru care se poate întâmpla?
- Păreră lui X reprezintă păreră tuturor celorlalți?

5. Exercițiul „Colocviu - Diferență între a trăi o emoție și a o exprima”.

Obiective: facilitarea reflecției asupra diferenței dintre a trăi o emoție și a o exprima.

Desfășurare: Participanții activ se includ în discuție, utilizând diverse argumente pentru demonstrarea deosebiriilor între existența și manifestarea emoțiilor la oameni. Astfel, dezbaterile sunt susținute de afirmațiile pe care le lansează moderatorul: Este firesc între a trăi o emoție și a o exprima? Este normal să ne simțim într-un fel sau altul, să avem diverse emoții? Este adevărat că sub impactul emoțiilor uneori ne comportăm adecvat, alteori inadecvat? Este greu / ușor de învățat să exprimi și să gestionezi emoțiile de disconfort (furia, frica, dezamăgirea, tristețea, plictiseala.)

Încheiere: Moderatorul îndeamnă participanții să le transmită colegilor un gând bun, axat pe idei pozitive.

ȘEDINȚA NR. 19

Sunt/Pot fi inteligent emoțional!

Obiective: evaluarea și antrenarea capacității de gestiune eficientă a emoțiilor; dezvoltarea sociabilității.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Cele bune să se adune, cel rele să se spele”.

Obiective: identificarea trăirilor proprii și ale celor din jur, dezvoltarea comunicării empatice.

Desfășurare: Participanții primesc fișe speciale pe care sunt desenate un soare și un nor de ploaie. Pe razele soarelui (în centrul căruia este scris „Cele bune să se adune”) subiecții trebuie să scrie ce emoții și sentimente pozitive au sau au transmis timp de o săptămână colegilor sau celor din jur, iar pe picăturile norului de ploaie (în centrul căruia era „Cele rele să se spele”) să le indice pe cele negative. Exercițiul se termină cu discuții privitor la autoanaliza comportamentului și receptivității față de cei din jur, modul cum conștientizează acțiunile săvârșite, recunoașterea și aprecierea lor, precum și dificultățile întâlnite atunci când indicau trăirile pozitive sau cele negative, care din ele predomină.

2. Exercițiul „Valiza succesului”.

Obiective: formarea deprinderilor de a-și exprima corect emoțiile și sentimentele personale, îmbunătățirea performanțelor proprii ale inteligenței emoționale.

Desfășurare: Fiecare membru își scrie pe o foaie numele și cum se vede și ce dorește pe viitor. Apoi foile se distribuie celorlalți colegi care trebuie să-i scrie calități etc., de care ar avea nevoie cel nominalizat pentru ași atinge visul. La sfârșit unul din membrii grupului citește cele scrise: „... se vede în viitor ... și își dorește... Colegul... i-a dat ..., iar colegul i-a oferit ... alt coleg consideră ...”. Discuția se finisează prin descrierea stării emoționale a celui nominalizat atunci când primea susținerea membrilor grupului.

3. Exercițiul „Colocviu despre sociabilitate”.

Obiective: formarea reprezentărilor despre sociabilitate; dezvoltarea capacității de a socializa eficient cu cei din jur.

Desfășurare: La început se lansează afirmația „O bună sociabilitate asigură eficient managementul conflictelor, arta conducerii, catalizarea schimbărilor, colaborarea și cooperarea în echipă”, care apoi va genera dezbateri. Participanții comentează avantajele și dezavantajele sociabilității, asigurând totodată o comunicare eficientă în grup, explicând și identificând

posibilelor cauze, motive, considerente, obiective, legate de sociabilitate, precum și producerea efectele care decurg din acesta.

4. Exercițiul „Agenda cu notițe”.

Obiective: antrenarea particularităților inteligenței emoționale, stimularea motivării performanțelor emoționale.

Desfășurare: Membrii grupului le sunt repartizate fișe speciale pe care sunt scrise 3 citate. Fiecare dintre ei trebuie să comenteze afirmațiile prezentate racordându-le la viața și trăirile proprii, totodată menționând și semnificația citatului pentru sine și pentru ceilalți. La sfârșit sunt organizate discuții în grup.

<i>Citatul</i>	<i>Comentariul</i>
<i>„Emoțiile și sentimentele ne guvernează comportamentul nostru din umbră” (Eliot T.S.)</i>	
<i>„De ce oare unii oameni reușesc mai ușor în viață? Și de ce oamenii cu capacități intelectuale superioare par să nu obțină succesul dorit, în timp ce alții, mai puțin dotați din acest punct de vedere, reușesc mai bine?” (Bar-On R.)</i>	
<i>„Indiferent cât am fi de deștepți, dacă îi îndepărtăm pe ceilalți printr-un comportament agresiv, dacă suntem neatenți la felul în care ne prezentăm și nu avem suficientă rezistență la stres, nimeni nu va sta în preajma noastră pentru a vedea ce IQ ridicat avem.” (Stein S J., Book H.E.)</i>	

5. Exercițiul - „Colocviu - Exprimarea inteligentă a emoțiilor”.

Obiective: stimularea motivării performanțelor emoționale, formarea sentimentului de realizare emoțională personală.

Desfășurare: Inițial se lansează afirmația - „Cum exprimăm inteligent emoțiile?” după care toți participanții activ, deschis, liber își expun propriile raționamente, exemplificând și argumentând unele opțiuni. Moderatorul susține dezbaterile prin întrebări: Ce presupune a deveni mai inteligent emoțional? Depinde oare calitatea vieții de exprimarea inteligentă a emoțiilor? Emoțiile și sentimentele pot governa evoluția performanțelor omului? Educația inteligenței emoționale poate fi aplicată la orice vârstă? Este greu / ușor de învățat să exprimi inteligent emoțiile? Care este valoarea inteligenței emoționale în viața omului?

ȘEDINȚA NR. 20

Autocontrolul

Obiective: dezvoltarea capacității de autocontrol în situații limită; realizarea corespondenței dintre antecedente, comportamentul manifestat în prezent și consecințele acestuia.

Desfășurare:

1. Incursiunea moderatorul: Fiecare dintre noi consideră că își cunoaște propriul comportament, iar în situații de criză își poate controla propriile reacții comportamentale. Cu toate acestea, nu întotdeauna reușim bine sau foarte bine să facem acest lucru. În cadrul acestei ședințe vom realiza variate exerciții care vă vor ajuta să vă mențineți autocontrolul în situații-problemă.

2. Jocul de rol „Corelația antecedente-comportament-consecințe”.

Obiective: realizarea corespondenței dintre antecedente, comportamentul manifestat în prezent și consecințele acestuia; analiza secvențială a situației de furie.

Desfășurare: a) se organizează un joc de rol pentru o situație externă ce generează trăiri și răspunsul la situație. De exemplu: Cineva promite ceva și nu se ține de cuvânt. Doi membri joacă rolul respectiv, iar ceilalți trebuie să identifice antecedentele, comportamentele și consecințele. Se

discută împreună cu tinerii situațiile problematice în termenii variabilelor situaționale: mediu, situații provocatoare, scheme automate de răspuns codificate în reacțiilor comportamentale etc. .

3. Jocul “Trigger finger”.

Desfășurare: Se împarte grupul în două echipe. Fiecare echipă vine cu o listă cu antecedente sau situații ce duc frecvent la reacții de furie. Echipa cu lista mai lungă câștigă.

Se discută cu grupul ce modificări interne (sub forma declarațiilor negative) și a modului cum acestea pot duce la un conflict. Se improvizează o situație, o problemă: unii membri trebuie să provoace pe ceilalți. Aceștia din urmă trebuie să identifice și apoi să spună și celorlalți gândurile pe care le-au generat ca răspuns la provocări.

4. Exercițiul „Oprește-te și gândește!”

Desfășurare: cerem participanților să-și descrie comportamentul într-o situație de criză/problemă (de exemplu, stilul specific al furiei) și felul în care își controlează comportamentul. În continuare vom învăța tehnica celor trei pași, ce vizează formarea capacității de control al comportamentului în situație de criză.

Pasul I – Stop!

Jocul „Roșu, Verde”.

Desfășurare: Moderatorul explică regulile jocului: Atunci când spunem „verde” ne mișcăm prin încăpere cum dorim, când spunem „roșu” rămânem nemișcați. Vom vedea că nu este simplu să rămâi nemișcat. Acest joc ne ajută să experimentăm ce înseamnă cu adevărat să spunem STOP atunci când ne înfuriem.

Întrebare pentru discuții: Cum ați făcut să va concentrați?

Pasul II - Depărtează-te!

Jocul „Partenerul enervant”.

Desfășurare: Moderatorul prezintă următoarea instrucțiune: Descrieți ce va enervează cel mai tare. Împărțiți-vă în echipe de doi. Cerem unui partener să facă acel lucru care îl enervează pe celălalt. Îi cerem celui „enervat” să se depărteze de sursa de enervare. Se solicită participantului să spună ce a făcut pentru a reuși să se depărteze?

Reluăm jocul inversând rolurile.

- ✓ Se scrie pe flipchart ce poate să însemne Depărtează-te:
- ✓ Să ies din încăpere
- ✓ Să mă depărtez de cel care m-a enervat
- ✓ Să mă gândesc la altceva
- ✓ Să-mi aprind o țigară
- ✓ Să fac o acțiune care să mă ajute să mă calmez

Pasul III - Calmează-te!

Exercițiul „Furia: motivare și control” .

Desfășurare: Se prezintă participanților următoarea sarcină: Împărțiți-vă în grupuri de câte trei. În fiecare grup elaborați o listă cu toate motivele pentru care aveți dreptate să fiți furioși. Citim listele și trecem toate aceste gânduri pe poster. În fiecare grup elaborați o listă cu toate motivele pentru care nu aveți dreptate să fiți furioși. Citim listele și trecem toate aceste gânduri pe o altă listă. Comparăm cele două liste: de ce am dreptate să fiu furios, de ce nu am dreptate să fiu furios? Care dintre acestea gânduri sunt mai puternice? Analizați toate materialele și hotărâți care este cel mai puternic gând care va ajuta să va controlați, și care este gândul care îl puteți adăuga pentru control dacă primul nu este suficient de puternic.

Analiza ședinței: Se precizează care au fost efectele jocurilor și ale exercițiilor implementate asupra participanților, în ce măsură acestea au contribuit la formarea capacității de autocontrol.

ȘEDINȚA NR. 21

Sunt Pro Autocontrol!

Obiective: dezvoltarea capacității de autocontrol.

Desfășurare:

1. Jocul „Susținerea peretelui”.

Obiective: sporirea voinței de a persevera în realizarea unei acțiuni; facilitarea apariției motivației ca factor de rezistență la presiunea externă; argumentarea deciziei luate.

Concepte-cheie: presiune, alegere, motivație, decizie.

Timp: 30 minute.

Desfășurare: Moderatorul explică că fiecare are dreptul de alegere și decizie personală. Se anunță că grupul va decide când va lua sfârșit jocul. Participanții sînt invitați să formeze o linie dreaptă, așezîndu-se unul lîngă celălalt, la o distanță mică în fața unui perete. Li se comunică faptul că peretele din fața lor se menține datorită unei slabe legături cu podeaua și tavanul și că de acum încolo poate fi sprijinit numai cu privirea. Așadar, fiecare participant va trebui să se concentreze asupra unui punct fix al peretelui din fața sa pentru a împiedica peretele să cadă. Un voluntar va rămîne în afara grupului și va avea rolul de a-i convinge pe ceilalți că este inutil să susțină peretele și că este imposibil să faci acest lucru cu privirea. Jocul se va termina cînd va decide grupul.

Reflecția se va realiza în baza întrebărilor: Cum s-a simțit în rolul său persoana care trebuia să convingă grupul? Care au fost strategiile de presiune? Ce v-a făcut să renunțați să mai susțineți peretele? Cum ați decis? Ce v-a făcut să susțineți în continuare peretele? V-a fost ușor sau dificil să luați decizia într-o situație de presiune? Ați fost motivați pentru această sarcină? Ce lucruri noi ați învățat? Ce abilități ați dezvoltat în cadrul acestei activități? Cum puteți aplica în viața de zi cu zi aceste abilități?

Concluzii: Uneori, presiunile din exterior sau propriile noastre îndoieli ne fac să ocolim un drum, să evităm anumite activități sau persoane. Sînt cunoscute diferențe interindividuale în ce privește rezistența la presiunea externă sau rezistența la frustrare. Atunci cînd există motivație autentică, cînd scopul activității este clar definit, cînd are încărcătură emoțională sau reprezintă o valoare pentru persoană, acestea îi este mai ușor să reziste presiunilor exterioare sau îndoielilor proprii.

ȘEDINȚA NR. 22.

Ce este empatia? Cum poți fi empatic?

Obiective: dezvoltarea empatiei; motivarea, perceperea și aprecierea emoțiilor și sentimentelor proprii și ale altora, formarea sensibilității afective.

Desfășurare:

1. Intervenția moderatorului: Empatia se poate defini ca „intrarea” în lumea interioară a unei alte persoane, cu scopul de a înțelege gândurile, sentimentele, comportamentele și semnificațiile pe care persoana respectivă le atribuie unor evenimente. În opinia lui Marcus, în cazul empatiei, „eu” se simte „celălalt” pentru a-i retrăi stările, gândurile și acțiunile fără a-și pierde identitatea. În cazul simpatiei, „eu” se simte alături de celălalt pentru a-l sprijini. Identificarea cu celălalt se produce atunci cînd „eu” se topește în celălalt, devenind una cu acesta. O altă definiție utilă este cea a lui Carl Rogers, care consideră că: „a fi empatic înseamnă a percepe cu acuratețe cadrul intern de referință al altuia, cu toate componentele sale emoționale și semnificațiile care-i aparțin”, ca și cum „ai fi cealaltă persoană, dar fără a pierde condiția de «ca și cum»”.

2. Exercițiul „Colocviu despre empatie”.

Obiectiv: asimilarea informației despre empatie și rolul acesteia în viața omului.

Desfășurare: Toți participanții primesc fișe pe care trebuie să le completeze, apoi pe rînd se lansează câte o afirmație din fișă și toți își expun opinia. Discuția este liberă, deschisă, urmărindu-se modul de argumentare și aprecierile, dar și activismul subiecților.

Ce informații știți despre empatie?

De ce mă interesează empatia?

Ce vreau să aflu în mod special despre empatie?

Ce spun specialiștii despre empatie?

Ce reflecții personale am în legătură cu empatia?

În cazul în care subiecții nu pot răspunde la întrebările din fișă, moderatorul vine cu explicațiile de rigoare.

3. Exercițiul „Pânza argumentelor”.

Obiective: dezvoltarea empatiei, formarea sensibilității afective

Desfășurare: Participanții sunt repartizați în două grupe convenționale „DA” și „NU”, de la care se cere să aducă cât mai multe argumente la afirmația lansată. Pe parcurs dacă unii din membrii nu sunt de acord cu declarațiile grupului din care face parte ei au dreptul să treacă în celălalt grup. La sfârșit se analizează reflecțiile enunțate și ponderea forței persuasive pentru fiecare predicament (categorie).

DA	<i>Ar trebui ca toți oamenii să fie empatici?</i>	NU

ȘEDINȚA NR. 23

Comportament empatic

Obiective: formarea capacității de comunicare empatică; formarea atitudinii pozitive față de cei din jur.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Supărarea”.

Obiective: sporirea nivelului autocriticiei și percepției propriilor acțiuni; evaluarea atitudinii condamnaților față de pedeapsă;

Desfășurare: Moderatorul va formula următoarele întrebări.

- Care considerați că a fost cea mai necinstită, ofensatoare faptă comisă la adresa Dvs. ?

- Cine v-a ofensat (a săvârșit această acțiune)?

- Ce a urmărit a avut această acțiune?

- Ce simțiți atunci când vă aduceți aminte de această situație?

N.B.: În cazul în care condamnatul numește ca o faptă necinstită față de sine privarea de libertate, termenul mare, atunci moderatorul precizează dacă mai sunt participanți care susțin aceeași poziție, astfel determinând atitudinea condamnaților față de pedeapsă.

formarea unei atitudini pozitive față de cei din jur.

2. Jocul de rol „Contribuția mea”.

Obiective: identificarea modalităților de colaborare cu un actor comunitar; analiza beneficiilor implicării sociale; elucidarea oportunităților unei relații de colaborare între membrii comunității și actorii comunitari.

Concepte-cheie: actor comunitar, colaborare, implicare comunitară, contribuție comunitară.

Materiale: 2 seturi de bilete cu denumirile unor actori comunitari.

Timp: 50 minute.

Desfășurare: Se solicită 4 voluntari. Aceștia vor extrage dte un bilet cu denumirea unui personaj important din comunitate: preotul, directorul școlii, primarul, un reprezentant al presei (ziarist) etc. Participanții rămași sînt împărțiți în 4 grupuri. Fiecare grup format va extrage o etichetă asemănătoare celor anterioare. Membrii celor 4 grupuri sînt rugați să-și imagineze că au de îndeplinit o sarcină foarte importantă pentru comunitate: să colecteze, timp de o săptămână, bunuri pentru a le distribui persoanelor defavorizate din comunitate (bătrîni, copii cu dizabilități, copii rămași fără îngrijire părintească). Pentru aceasta, fiecare grup va delega cîte două persoane

care vor „merge în audiență” la actorul comunitar din biletul primit și îi vor cere sprijinul pentru organizarea activității propuse. Timpul de pregătire a delegației în grup: 10 minute.

Reflecția se va realiza în baza întrebărilor: Ce ați observat în atitudinea celor doi delegați ai grupurilor? Dar în comportamentul actorului comunitar? Este el dispus să ofere ajutor? Este posibil ca activitatea să aibă succes? Cum credeți că ar trebui procedat într-o situație reală? Care sînt abilitățile necesare pentru a organiza o astfel de activitate?

Concluzii: Oricine se poate implica într-o acțiune comunitară. Inițiativa, curajul, încrederea în sine și dorința de a-i ajuta pe cei din jur reprezintă factori determinanți ai succesului unei astfel de activități. De asemenea, putem lua atitudine și ne putem implica în sesizarea și sprijinirea autorităților în cazul unor situații dificile ale semenilor noștri (colegi, prieteni, rude, vecini etc).

3. Exercițiul „O faptă demnă de respect”.

Obiective: formarea unei atitudini pozitive față de cei din jur.

Desfășurare: a) Amintiți-vă un lucru plăcut, pe care l-ați făcut pentru alți oameni. Prin ce s-a manifestat această faptă? Ce urmări a avut ea? Ce simțiți când faceți bine altcuiva și când vă aduceți aminte de aceasta?”.

b) Gândiți-vă: a făcut cineva străin pentru dumneavoastră o faptă bună, fără să ceară ceva în schimb? Cine a fost persoana? Ce simțiți față de această persoană?

ȘEDINȚA NR. 24

A fi asertiv înseamnă ...

Obiective: formarea reprezentărilor corecte despre asertivitate, particularitățile comportamentului asertiv; inițierea tinerilor privind oportunitățile de formare a capacității de comunicare asertivă.

Desfășurare:

1. Intervenția moderatului. Se prezintă informație tinerilor despre asertivitate, particularitățile fenomenului respectiv. Asertivitatea vizează posibilitatea de a ne exprima emoțiile și convingerile fără a afecta și ataca drepturile celorlalți.

Asertivitatea presupune posedarea abilităților:

- de comunicare directă, deschisă și onestă, care ne face să avem încredere în noi și să câștigăm respectul celor din jur;
- de exprimare a emoțiilor și gândurilor într-un mod în care ne satisfacem nevoile și dorințele, fără a le deranja pe cele ale interlocutorului;
- de a iniția, menține și încheia o conversație într-un mod plăcut;
- de a împărtăși opiniile și experiențele cu ceilalți;
- de a exprima emoțiile negative, fără a te simți jignit sau de a-l ataca pe celălalt;
- de a solicita sau refuza cereri;
- de exprimare a emoțiilor pozitive (bucuria, mândria, afinitatea față de cineva, atracția);
- de a spune NU fără a te simți vinovat sau jenat.

Asertivitatea în comunicare reprezintă:

- modalitatea prin care subiecții își dezvoltă respectul și stima de sine;
- modalitatea prin care subiecții pot să facă presiuni asupra grupului și să-și exprime deschis opiniile personale;
- recunoașterea responsabilității față de ceilalți;
- respectul drepturilor celorlalte persoane.

Drepturile tale în comunicarea asertivă cu cei din jur.

Dreptul de:

- a decide care sunt scopurile și prioritățile personale;
- a avea valori, convingeri, opinii proprii;
- a nu te justifica și a nu da explicații privind viața ta;
- a spune celorlalți cum ai dori să se poarte cu tine;

- a te exprima fără să-i rănești pe ceilalți;
- a spune NU, NU ȘTIU, NU ÎNȚELEG sau NU MĂ INTERESEAZĂ!
- a cere informații și ajutor;
- a face greșeli;
- a te răzgândi;
- a fi acceptat ca imperfect;
- a avea uneori performanțe mai scăzute decât potențialul tău;
- a avea relații de prietenie cu persoane cu care te simți confortabil;
- a-ți schimba prietenii;
- a-ți dezvolta viața așa cum îți dorești (Fără a leza viața altuia!).

Moderatorul oferă tinerilor recomandări privind dezvoltarea capacității de comunicare asertivă.

Recomandări în vederea dezvoltării comunicării asertive:

1. Spune NU atunci când este încălcat un drept sau o valoare personală!
2. Motivează-ți afirmația fără să te justifici – nu te scuza!
3. Exprimă-ți opiniile personale specific și clar –evită formulările generale!
4. Acceptă și oferă complimente!
5. Fii direct!
6. Cere feed-back pentru prevenirea greșelilor de interpretare!
7. Schimbă discuția sau evită persoana atunci când nu poți comunica asertiv!
8. Fă referiri la comportamentul neadecvat al unei persoane cu o remarcă pozitivă!
9. Focalizează-te pe comportament și nu pe persoană atunci când vrei să faci o remarcă!
10. Scoate în evidență consecințele negative ale comportamentului său asupra ta!
11. Precizează comportamentul dorit, oferă alternative comportamentului pe care dorești să-l schimbi!
12. Analizează costurile și beneficiile comportamentului!

ȘEDINȚA NR. 25

Comportament asertiv

Obiective: formarea capacității de comunicare asertivă.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Maxime și reflecții”.

Obiective: manifestarea unui comportament asertiv în realizarea unei sarcini comune; identificarea comportamentelor nonasertive; desemnarea propriului rol în cadrul grupului privind soluționarea unei sarcini concrete; facilitarea exprimării de opinii, reflecții cu referire la maximele despre comunicare.

Concepte-cheie: reflecție, maximă, vorbitor, ascultător, lider, comunicare în grup.

Materiale: coli de flipchart, markere, maxime scrise pe foi de hârtie:

1. E în zadar să vorbești celui care nu vrea să te asculte (*M. Eminescu*).
2. Scrierea la persoana a treia deseori ne permite să ne ascundem în spatele grupului (*H. Schwartz*).
3. O cuvântare fără scop specificat este ca o călătorie fără destinație (*Ralph C. Emedley*).
4. Pana de scris este mai puternică decât sabia (*W. Shakespeare*).

Timp: 25 minute.

Desfășurare: Moderatorul împarte grupul în 4 subgrupuri (empatie, onestitate, receptivitate, răbdare) și pregătește maximele și reflecțiile scrise pe foi de hârtie și distribuie câte una fiecărui grup. Apoi propune participanților să înseneze dezbateri în cadrul subgrupului pe baza acelei maxime. Membrii subgrupurilor se împart în 2 echipe, astfel încât unii să exprime argumente pro, iar alții - argumente contra. Participanții din subgrupuri notează pe foaia de

flipchart argumentele pro și contra, pe care le expun apoi în fața întregului grup. Un reprezentant din partea fiecărui subgrup prezintă ideile în fața grupului mare.

Analiză: A fost ușor sau dificil să lucrați în grup? Ați remarcat un lider în cadrul grupului? Ați reușit să ajungeți la aceeași părere? Ce abilități v-au fost de folos în echipă? S-a întâmplat să aveți păreri contradictorii? Ce calități ale vorbitorilor, ascultătorilor ați observat?

Discuție axată pe diferențele dintre comportamentele: agresiv, non-assertiv și assertiv.

Comentariul moderatorului: Comportamentul agresiv înseamnă încălcarea drepturilor celorlalți, prin lezarea sentimentelor acestora, adresarea de injurii și acțiuni care lovesc alte persoane și le determina reacții defensive.

Comportamentul non-assertiv constă în negarea propriilor drepturi, prin neapărarea intereselor și neexprimarea sentimentelor.

Comportamentul assertiv - prin acest tip de comportament nu se încalca nici drepturile personale și nici ale celorlalți, subiectul exprimându-și sentimentele și preferințele într-un mod deschis, onest și adecvat.

ȘEDINȚA NR. 26

Venituri și management financiar

Obiective: dezvoltarea capacităților de gestionare eficientă a finanțelor.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Managementul banilor”

Obiective: dezvoltarea capacității de organizare și administrare corectă a propriilor venituri și cheltuieli pe un interval de timp cât mai lung.

Materiale: coli de hârtie, creioane, carioca, fișa practică pentru fiecare participant

Concepte: managementul banilor.

Timp: 60 minute.

Desfășurare: participanții se împart în grupuri mici a câte 5-6 persoane și primesc materialele necesare (câte o coală de hârtie și creioane sau carioci) și timp de 5 min. se vor gândi și vor desena pe o jumătate de foaie Cum le place să cheltuiască banii? Pe cealaltă jumătate de foaie vor desena Cum ar trebui să cheltuiască banii? Se oferă posibilitate grupurilor să prezinte desenele și să vorbească despre conținutul acestora. Apoi se discută cu participanții în baza următoarelor întrebări: Care sunt momentele pozitive și cele negative în procesul de cheltuire a banilor de către tineri? De ce uneori se cheltuie banii pe lucruri de nimic? Credeți că ați putea să vă lipsiți de unele lucruri? Ce cheltuieli trebuie mai întâi să acoperim dacă avem o oarecare sumă de bani?

Ulterior moderatorul distribuie fiecărui participant fișa practică și acordă timp pentru completarea acesteia.

Fișa Managementul banilor

Citește atent afirmațiile de mai jos și bifează coloana care ți se potrivește.

<i>Nr.</i>	<i>Afirmații</i>	<i>Da</i>	<i>Nu</i>
1.	Îmi fac un buget săptămânal și mă conduc strict de acesta.		
2.	Banii mei dispar, deși intenționez să fiu foarte grijuliu		
3.	Deseori eu am datorii		
4.	Îmi cheltui repede banii și sunt nevoit să mă lipsesc de unele lucruri		
5.	Nu mă pot lipsi de nici unul din lucrurile cu care sunt obișnuit		
6.	Iau bani cu împrumut fără ca să mă gândesc că trebuie să-i restitui		
7.	Câteodată nu restitui datoriile		
8.	Știu cât cheltuiesc lunar pentru telefon, curent electric etc.		
9.	Am dat bani cu împrumut și nu mi s-au restituit		
10.	Cumpăr lucruri fără a mă gândi și apoi regret.		

11.	Deseori recurg la furt pentru a obține ceea ce îmi doresc		
12.	Nu văd altă soluție în a obține ceea ce vrei decât prin furt		
13.	Am remușcări în legătură cu fapta comisă legată de furt/pungășie		
14.	Sunt de părere că mediul social a contribuit la instaurarea acestui tip de comportament delicvent		
15.	Singur sunt responsabil de situația creată		
16.	Știu foarte bine pe ce ar trebui să cheltui banii într-un an		

Se discută în macrogrup pe baza următoarelor întrebări: Sunt reale afirmațiile din fișa pe care ați completat-o? De ce oamenii ar trebui să învețe cum să-și cheltuiască banii corect? Argumentați.

Ce ar însemna să înveți să-ți cheltui banii? Este riscant să nu știi să cheltui eficient banii? De ce?

Care este sursa principală de venit și care considerați că este situația financiară actuală a Dvs. (ex. datorii)? Cum obișnuiți să vă gestionați veniturile? Câștigurile ilegale sunt surse de venit? Considerați corectă ideea ca tinerii să se bazeze pe suportul financiar al altora (familie, prieteni, alții)?

ȘEDINȚA NR. 27

Bugereul personal

Obiective: dezvoltarea capacității de alcătuire și gestionare eficientă a bugetului personal.

Desfășurare:

Exercițiul „Bugetul personal”.

Obiective: dezvoltarea capacității de a alcătui zilnic, săptămânal, lunar bugetul personal.

Timp: 50 minute

Materiale: foi, poster, pixuri pentru fiecare participant, carioci, fișele practice (nr. 1 și 2).

Concepte: buget personal.

Desfășurare: Se discută cu participanții despre Ce este un buget personal? Ideile se înregistrează pe un poster. Moderatorul vorbește tinerilor despre importanța elaborării bugetului personal: Având un buget personal, poți să-ți controlezi veniturile și cheltuielile. Bugetul trebuie adaptat la nevoile personale. Pentru a alcătui un buget personal trebuie să știm foarte clar care sunt necesitățile noastre zilnice și de câți bani avem nevoie pentru acestea.

Se distribuie fiecărui participant fișa practică nr. 1 și se acordă timp pentru completare, apoi se discută în macrogrup în baza întrebărilor: Ați mai făcut acest lucru până acum? V-a fost greu să faceți lista necesităților voastre zilnice? De ce da/nu? Vă poate ajuta cumva ceea ce ați făcut mai devreme? Cum?

Fișa nr. 1. Alcătuirea bugetului personal

Zilele săptămânii	Lista necesităților zilnice	Cheltuieli zilnice (costul în lei)
Luni	▪	
Marți	▪	
Miercuri	▪	
Joi	▪	
Vineri	▪	
Sâmbătă	▪	
Duminică	▪	

Se împarte fiecărui participant fișa practică nr. 2 și se îndeamnă tinerii să o completeze individual timp de 5 minute.

Fișa nr. 2 Alcătuirea bugetului personal

Lucrați la o întreprindere din localitate și aveți un salariu de 1500 lei. Cum îi cheltuiți? Tabelul de mai jos sperăm să vă ajute să planificați un buget personal.

Veniturile lunare: _____

Venituri săptămânale: _____

Venituri la fiecare 2 săptămâni: _____

Cheltuielile:

<i>Care sunt cheltuielile mele?</i>	<i>Zilnic</i>	<i>Săptămânal</i>	<i>Lunar</i>
Transport			
Produse alimentare			
Chirie			
Servicii: telefon, apă, căldură, lumină etc.			
Spălat, călcat			
Haine			
Medicamente			
Produse igienice			
Economii			
Distracții			
Altele			
Total			

După ce au completat tabelul din fișă, se discută cu participanții cum l-au completat, dacă au inclus ceva nou, li se sugerează să-l compare cu al colegilor. Se direcționează tinerii să compare tabelul care l-au completat din fișa nr. 1 cu cel completat acum.

Întrebări pentru discuție: Ați fost realiști? Un asemenea plan vă poate ajuta să vă atingeți scopurile și să vă îndepliniți visurile fără a recurge la furt?

ȘEDINȚA NR. 28

Fii atent, nu dependent!

Obiective: creșterea nivelului de informare despre consecințele consumului de droguri.

Desfășurare:

1. Grogurile și consecințele consumului de droguri.

Desfășurare: Se pun în discuție următoarele subiecte: Ce sunt drogurile? Caracteristicile drogurilor. Ce reprezintă dependența de droguri, toleranța, sevrajul? Cum recunoaștem o persoană care consumă droguri? De ce consumă oamenii droguri? Care sunt efectele consumului de droguri la nivel bio-psiho-social?.

Informații prezentate tinerilor:

- Drogul este un lichid, un gaz sau un praf, care, dacă este consumat, îți schimbă imaginea pe care tu o ai despre tine și despre cei din jurul tău.

- Este un produs natural sau sintetic.

- Caracteristicile drogurilor: Drogurile pot fi sub formă de pastile, de prafuri, injectabile, solvenți. Au culori și forme diferite, fiecare categorie are un mod propriu de obținere/ prelucrare. Cele mai periculoase sunt cele obținute artificial, sintetizate în laboratoare (*ex. LSD, extasy*), deoarece nu se cunoaște compoziția lor exactă.

- Efectul drogurilor este determinat de: tipul de drog consumat, cantitatea ingerată, personalitatea individului, puritatea compoziției, alți factori (greutate, vârstă, sex, combinații cu alte substanțe - alcool, tutun, alte droguri).

- Modalitățile de administrare a acestora sunt: prin injecții intravenoase sau subcutanate, prin inhalare, prizare, sub forma fumului de țigară, administrare orală (sub formă de medicamente).

- Majoritatea oamenilor nu sunt bine informați despre efectele diferitelor droguri, existând multă confuzie și informații greșite în acest domeniu. Disponibilitatea de informații adecvate poate ajuta la înțelegerea corectă a acestui fenomen. Nu există droguri puternice sau ușoare, bune sau rele, deoarece, până la urmă, toate duc la dependență, iar aceasta nu e niciodată ușoară.

- Consecințele consumului de droguri se răsfrâng și asupra familiei, a prietenilor și a întregii societăți.

- **ADEVĂRUL** despre droguri: Drogul nu te face liber; drogul e înșelător și produce foarte repede obișnuință; drogul nu ușurează comunicarea; drogul nu rezolvă problemele; drogul te exclude din activitatea familială și profesională.

- Cum recunoaștem o persoană care consumă droguri? În funcție de substanță utilizată, pot apărea următoarele semne caracteristice: schimbări de dispoziție psihică; irascibilitate, agresivitate; somnolență, apatie, lipsă apetitului; lipsa concentrării, scăderea inteligenței; pierderi de memorie; halucinații, delir; lipsă interesului pentru școală, curs de calificare, serviciu, prieteni; apariția unor prieteni noi, dubioși; secrete, minciună sau/și furturi; miros specific; inhibarea sau dimpotrivă, stimularea dorințelor sexuale; lipsa de coordonare motorie; accese de tuse, strănut; urme de înțepături pe corp; prezența unor substanțe sau obiecte: capsule, pastile, prafuri, fiole, seringi etc.

- De ce consumă oamenii droguri? Motive: din curiozitate, tentația „fructului oprit”; din prostie, lipsă de maturitate, de responsabilitate; lipsa informațiilor despre consecințele consumului; sub influența anturajului; ca o expresie a protestului față de adulți; pentru a brava, teribilism; dorința de senzații tari; în căutarea independenței; din plăcere; pentru a evada din realitate; singurătate, lipsa prietenilor; plictiseala, lipsa unor preocupări interesante; probleme personale, disperare; lipsa/dificultăți de comunicare cu adulții.

2. Modalități de prevenire a consumului de droguri: cunoașterea riscului folosirii drogurilor; atenția la alegerea cercului de prieteni; învățarea comportamentului aservit axat pe capacitatea de a spune NU atunci când este cazul; formarea capacității de a-ți expune punctul de vedere; informarea complexă despre consecințele consumului de droguri; organizarea eficientă a timpului liber; informarea imediată a agenților educaționali (părinți, educatori, consilieri, șefii de echipă etc.) dacă și s-a propus să consumi droguri sau ai fost martorul unor asemenea acte.

3. Tehnica Gîndește-Perechi-Prezintă.

Obiective: identificarea modalităților de combatere a consumului de substanțe narcotice în rândul tinerilor.

Desfășurare. Tinerii determină strategiile privind combaterea consumului de droguri.

4. Tehnica „3-2-1”.

Desfășurare. Moderatorul prezintă tinerilor următoarea sarcină: Formulați pentru tema „fii atent, nu dependent”: ♦ 3 idei importante; ♦ 2 argumente; ♦ 1 concluzie.

ȘEDINȚA NR. 29

Scopuri/Planuri de viață

Obiective: identificarea scopurilor de viață și elaborarea planurilor de viață; dezvoltarea încrederii în realizarea scopurilor propuse.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Scopul vieții mele”.

Obiective: identificarea scopurilor de viață și elaborarea planului de viață.

Desfășurare: Moderatorul le înaintează tinerilor următoarea sarcină: reflectați asupra a ceea ce ați dori să faceți după eliberare. După aceea, luați o foaie și o împărțiți în patru coloane, după modelul de mai jos. Completați tabelul. Gâdiți-vă la toți pașii pe care trebuie să-i faceți pentru a atinge scopul propus. Ce trebuie să întreprindeți pentru a realiza scopul dat. Scrie-ți totul ce vă vine în gând. Priviți apoi toate acțiunile pe care le-ați notat în prima tabelă, iar alături notați mijloacele necesare pentru a realiza aceste acțiuni (bani, cunoștințe, calități personale, prieteni etc.). Pașii necesari trebuie înscriși în ordine de la ceea ce trebuie să faceți în primul rând până la final. Unele acțiuni pot fi înscrise în același rând - în cazul în care credeți că va trebui să le realizați în același timp. Mai priviți o dată ce ați notat în tabel și precizați care din acțiuni sunt cele mai importante (de la foarte important - important - necesar - necesar dacă va fi posibil).

Tabelul 1. Scopul vieții mele și planul de acțiune în vederea realizării acestuia.

<i>Scopul propus</i>	<i>Mijloacele necesare</i>	<i>Etapele pe care trebuie să le parcurg</i>	<i>Importanța acțiunii</i>

2. Exercițiul „Planurile mele de viitor”.

Obiective: prognoza situațiilor ce pot urma după eliberare; elaborarea planurilor de viață.

Desfășurare: Moderatorul le propune tinerilor să reflecte asupra situației în care se află la moment, după următorii indicatori:

◆ *Muncă:* Știu sigur unde voi munci după eliberare? Mă va ajuta munca (profesia) la realizarea bunăstării materiale? Ce fel de muncă vreau să am peste 5-10 ani? Am entuziasm și voință pentru a lucra? Ce mă motivează acum? Dar peste 5 ani? Corespunde munca care mă așteptă necesităților mele personale?

◆ *Starea economică:* Sunt satisfăcut de starea economică de la moment? Am datorii? De câți bani am nevoie? Cum pot să-mi îmbunătățesc starea materială (credit, mai multe locuri de muncă, ajutorul prietenilor)?

◆ *Starea fizică și psihică:* În ce formă fizică sunt? Trec regulat controlul medical? Mă îmbolnăvesc des? Mă ocup regulat cu sportul? Dorm destul? Greutatea mea este normală? Sunt predispus la consumul de băuturi alcoolice? Ce dispoziție am, de regulă? Ce mă neliniștește cel mai mult?

◆ *Relațiile cu ceilalți:* Am prieteni? Cât e de larg cercul de prieteni? Cât de mulți prieteni am în penitenciar? Contactez cu prietenii de la libertate? Mă interesează părerea prietenilor? Îi interesează pe ceilalți părerea mea? Pot să fiu un bun ascultător? Cum acționez în situații de conflict?

◆ *Dezvoltarea culturală și profesională:* Citesc regulat reviste, ziare, literatură artistică și de specialitate? Sunt la curent cu noutățile? Am învățat noi profesii? Particip la activități culturale?

◆ *Familia:* Cum înțeleg valoarea familiei pentru om? Sunt satisfăcut de situația mea familială la moment? Se va schimba situația mea familială în următorii ani? Am acordat destulă atenție familiei? Îmi cunosc bine membrii familiei - ce își doresc ei, interesele pe care le au? Cum pot să-mi organizez viața de familie?”

Răspunsurile la întrebări ajută participanții să conștientizeze situația în care se află la moment și să elaboreze un propriu plan de viață.

ȘEDINȚA NR. 30 Plan individual de acțiuni

Obiective: conștientizarea scopurilor personale; formarea capacității de elaborare a unui plan concret de acțiuni în vederea obținerii succesului; dezvoltarea încrederii în forțele proprii.

Desfășurare:

1. Informarea tinerilor despre avantajele planului individual de acțiune.

Moderatorul va prezenta informația despre ce presupune în esență un plan de acțiune, care e modalitatea lui de a fi elaborat, scopul și rolul lui, ce trebuie să conțină un plan și de la ce se începe.

Cum se elaborează un plan individual de acțiuni?

- Se stabilesc obiectivele;
- Se stabilește strategia;
- Se determină resursele necesare;
- Se analizează resursele existente;
- Se stabilesc activitățile;
- Se stabilesc metodele de realizare a planului.

Ca o susținere în procesul de analiză a situației dificilă și pentru a putea stabili cât mai eficient strategia, obiectivele metodele și activitățile planului de acțiuni se face trimitere la tehnica Analiză SWOT.

Exemple de întrebări la care ar trebui să răspunda Analiza SWOT: La ce sunt cel mai bun? Ce aptitudini specifice are forța de muncă? Ce resurse unice dețin? De ce resurse financiare dispun? La ce sunt cel mai slab? Ce fel de instruire îmi lipsește? Care e poziția mea financiară? Ce schimbări de situație o pot folosi? La ce cursuri de instruire profesională aș putea avea acces? Ce oferte de muncă mi s-ar putea oferi? Ce ar putea fi un obstacol pentru realizarea cursurilor de instruire profesională? Voi reuși să-mi organizez timpul eficient pentru a frecventa cursurile?

Chiar dacă unele obiective se vor părea pe parcurs imposibile, nu trebuie de renunțat ușor, ci de reținut că realizarea lucrurilor importante cere timp și muncă!

2. Elaborarea în grup a unor planuri de acțiune în vederea soluționării unei probleme concrete.

După ce s-a prezentat informația utilă și s-a explicat esența unui plan de acțiuni, psihologul propune tinerilor să elaboreze un plan de acțiuni individual fiecare sau este posibil și în grup în scopul rezolvării unei probleme, cum ar fi spre exemplu:

- Angajarea în câmpul muncii;
- Înscrierea la cursuri de orientare profesională;

După ce vor fi finalizate planurile de acțiuni se vor prezenta în grup și se vor discuta care au fost obstacolele întâmpinate pe parcursul lucrului, momentele mai dificile de realizat și mai puțin dificile.

3. Elaborarea unui plan concret de acțiune raliat la nevoile proprii ale fiecărui participant.

Discuția poate continua cu expunerea fiecărui tânăr vizavi de modalitatea în care ar putea el folosi un plan concret de acțiuni în vederea soluționării concrete a unei probleme cu care se confruntă.

Intervenția psihologului: Gîndește-te ce este important pentru tine. Alege aceea cu ce ai dori să te ocupi în primul rînd. Nu-ți propune scopuri nerealizabile! Concentrează-te la aceea ce consideri că se va realiza. Nu uita să sărbătorești succesul său! Pentru a reuși, ține cont de următoarele idei:

Planul meu de acțiune

Numele meu:

Data:

Ce doresc să realizez?

Cum pot aceasta să fac?

Ce tip de asistență ași dori să primesc pentru a-mi realiza scopul?

Cum eu am să înșeleg dacă am reușit să fac ceea ce mi-am propus sau nu?

Ce poate să-mi încurce?
 Cum eu am să sărbătoresc reușita?

4. La finalul ședinței moderatorul realizează o totalizare a celor discutate, se evaluează activismul fiecărui participant, stabilește ziua și ora următoarei ședințe.

ȘEDINȚA NR. 31

Decizii corecte

Obiective: analiza factorilor implicați în luarea unei decizii personale; argumentarea alegerii pentru care optează; formarea capacității de reflecție asupra consecințelor conduitei infracționale.

Desfășurare:

1. Tehnica „Explozia stelară”. Subiectul pus în discuție - „Fapta comisă”.

Obiective: formarea capacității de reflecție asupra consecințelor conduitei infracționale; luarea angajamentului de a nu recidiva ca decizie rațională în urma comparării avantajelor (câștigurilor) din activități prosociale cu potențialele pierderi din activitățile antisociale

Desfășurare: Moderatorul propune participanților să discute despre fapta pentru care au fost condamnați, consecințele acțiunilor sale, atitudinea față de cele întâmplate etc. În vederea facilitării discuției, inițial fiecare participant va completa fișa „Fapta mea: întrebări și răspunsuri”.

Fișa
„Fapta mea: întrebări și răspunsuri”

Cine ?	Cum ?
Ce ?	Unde ?
Când ?	Cum a reacționat victima ?

Fapta

Moderatorul propune tinerilor să completeze fișa „Ce am pierdut și ce am câștigat prin comiterea faptei?”

Fișa

Ce am pierdut și ce am câștigat prin comiterea faptei?

Ce am pierdut ?	Ce am câștigat ?

2. Exercițiul „Eu aș ...”

Obiective: analiza factorilor implicați în luarea unei decizii personale; argumentarea alegerii pentru care optează.

Concepte-cheie: decizie, factorii/elementele deciziei. Materiale: fișa de lucru „Eu aș ...”

Timp: 35 minute.

Desfășurare: Moderatorul le distribuie participanților câte un exemplar al fișei de lucru. Participanților li se cere să citească descrierea fiecărui caz și să noteze cu exactitate ce ar face ei dacă ar fi puși în astfel de situații.

Se inițiază o discuție pe baza deciziilor luate, apoi se notează pe un poster care sînt factorii ce influențează luarea unei decizii, identificați de grup.

Conversația se va realiza în baza următoarelor întrebări: La ce v-ați gîndit atunci cînd ați decis cum să reacționați într-o situație dată? Care sînt alternativele identificate de voi? Care sînt efectele lor? Ce credeți despre faptul că unii dintre voi au ales să procedeze într-un fel, iar alții în alt fel? Ce înseamnă acest lucru? Sînt alegerile bune sau rele? Ce a contat mai mult în alegerea făcută? Care sînt elementele implicate în luarea unei decizii? Ce ați pus în balanță?

Concluzii: În luarea unei decizii sînt implicați diverși factori. Dintre aceștia, caracterul și valorile prețuite de noi, normele morale, etica de comportare în familie și în societate pot influența formarea unui stil decizional personal.

Fișa „Eu aș ...”

1. Ești la piață, cumpărînd fructe pentru familia ta. Vînzătoarea pune fructele pe cîntar pentru a calcula costul lor. Observi că ea apasă ușor cu degetul pe cîntar, ceea ce face ca prețul să fie mai mare decît cel real. Primul gînd este că te fură „ca la drumul mare”. Însă nu ești sigur dacă ea încearcă ori nu să te înșele. Ce faci? Eu aș...

2. Mergi cu prietenii pentru a sărbători ziua de naștere a unui amic. Acesta primește în dar un lucru dorit de mulți dintre prietenii săi, inclusiv și de tine. La un moment dat, observi cum un amic îi ia obiectul respectiv și îl pune în rucsacul său. Nu știi dacă acesta respectiv îl fură sau dacă l-a luat doar în joacă. Ce faci? Eu aș...

3. Joci fotbal cu prietenii în curtea casei. Unul dintre prieteni lovește mingea care ajunge în grădina vecinului. Vecinul îți permite să recuperezi mingea. Traversînd curtea acestuia, observi printre frunzele căzute câteva bancnote. Îți amintești că acum câteva zile omul se tînguia că nu-și găsește o sumă de bani. Te gîndești că-ți sunt necesari banii pentru procurarea unui lucru important pentru tine și familia ta. Ce faci? Eu aș...

3. Exercițiul „Oglinda”.

Obiective: analiza motivelor (imboldurilor) care au stat la baza declanșării comportamentului infracțional.

Desfășurare: Un voluntar care va sta în mijlocul cercului, primește o cutiuță în care se află „imaginea unui participant” (aceasta se comunică întregului grup). Sarcina înaintată este de a caracteriza persoana respectivă prin precizarea gîndurilor care o macină în legătură cu fapta comisă, circumstanțele și motivele care au determinat-o să comită o acțiune de care regretă, viziunile pe care le are vizavi de situația în care se află etc. Grupul va încerca să ghicească a cui imagine este pusă în cutie. Ideea activității constă în faptul că în cutie se află o oglindă și persoana se descrie pe sine însuși. Dacă participanții nu pot ghici pe cine descrie voluntarul, se invită un alt participant, care iarăși se descrie pe sine. Activitatea este cu atît mai interesantă cu cît mai multe persoane vin în centrul cercului.

ȘEDINȚA NR. 32

Relații interpresonale eficiente

Obiective: optimizarea relațiilor interpresonale în rîndul tinerilor.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Asemănări și diferențe”.

Obiective: facilitarea cunoașterii interpresonale.

Desfășurare: Moderatorul roagă participanții să formeze grupuri a câte 4-6 persoane. Distribuie fiecărui participant câte o copie a fișei Asemănări / diferențe izbitoare. Se oferă 5 minute pentru a completa fișa. Le spune apoi să-și împărtășească răspunsurile, discutînd despre asemănările și diferențele dintre ei. După ce au finisat, invită echipele să facă un schimb de experiență în grupul mare.

Cum te porți în diferite situații? Completează propozițiile de mai jos:
Când văd că anumite lucruri nu sunt făcute la timp și aș dori să le văd realizate, eu...
Când lucrurile din jur par a merge bine, eu...
Când se întâmplă să nu fiu de acord cu colegii mei, eu...
Când mi se propune să mă implic într-o activitate, eu...
Când am de făcut ceva ce nu-mi place, eu...
Când fac activitatea mea preferată, eu...
Când lucrez înconjurat de colegii mei, eu...
Când lucrez singur, eu...
Când nu sunt de acord cu activitatea grupului în care activez, eu...
Când văd clar care este scopul meu și calea de atingere a lui, eu...
De obicei, eu prefer să mă comport...
Nu-mi place să mă comport...

2. Exercițiul „Caut un prieten”.

Obiective: să determine caracteristicile necesare într-o prietenie, să comunice în public propriile calități, interese, abilități; să recunoască importanța suportului și susținerii în prietenie.

Materiale: fișa „Caut un prieten”.

Desfășurare:

Etapa I. Alcătuirea textului.

Instrucțiune: „Fiecare om dorește să aibă un prieten adevărat. Cineva cred că se bucură de acum, că are un prieten adevărat. Cineva are mulți cunoscuți și amici, dar întâmpină dificultăți la alegerea acelei persoane pe care ar putea-o numi prieten. Dar altcineva din cauza timidității sau introversiunii se simte singur și cu amărăciune va recunoaște că nu are prieteni. Acum e necesar să alcătuiți textul unui anunț în ziar „Caut un prieten”. Fiecare primește o fișă-model cu cerințele elaborării fișei. Timp limită - 7 minute.

Anunț „Caut un prieten!”

Mă numesc _____
Sunt _____ și _____ (2 calități de caracter).
În timpul liber _____ (ocupații preferate, hobby).
Cele 2 calități care le respect la alte persoane sunt _____
și _____.
Nu respect persoanele care sunt _____ și _____ (2 neajunsuri).
Aș putea să te ajut _____
Aș dori ca prietenul să _____ (ce să facă pentru tine).

Visul meu este _____.

Consider că sunt un bun prieten deoarece _____.

Etapa a II-a: Fiecare își citește anunțul, ceilalți ascultă cu atenție pentru ca în final să determine și să argumenteze care anunț a fost cel mai interesant.

Etapa a III-a. Reflecția: Ați simțit dificultăți? Când? Ce emoții ați simțit?

Concluzii: Pentru optimizarea relațiilor de prietenie e necesară nu numai dorința de a primi susținerea și ajutorul necondiționat al prietenului, dar și capacitatea de a oferi. La analiza propriilor calități, apare dorința de a schimba ceva la sine pentru o mai bună înțelegere și comunicare cu ceilalți.

3. Exercițiul „Desenul colectiv”.

Obiective: facilitarea relațiilor interpersonală.

Desfășurare: Participanții primesc câte o foaie de hârtie și creioane, li se propune să deseneze ceva important pentru ei. Peste câteva minute, fiecare participant transmite foaia

colegului său, acestea urmând să continue desenul, iar încă peste 1-2 minute, la comanda psihologului, foaia va fi transmisă, în cerc, următorului participant, și tot așa până desenul ajunge la stăpân.

Fiecare condamnat va prezenta desenul pe care l-a făcut și va comenta cât de bine grupul a prins ideea desenului. Pot fi formulate întrebări ajutătoare: „Ce simțiți când priviți desenul dumneavoastră? Ce anume din desen e aproape de ideea pe care ați avut-o?”

ȘEDINȚA NR. 33

Eu și anturajul meu

Obiective: optimizarea cunoașterii interpersonale; eficientizarea relațiilor interpersonale a participanților cu subiecții din rețeaua lor socială; facilitarea coeziunii de grup.

Desfășurare:

1. Masa rotundă „Îmi reușește relația cu...”

Obiective: formarea capacității de evaluare a relațiilor cu subiecții din cercul relațional; motivarea participanților de a optimiza relațiile interpersonale cu subiecții din rețeaua lor socială; identificarea calităților personale care sporesc șansa de reușită a unei relații;

Concepte-cheie: relații interpersonale, modele relaționale.

Materiale: fișa de activitate individuală „Îmi reușește (îmi propun să construiesc) relația cu...”, creioane colorate, hârtie colorată, pixuri, foi.

Timp: 45 minute.

Desfășurare: Moderatorul solicită participanților să comenteze enunțul: O relație bună este o bucurie. Se lucrează în macrogrup.

Participanții vor primi fișa „Îmi reușește (încerc să construiesc) relația cu...” și o vor completa în mod individual.

Facilitatorul solicită participanților să împărtășească tuturor membrilor grupului experiențele lor relaționale reușite. Se sugerează ca vorbitorii să fie încurajați prin aplauze și cuvinte de laudă.

Moderatorul propune participanților să revadă a doua rubrică a fișei și să încercuiască numele unei persoane cu care ar vrea să-și îmbunătățească relația. La sugestia psihologului, participanții vor gândi și vor face un pas concret spre persoana aleasă: vor scrie o scrisoare, un bilețel, vor face un desen, vor confecționa o figură, o aplicație din hârtie colorată etc. Este important să se respecte alegerea participantului. Se lucrează în mod individual. Moderatorul se apropie de cei cărora le este dificil să înceapă lucrul, care au nevoie de sprijin și încurajări.

Temă: Fiecare participant să se asigure că surpriza sa și-a găsit destinatarul.

Analiza activității: Cine sînt cei cu care aveți relații interpersonale reușite? Ce simțiți cînd sînteți alături de ei? Care sînt secretele reușitei? Ce calități personale (comune) sporesc reușita relației voastre? Descrieți situații din viață care v-au făcut să înțelegeți cît de importante sînt persoanele de lîngă voi. Cît de des le spui celor din familia ta, rudelor, prietenilor că îi iubești, că ții la ei, că relația cu ei este o bucurie pentru tine? De ce avem nevoie (timp, cuvinte calde, dorință etc.) pentru a face o bucurie celor pe care îi iubim?

Fișa de activitate independentă

„Îmi reușește (încerc să construiesc) relația cu...”

Îmi reușește relația cu	Îmi propun să construiesc o relație cu .../ să îmbunătățesc relația cu ...

2. Exercițiul „Întrebarea deosebită”.

Obiectiv: optimizarea cunoașterii interpersonale; facilitarea coeziunii de grup.

Desfășurare: Moderatorul distribuie fiecărui participant câte o foaie, un pix și o bucată de bandă adezivă. Roagă tinerii să se ajute unii pe alții să-și lipească foaia pe spate și să înceapă să se plimbe prin încăperea. Fiecare va scrie pe foile din spate câte o întrebare la care vor să afle răspunsul de la persoana respectivă. Toți participanții se așează în cerc și, pe rând, citesc întrebările de pe foaia lor și răspund dacă doresc. Se pot preciza de către fiecare participant care în viziunea lor este cea mai reușită întrebare, care i-a determinat să reflecte asupra propriei condiții umane.

3. Jocul „Trei adevăruri și un fals”.

Obiective: eficientizarea relațiilor interpersonale, facilitarea cunoașterii cu particularitățile individuale ale membrilor grupului.

Desfășurare: Fiecare își scrie prenumele și patru afirmații despre sine pe o coală de hârtie, de exemplu „Lui Andrei îi place să cânte, să joace fotbal, el are cinci copii și comunică mult cu alți oameni”. Apoi participanții circulă prin sală, formează perechi, își arată unul altuia ce au scris și încearcă să stabilească care din afirmații este falsă. La un semnal din partea moderatorului, participanții schimbă perechile. Procedura este repetată de mai multe ori.

ȘEDINȚA NR. 34

Remedierea conflictelor interpersonale

Obiective: informarea cu privire la fazele unui conflict și la alternativele de soluționare a acestuia; învățarea tehnicilor de stăpânire a furiei.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Coleg dificil”.

Scop: să stabilească și utilizeze reacțiile eficiente în fața comportamentelor dificile; să soluționeze conflictele.

Materiale: fișa „Caracteristica tipurilor de comportament dificil”.

Timp: 30 minute.

Desfășurare: moderatorul va iniția conversația pornind de la următoarele idei: „În viața de zi cu zi ne întâlnim cu diferiți oameni, cu unii suntem în relații bune, cu alții nu reușim să stabilim relații. Pornind de la ideea că suntem diferiți, este bine să cunoaștem cum putem preveni, evita sau soluționa conflictele interpersonale. Vă propunem șapte tipuri de comportamente dificile”.

Se repartizează fiecărui participant o fișă și se solicită să identifice dacă se identifică cu vreunul dintre cele șapte tipuri de comportamente dificile prezentate.

Fișa „Caracteristica tipurilor de comportament dificil”

Caracteristici	Recomandări
TANCUL – centrat pe sarcină, exploziv, dominator, uneori agresiv, te atacă direct, dacă te vede ca un obstacol în calea sa; este furios, nerăbdător.	<ul style="list-style-type: none"> • Cîștigă-i respectul. • Menține-te pe poziție, nu da înapoi. • Întrerupe atacul, rostindu-i numele până se oprește. • Acceptă să vorbești cu el doar dacă se calmează. • Formulează mesaje-Eu.
PERFIDUL – atacă indirect prin a face comentarii răutăcioase, umor sarcastic, este aluziv.	<ul style="list-style-type: none"> • Arată o curiozitate amuzantă. • Fii asertiv, pune întrebări directe. • Încearcă să afli dacă aluziile lui sunt tachinări prietenoase, inofensive sau remarci răutăcioase pentru a te pune într-o lumină proastă. • Pregătește o relație normală pe viitor, făcîndu-l să înțeleagă că preferi o comunicare directă și deschisă: „În viitor, cînd vor apărea probleme cu mine, vino să discutăm”.
GRENADA – devine agresiv și exploziv atunci cînd îi este amenințată	<ul style="list-style-type: none"> • Captează-i atenția, rostindu-i numele. • Centrează-te pe latura afectivă, pe trăirile lui, arată interes față de ceea ce simte.

intenția de a obține admirația sau atenția celorlalți.	<ul style="list-style-type: none"> • Ia o pauză de 10 minute sau de câteva ore, pînă se calmează, după care discuți despre problemele lui.
ATOTȘTIUTORUL – are o toleranță scăzută pentru corectări și discuții în contradictoriu, este competent și informat, are tendința de a monopoliza și de a controla lucrurile și oamenii.	<ul style="list-style-type: none"> • Păstrează-ți cumpătul și poziția. • Arată că-i recunoști meritele și competența. • Pregătește-te bine când vrei să spui ceva pentru ca el să nu constate nici o eroare. • Folosește pluralul în loc de singular. • Folosește întrebări în loc de afirmații.
SERVIABILUL – centrat pe relație, pe armonizarea cu ceilalți, consideră că un refuz înseamnă a intra în conflict cu cei din jur, este pasiv, nu poate spune NU, răspunde afirmativ la orice solicitare, se neglijează suprasolicitându-se, plin de resentimente când nu realizează ceva.	<ul style="list-style-type: none"> • Ajută-l să învețe să-și organizeze timpul și activitățile. • Explică-i că este normal să mal refuze din când în când, dacă nu are timp sau nu e de competența lui. • Descrie-i consecințele în situația în care, pentru a nu refuza pe nimeni, nu reușește să realizeze toate angajamentele, • Arată-i cum să aleagă prioritățile.
TACITURNUL – este pasiv, centrat pe îndeplinirea corectă a sarcinii, caută perfecțiunea și consideră că nu poate face nimic care să-i determine pe ceilalți să fie atenți ca el, este timid, devine aproape invizibil, crezând că tăcerea este cel mai bun mod de a evita conflictele.	<ul style="list-style-type: none"> • Fă-ți timp pentru el, ascultându-l în mod activ. • Creează un climat de relaxare, de încredere, de deschidere. • Pune-i întrebări, fă-l să vorbească, încurajează-l. • Arată-i inoportunitatea tăcerii lui, pentru a-l face să se deschidă.
NEHOTĂRĂTUL – este obsedat de partea negativă a oricărei decizii, are numeroase motive pentru a nu cere ajutor, a nu dori să deranjeze pe nimeni, este nesigur de sine, se teme să ia decizii ca să nu supere pe cineva.	<ul style="list-style-type: none"> • Ajută-l să capete încredere în sine. • Creează un climat de relaxare, de încredere, de deschidere. • Arată-i că a greși e omenește, fiecare decizie are părți bune și părți rele. • Analizați împreună opțiunile și încurajează-l să ia decizii.

Se formează șapte grupuri și se cere de a prezenta tipul de comportament dificil, iar ceilalți participanți trebuie să identifice care din colegii lor posedă respectivul comportament și cum poate contribui fiecare la avertizarea și combaterea unor posibile conflicte interpersonale cu aceștia.

Reflecție: Ce sentimente v-a produs activitatea? Ce lucruri noi ați învățat în urma acestei activități? Sunteți capabili să aplicați recomandările pe care le-am analizat astăzi?

2. Jocul „Conflictul”

Desfășurare: Participanții se împart în grupuri câte doi și se așează unul în fața celuilalt. Unul din ei primește rolul de atacator, iar celălalt urmează să se apere. Participanții trebuie să întrețină un dialog. Tema discuției trebuie să fie actuală pentru condamnați: șef de sector cu condamnat, tată și fiu ș.a. Atacatorul îi vorbește partenerului cum trebuie să se comporte dintr-o poziție autoritară, încrezut în sine. Dacă cel ce se apără tot timpul se scuză și se justifică, putem să-l sfătuim ca, să vorbească despre faptul cât de mult se străduie să se schimbe, să-i facă pe plac celuilalt, să-i îndeplinească cerințele.

După câteva minute, participanții se schimbă cu rolurile.

La finalul jocului, moderatorul va discuta cu participanții ce au simțit ei când au fost atacatori și invers - când se apărau.

ȘEDINȚA NR. 35

Importanța autocunoașterii în determinarea traseului profesional

Obiective: dezvoltarea capacităților necesare în vederea identificării, achiziționării, evaluării și utilizării informațiilor despre sine și piața muncii, care vor facilita luarea unei

decizii cât mai realiste cu privire la statutul social și profesional/ocupațional; facilitarea autocunoașterii în vederea optimizării procesului de orientare profesională a tinerilor.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Hexagonul intereselor profesionale”.

Obiective: identificarea intereselor profesionale ale tinerilor.

Durată: 40 min.

Desfășurare: Se propune tinerilor individual să găsească și să scrie asocieri cu sintagma „Interese profesionale. În baza asocierilor făcute, să definească noțiunea de „Interese profesionale”.

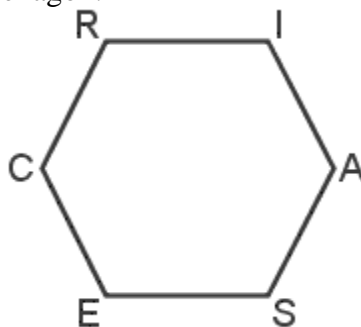
Se îndeamnă tinerii pentru a coopera în diade și a elabora o definiție comună. Se prezintă definițiile elaborate.

Moderatorul susține: Interesele profesionale reprezintă preferințele cristalizate ale unei persoane pentru anumite domenii de cunoștințe sau de activitate profesională. Preferințele pentru anumite domenii de cunoaștere și activități favorizează alegerea ocupațiilor în care aceste interese pot fi valorificate.

Se sugerează participanților să-și amintescă trei momente în care s-au aflat în situația de a alege între mai multe activități în care ar fi putut să se implice (exemplu: cursuri opționale, cercuri, activități comunitare). După identificarea acestora, tinerii vor analiza alegerile încercând să desprindă eventualele similarități între alegerile făcute. Împreună cu colegii, în grupuri a câte 4 se analizează rolul pe care interesele îl au în alegerea activităților în care se implică, generând și alte exemple de momente decizionale în care interesele au avut un rol decisiv.

Moderatorul comunică tinerilor că identificarea intereselor constituie un aspect important care ajută persoanele să conștientizeze cât de potriviți sunt pentru un anumit profil sau specializare.

John L.Holland a dezvoltat o teorie conform careia alegerile vocaționale constituie o exprimare a personalitatii. De asemenea, studiile au demonstrat ca fiecare tip de personalitate prosperă în mediul potrivit și pot fi structurate în categorii bine determinate și definite. Acestea sunt: realist, investigativ, social, conventional, întreprinzător și artistic. Holland a ilustrat aceste șase tipuri de personalitate printr-un hexagon:

R = REALIST; I = INVESTIGATIV; S = SOCIAL; E = INTREPRINZĂTOR; C = CONVENTIONAL; A = ARTISTIC.

Se distribuie Fișa „Hexagonul intereselor” și se explică tinerilor că vor face mai multe alegeri ale categoriilor de interese prezentate. Li se acordă timp pentru a citi caracteristicile fiecărei categorii de interese și a determina denumirea categoriilor ilustrate în Hexagon:

- R = Realist – Se caracterizează prin tendința de a se îndrepta spre acele activități care presupun manipularea obiectelor și instrumentelor. Posedă aptitudini manuale, mecanice sau tehnice și este satisfăcut de acele medii profesionale care necesită un nivel optim de dezvoltare a acestor aptitudini. Ocupații preferate – inginer, mecanic, șofer, mașinist etc. Caracteristici de personalitate asociate acestui tip – conformist, sincer, onest, supus, materialist, natural, consecvent, practic, modest, timid, stabil, econom.

▪ I = Investigativ – Se distinge printr-o preferință pentru cercetare, investigare sub diverse forme și în cele mai diferite domenii (biologic, fizic, social, cultural). Are de obicei abilități matematice și științifice și preferă să lucreze singur pentru rezolvarea de probleme. Ocupații preferate – medic, chimist, matematician, biolog, alte ocupații care necesită abilități matematice și științifice. Caracteristici de personalitate asociate acestui tip – analitic, precaut, critic, curios, independent, introvertit, metodic, modest, precis, rațional, rezervat.

▪ A = Artistic – Atracție spre activitățile mai puțin structurate, care presupun o rezolvare creativă și utilizarea imaginației. Ocupațiile se înscriu în domeniul artelor plastice, a decorațiunilor de interior, a muzicii, scrisului. Caracteristici de personalitate asociate acestui tip – complex, dezordonat, emoțional, expresiv, idealist, imaginativ, lipsit de abilități practice, impulsiv, independent, original, nonconformist.

▪ S = Social – Orientarea spre activități care necesită relaționare interpersonală – să ajute oamenii să-și rezolve problemele sau să-i învețe diverse lucruri ex. învățătoare, profesoară, consilier, asistent social, manager de resurse umane etc. Caracteristici de personalitate asociate acestui tip – cooperant, prietenos, generos, săritor, idealist, centrat pe probleme, amabil, responsabil, sociabil, înțeleghător.

▪ E = Întreprinzător – Tipul întreprinzător preferă să lucreze în echipă, însă în primul rând cu scopul de a conduce, a dirija, a ocupa locul de lider. Evită activitățile științifice sau domeniile care implică o muncă foarte dificilă, preferându-le pe acelea care îi pun în valoare abilitățile oratorice și manageriale. Ocupații preferate – agent de vânzări, manager, politician, etc. Caracteristici de personalitate asociate acestui tip – curajos, ambițios, atrage atenția, dominant, energic, impulsiv, optimist, popular, sociabil, vorbăreț.

▪ C = Convențional – Preferința către activități care se caracterizează prin lucrul într-un cadru bine organizat și definit. Sunt potrivite activitățile administrative – contabil, funcționar, bibliotecar, secretar etc. Caracteristici de personalitate asociate acestui tip – conștiincios, atent, conservator, conformist, supus, ordonat, consecvent, eficient, practic, controlat.

Moderatorul explică tinerilor că nu există tipuri de interese, ci combinații ale acestora, în care ponderea pe care un anumit tip o are în componența paternului personal este diferită. Alegerile individului se pot îndrepta și spre domeniile învecinate, însă sunt mai puțin indicate ocupații aflându-se în colțul diametral opus al hexagonului.

Se propune tinerilor să aleagă o primă categorie ca fiind cea mai potrivită pentru ei și o vor nota pe treapta cu numărul 1 a Podiumului alegerilor. Apoi se solicită să aleagă o a doua categorie care corespunde intereselor lor și o vor nota pe treapta cu numărul 2 a Podiumului alegerilor. Procesul se repetă pentru o a treia opțiune și notarea denumirii acesteia pe treapta cu numărul 3 a Podiumului alegerilor.

Ulterior tinerii formează grupuri conform intereselor profesionale pe care le-au ales. Fiecare grup primește o foaie cu întrebări la care se discută în grup și se oferă răspunsuri la întrebările respective: Numiți câteva ocupații din categoria dată, pe care ați dori să le explorați? În ce măsură ocupațiile listate în categoriile selectate se potrivesc cu interesele personale? Care au fost criteriile pe baza cărora au ales cele 2-3 ocupații din mulțimea alternativelor oferite? Sunt și alte ocupații de interes care ar putea fi incluse în categoriile alese?

Se realizează discuții în grupuri despre alegerile făcute. Participanții pot întocmi o listă cu tot ceea ce știu în acest moment despre ocupațiile preferate, despre modalitățile prin care pot obține mai multe informații despre ocupațiile selectate.

În macrogrup se comunică răspunsurile la întrebările discutate în cadrul grupurilor.

2. Activitate frontală. Se va discuta în macrogrup despre diverse aspecte importante în determinarea traseului profesional:

a) Autocunoașterea: identificarea propriilor calități, abilități, limite; conștientizarea nivelului real de cunoștințe de care dispune; identificarea resurselor și intereselor.

b) Cunoașterea cerințelor școlii sau profesiei de care este interesat minorul: capacități fizice și psihologice solicitate; condițiile cerute de școală sau profesie;

c) Cunoașterea ofertei educaționale și profesionale la nivel local sau național : școlile/ colegiile/ facultățile care corespund aspirațiilor și aptitudinilor minorului; numărul de locuri disponibile la școală/ colegiul/ facultatea/ instituția respectivă ; condiții de admitere ; facilități oferite de școală- ultima medie la admitere din anul școlar anterior; media minimă necesară la admitere;

d) Factorii care îl influențează pe tânăr în desemnarea traseului profesional: familie; școală; prieteni; mass-media.

3. Diagnosticarea tinerilor pentru determinarea competențelor profesionale ale acestora (pentru care profesii sunt dispuși și ce ar dori să practice.

Chestionarul „Interesele profesionale” (după John Henry Holland)

Instrucțiune: Tot ce trebuie să faceți este să răspundeți la următoarele 120 de întrebări, care încep cu "Ți-ar placea să?" Dacă respectiva activitate îți place, acordă-ți 2 puncte. Dacă îți este indiferentă - 1 punct, iar dacă îți displace - 0 puncte. Notează fiecare punctaj în spațiul indicat și apoi calculează rezultatele finale. Cel mai mare scor obținut îți indică ce tip de interes personal predomină.

Ți-ar placea... ?

1. Să repari ceasuri și bijuterii?
2. Să fii numărător de bani (de exemplu persoana care să primească și să dea bani la o bancă)?
3. Să discuți cu diversi oameni despre problemele ce privesc comunitatea?
4. Să faci experiențe științifice?
5. Să conduci un departament administrativ?
6. Să cânti pe o scenă?
7. Să repari motoare de automobile?
8. Să înregistrezi datele financiare ale unei firme?
9. Să ajuti persoanele handicapate fizic să se pregătească pentru o meserie?
10. Să folosești microscopul pentru a studia celule și bacterii?
11. Să cumperi marfa pentru un magazin mare?
12. Să fii artist?
13. Să faci mobilier?
14. Să lucrezi cu calculatorul sau cu un copiator într-un birou?
15. Să ajuti pe cei neajutorați (handicap, bătrâni, copii cu probleme)?
16. Să citești cărți, reviste științifice?
17. Să fii manager de vânzări?
18. Să scrii scurte povestiri?
19. Să lucrezi pe o macară?
20. Să faci rezervări pentru zboruri de avioane, pentru hoteluri într-un birou de voiaj?
21. Să fii profesor sau învățator?
22. Să faci munca de cercetare într-un laborator fizic?
23. Să înregistrezi muncitori care au nemulțumiri la locul de muncă?
24. Să faci desene animate?
25. Să fii dulgher?
26. Să fii expert contabil (verificare)?
27. Să studiezi sociologia, adică cum trăiesc oamenii împreună (grupurile sociale)?
28. Să faci studii științifice despre Soare, Luna, planeta, stele?
29. Să câștigi bani din comerț sau la bursa de valori?
30. Să predai muzica în școli?

31. Sa assemblezi componentele unui echipament stereo?
32. Sa verifici bugetul unei firme?
33. Sa dai sfaturi privind legislatia oamenilor saraci?
34. Sa studiezi cauzele bolilor de inima?
35. Sa conduci un restaurant mare?
36. Sa scrii un roman?
37. Sa fii electrician?
38. Sa tii evidenta marfurilor, a ceea ce se consuma la o firma?
39. Sa ai grija de oameni bolnavi?
40. Sa utilizezi matematica pentru a rezolva o problema tehnica si stiintifica?
41. Sa te ocupi de politica administrativa?
42. Sa organizezi/regizezi piese de teatru?
43. Sa conduci un tractor cu remorca?
44. Sa lucrezi cu cifre într-un birou de afaceri?
45. Sa ajuti persoanele care au iesit din închisoare sa își gaseasca un loc de munca?
46. Sa fii medic chirurg?
47. Sa fii vicepresedinte de banca?
48. Sa fii cântaret de jazz?
49. Sa faci, repari, refinișezi mobila?
50. Sa studiezi o firma si sa elaborezi un sistem contabil pentru nevoile sale financiare?
51. Sa înveti sa califici adulti pentru o meserie?
52. Sa fii biolog marin?
53. Sa fii jurisconsultul unei firme?
54. Sa citesti articole despre muzica si arta?
55. Sa utilizezi si sa repari echipament de radio, telegraf?
56. Sa supervizezi personalul administrativ al unui oficiu?
57. Sa ajuti oamenii în alegerea unei cariere?
58. Sa examinezi efectele aerului poluat asupra mediului?
59. Sa ocupi o pozitie de lider?
60. Sa fii designerul reclamelor pentru reviste sau TV?
61. Sa instalezi sau sa repari telefoane?
62. Sa urmezi un curs de matematica pentru afaceri?
63. Sa supraveghezi persoane care au încalcat legea?
64. Sa inventezi un nou tip de echipament tehnic?
65. Sa fii agent imobiliar?
66. Sa studiezi operele marilor muzicieni?
67. Sa lucrezi în constructii?
68. Sa controlezi actele bancilor pentru a descoperi greseli?
69. Sa participi la strângerea fondurilor de caritate?
70. Sa faci cercetare stiintifica cu privire la utilizarea energiei solare?
71. Sa lucrezi pentru a convinge guvernul sa adopte o anumita masura?
72. Sa scrii o piesa de teatru?
73. Sa montezi dispozitive electrice?
74. Sa utilizezi calculatorul pentru a prelucra date contabile?
75. Sa planifici activitatea altora?
76. Sa lucrezi la realizarea unei inimi artificiale?
77. Sa promovezi dezvoltarea unei noi piete de aprovizionare a populatiei?
78. Sa compui muzica sau sa faci aranjamente muzicale?
79. Sa construiesti etajere pentru carti?
80. Sa urmezi un curs de contabilitate?

81. Sa dai primul ajutor?
  82. Sa fii asistent medical de laborator?
  83. Sa faci afaceri, comert?
  84. Sa dirijezi o orchestra simfonica?
  85. Sa fii antreprenor în constructii de locuinte?
  86. Sa introduci informatii în calculator?
  87. Sa lucrezi în calitate de consilier familial?
  88. Sa urmezi un curs de biologie la o scoala sau universitate?
  89. Sa fii legiuitorul care sa medieze disputele dintre syndicate si patronat?
  90. Sa scrii reportaje pentru reviste?
  91. Sa faci jucarii din lemn?
  92. Sa tii evidenta încasarilor pentru lucrarile efectuate?
  93. Sa ajuti copii cu tulburari mentale?
  94. Sa cercetezi, sa cauti un remediu contra cancerului?
  95. Sa fii judecator?
  96. Sa pictezi peisaje?
  97. Sa lucrezi ca paznic sau custode?
  98. Sa operezi într-un registru de încasari?
  99. Sa înveti sa ajuti oameni în suferinta?
  100. Sa conduci studii stiintifice privind controlul bolilor plantelor?
  101. Sa recrutezi si sa angajezi oameni pentru o mare firma?
  102. Sa scrii scenarii TV?
  103. Sa conduci un autobuz?
  104. Sa fii receptioner la un hotel?
  105. Sa studiezi psihologia?
  106. Sa fii medic care sa ajute la prevenirea bolilor?
  107. Sa calatoresti prin tara pentru a vinde produsele firmei?
  108. Sa faci scenografie pentru piesele de teatru?
  109. Sa repari lucrurile din jurul casei?
  110. Sa fii functionar administrativ?
  111. Sa coordonezi programul sportiv pe un teren de sport?
  112. Sa faci studii stiintifice despre natura?
  113. Sa organizezi si sa coordonezi afaceri?
  114. Sa aranjezi muzica de fond pentru film?
  115. Sa repari mecanisme?
  116. Sa operezi cu cifre pe computer?
  117. Sa conduci discutiile de grup pentru copii delincventi?
  118. Sa ajuti cercetatorii stiintifici în laboratoarele lor experimentale?
  119. Sa fii manager de productie?
  120. Sa faci recenzii de carti ca un critic literar?
- Afirmațiile cu numărul 1, 7, 13, 19, 25, 31, 37, 43, 49, 55, 61, 67, 73, 79, 85, 91, 97, 103, 109, 115 -sînt notate în dreptul coloanei Real;
- Afirmațiile cu numărul 2, 8, 14, 20, 26, 32, 38, 44, 50, 56, 62, 68, 74, 80, 86, 92, 98, 104, 110, 116, sînt notate în dreptul coloanei Investigativ.
- Afirmațiile cu numărul 3, 9, 15, 21, 27, 33, 39, 45, 51, 57, 63, 69, 75, 81, 87, 93, 99, 105, 111, 117, sînt notate în dreptul coloanei Artistic.
- Afirmațiile cu numărul 4, 10, 16, 22, 28, 34, 40, 46, 52, 58, 64, 70, 76, 82, 88, 94, 100, 106, 112, 118, sînt notate în dreptul coloanei Social.
- Afirmațiile cu numărul 5, 11, 17, 23, 29, 35, 41, 47, 53, 59, 65, 71, 77, 83, 89, 95, 101, 107, 113, 119, sînt notate în dreptul coloanei Întreprinzător.

Afirmațiile cu numărul 6, 12, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 54, 60, 66, 72, 78, 84, 90, 96, 102, 108, 114, 120 sînt notate în dreptul coloanei Convențional.

ȘEDINȚA NR. 36 *Succesul profesional*

Obiective: formarea capacității de analiză a valorilor personale existente, care pot asigura succesul profesional, a factorilor care facilitează succesul în carieră; elucidarea calităților și competențelor care favorizează succesul în carieră.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Figura valorilor”.

Obiective: identificarea valorilor personale existente; identificarea corelației dintre valori și succesul profesional; estimarea valorilor necesare unui succes profesional.

Concepte-cheie: valori, resurse personale.

Materiale: fișe de hîrtie, plicuri, fișa de lucru „Tabelul valorilor”, coli A4.

Timp: 30 minute.

Desfășurare: Participanții formează echipe a cîte 4 persoane. Fiecare echipă primește un plic cu mai multe fișe, pe care sînt notate valori (inclusiv valori importante pentru viața profesională). Plicul cuprinde și fișe curate unde pot fi adăugate și alte valori. Fiecare participant trebuie să aleagă patru valori care, după cum consideră el, îi vor asigura un succes profesional. Membrii fiecărei echipe comunică între ei, selectează și negociază valorile comune cu ajutorul cărora vor forma o figură geometrică a valorilor: pătrat, dreptunghi, romb, cerc etc. Aceste figuri se realizează în funcție de numărul valorilor considerate de echipă ca cele mai importante pentru succesul profesional (pe o coală de A4). Figurile obținute sînt prezentate în macrogrup, iar moderatorul conduce analiza activității, făcînd precizări teoretice referitoare la valori și succesul profesional.

Analiza activității: Cum ați reușit să identificați valorile comune echipelor? În funcție de ce criterii? Ați identificat valori diferite de ale celorlalți? Care este legătura dintre valorile personale și succesul profesional? Care este importanța valorilor în alegerea profesiei? Cum ne formăm valorile? Cine ne ajută în formarea valorilor? Ce valori sînt mai importante pentru tine, atît în plan personal, cît și profesional?

Concluzii: Valorile sînt surse motivaționale ale individului într-un anumit domeniu. Acestea reflectă personalitatea individului și se concretizează în stilul de viață și standardele mediului de activitate. Ele dau stabilitate acțiunilor umane, constituie „coloana vertebrală” pentru asigurarea succesului în carieră. Pentru a reuși, valorile personale trebuie să fie în concordanță cu interesele și obiectivele profesionale.

Fișa „Tabelul valorilor”

Inteligență	Politețe	Bună dispoziție	Aspect îngrijit
Dragoste	Lucrul cu oamenii	Responsabilitate	Credință
Curaj	Competență	Imaginație	Loialitate
Independență	Punctualitate	Autocontrol	Spirit de inițiativă
Onestitate	Spirit de echipă	Creativitate	Comunicare
Stabilitate	Bani	Dezvoltare personală	Creativitate

2. Exercițiul „Arborele succesului în carieră”.

Obiective: formarea capacității de analiză a succeselor profesionale indiferent de gen și de postul ocupat, a factorilor care pot asigura succesul în carieră; elucidarea calităților și competențelor care favorizează succesul în carieră.

Concepte-cheie: realizare, succes, calități, abilități, dezvoltare, viitor, carieră.

Materiale: decupaje din ziare și reviste, coli A4, creioane colorate, coală de flipchart.

Timp: 60 de minute.

Desfășurare: Moderatorul cere participanților, cu o săptămână înainte de activitate, să selecteze din ziare și reviste informații despre realizările și succesele profesionale ale unor oameni diferiți, atât femei, cât și bărbați, indiferent de posturile pe care le ocupă. Acesta adună toate informațiile, le studiază și le grupează în câteva seturi, în funcție de numărul echipelor care vor fi formate. Ulterior împarte participanții în echipe a câte 4-5 persoane, după criteriul denumiri de copaci. Fiecare echipă primește un set de informații selectate din ziare și reviste. Se acordă 10 minute participanților pentru a studia informația primită și a identifica acele calități și competențe (cunoștințe, capacități, atitudini) datorită cărora oamenii au succes în carieră. Fiecare echipă prezintă lista de calități și abilități identificate, în timp ce moderatorul le scrie pe o coală de flipchart.

Participanții sunt invitați să deseneze pe o coală A4 un arbore cu rădăcini, trunchi, ramuri, frunze, fructe. Din lista alcătuită în etapa anterioară, participanții selectează, individual, calități și competențele pe care le au și pe cele care ar dori să le dezvolte. La nivelul rădăcinii arborelui, ei vor scrie calitățile care sînt stabile, la nivel de trunchi - pe cele care sînt în curs de dezvoltare, pe frunze vor fi reprezentate calitățile la care aspiră, pe fructe - succesul pe care și-l doresc în carieră. Desenele sînt prezentate în fața celorlalți, apoi sînt expuse în spațiul clasei, asemenea unei galerii. Participanții vizitează galeria. Moderatorul sintetizează ideile principale.

Reflecția se va realiza ținând cont de următoarele întrebări: Cum ajung oamenii să obțină succese în viață și în carieră? Succesul profesional depinde de gen? Dați exemple de oameni de succes din Moldova, din Europa, din lume. De ce calități, cunoștințe, capacități, atitudini au dat dovadă aceștia, avînd în vedere că au reușit? Poți avea succes în carieră fără a fi angajat în posturi cu responsabilități mari? De ce este necesar să ne propunem dezvoltarea unor calități și competențe? Cum evaluați activitatea referitoare la arbore? Ce ați aflat despre voi desenînd arborele succesului în carieră? Ce ați descoperit vizitînd galeria arborilor?

Concluzii: O carieră de succes înseamnă parcurgerea mai multor etape. Se construiește prin muncă asiduă. Cunoașterea de sine (calități, abilități, aspirații, obiective etc.) și dezvoltarea personală constituie componente ale succesului profesional.

ȘEDINȚA NR. 37

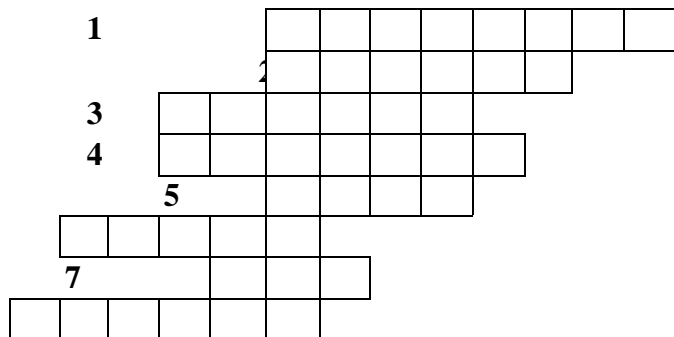
Lumea profesiilor

Obiective: familiarizarea tinerilor cu profesiile înregistrate la AOFM ; cu oportunitățile de angajare în câmpul muncii.

Desfășurare:

1. Incursiune în problema ședinței.

Moderatorul propune tinerilor un rebus, în baza căruia vor identifica cuvântul-cheie al ședinței:

1. Cine ne învață la școală?
2. Pauza dintre lecții.
3. Instituția în care activează cadrele didactice.
4. Sinonimul cuvântului „greu”.
5. Copil care vine zi de zi la școală

6. Moment relaxant pe parcursul unei excursii.
7. Pronume personal, personal I, răspunde la întrebarea cui?
8. Durează 45 de minute.

Se anunță subiectul și obiectivele ședinței: să definească noțiunea de "profesie"; să identifice tipurile de profesii; să recunoască diversitatea profesiilor; să se determine în alegerea profesiei prin autocunoaștere.

2. Tehnica „Gândește-Perechi-Prezintă”: Tinerii sunt rugați să definească noțiunea de profesie.

3. Concursul „Identifică profesia!”: Moderatorul propune tinerilor să se divizeze în 2 echipe, iar echipa care identifică / ghicește mai multe profesii devine învingătoare.

Se discută pe baza întrebărilor: Cum vi se par aceste profesii? Care dintre ele sunt mai cunoscute/prestigioase sau mai puțin cunoscute? Cu care dintre ele vă identificați? Argumentați răspunsul.

4. Exercițiul „Clasificarea meseriilor”.

Obiective: familiarizarea tinerilor cu diverse meserii și clasificări ale acestora.

Desfășurare: Moderatorul propune tinerilor diverse clasificări ale profesiilor, cu precizarea exemplurilor pentru fiecare tip de meserie:

I. om - natură vie;	II. om - natură nevie și tehnică;
III. om - om;	IV. om-sistem de semne;
V. om - chip artistic.	

Tinerilor li se propune testul lui D. Super pentru a determina interesul, importanța acordată unei anumite profesii.

5. Reflecții și evaluare: Tinerii sunt rugați să sintetizeze în câteva enunțuri ceea ce au învățat la ședința respectivă, dacă au fost sau nu realizate obiectivele propuse.

ȘEDINȚA NR. 38

Angajarea în câmpul muncii: actualitate și perspectivă

Obiective: formarea participanților în vederea explorării a cinci domenii de competență: cunoștințe despre propria persoană, informații ocupaționale, evaluarea alternativelor, luarea deciziei și implicarea activă în căutarea locului de muncă.

1. Exercițiul „Strategii eficiente de obținere a unui post de muncă”.

Obiective: identificarea strategiilor optime obținerii unui post de muncă.

Desfășurare: Participanții sunt împărțiți în două sau trei grupuri. Fiecărui grup i se propune să elaboreze, timp de 20 minute, o strategie de a obține un loc de muncă. Din fiecare grup este ales un reprezentant ce va prezenta strategia celorlalți. Toate variantele vor fi analizate împreună cu moderatorul.

2. Exercițiul „Calitățile unui angajat eficient”.

Obiective: formarea reprezentărilor adecvate despre calitățile personale ale unui angajat eficient.

Desfășurare: Moderatorul propune o listă de calități pe care angajatorul le apreciază la angajat. Participanții trebuie să bifeze acele calități pe care consideră că le au. Lista îi ajută să-și evalueze capacitatea de a putea ocupa și menține un loc de muncă din perspectiva calităților pe care le dețin.

Calitățile propuse:

▪ Adaptare la schimbare;	▪ Inițiativă în realizarea sarcinilor;
▪ Calm;	▪ Fermitate în apărarea principiilor;
▪ Loialitate;	▪ Sinceritate;
▪ Toleranță;	▪ Spirit de observație ;
▪ Capacitatea de a-și planifica independent munca;	▪ Exprimare clară;
▪ Bună dispoziție;	▪ Entuziasm în muncă;

- Capacitate de a dobândi cu ușurință deprinderi noi;
- Respect față de colegi;
- Discreție;
- Eficiență în realizarea sarcinilor.

Participanții vor ierarhiza primele cinci calități pe care le cred importante. Rezultatele vor fi prezentate în grup și analizate împreună cu moderatorul.

3. Exercițiul „Toată admirația pentru...”.

Obiective: identificarea resurselor interne și externe de realizare profesională, pe baza modelelor; conștientizarea rolului motivației intrinseci pentru succes; elaborarea unui plan de acțiune pentru dezvoltarea personală.

Concepte-cheie: calități, succes, resurse, modele, dezvoltare personală.

Materiale: pixuri, creioane, coli A4.

Timp de lucru: 50 minute.

Desfășurare: Participanților li se propune să-și amintească, timp de 5 minute, de o persoană din viața lor pe care au admirat-o și/sau o admiră mult pentru succesele și realizările acesteia pe plan personal și profesional. Participanții vor nota majoritatea succeselor și realizărilor persoanei respective, după care vor scrie ce aptitudini, calități, abilități, atitudini, cunoștințe etc. posedă - caracteristici importante în atingerea acestor performanțe. Participanții vor fi împărțiți în grupuri a câte 4-5 membri, după criteriul minunile lumii (Piramida lui Keops, Grădinile Semiramidei, Statuia lui Zeus, Farul din Alexandria etc). Urmează prezentarea în cadrul grupului a persoanei admirate de fiecare participant. Li se propune participanților să noteze, individual, o scurtă analiză eu-persoana admirată: ce calități am împrumutat de la persoana admirată; ce calități doresc să-mi dezvolt în continuare; ce pași concreți trebuie să fac pentru a-mi dezvolta anumite calități; în ce mod poate fi persoana admirată, resursă pentru propria dezvoltare personală; ce atitudini și/sau comportamente vreau să preiau de la persoana admirată pentru a avea succes.

În echipe, participanții discută despre relația eu-persoana admirată, despre importanța modelelor în dezvoltarea unei cariere de succes. De asemenea, realizează un cvintet al dezvoltării personale, 5 sugestii, pași concreți de acțiune pentru dezvoltarea personală și profesională.

Reflecția se va realiza în baza întrebărilor: Ce a fost greu/ușor în această activitate? Cum apreciați implicarea voastră în această activitate? Cum v-ați simțit vorbind despre persoana admirată? Cum v-au susținut colegii? Argumentați nevoia de modele în dezvoltarea personală și profesională! Ați găsit asemănări și deosebiri importante între voi și colegi? Ce acțiuni veți dezvolta pentru a avea succes, pentru a vă realiza profesional? Care dintre aceste acțiuni sînt stabilite pe termen scurt și care pe termen lung? Ce lucruri noi ați aflat despre voi în timpul activității?

Concluzii: Fiecare persoană își găsește un model pe care dorește să-l urmeze. Cel mai important aspect pentru reușită se referă la identificarea resurselor personale și motivaționale. Pe primele locuri ca modele de succes sînt: vedetele TV, membrii familiei, sportivii, oamenii de afaceri; în foarte mică măsură, constituind modele de succes profesorii, politicienii, colegii și prietenii sau oamenii de cultură. Dintre criteriile în funcție de care sînt alese modelele, se distanțează net realizarea profesională, notorietatea și banii, iar cele mai mici scoruri le au educația, bunătatea, altruismul și religiozitatea (*Ștefan Popenici, 2004*). Modelele de succes - modelele dezirabile - au un rol catalizator pentru evoluția personală. Modelele pot inspira și concentra energiile indivizilor pentru atingerea unui nivel similar de succes (*Lockwood & Kunda, 1997, Ștefan Popenici, 2004*).

ȘEDINȚA NR. 39

Insertia în câmpul muncii: acte și demersuri necesare pentru angajare

Obiective: familiarizarea tinerilor cu instrumente utile în obținerea unui post de muncă, formarea capacității de elaborare a actelor și realizarea demersurilor necesare pentru angajare.

Desfășurare:

1. Redactarea corespondenței personale (cereri, adresări, etc.). Se va realiza instruirea deținuților referitor la comportamentul lor în timpul negocierii unui loc de muncă, de asemenea, perfectarea corectă a unei cereri de angajare în câmpul muncii sau a altei adresări.

2. Elaborarea Scrisorii de intenție / CV –ului.

Obiective: formarea capacității de elaborare a unei scrisori de intenție, a Curriculum-ului vite. Desfășurare: Moderatorul va prezenta informația despre ce presupune în esență o scrisoare de intenție, care este modalitatea de a scrie o asemenea scrisoare, scopul și rolul unei scrisori de intenție și a Curriculum-ului Vitae, despre ce trebuie să conțină aceste instrumente, informația despre elaborarea, rolul și scopul lor.

Intervenția moderatorul: Scrisoarea de intenție, denumită și scrisoare de motivare este documentul care alături de CV vă poate recomanda pentru un anumit serviciu sau loc de muncă. Conținutul acesteia diferă în funcție de situație însă indiferent de poziția pentru care aplicați în documentul respectiv trebuie să se găsească neapărat câteva elemente. În majoritatea situațiilor scrisoarea de intenție reprezintă primul contact stabilit cu angajatorul și poate fi singura șansă prin care îi poți stărni acestuia curiozitatea și îl poți determina să-ți citească CV-ul și să te cheme la un interviu. Pentru a-și atinge scopul, orice scrisoare de intenție trebuie să exprime în linii generale motivul pentru care aplici la postul vacant respectiv, argumentele care te recomandă în a fi potrivit pentru acea poziție și dorința de a fi contactat de angajator pentru a-ți demonstra potențialul profesional.

Scrisoarea de intenție trebuie să reflecte stilul personal, aspectele care te diferențiază de ceilalți candidați să-ți contureze unicitatea, capacitatea de argumentare, profesionalismul și abilitatea de persuasiune. Pentru a realiza o scrisoare de intenție care să-ți mărească șansele de angajare, orice candidat trebuie să țină cont de existența în cuprinsul acesteia a unor elemente caracteristice:

1. IDENTIFICAREA: atât identificarea expeditorului cât și cea a destinatarului trebuie să fie cât se poate de complete. În cazul în care scrisoarea este trimisă în format fizic, datele de identificare ale angajatului sunt trecute în partea de sus (nume, prenume, adresă de domiciliu, adresă de mail, nr. De telefon), iar în situația în care aceasta este trimisă în format electronic, aceste elemente sunt trecute la finalul scrisorii, în semnătură. Destinatarul trebuie specificat și el la începutul scrisorii. Dacă numele firmei este cunoscut, acesta trebuie trecut sub numele și funcția recrutatorului (director Direcția resurse umane sau altă persoană însărcinată cu angajările), date care vor fi introduse în formula de adresare de la începutul scrisorii.

2. INTRODUCEREA: este foarte important ca în partea de introducere a scrisorii să te identifice, să expui motivul care te-a determinat să trimiți această aplicație, să precizezi foarte clar recrutatorului postul vizat și sursa prin care ai aflat de disponibilitatea postului vacant respectiv.

3. CUPRINSUL: este partea cea mai importantă a unei scrisori de intenție, în cel mult două paragrafe trebuind să atragi atenția angajatorului și să-i stârnești curiozitatea. În cuprins trebuie să motivezi ce te-a determinat să aplici pentru această poziție și care sunt competențele și experiența ta care corespund profilului solicitat. Încearcă să fii cât mai succint și să nu exagerezi. Nu repeta informațiile existente deja în CV, formulează fraze concise și încearcă să folosești un limbaj profesional.

4. ÎNCHEIEREA: în ultimul paragraf formulează concluziile și arată-ți disponibilitatea pentru o viitoare întrevvedere. Nu uita să mulțumești destinatarului pentru atenția acordată și încheie folosind o formulă profesională, neutră; „Cu considerație,” „Cu stimă” „Cu respect”, etc. Curriculum vitae este o expresie latină care se traduce prin "Istoricul vieții", forma abreviată "CV". În general, Curriculum vitae are un format standard, care sintetizează informații cu privire la: datele personale, postul vizat, experiența profesională, educație și formare profesională (începând cu ultima formă de învățământ absolvită), informații ce țin de aptitudini native sau dobândite (în afară de cele profesionale). Prin definiție un CV reprezintă cartea de vizită sau oglinda unui individ. Claritatea informațiilor transmise, structura acestuia, precum și cuvintele pe care le

folosim reprezintă elemente esențiale care conduc spre succesul sau insuccesul unui curriculum vitae.

După ce s-a prezentat informația utilă, psihologul propune tinerilor să-și elaboreze fiecare propriul CV. Ulterior acestea se vor analiza în cadrul grupului și se vor discuta care au fost obstacolele întâmpinate pe parcursul activității, momentele mai dificile și mai puțin dificile de realizat.

3. Etapele consilierii vocaționale:

- stabilirea relației profesionale și motivarea deținutului să colaboreze cu profesionistul în vederea atingerii obiectivelor propuse;
- identificarea nevoilor de consiliere ale persoanei asistate prin evaluarea nivelului educațional și profesional (cunoștințe, deprinderi, abilități, experiența de muncă acumulată, puncte tari și puncte slabe);
- identificarea caracteristicilor personale relevante pentru obiectivul urmărit (trăsături de personalitate, aspirații și valori personale, traseul educațional și profesional, atitudini și interese);
- fixarea obiectivelor (de comun acord cu deținutul); precizarea pașilor care trebuie parcurși până la realizarea obiectivelor, precizarea sarcinilor ce revin fiecărei părți (profesionist - persoană asistată/deținut), a rezultatelor așteptate;
- asistarea deținutului în luarea deciziilor cu privire la pregătirea profesională, meserie, loc de muncă, ceea ce presupune generarea de alternative, evaluarea costurilor și beneficiilor fiecărei alternative în parte; alegerea celei mai avantajoase alternative;
- punerea în aplicare a deciziei luate;
- monitorizarea progresului deținutului;
- evaluarea finală a intervenției.

Jocul de rol „Marketing personal”.

Obiective: formarea capacității de a elabora o scrisoare de intenție, de redactare a unui CV pentru un loc de muncă dorit; informarea cu privire la importanța și etapele unui interviu de angajare; formarea abilității de marketing personal, de promovare a imaginii personale. Concepte-cheie: scrisoare de intenție, Curriculum Vitae, interviu.

Materiale: fișa „Scrisoare de intenție”, fișe „CV”, fișa „Interviul”.

Timp: 60 minute.

Desfășurare: Moderatorul îi anunță pe participanți că vor simula procesul de angajare. Unii vor fi candidații, alții vor fi angajatorii. Grupul de participanți se împarte în două echipe. Prima echipă va juca rolul de candidați, cea de-a doua echipă se va diviza în alte două sau trei grupuri (în funcție de numărul total de participanți), care vor reprezenta departamentele de resurse umane de la „instituțiile” cu posturi vacante. Sarcinile candidaților: să elaboreze o scrisoare de intenție pentru postul dorit, să redacteze un CV, să fie pregătiți pentru interviu. Candidații primesc instrucțiuni din fișele „Scrisoare de intenție”, „CV”, „Interviul”.

Sarcinile angajatorilor: să creeze spațiu adecvat, să elaboreze cerințele pentru postul vacant, să pregătească întrebări pentru interviu (fișa „Interviul”).

Se acordă 15 minute pentru pregătire. Toți participanții sînt încurajați să intre în rol. Candidații depun dosarul la „instituția” aleasă. Angajatorii studiază dosarele și alcătuiesc lista invitațiilor la interviu. Interviul de angajare se desfășoară în două sau trei grupuri simultan. Angajatorii decid care va fi candidatul ales.

Reflecția se va realiza în baza întrebărilor: A fost ușor sau dificil să parcurgeți pașii de angajare? Cum v-ați simțit în calitate de candidați? Dar de angajatori? Care au fost punctele forte ale scrisorilor de intenție și CV-urilor angajaților? Cum s-au comportat aceștia la interviu? Din ce motive n-au fost angajați ceilalți, după părerea lor? Dacă ar mai trece o dată prin această procedură, ar schimba ceva? De ce aveți nevoie pentru a fi eficienți în abilitățile de marketing personal?

Fișa „Scrisoare de intenție”

Reguli de elaborare a unei scrisori de intenție:

- Reprezintă o „carte de vizită” trimisă înaintea citirii CV-ului.
- Este modalitatea prin care angajatorul își formează prima impresie despre candidat, este o primă luare de contact.
- Trebuie să fie adaptată în funcție de instituția și postul pentru care se aplică.
- Nu are un conținut standard sau o formă fixă, ea este personalizată și exprimă interesul candidatului.
- Nu trebuie să contrazică informațiile din CV, dar nici nu trebuie să conțină aspectele menționate în CV.
- Este bine să fie subliniat domeniul în care te-ai remarcat sau ai avut performanțe deosebite.
- Exprimă clar dorința de a participa la concursul pentru postul anunțat, arătând, pe scurt, motivele pentru care ești interesat și calitățile care te recomandă.
- Nu va depăși o pagină, va conține fraze clare și concise.
- Trebuie să fie redactată la computer, fontul utilizat să fie ușor de citit.
- Trebuie evitată hîrtia colorată.
- Se trimite fotografia numai dacă va fi solicitată în mod special.

Fișa „Curriculum Vitae” (1)

Ce cuprinde un CV?

- Date personale. Numele și prenumele. Adresa, telefonul, adresa e-mail la care poți fi contactat. Data nașterii.
- Obiectivul de carieră/obiectivul pentru poziția solicitată.
- Calificările.
- Competențele.
- Educație. Studiile. Cursuri/Stagii relevante. Proiecte.
- Experiența profesională.
- Premii, burse, certificate de performanță.
- Afilieri profesionale.
- Articole publicate.
- Limbi străine.
- Activități/interese/pasiuni (hobby-uri).
- Recomandări/portofoliul personal.

Fișa Curriculum Vitae” (2)

Sugestii pentru redactarea unui CV

- Redactează-l cu inteligență, astfel încît să trezească interesul pentru a fi invitat la interviu.
- Să fie exact, bine conceput și să arate impecabil.
- Prezintă numai acele realizări care au legătură cu postul pentru care candidezi și se integrează în contextul respectiv.
- Nu afirma că ai diplome sau abilități pe care nu le posezi.
- Nu specifica chestiuni care nu au legătură cu serviciul (în nici un caz nu-și au locul orientarea politică sau religioasă, culoarea ochilor sau a părului).
- Tehnoredactează CV-ul!
- Să nu fie pe hîrtie colorată (depinde de cerințele angajatorului, dacă se aplică pentru un post în domeniul artei, publicității etc. este necesar să dovedești creativitate).
- Indică data la care ai scris CV-ul.
- Un CV trebuie să fie adecvat postului pentru care candidezi. Nu orice CV este bun pentru orice situație. De aceea, este bine să ai mai multe tipuri de CV-uri.

Fișa „Interviul”

Ține cont de: pregătirea pentru interviu, modul de a te prezenta, de a te comporta, întrebările caracteristice interviului!

Reține!

- Nu te lăsa copleșit de emoțiile interviului, renunță la gânduri precum: sînt prea tînăr /bătrîn, nu sînt prea calificat, nu am experiență în acest domeniu;
- Dezvoltă o atitudine pozitivă;
- Fii relaxat, ai încredere în forțele tale;
- Fii îngăduitor cu tine însuși;
- Construiește o imagine bună despre tine;
- Fii politicos, prietenos și nu uita să zîmbești;
- Fii curat și îngrijit, cu o ținută decentă, în care să te simți confortabil;
- Pleacă imediat după ce s-a terminat interviul, nu ezita, zîmbește și mulțumește persoanei care te-a interviuat.

Posibile întrebări care ți se pot pune la un interviu...

- De cît timp lucrezi în acest domeniu?
- Ce studii și ce experiență ai?
- Care a fost cea mai valoroasă experiență a ta?
- De ce îți dorești acest serviciu?
- Ce preferi: bani sau poziție socială?
- Care sînt punctele tale forte?
- Descrie-te prin trei adjective.
- Care a fost cel mai dificil lucru pe care l-ai făcut în ultimii trei ani?
- Care este cea mai mare realizare a ta?
- Ce știi despre instituția noastră?
- Cum te vezi peste cinci ani?
- Ce vei aduce nou, inedit în compania noastră?
- Dacă n-ar trebui să muncești, ce ai face?
- Ce întrebări vrei să ne adresezi?

ȘEDINȚA NR. 40

Plan de dezvoltare profesională

Obiective: formarea capacității de formulare a scopului și a obiectivelor legate de viitorul profesional; a capacității de elaborare a un plan de dezvoltare profesională.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Plan de dezvoltare profesională”.

Obiective: elucidarea intereselor legate de viitorul profesional; formularea scopului și a obiectivelor legate de viitorul profesional; elaborarea un plan de realizare a obiectivelor orientate spre o carieră de succes.

Concepte-cheie: viitor profesional, scop, obiective, plan de dezvoltare.

Materiale: fișa de lucru „Pași în atingerea obiectivelor”, coli A4, pixuri.

Timp: 60 minute.

Desfășurare: Participanții sînt solicitați să se așeze cît mai comod, să închidă ochii și să-și imagineze viitorul. „*Sînteți la libertate! Aveți o stare de bucurie, nu-i așa? Cum arată această zi pentru voi? Dar trebuie să luați o decizie importantă. Ce să faceți: să continuați studiile, să vă dezvoltați personal și profesional, să aveți un loc de muncă, să inițiați o afacere proprie, să urmați o specializare? Unii decid să-și continue studiile, să se pregătească pentru o profesie. Alții preferă s-o practice, în consecință se angajează în cîmpul muncii, alții se gîndesc cum să dezvolte o afacere în Moldova. Ce vreți să deveniți, de fapt? Ce obiective v-ați propus? Au trecut cinci ani...Unde sînteți acum? Ce ocupații aveți? Ce posturi dețineți? Cum vă petreceți timpul liber? Vă place poziția pe care o aveți? Ați întâmpinat dificultăți în dezvoltarea carierei? Ce persoane v-au ajutat? Ce specializări ați făcut? Familia v-a fost alături?*”.

Fiecare participant expune ceea ce și-a imaginat. Ținând cont de propriile fantezii referitoare la viitorul profesional, fiecare va formula scopuri și obiective legate de muncă și carieră pentru următorii 5, 10 și 20 ani. Se poate începe de la punctul cel mai îndepărtat - 20 de ani - și apoi se va continua în ordine descrescătoare sau de la cel mai apropiat, respectiv 5 ani.

Moderatorul propune fiecăruia să elaboreze un plan de dezvoltare profesională, conform fișei de lucru „Pași în atingerea obiectivelor”, pe o perioadă de 5 ani, pe care îl va prezenta ulterior. Analiza activității: A fost plăcut sau nu să vă vedeți în viitor? Ce ați conștientizat despre voi? De ce este necesar să stabilim scopuri și obiective pentru viitor? A fost ușor sau dificil să dezvoltați un plan de atingere a scopurilor și obiectivelor? Care este cel mai important aspect în elaborarea unui plan de dezvoltare profesională?

Fișa „Pași în realizarea obiectivelor”

Etapa I

1. Alege scopuri pe termen scurt.
2. Fixează prioritățile potrivit unui program.
3. Ordonează obiectivele în funcție de posibilitățile și nevoile tale.

Etapa a II-a

1. Treci la obiective pe termen mai lung.
2. Dacă ți-ai fixat un scop global și ambițios, fragmentează-l în „mini-obiective” (de la cel mai simplu până la cel mai complex).

Etapa a III-a

1. Calculează riscurile.
2. Întreabă-te: Ce consecințe va avea realizarea obiectivelor mele?
3. Stabilește un raport: câștiguri/riscuri.
4. Anticipă riscurile. Acest lucru te va ajuta să iei cea mai bună decizie, să te pregătești pentru acțiune.

Etapa a IV-a

1. Caută mijloace pentru a-ți atinge obiectivele.
2. Întreabă-te ce te-ar putea ajuta. Caută în exterior ceea ce-ți înlesnește sarcina. Sprijină-te pe ceea ce îți pune la dispoziție societatea: instituțiile, asociațiile, Internetul, comunitatea, regiunea, profesorii etc.
3. Caută în tine însuși mijloacele de care dispui.
4. Verifică dacă mijloacele pe care le ai îți oferă o șansă rezonabilă de succes.

N.B. Atenție! Dacă nu găsești soluții, nu te descuraja. Poate că nu ai căutat bine și trebuie să perseverezi, să vorbești cu cei din jur, cu oameni care au aceleași obiective și probleme ca și tine. Dacă nu, trebuie să inventezi soluții noi, să-ți schimbi obiectivul.

ȘEDINȚA NR. 41

Visul meu

Obiective: formarea capacității de a elabora un plan de realizare a dorinței/scopului; de a lua decizii adecvate situației concrete.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Privind spre viitor”

Obiective: facilitarea reflecției asupra caracteristicilor personale și recunoașterea potențialului propriu în realizarea scopurilor propuse.

Timp: 25-30 minute.

Materiale: hârtie, pixuri, creioane.

Concepte: personalitate.

Desfășurare: Moderatorul spune participanților să formeze perechi, le oferă timp să-și împărtășească visurile cu partenerul, încurajează tinerii să vorbească despre speranțe, griji etc.

Apoi participanții sunt rugați să deseneze sau să scrie pe o foaie pregătită 4 dorințe de viitor, folosind următoarele 4 categorii pentru a reprezenta:

- schimbări ale fizicului (înfățișare),
- schimbări de personalitate (caracter, comportament),
- statut, rol social (profesie, poziție în societate),
- schimbări în stilul de viață.

Participanții sunt îndemnați să stabilească schimbările pentru o anumită perioadă din viață. Celorlalți membri ai grupului li se sugerează să accepte dorințele de viitor ale colegilor, înlăturând comentariile discriminatorii.

Reflecțiile se vor axa pe următoarele întrebări: Care schimbări le găsiți mai importante și de ce?

Ce căutați să schimbați cel mai mult în stilul de viață? Ce vă îngrijorează cel mai mult privind viitorul? Ce puteți face pentru ameliorarea îngrijorărilor dvs.? Cine vă va ajuta? Unde în altă parte ați putea să găsiți ajutor?

2. Exercițiul „Vreau să împlinesc un vis!”

Obiective: formarea capacității de a elabora un plan de realizare a dorinței/scopului; de a lua decizii adecvate situației concrete.

Concepte-cheie: vis, dorință, scop, plan de realizare, decizie.

Materiale: coli A4, pixuri, o coală de flipchart, markere.

Timp: 50 minute.

Desfășurare: Lucrând în macrogrup, moderatorul îi invită pe participanți să reflecteze la propria persoană și să completeze fraza: „Dacă aș putea face tot ce-mi doresc, aș...”. Fiecare participant își exprimă verbal ideile.

Ulterior participanții vor fi antrenați într-o discuție pe baza celor expuse în etapa anterioară răspunzând la următoarele întrebări: Ce-i face pe oameni să aibă visuri? Există vreo relație între visuri și dorințe? Dorințele exprimate pot fi grupate în anumite categorii? E posibil ca toate dorințele noastre să se îndeplinească?

Pentru următoarele 10 minute, moderatorul propune participanților să-și schițeze un plan individual de realizare a dorințelor, după următorii pași, notați anterior pe o coală de hârtie:

- Întocmește o listă cu eventualele soluții pentru îndeplinirea scopului ales.
- Evaluează fiecare soluție: Care sînt avantajele și dezavantajele fiecărei soluții? Care sînt persoanele, grupurile, organizațiile care te pot ajuta? Ce consecințe poate avea soluția respectivă pentru tine și pentru cei din jur?
  - Alege varianta/soluția optimă.
  - Precizează mijloacele necesare aplicării soluției, schițează un calendar (De cât timp vei avea nevoie? Cînd începi?).

Doritorii sînt invitați să-și prezinte planul propriu de "împlinire" a dorințelor.

Discuția colesctivă se va realiza în baza următoarelor întrebări: A fost ușor sau dificil să elaborați un plan de realizare a dorințelor? Cine este responsabil de realizarea unei dorințe? Ce relație există între dorință, scop și decizie? Ce diferențe și ce asemănări există între visuri și dorințe? De ce avem nevoie pentru ca un vis să devină realitate?

Trasarea concluziilor: Un vis, o dorință pot deveni realitate dacă îți dorești foarte mult acest lucru, crezi în forțele proprii, îți propui un plan și tinzi spre realizarea acestuia. Uneori, primul pas spre "împlinirea" unui vis este momentul în care decizi că poți să faci acest lucru.

3. Tehnica Analiza Swot : VISUL MEU

Desfășurare: Moderatorul le propune tinerilor să reflecte asupra unei dorințe pe care vor să o realizeze și să completeze fișa prezentată

Fișa VISUL MEU

Cadranul 1: Puncte tari

- Gîndeste-te ce calități, abilități, talente ai, ce îți place să faci!

Cadranul 2: Puncte slabe / aspecte de îmbunătățit

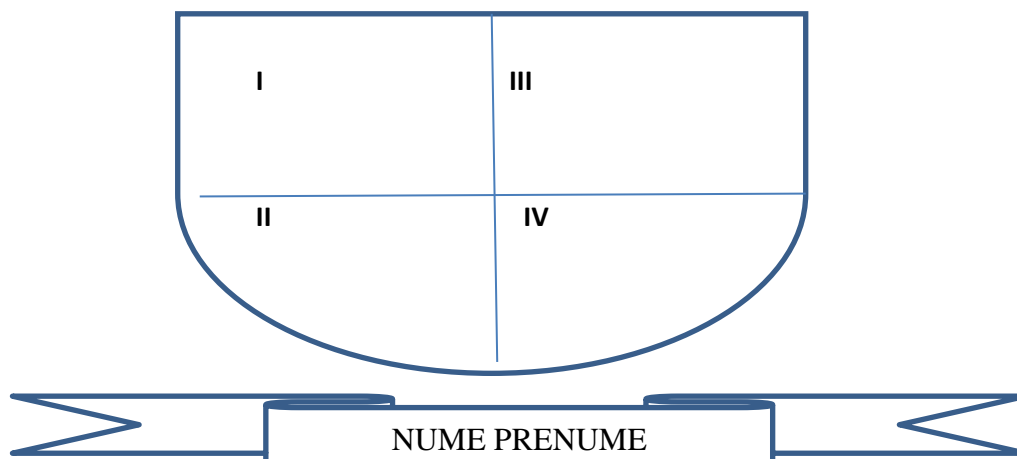
- Gândește-te la ce nu ai, ce nu stii să faci și te-ar împiedica să realizezi ce îți propui!

Cadranul 3: Oportunități

- Gândește-te la ceea ce există și te-ar putea ajuta să-ți îndeplinești ”visul”!

Cadranul 4: Amenințări

- Gândește-te la ce te-ar putea împiedica să-ți realizezi ”visul”!

4. Exercițiul „Vechiul magazin”.

Desfășurare: Imaginați-vă că astăzi v-ați eliberat din penitenciar. Autobusul sau trenul cu care trebuie să plecați va fi doar mâine dimineată. Mergeți singur pe una din străzile orașului noaptea târziu. Ce vedeți, simțiți, auziți?”. Observați o stradă mică, unde se află un magazin vechi, uitat. Ferestrele lui sunt murdare, dar, dacă te uiți atent printre ele, poți vedea un obiect. Uitați-vă atent la acest obiect. Dați-vă la o parte de magazin, descrieți obiectul pe care l-ați văzut prin fereastră. După aceasta, identificați-vă cu obiectul dat, descrieți-l de la persoana I. Cum vă simțiți acum? De ce ați rămas în magazin? Cu ce seamănă existența dumneavoastră în calitatea acestui obiect?”.

Peste câteva minute deveniți Dvs. înșivă și mai priviți încă odată prin fereastră acest obiect. Vedeți în el ceva nou? Doriți să-i spuneți ceva lui?

ȘEDINȚA NR. 42

Eu și familia mea

Obiective: evaluarea relațiilor în familie, pregătirea psihologică în vederea adaptării condamnatului la viața de familie.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Desenul familiei”.

Obiective: identificarea relațiilor dintre membrii familiei.

Mijloace: foi și creioane colorate.

Desfășurare: Condamnații trebuie să deseneze familia lor. Trebuie să le explicăm că nu este important cât de frumos desenează, ci structura desenului.

2. Exercițiul „Sculptura familiei”.

Obiective: evaluarea relațiilor în familie.

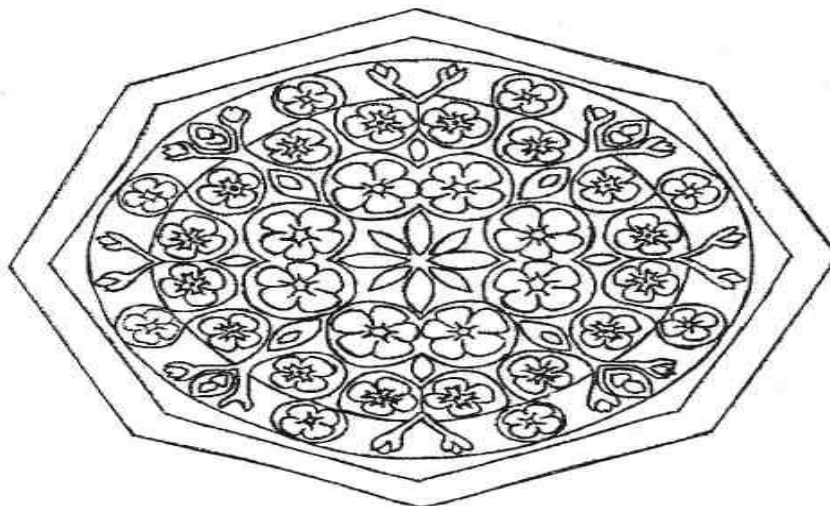
Desfășurare: Se invită un voluntar pentru a crea sculptura familiei. El trebuie să aleagă participanții, care cel mai mult îi amintesc membrii familiei, să includă toate persoanele cu care a trăit. Membrii familiei trebuie să ia poziții caracteristice lor (exemplu: la masa de sărbătoare). Poate fi jucată o scenă care ar reprezenta un fragment al relațiilor din familie. Cel ce creează sculptura este implicat și el în scenă.

3. Mandala „Poiana înflorită”

Obiective: actualizarea emoțiilor copilului; cercetarea climatului psihologic din familie, a relațiilor interpersonale predominante în familia copilului.

Mijloace utilizate: muzică relaxantă, creioane colorate, carioci, creioane-pastel, acuarelă.

Desfășurare: Participanții se propune mandala „Privește atent la acest cerc magic. Aceasta este o poiană în care locuiește familia florilor. Imaginează-ți că acesta este familia ta. Găsește principala floare din cerc, care nu se aseamănă cu altele. Acesta ești tu. Colorează-o. Acum găsește floarea „mamă”. Colorează-o. Găsește floarea „tată”, „soră”, „frate” (se vor enumera membrii familiei) și colorează-le. Povestește ce fel de flori sunt. Cine mai locuiește în această poiană? Unde se află ei? Colorează-i. De ce au nevoie aceste flori pentru a fi fericite? Ce le încurcă să fie fericite acestor flori din poiană? Colorează, te rog, conturul (rama) cercului. De ce ai ales culoarea respectivă? Cum te simți acum?”

Mandala „Poiana înflorită”

Se va analiza în ansamblu: culorile folosite pentru fiecare membru din desen, corelarea dintre culori; aranjarea membrilor în cerc (distanța dintre ei, amplasarea florei principale, membrii care se află alături, existența unor flori din afara familiei între unii membri etc.); culoarea conturului ramei; starea emoțională trăită în timpul activității; toate răspunsurile, comentariile subiectului.

4. Discuții despre familie.

Întrebări ajutătoare: Există contradicții în familia Dvs. ? Cum rezolvă familia aceste probleme? Care din membrii familiei poate rezolva problemele apărute? Cum vrei să schimbi un anumit membru al familiei? Cum vreau să vă schimbe pe Dvs.rudele?

Ce relații sunt în familie la momentul actual? Ce vă neliniștește cel mai mult în relațiile din familie?

ȘEDINȚA NR. 43

Familia – factor facilitator al inserției sociale.

Obiective: pregătirea pentru viața de familie: drepturi, obligațiuni și responsabilități; informarea deținuților despre aspectul moral și legislativ al familiei, drepturile, obligațiunile și responsabilitățile membrilor familiei conform prevederilor Codului Familiei RM; optimizarea relațiilor dintre persoana care se liberează din detenție cu rudele apropiate.

Desfășurare:

1. Exercițiul „Întâlnirea imaginară cu familia”.

Desfășurare: Moderatorul propune tinerilor să-și imagineze următoarea situație: Imaginați-vă că intrați în casă. Toți membrii familiei iau masa. Cum vor reacționa ei când veți apărea dumneavoastră? Ce o să le spuneți? Poate cineva să joace această situație?”

După ce sunt jucate mai multe situații, participanții vor povesti ce au simțit jucând anumite roluri.

2. Se promovează acțiuni practice de stabilire (restabilire) a legăturilor dintre deținut și familia sau rudele apropiate ale acestuia. În acest sens, moderatorul va acorda deținuților recomandări axate pe adoptarea unui comportament adecvat față de membrii familiei, astfel încât relațiile să poarte un caracter respectuos și constructiv. Se practică scrierea unei (unor) scrisori de către fiecare deținut. După caz, conform prevederilor legislației de executare a pedepsei penale, se proiectează și organizează ulterior întrevederi sau convorbiri telefonice.

Se precizează care este relația prezentă a infractorului cu familia de bază: Există dificultăți, probleme? Care este relația sa actuală cu partenerul? (Aici este important de luat în considerare partenerii actuali și cei din trecut, pentru a identifica părțile pozitive și negative ale relației). De identificat dacă membrii familiei sau partenerul actual au antecedente penale, dacă există semne ale violenței domestice sau abuz al partenerului. De asemenea, relația cu copiii și modul în care își asumă rolul parental, experiența copilăriei (dacă au existat discontinuități în îngrijirea sa, dacă a fost separat de părinți, a avut părinți adoptivi sau a fost instituționalizat).

3. Recomandări cu privire la optimizarea reintegrării sociale.

Este specificat faptul că persoana eliberată din detenție este responsabilă de luarea de decizii în soluționarea unor sau altor probleme care apar odată cu reintegrarea în societate. Moderatorul propune câteva recomandări orientate spre optimizarea reintegrării sociale:

- reluarea legăturii cu familia, care de obicei, ceia mai receptivă și dispusă spre acordarea de ajutor pentru exdeținut;
- adoptarea unui comportament calm, înțelegător la întâlnirile cu familia, rudele și prietenii;
- căutarea unui loc de muncă sau de instruire începând cu primele zile de aflare în libertate;
- evitarea consumului de alcool și a altor substanțe nocive;
- evitarea relațiilor cu persoanele care influențează negativ sau mențin un comportament infracțional.

4. Exercițiul „Toastul”.

Obiective: formarea relației de bunăvoință cu membrii familiei.

Desfășurare: Un voluntar împarte participanților roluri ale membrilor familiei și prietenilor condamnatului, care vor participa la o sărbătoare în cinstea eliberării acestuia din penitenciar. Trebuie să fie caracterizat fiecare rol. Fiecare participant trebuie să rostească un toast și să-i doască ceva condamnatului.

ȘEDINȚA NR. 44

Evitarea comportamentului delicvent și respectarea unor norme de convingere în societate

Obiective: conștientizarea necesității evitării comportamentului delicvent și respectarea ordinii de drept din societate; avertizarea recidivei.

Desfășurare:

1. Relația infracțiune-dorințe/necesități.

Tinerii sunt rugați să răspundă la următoarele întrebări: Ce-și doreau să obțină în viață înainte de detenție? Există vre-o legătură între infracțiune și ceea ce și-au dorit în viață? Subiecților care au răspuns afirmativ li se cere să precizeze legătura, să prezinte un exemplu concret. Cei care au răspuns negativ sunt întrebați de ce au ajuns să comită infracțiuni.

Se discută despre oportunitățile pe care le are un tânăr de a obține ce-și dorește fără a comite infracțiuni. Se notează răspunsurile date de fiecare dintre beneficiari și se analizează fiecare situație.

2. Studiu de caz.

Moderatorul prezintă tinerilor următorul caz: X după ce a fost privat de libertate 3 ani pentru furt, a decis să nu mai fure. După 6 luni de la eliberare, a trecut pe lângă o mașină luxoasă care avea geamul deschis și a văzut un casetofon auto. Imediat s-a aplecat prin geam și a furat casetofonul. A ajuns la camera unde locuia și ceva din mintea lui nu i-a mai dat pace. S-a dus la poliție și s-a autodenunțat. A adus și casetofonul pentru a-l înapoia proprietarului. A fost întrebat de judecător de ce totuși a furat casetofonul și a răspuns că atunci când a văzut mașina deschisă, a fost tentația prea mare și nu s-a mai putut stăpîni. A fost condamnat cu minimum de pedeapsă.

Întrebări pentru deținuți:

- De ce X a furat casetofonul?
- Cum înțelegeți expresia „tentația a fost prea mare”?
- Ce înseamnă „nu s-a mai putut stăpîni”?
- Care este problema lui X?
- În ce măsură considerați că puteți să vă confrunțați și Dvs. cu aceeași problemă?
- Ce vă face să credeți să acest caz nu vă este specific?
- Considerați că în viața reală există subiecți precum cel descris în cazul dat?

2. Exercițiul „Consecințele faptelor mele”.

Obiective: formarea capacității de anticipare a consecințelor acțiunilor proprii.

Desfășurare: Moderatorul le spune tinerilor că de multe ori, în anumite situații ceva din mintea noastră ne determină să facem anumite acțiuni periculoase pentru noi sau pentru cei din jurul nostru. Dacă vrem să nu mai comitem acțiuni periculoase, trebuie să știm ce ne poate ajuta să ne oprim la momentul oportun. În acest sens, dacă voi învăța să ne gândim la consecințele, la urmările acțiunilor noastre, atunci vom putea să luăm decizia optimă.

În continuare, tinerii sunt rugați să facă referință la o situație din propria viață și să o prezinte conform modelului:

1. Situația:
2. Gîndul periculos apărut la momentul dat:
3. Acțiunea periculoasă realizată:
4. Consecințe acțiunii:

Se discută despre următoarele aspecte: 1. A nu se confunda un gînd periculos cu o acțiune periculoasă! Gîndurile periculoase sînt gîndurile cu care trebuie lucrat pentru că sînt cele care generează acțiunea periculoasă. Aceste gînduri sînt o parte a comportamentului infracțional. 2. A face acțiuni periculoase înseamnă a face lucruri care pun în pericol siguranța ta și siguranța altor persoane. 3. Gîndurile care ne opresc să facem acțiuni periculoase se numesc gînduri de intervenție. Dacă vedem consecințele unei acțiuni periculoase, atunci vom avea în minte gînduri de intervenție. Cu cît voi identifica mai multe consecințe cu atît voi ști mai multe gînduri de intervenție.

5. Evaluare:

Completați cu referire la subiectul abordat următoarele enunțuri:

- a). Deja știu / pot ... .
- b) Aș vrea să precizez ... .
- c) Este foarte clar că ... .
- d) Pentru viitor ar trebui să ... .

ȘEDINȚA NR. 45

Soluții de alternativă

Obiective: formarea capacității de identificare a soluțiilor alternative în vederea adoptării comportamentelor prosociale.

Desfășurare:

1. Intervenția moderatorului: Uneori credem că ce am făcut sau cum ne-am comportat era singura soluție posibilă și mai apoi determinăm că ne-am înșelat. Alteori un obiect despre care credem că nu poate fi folosit decît pentru scopul care a fost făcut, poate fi folosit și pentru altceva.

Putem remedia o anumită situație, învățând să depistăm alternativele de soluționare a problemei cu care ne confruntăm.

2. Activitate independentă: Reflectați asupra unei probleme cu care v-ați confruntat și identificați cel puțin trei alternative de remediere a acesteia.

3. Prezentarea și analiza în macrogrup a problemelor și a modalităților de remediere.

4. Exercițiul „Bătrânul înțelept”.

Obiectiv: Conștientizarea propriilor probleme și căutarea soluțiilor.

Desfășurare: Închideți ochii, imaginați-vă un câmp verde, iar la capătul câmpului - un stejar viguros. La umbra copacului se odihnește un bătrân înțelept, care vă poate răspunde la orice întrebare pe care i-o veți pune. Aproiați-vă de el și puneți întrebarea la care vreți să aflați răspuns. Ascultați atent ce va spune înțeleptul. Lângă stejar vedeți un calendar. Citiți data care e însemnată pe el. După aceea, deschideți ochii și povestiți grupului ce va răspuns înțeleptul.”

ȘEDINȚA NR. 46

De la idei la fapte concrete

Obiective: conștientizarea necesității de a rezolva pro-social o problemă; elucidarea consecințelor posibile ale alegerilor făcute, pentru ei și pentru ceilalți; identificarea factorilor de succes ai reintegrării sociale; prevenirea recidivei.

Desfășurare:

1. Soluționarea problemelor prin adoptarea comportamentelor prosociale.

a. Activitate organizată în grup.

Participanții sunt împărțiți în grupe și li se prezintă următoarea sarcină: Imaginați-vă că sunteți în libertate și vă confrunțați cu problema lipsei banilor. Cum procedați? Identificați remedii pornind de la adoptarea unui comportament pro social.

Ce avantaje și dezavantaje aveți dacă rezolvați problema pro social?

Tinerii vor completa următorul tabel:

Avantajele dacă rezol problema pro-social	Dezavantajele dacă rezolv problema pro-social

După ce fiecare grup a prezentat pe flipchart ideile, se compară avantajele cu dezavantajele.

Discuții.

- Ce prevalează: avantajele sau dezavantajele?

- Care reguli sunt cele mai importante pentru mine: reguli personale, regulile antisociale, reguli pro sociale?

- Din ce grup vreau să fac parte?

- Ce mă motivează să rezolv problemele pro social?

b. Activitate independentă.

Fiecare participant este îndemnat să reflecteze asupra unei probleme cu care se confruntă și să elaboreze un plan de rezolvare pro-socială a respectivei situații. Pentru a facilita i se propune să completeze următorul tabel:

Situație	
Ce îmi doresc	
Piedică	
Problema	
Cum am separat poziția de problemă	
Soluții posibile.	
Analiza soluțiilor. Consecințele acțiunilor.	

Soluția cea mai bună.	
Soluția pe care o voi implementa în practică	
Ce cred că voi pierde în cazul în care voi acționa în asemenea mod?	
Ce voi câștiga dacă voi acționa astfel?	

Participanții își prezintă ideile; fiecare caz este analizat și discutat în grup.

2. Exercițiul „Încredere în viitor”

Obiectiv: dezvoltarea încrederii în sine, în posibilitățile de a depăși greutățile ce vor fi întâlnite la libertate.

Desfășurare: moderatorul propune tinerilor să-și imagineze următoarea situație: Vă pregătiți pentru eliberare. Ce gânduri vă creează neliniște, în ce nu sunteți siguri?”

Problemele sunt discutate în grup.

Situațiile care trezesc neliniște vor fi improvizate sub forma jocului de rol (de la cele mai simple până la cele mai complicate).

3. Discuție în macrogrup: Factorii de succes ai reintegrării sociale.

Moderatorul informează deținuții despre indicatorii de succes în reintegrarea socială a persoanelor eliberate din detenție care constituie:

- neadmiterea repetată a unor noi infracțiuni;
- reintegrarea în familie și menținerea legăturilor cu familia sau rudele apropiate;
- instruirea profesională și angajarea în câmpul muncii cu menținerea locului de muncă pe parcursul unei perioade îndelungate;
- asigurarea bunăstării materiale conform normelor stabilite în societate;
- nivel de independență la etapa luării de decizii și rezolvării de probleme;
- conștientizarea restabilirii drepturilor și libertăților stabilite de legislația în vigoare;
- menținerea contactelor sociale.

4. Jocul „Autografe”

Obiective: sporirea încrederii în forțele proprii privind schimbarea comportamentului delicvent.

Desfășurare: Moderatorul distribuie fiecărui participant câte o fișă și un pix sau creion. Îi roagă să reprezinte printr-un desen și să adauge o propoziție care să descrie un lucru unic despre sine care îl face valoros, o preferință, o deprindere, o calitate, o realizare etc. care îi va aduce succesul la libertate. Când toți au terminat, moderatorul colectează fișele într-o pungă, le amestecă și le distribuie la întâmplare. Dacă cineva a extras fișa sa, i se va spune să o schimbe. Participanților li se propune să găsească posesorul fișei și să-i ia un autograf.

ȘEDINȚA NR. 47

Parteneriatul social în asigurarea inserției sociale a deținutului

Obiective: familiarizarea deținuților cu rețeaua de instituții ce facilitează reintegrarea socială; formarea capacității de elaborare a unui plan concret de acțiuni în vederea optimizării inserției sociale.

Desfășurare:

1. Rețeaua de instituții ce facilitează reintegrarea socială.

Exercitarea activităților de pregătire către liberare a deținutului și reintegrarea lui socială presupune identificarea și implicarea în acest sens a unor organizații din domeniile:

- juridic (consultație juridică, oficii de probațiune, etc.);
- sănătății (diagnostic, tratament medical);
- diverselor sectoare ale vieții publice, în funcție de nevoile identificate ale exdeținutului (nevoia unei locuințe, plasării la un centru, acordarea unui loc de muncă etc.), cum ar fi:

- direcții de asistență și protecție socială, primarii;
- secții de evidență și documentare a populației;
- agenții de ocupare a forței de muncă;
- inspectorate școlare;
- direcții pentru protecția drepturilor copilului (autoritatea tutelară);
- direcții pentru tineret și sport;
- organizații nonguvernamentale;
- organizații religioase, de caritate etc.

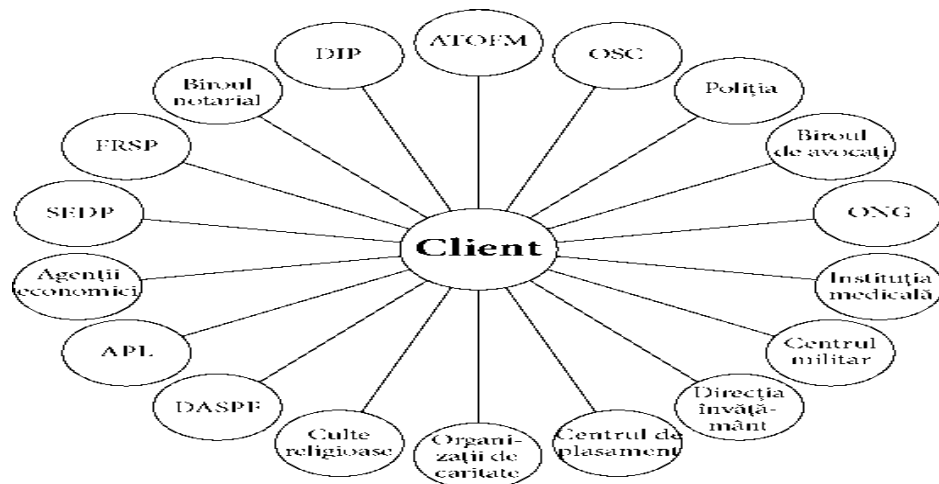

Fig. 1. Rețeaua de instituții sociale

2. Elaborarea planul de acțiune privind reintegrarea socială.

Pași de urmat:

- *Stabilirea persoanei responsabile.* Este indicat ca o persoană anume să fie responsabilă de îndeplinire a acestei sarcini, dar este esențial ca toți membrii echipei să se mobilizeze în acest sens.

- Identificarea pe plan local a instituțiilor partenerere.
- Acumularea unui minimum de informații privind serviciile specifice pe care le pot oferi instituțiile.
- Contactul efectiv cu un reprezentant al fiecărei instituții.
- Stabilirea modalităților concrete de colaborare.
- Stabilirea persoanelor de contact.
- Semnarea unor parteneriate de colaborare. Stabilirea contactelor informate prin semnarea unor parteneriate este o modalitate utilă de colaborare, care vine în primul rând în sprijinul clienților serviciului.

- Sintetizarea informațiilor în *mapa socială* (dosar, mapă, broșură), care ar trebui să cuprindă în mod necesar: instituția, adresa instituției, număr de telefon/fax/e-mail, program de lucru/program de lucru cu clienții, persoana de contact, minim de informații despre serviciile oferite.

3. Exercițiul „Drumului vieții”.

Obiectiv: analiza traseului personal

Desfășurare: moderatorul propune tinerilor următoarea situație: Închideți ochii, relaxați-vă și amintiți-vă viața dumneavoastră de până acum. Nu vă grăbiți, pentru aceasta aveți 10 minute. Începeți cu amintirile din copilărie. Amintiți-vă orice acțiune, fapt de care puteți să vă mândriți. Atrageți atenție la evenimentele în care ați avut un rol important și care fără Dvs. ar fi avut un alt final. Nu uitați de faptele care poate pentru cineva s-ar părea a fi simple, însă pentru Dvs. au fost dificile.

Fiecare din participanți va povesti despre părțile lui puternice - despre ceea ce iubește, ce e valoros pentru el, ce acceptă la sine, ce îl face să se simtă încrezut în multe situații. Nu e neapărat să vorbească numai despre calitățile pozitive; important este ceea ce a fost sau ar putea fi un punct de suport în momentele critice ale vieții.

Important pentru acest exercițiu este de a lăsa la o parte calitățile negative, slăbiciunile, neajunsurile, autocritica. Fiecare participant are la dispoziție 4 minute; chiar dacă și va tăcea, grupul îi va acorda acest timp.

După ce au fost ascultați toți membrii grupului, participanții se divizează în perechi și discută despre părțile puternice, cum ar putea să facă ceva valoros cu ajutorul acestor calități. În final, participanții își câmpărtășesc ideile lor.

4. Exercițiul „Sunt o persoană specială”.

Desfășurare: Se distribuie fișe de hârtie fiecărui participant. Timp de 5 minute ei vor scrie trei enunțuri ce se consideră persoane speciale („Sunt o persoană specială deoarece ...”). După ce fiecare membru al grupului a înregistrat calitățile specifice persoanei sale, fișele sunt adunate într-un coș. Se împarte grupul în 3 echipe și repartizați în mod egal fiecărei echipe fișele completate. Se explică echipelor că au rolul de a examina aceste calități. Participanții sunt rugați să vorbească despre utilizarea lor atât în viața socială, cât și în cea persoană folosind următoarele întrebări:

- Unde puteți utiliza aceste comportamente, trăsături speciale?
- Când puteți utiliza aceste comportamente, trăsături speciale?
- Pentru ce puteți utiliza aceste comportamente, trăsături speciale?

Evaluare:

- Cum v-ați simțit pe parcursul activității?
- A fost dificil/ușor să completați fișele? Argumentați.
- Prin ce sunteți speciali voi față de ceilalți membri ai grupului?
- Cum putem deveni speciali?
- Cum credeți, e necesar să fim speciali? Argumentați.

Consultații individuale

Obiective: oferirea ajutorului clientului de a explora, descoperi și clarifica modalitățile de utilizare eficientă a resurselor; asigurarea oportunității de realizare a consilierii individuale centrată pe persoană.

Desfășurare:

Consilierea centrată pe persoană presupune o abordare non-directivă a discuțiilor, ceea ce înseamnă că cel care va decide cum se va desfășura discuția va fi detinutul.

Consilierea centrată pe client este un proces care se concentrează mai mult pe „lumea emoțională” a deținutului, pe ceea ce simte aici și acum și mai puțin pe problemele lui. Problema este privită ca un simptom, cauza fiind distorsiunea vieții afective a deținutului.

Consilierea centrată pe persoană se axează pe:

1. empatie – abilitatea de a pătrunde în lumea interioară a deținutului, încercând să-i înțelegi gândurile, sentimentele și conduitele acestuia;

2. Interrelaționarea eficientă care se concretizează printr-o atitudine prietenească (important este limbajul trupului, felul de a vorbi, natura cuvintelor utilizate);

3. Acceptarea necondiționată a problemelor clientului, care în prima fază îl va ajuta pe deținut să fie el însuși, fără a încerca să promoveze o imagine acceptată social.

Moderatorul împreună cu detinutul o nouă imagine de sine a acestuia, promovând afirmarea propriei personalități a tanarului.

Se va pune accent pe identificarea a trei componente:

A - *antecedentele comportamentului* (ce anume s-a întâmplat imediat înaintea declanșării comportamentului, care au fost modificările din mediul extern/intern care l-au determinat);

B - *comportamentul țintă* (infracțional) curent și circumstanțele în care acesta s-a produs;

C - *consecințele acestui comportament*, care au fost acestea (imEDIATE și/sau pe termen lung; pozitive sau negative), care a fost impactul comportamentului infracțional asupra propriei persoane și a mediului

Nevoile sau probleme identificate reprezintă un aspect important al planului care facilitează estimarea riscului de a comite noi infracțiuni, precum și stabilirea direcției de intervenție. Trebuie însă menționat că acest aspect se referă în special la acele nevoile sau probleme ale beneficiarului care au legătură cu riscul de recidivă. Prin urmare, este necesar să se discrimineze și să se aprecieze care sunt acele lipsuri sau dezechilibre din viața beneficiarului care îi pot influența comportamentul în sensul comiterii de noi infracțiuni și care astfel constituie priorități ale intervenției; generalizările trebuie evitate și aceasta deoarece una și aceeași nevoie poate să fie criminogenă la indivizi diferiți aflați în contexte diferite de viață. În definirea unei nevoi sau probleme trebuie să luăm însă în considerare atât punctul de vedere al beneficiarului, cât și perspectiva asupra diverselor aspecte puse în discuție. Aceasta întrucât beneficiarul poate să nu recunoască o problemă serioasă cum ar fi dependența de alcool sau droguri, ori să prezinte ca problemă o serie de dificultăți pasagere, contextuale, și pe care beneficiarul le percepe distorsionat acordându-le o importanță prea mare. Există însă și cazuri în care consilierul tinde să perceapă excesiv din propriul punct de vedere ceea ce consideră a fi problemele sau nevoile beneficiarului fără ca acestea să aibă o semnificație pentru beneficiar. Este posibil ca beneficiarul să accepte aceste nevoi doar pentru că i-au fost semnalate de către consilier care se află într-o poziție de autoritate în raport cu beneficiarul. În acest caz beneficiarul se poate simți constrâns, ignorat, neimportant. Din aceste motive cel mai indicat este ca problemele beneficiarului să fie puse în discuție astfel încât să se ajungă la un acord comun cu privire la existența și importanța lor. În realizarea acestor demersuri consilierul trebuie să utilizeze anumite tehnici de negociere astfel încât să se ajungă la un acord comun cu privire la realizarea unei imagini complete și corecte a situației beneficiarului, calitatea intervenției depinzând de această estimare inițială. Avantajul în acest caz este acela că beneficiarul se simte valorizat și devine motivat pentru schimbare. În elaborarea măsurilor de intervenție este important să ținem cont atât de modalitățile de stopare a manifestărilor deviante a comportamentului, cât și de schimbarea factorilor-cauză care explică apariția lor: alcoolism; probleme de ordin educativ și afectiv; lipsa calificării profesionale ori a unui loc de muncă stabil; probleme de ordin medical, economic. Planul trebuie să fie concret, cu termeni fixați și să stabilească cine cu ce se ocupă, când și unde. Periodic este necesar să fie apreciate progresele realizate și să se aducă la cunoștința beneficiarului și familiei. Consilierul de probațiune include în planul un șir de acțiuni în vederea întăririi rețelei sociale în jurul beneficiarului și a familiei sale, cum ar fi:

- stabilirea legăturilor cu familia și mediul social al beneficiarului (serviciul, vecinii, prietenii, profesioniștii din serviciile sociale);

- determinarea poziției beneficiarului în rețeaua socială: activă, pasivă, neutră;
- identificarea lipsurilor din rețeaua de sprijin și nevoile de sprijin;
- identificarea resurselor prin care familia își poate atinge obiectivele;
- sensibilizarea membrilor rețelei asupra situației beneficiarului;
- mobilizarea rețelei în jurul beneficiarului prin găsirea unei persoane de încredere.

Măsurile de intervenție se planifică, reieșind din specificul situației:

- *pe durată scurtă*, ceea ce constă în furnizarea unui ajutor imediat beneficiarului și familiei (de exemplu: încadrarea în câmpul de muncă, etc.), pentru a depăși situația de criză și pentru a crea premise unor procese adaptive viitoare.

- pe *durată lungă*, prevede rezolvarea cazului cu o problematică complexă, cu aspectele de ordin educativ și incapacitate de adaptare socială a beneficiarului.

Planificarea consilierii individuale a deținuților se realizează conform anumitor etape:

Etapa I. Conștientizarea problemei. La această etapă se apreciază toate problemele care apar la deținuți odată cu liberarea din detenție, (ex: Unde voi merge să locuiesc după liberare sau unde să caut un loc de muncă după liberare?). Este important ca aceste persoane să fie motivate să recunoască că au asemenea probleme, iar dacă este cazul, trebuie să fie prezentate niște dovezi care să documenteze existența lor.

Etapa II. Relație de încredere. În consiliere este foarte important ca deținutul să manifeste încredere față de colaborator (asistent social, psiholog sau educator). Încrederea respectivă poate fi stabilită cu condiția că colaboratorul penitenciarului posedă cunoștința de cauză și este dispus la soluționarea problemelor deținutului. Munca colaboratorului penitenciarului, inclusiv cea care îl vizează pe deținut, presupune o relație de cooperare, de parteneriat, care trebuie stabilită.

Etapa III. Motivarea deținutului. Pentru a obține rezultate în soluționarea problemelor deținuților, aceștia trebuie să dorească să depună eforturi în vederea schimbării situației și uneori este necesar de a motiva deținuții pentru anumite activități. O metodă de motivare este folosirea valorilor social-utile pe care le posedă deținutul. Este eficient când pentru motivare se folosesc exemple de succes cunoscute de deținut sau de grupul de deținuți, de asemenea, sunt prezentate avantaje clare pe care acesta le poate obține.

Etapa IV. Conceptualizarea problemei. Consilierea este eficientă atunci când deținutul examinează profund problema sa și, respectiv, sunt stabilite principalele dificultăți în rezolvarea acesteia.

Etapa V. Exploatarea strategiilor de rezolvare. După ce o problemă este analizată în profunzime, următorul pas este determinarea soluțiilor alternative. Este eficient de a stabili avantajele, dezavantajele și consecințele. Deținutul trebuie ajutat să conștientizeze că există mai multe căi de rezolvare a problemei sau problemelor.

Etapa VI. Selectarea strategiei. Deținutul trebuie singur să aleagă acțiunea care să producă schimbarea constructivă a problemelor. Rolul colaboratorului penitenciarului este să ajute deținutul ca să înțeleagă clar posibilele consecințe ale fiecărei alternative, în general, colaboratorul penitenciarului nu dă sfaturi și nu alege alternativa pentru deținut.

Etapa VII. Implementarea strategiei. Consilierea va avea succes numai în cazul dacă deținutul va acționa și realiza hotărât strategia de soluționare a problemei. Deținutul trebuie să își asume răspundere pentru acele sarcini pentru care are capacitatea să le ducă la îndeplinire, în timp ce consilierul le va realiza pe cele care depășesc puterile deținutului.

Etapa VIII. Evaluarea. Efectuarea unei evaluări este importantă pentru a încuraja deținutul, dat fiind faptul că experiența obținută în activitatea de soluționare a problemelor, și în special rezultatele pozitive obținute în acest sens, duce la dezvoltarea personală a deținutului și, respectiv, la reintegrarea lui socială.

TVC

Obiective: formarea capacității de monitorizare eficientă a timpului liber; optimizarea relațiilor interpersonale; optimizarea coeziunii de grup.

Desfășurare:

SALUTUL

(Brigada 9, denumirea echipei)

Bună ziua băieți, pentru început, vreau să citesc articol meu...

- apar doi/ - Ce faci mă?
- Dau să citesc articolul...
- Vezi că dau eu, și nu mai citești nici un articol...
- Băi, voi sunteți „Brigada 9”!!!

- Da, și ce?
- Păi și eu vreau la voi...
- Ce-i cu voi mă, toți vreți la Brigada 9, și la Brigada 9!
- Ce crezi că la noi e chiar așa, țâța vacii...
- Poate ai mai vrea să nu ieși la 8.30 la apel?
- Da...
- Să-ți aducă comandiru cafeaua-n pat?
- Da-a-a!!!
- Să nu mergi la cusut pantofi?
- Daaaa-aaa-aaa!!!
- Du-te băi la Cartierul 4./echipa adversară/
- Hai mân-o, mân-o.....
- Mult stimat juriu, bună ziua, ne pare bine că în sfârșit ne-am întâlnit,
- Pentru că nouă nu ne dă drumul la voi,
- Da voi, ferească Dumnezeu să ajungeți la noi...
- /apare unul/Băieți, am găsit un portmoneu cu 500 de euro și buletin de identitate pe numele lui Victor Tonu!!!
- Extraordinar, și dorești să găsim păgubașul?
- Ei da, pe dracu, vreau să-i oferim o dedicație muzicală...

(Strigături)

◆ *În economia pieței, / Totul este limpede, Unii au de toate celea / Noi,- păduchi și lindine!*

◆ *Este-o veste tare mare / Că vine amnistia, Dup-atâta așteptare / Am primit azi pensia.*

◆ *Toată lumea e pe sfadă / De la mari pân la baistruci, Că nădejdea-i la Brigadă / Să dăm Patriei papuci*

◆ *De vrea-i mobilă luxoasă / O găsiți numai la noi, Ne aflăm după Sculeanca / Mai la vale de gunoi!*

◆ *Cea mai mare sărbătoare / Am avut-o nu demult, S-o schimbat ora de iarnă / Și-am dormit cu-n ceas mai mult*

◆ *La hotar cu Europa / Au scos sârma peste tot, Că nu-i bună, și-i ghimpată / Da la noi de ce n-o scot???!?!?*

- Se vorbește că băieții din „Brigada 9”, au cea mai bună ținere de minte ...
- Da, iaca eu țin minte când am furat primul măr...
- Băi, eu am furat un vagon de mere și tac...
- Da eu țin minte când m-o născut mama, moașa m-o pus pe cântar și-a strigat – 3 kile 700, lăsăm atâta ...
- Eu țin minte când mama era însărcinată cu mine, se scălda în baie, eu i-am furat săpunul din lighean...
- Mă-ă-ă-ăi... eu țin minte când m-am dus la iarbă verde cu tata și m-am întors înapoi cu mama ...

/TV în direct/

Anunț, concursul cu tema „Cunoaștem oare noi femeile” anunțat de revista „Femeia”, la câștigat băiețelul Petrică Crăciun, de 10 ani.

- Alo, ce-i cu porcăria asta! Eu am 65 de ani! Eu cunosc femeile de la 12 ani, din pricina lor Și-am nimerit aici, dar voi a-ți dat întâietate la un mucos de 10 ani!?!?!?
- Vă rog frumos, nu vă enervați. Cum vă numiți?
- Miron Sava.

• Măi Mirone! La 1-ma întrebare, „Unde femeile au părul creț”, Petrică a răspuns corect – In Africa Centrală. Dar D-stră ce-ați răspuns, nu vă e rușine, încă ne-ați și desenat. La a 2-a întrebare: „Cum se numește Organul Principal al Femeii”, Petrică a răspuns corect - Federația Mondială a Femeilor. Dar D-stră ce-ați răspuns? Încă și-ați desenat. Și în sfârșit la a 3-a întrebare a concursului nostru - „Ce așteaptă femeile în fiecare lună cu nerăbdare”, Petrică a răspuns corect, - revista „Femeia”, dar D-stră ce-ați răspuns? Nu vă e rușine. Încă bine că n-ați desenat.

- Oameni buni! Am o idee. Hai pentru a mări productivitatea muncii în Penitenciarul nostru, să lucrăm mai mult cu o oră.

- Eu propun să muncim câte 10 ore pe zi.

- Eu zic că am putea munci chiar 12 ore pe zi, pentru că trebuie să ajungem cât mai repede la nivelul recordurilor mondiale.

- Am putea munci chiar 16 ore pe zi, dacă-i Integrare Europeană, Integrare să fie.

- Băi, voi sunteți buni să stați aici toată viața, pentru că dacă ieșiți la libertate, puteți să vă însurați și să vă nască femeile țicniți ca voi...

- suna ordinul de culcare, studiu cu luminarea.

Bună ziua, lume, azi ne-am adunat

Să mai stăm la glume, să mai stăm la sfat

Viața noastră este, ca și-n vorba aia

Când crezi că-i mai bine, so-nțarcat ba...la iarna aceasta, care uite-o vine,

N-avem nici izmene, să purtăm pe ...vine-o perioadă, mai emancipată

Fata într-a zecea, numai este ...fatal fu trecutul, amintirea doare

Sa deschis sezonul, pentru vână...toarnă măi Ipate, toarnă cât mai des

Traiul ăsta frate, noi n-i l-am ales

Tare-i bine nene, la toți ne convine

N-avem nici izmene, nici chiloți pe ...VINE Amnistia MA-A-A-AI!!!

2. Concursul Căpitanilor.

Căpitanii înaintează câte Trei Gîcitori hazlii, așteptînd variante de răspunsuri de la fiecare lider a echipei.

3. Concursul Muzical

• Dacă nu noi, Gheorghe le scrie la toți în locul nostru.

• Iaca ascultați ce scrie:

• (apare unul cu o scrisoare) Bună ziua mamă și tată! La mine totu-i bine, stau câtă-i viața mea de mare. Eu cât stau - munce-e-sc. Da când muncesc, mai mult fumez și cifiresc că o-o-of, tare-i greu, tare-i greu, da ce să-i faci, de stat trebuie. La 8 Martie, ți-am trimis mamă – cadou, o ”șcatulcă” făcută de ....., ai primit-o? Ei pentru ce, pentru ce...când rânești la vacă și la porci, să ai în ce păstra inelele, cerceii și jgutul cel de jumătate de kilogram de aur pe care ți-i le-am cumpărat în noaptea când m-au prins. Hai mamă, nu mă mai ține de vorbă că mă grăbesc, n-am când, trebuie să stau!:

Eu stau

Eu stau...puțin câte puțin

Pân viața mea

Va trece și-am s-ajung bătrân

Și am să stau,

Ca prostul până când n-o să aflu cine, poate să-mi spuie

Să-nțeleg că ce-am făcut eu nu e bine!

Eu stau

Pân o s-ajung bătrân

Și am să stau,

Ca prostul până când n-o să aflu cine, poate să-mi spuie

Să-nțeleg că ce-am făcut eu nu e bine!

- **R.** Despre dumneata se vorbește că faci numai trăsniți toată ziua.
- Așa e.
- **R.** Vrei să rămâi în pușcărie până la sfârșitul vieții?
- Da ce, vrei să fii eliberat pentru buna purtare și să ajung iar pe drumuri...
- **R.** Și dumneata domnule deținut, vine cineva să te viziteze?
- Nu.
- **R.** Dar ce, n-ai rude?
- Am, și încă foarte multe...
- **R.** Și de ce nu vin?
- Cum să vină, dacă-s toți aici!
- **R.** Pe dumneavoastră vă vizitează copiii?
- Da, mă vizitează tare des, și-mi pun întrebări.
- **R.** Vă întreabă cum ați ajuns aici?
- Ei, pe dracu. Mă întreabă unde am pus banii pe care i-am furat.
- **R.** Dumitale cât ți-au dat?
- Eu sunt condamnat pe viață...
- **R.** Doamne, Dumnezeuule...
- Nu vă faceți griji, anii v-or zbura într-o clipă, celula mea e conectată la Facebook!!!
- Fina-a-a-al!!!

Bate tare, tare, tare, nu știu cine-n ușa mea
Dacă este procurorul, am făcut-o de belea
Bate tare, tare, tare, nu știu cine-n ușa mea
Da la Pruncul mă așteaptă de-acum patul cu saltea.
Bate tare, tare, tare, cu bastonu-n ușa mea
Este ora de trezire și ne-așteaptă munca grea
Bate tare, tare, tare, cu picioru-n ușa mea
Îmbrac hainele vărgate pân la liberarea mea!
Hai liberare!!!

4. TEMA PENTRU ACASĂ

„Brigada 9” vă prezintă „Moara timpului”, sau /Viață – viață, legată cu ață, s-a rupt ața, s-a dus dracului viața.../ muzică, „Prizoniera”, trecere prin scena cu sfoara//calambur/

- /fonograma/ Mesager, bună seara. Un mare experiment au făcut farmaciștii noștri, cu pastila Moldanium, urmările sunt nemaipomenite. Avem aici în studio un invitat, Domnul Iosif, bună seara, spuneți-ne cine ați fost până la folosirea Moldanium, și cine ați ajuns acum ...

/fonograma, Moldanium/

genericul Surprize-surprize/

Mulțumim, bună seara stimați invitați ai emisiunii noastre „Surprize-surprize”. Este greu să fii trist și necăjit, dar odată ce greșești, trebuie să și răspunzi. Pentru cei mai triști băieți, astăzi își dau concursul un grup de cântăreți și dansatori de la Pruncul.

/fonogramă, tra-la-la/

Bravo-bravo, și dacă e vorba de „Moara Timpului”, noi, mai sărim peste niște ani, și vă invităm la emisiunea „Жди меня”. Invitatul nostru vine tocmai din Georgia, să-l întâmpinăm...

/program muzical/

Trec anii, și ajungem să ajungem mai copti la minte. Și dacă atingem cu toții niște corzi ale inimii, spune-m, - „Iartă-mă”!!! Și, deci, vă invităm la emisiunea „Iartă-mă”...

Firea-i să fi-i pușcărie

Mi-ai făcut viața pustie

De nu știu ce-o să mai fie
Tineretea mi-ai luat-o
Fericirea mi-ai mâncat-o
Numai rana mi-ai lăsat-o
Anii m-i se duc câinește
Nevasta mă părăsește
Și rămân ca vai de mine
Nu mai trebuiesc la nimeni

Anul 2032, aici la Pruncu, care este centrul Capitalei, „Brigada 9” – 20 de ani mai târziu!!! . Nu mai știu dacă i-ați recunoscut, au crescut mai mari, și dacă ar fi să vorbim pe larg despre meritele lor, nu ne-ar ajunge seara asta. Dar s-o luăm încetisor, pe rând ca la „Amintiri - amintiri!!!”

- Băieți, a-ți văzut cum trăiesc „Pruncii” în ziua de azi?
- Da-a-a-a, câte unul în odaie, cu televizor, baie și toaletă personală.
- Vă închipuiți cât a muncit Domnul Stanislav Cebotari toți anii ăștia...
- Și din noi oameni a făcut.
- Da-a-a-a, dar tot mai bine era atunci...
- Ce vorbești mă, acum Pruncul este centrul orașului, are linie de tramvai, supermarket, 2 cinematografe...

- Înțeleg, dar tot mai bine era atunci...15 blocuri cu 43 de etaje, băieților care fac mobilă, l-i se plătește leafă în euro...

- Tot una mai bine era atunci...
- Băi, băieții azi țin „krâșa” la piața de mașini și la peștele din marea Ghidighici...
- E bine. Dar tot mai bine era atunci!!! Vă amintiți băieți, după ce ne făceam dobă de cusut papuci, prăjeam 3 pahare de răsărită, ieșeam la un colț, și cântam: / studiu /

Pruncule, la tine-acasă

Trecu tinerețea mea

Ar fi fost ea mai frumoasă

Dac-atunci nu mă prindea

- Băieți, trece Domnul Stanislav!!!

- E general de-acum...

Primăvara când se lasă

Era bine de lucrat

Sta-m cu gândul drept acasă

Cu nevastă-mea în pat

- Băieți, domnișoara Mariana...

- Măi, tot frumoasă a rămas...

Șefilor, voi mult stimați

Viața-n Pruncul tare-i grea

Noi vă mulțumim la toți

Ca-ți făcut din noi ceva !!! /aplauze/

Bună ziua, mamă și tată. Ieri la TVC am câștigat, le-am bătut pe toate echipele. Amu tare-s nervoși cu toții, și mă așteaptă când o să ies să mă bată ei pe mine, numai că șefu meu acelălalt mai mititel î-mi ține parte, și bine face, că trântori î-s mulți, da Calean e unul. De Crăcin mamă o să-și trimit niște strușcă, când te-ai încălzi la sobă să cânti cântecul Alunelu, ce, nu Alunelu, Alunelu hai la joc mamă, da a lu Nelu Stratan...aista

S-o mai încălzit prin casă

Și de-amu mi-i mai ușor

Viața-i bună și frumoasă

Bogdaproste de fecior
Of, că grea e așteptarea
Zi și noapte tot bocesc
Când o fi eliberarea
Să vină să-l netezesc.

Zai-zai-zai...

/Fon muzical Dj./

Iar acum vă propunem să ascultați datele meteo în toate zonele țării. În zona de nord, a Rezinei se așteaptă temperaturi scăzute, va ninge puțin, mai spre centru prin zona din apropierea Orheiului Vechi, vreme stabila, prin zonele centrului, mici ploi, cu descărcări electrice, zona de sud ceață și polei. În Transnistria, prin zona Bender-ului, vreme posomorâtă însoțită de cutremure. Acestea au fost prognozele meteo... Noapte bună Moldova, cu toate zonele tale, oriunde ai fi, oricine te-ar, oricând or vrea și cine or putea...

Am ajuns să fim mai necăjiți
Unde n-am dori în veci să fi-ți
Trece tot ce-a fost mai rău
Mâine cred că o s-ajung mai bun și eu
Viața-i viață, cum nu-ai da
O trăim de-i bună ori de-i grea
Viața-i viață, banu-i ban
Om bogat sau simplu cetățean
Între omul rău și omul bun
Vreau o paranteză să mai pun
Soarta-și are legea sa
A-și da totul ca s-o pot un pic schimba
Viața-i viață, cum nu-ai da
O trăim de-i bună ori de-i grea
Viața-i viață, banu-i ban
Om bogat sau simplu cetățean
D-le ofițer ce mă păzești
Rău mă doare când mă pedepsești
Și regimul este greu
Nu mai pot, e vai și-amar de capul meu
Viața-i viață, cum nu-ai da
O trăim de-i bună ori de-i grea
Viața-i viață, banu-i ban
Om bogat sau simplu cetățean
Domnule Primar voiam să-ți spun
Ași dori și eu un trai mai bun
Că povara este grea
Numai pleacă nicăieri din viața ta
Viața-i viață, cum nu-ai da
O trăim de-i bună ori de-i grea
Viața-i viață, banu-i ban
Om bogat sau simplu cetățean
Domnule Director General
Nu mai este mult pân la final
Trece-ncet osânda mea
Libertatea va veni și ea cândva
Viața-i viață, cum nu-ai da
O trăim de-i bună ori de-i grea

Viața-i viață, banu-i ban
Om bogat sau simplu cetățean.
Domnule Ministru, om sus pus,
Astăzi vreau să spun ce nu-am mai spus
Am o inimă și eu
Care bate pentru-același Dumnezeu.

Bibliografie utilizată în elaborarea Programului de resocializare:

1. Antoci D. Educația prin valori și pentru valori: Ghid metodologic. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2014. 196 p.
2. Beldiga C., Cojocaru V., Dandara O. Învăț să fiu: Ghid pentru psihologi școlari, diriginți, profesori. Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2006. 228 p.
3. Durnescu I. Asistența socială în penitenciar. Iași: Plirom, 2009. 220 p.
4. Psihoteste: Ghid pentru psihologi. Coord. L. Savca. Vol. II. Chișinău: Univers Pedagogic, 2008. 164 p.
5. Rusu E. Formarea inteligenței emoționale a studenților pedagogi. Chișinău: S. n. Tipogr. Garomont-Studio, 2015. 218 p.
6. Tintiuc T., Moldovanu I., Stepan A. ș.a. Formarea Deprinderilor de viață pentru prevenirea traficului de ființe umane. Chișinău, 2004. <http://www.childrights.md>.

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Cebotari Stanislav, declar pe propria răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmând să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Cebotari Stanislav _____

Data: _____

CURRICULUM VITAE

Date personale

Numele, prenumele: Cebotari Stanislav

Adresa: r-nul Strășeni, s. Cojușna, str. Podgorenilor 18

Telefon: 023743379, 079655733, 069287076

E-mail: cebotari_stanislav@mail.ru

Data nașterii: 16.06.1976

Starea familială: căsătorit, 2 copii

Locul de muncă: Institut de Științe Penale și Criminologie Aplicată, lector universitar

Experiență profesională:

- 2001 - 2013 – specialist psiholog, educator, șef adjunct de penitenciar, Sistemul Penitenciar al Republica Moldova.
- 2005 - 2009 – specialist în resocializarea penitenciară, Institutul Reforme Penale.
- 2006 - până în prezent – psihopedagog, Centrul de Dezvoltare în Sănătate „A Fi” (anterior „Carlux”), axat pe resocializarea condamnaților bolnavi de TBC.
- 2007 - până în prezent - specialist al serviciului educativ al Sistemului Penitenciar din Republica Moldova;
- 2013 - până în prezent, ofițer în rezervă, lector universitar, Institut de Științe Penale și Criminologie Aplicată.

Educație și formare:

- 2006- 2010 – Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Republica Moldova, Psihologie și Psihopedagogie specială, doctorand la specialitatea Psihologie.
- 2002-2003 – Universitatea Pedagogică de Stat din Tiraspol, din Republica Moldova, Facultatea Psihopedagogie, master în psihopedagogie.
- 1995-1999 – Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Republica Moldova, Psihologie și Psihopedagogie specială, licențiat în Psihologie.
- 1991-1995 – Școala Pedagogică din Lipcani „Gh. Asachi”, învățător de desen liniar.
- 1982-1991 – Școala Medie, s. Căplani, r-nul Ștefan-Vodă.

Competențe și aptitudini organizatorice :

Competențe lingvistice: Limba maternă: română

Limba străină: l. rusă - utilizator independent; l. engleză – utilizator elementar

Competențe de comunicare: competențe de comunicare dobândite prin experiența profesională și managerială, spirit de echipă, competențe cercetare în cadrul proiectelor, activism, responsabilitate socială, leadership (șef adjunct de penitenciar).

Competențe informatice: bună cunoaștere a PC, a instrumentelor Microsoft Office™, a tehnologiilor digitale.

Distincții și mențiuni:

- 2011- Medalia „*Pentru serviciul impecabil*” de gradul III, ordinul Ministrului Justiției al Republicii Moldova.

Stagii de formare profesională, participări la reuniuni științifico-practice:

- Seminar de instruire privind pregătirea pentru liberarea a deținuților, studierea factorilor care au determinat comportamentul infracțional la deținuți, organizat de către IRP din Republica Moldova, desfășurat la 28-30 iunie 2004.

- Seminar cu experții din Polonia, privind studierea practiciilor axate în domeniul alternativelor la detenție și simplificarea procesului penal, organizat de către IRP din Republica Moldova și Asociația Poloneză de Instruire Juridică, desfășurat la 2 noiembrie 2005.

- Seminar de instruire cu tema „Modalități de manifestare a comportamentului infracțional”, organizat de către IRP din Republica Moldova și profesorul James McGuire de la Universitatea din Liverpool, Marea Britanie, desfășurat la 11-13 mai 2006.

- Conferința națională „Combaterea torturii în Republica Moldova”, organizat de către IRP din Republica Moldova și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), prezentată de expertul internațional Eric Svanidze, desfășurată la 24-25 mai 2006

- Seminar metodic, „Victemele actelor de violență”- experiența din Canada, IRP din Republica Moldova , desfășurat la 2 iunie, 2006.

- Vizită de studiu în România în penitenciarele de maximă siguranță, unde se dețin minori și adulți care au comis infracțiuni însoțite de violență, septembrie 2006.

- Atelier de lucru „Promovarea instituirii Serviciului de Probațiune în RM, organizat de către IRP din Republica Moldova și Departamentul de Executare pe lângă Ministerul Justiției, desfășurat la 5 octombrie, 2006.

- Atelier de lucru „Programul de pregătire pentru liberare a celor care au săvârșit furturi însoțite de violență” sub conducerea expertului roman Lucian Caciamac, organizat de către IRP din Republica Moldova și Penitenciarul Nr.9-Pruncul, desfășurat la 30 octombrie, 2006,

- Seminar de instruire „Strategia de dezvoltare a Centrelor de Justiție Comunitară” organizat de către IRP din Republica Moldova și PRI România desfășurat la 06-08 februarie 2007.

- Conferință de evaluare „Pregătirea către liberare a deținuților și reintegrarea socială a persoanelor liberate din detenție”, organizat de către IRP din Republica Moldova și experții internaționali, Gh. Florian, Ioan Durnescu din Romania, desfășurat la 19 aprilie 2007.

- Vizită de studiu în penitenciarele din Țările Baltice, organizată de către MAI din Rep. Moldova, schimb de experiență la măsuri de educație socială, schimbare comportamentală a celor care au săvârșit omor, huliganism, tâlhării, desfășurată la 08-14 iulie, 2007.

- Seminar de instruire desfășurat în cadrul proiectului „Consolidarea societății civile în Moldova”, realizat cu suportul Agenției Suedeze și al fundației SOROS. desfășurat în iulie 2008.

- Vizită de studiu în Norvegia (Penitenciarul – Oslo și Centrul Instructiv a colaboratorilor a SP Norvegian), pentru instruirea și familiarizarea cu măsurile de resocializare a minorilor din detenție, 08-15 august 2012.

- Masa rotundă interinstituțională „Medierea în Moldova – provocări și soluții”, organizată de Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată și Consiliul Mediatorilor, desfășurată la 8 noiembrie, 2013.

- Seminar de instruire „Diminuarea violenței verbale la minori”, organizat de Serviciului Psihologic al MAI din Republica Moldova, desfășurat la 13.03.2015.

- Conferința științifică anuală a cadrelor didactice și științifice din cadrul Institutului de Criminologie, comunicarea ”Evidențierea conflictelor organizaționale care determină apariția consumului nervos în vederea asigurării securității individului”. desfășurată la 21 martie 2014.

- Conferința națională cu participare internațională „Intervenții psihosociale în instituțiile penitenciare din RM”, comunicarea „Asistența psihologică a minorilor din detenție care au săvârșit acte de violență” , organizată de Serviciul Psihologic din cadrul DIP MJ, RM, 27-28.03.2014.

- Conferință internațională, comunicarea „Migrarea părinților, ca factor care determină comportamentul deviant la tineri”, organizată de Direcția municipală de protecție a copilului, desfășurată la 07.07.2015

- Conferință internațională „Educația non-formală”, comunicarea „Măsuri de profilaxie a stresului, prevenirea deformării profesionale”, 11-12.12.2015, organizată de Facultatea de Psihologie a ULIM-ului, 11-12.12.2015

- Prezentare în cadrul Inspectoratului Național de Probațiune a programului: „Resocializarea condamnaților care au săvârșit infracțiuni contra patrimoniului”, noiembrie 2016.

- Simpozion internațional Școala – principalul mijloc de păstrare a libertății sufletului”, organizat de Penitenciarul și Primăria Bacău la 11-12.12.2015.

Publicații:

1. **CEBOTARI, S.** *Abordare teoretică a personalității tinerilor infractori care au săvârșit*

- infracțiuni contra patrimoniului. În: Psihologie. Revistă științifico-practică, 2018, nr. 1-2(32), pp. 3-11, ISSN 1857-2502.*
2. **CEBOTARI, S.** *Recomandări psihopedagogice de reeducare a persoanelor predispuse spre infracționalitate din cauza stresului termic (Frigul) și suport psihopedagogic pentru potențialele victime. În: Acta et commentationes. Științe ale Educației, Revista cat. B, 2022, nr. 3(29), pp. 103 - 107. ISSN 1857-0623.*
  3. **CEBOTARI, S.** *Conceptul de resocializare din perspectiva psihologică. În: Psihologie. Pedagogie Specială. Asistența Socială, 2018, nr. 1(50), pp. 69-76, ISSN 1857-0224.*
  4. **CEBOTARI, S.** *Furtul ca comportament deviant și ca infracțiune contra patrimoniului, În: Acta et commentationes. Științe ale Educației, 2017, nr. 2(11), pp. 231 -239. ISSN 1857-3592.*
  5. **CEBOTARI, S.** *Resocializarea infractorilor cu vârsta 18-25 ani, care săvârșesc infracțiuni contra patrimoniului. În: Acta et commentationes, Științe ale Educației, Științe ale Educației, Revista cat. C, 2017. nr. 1(10), pp 184-192. ISSN 1857-3592.*
  6. OLĂRESCU, V., BUGUȚA, E., **CEBOTARI, S.** *Atitudinea parentală și percepția fenomenului de delincvență juvenilă de către părinți. În: Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială, 2016. nr. 1(42), pp. 24-38. ISSN 1857-0224.*
  7. STAMATIN, O., **CEBOTARI, S.** *Tendința de a fi fericit, ca suport al resocializării deținuților care au săvârșit infracțiuni contra patrimoniului. În: Revista de științe socioumane, 2008, nr 2(9), pp. 19-26, ISSN 1857-0119.*
  8. STAMATIN, O., **CEBOTARI, S.** *Orientările valorice ale deținuților cu vârsta 18-30 ani, care au comis infracțiuni contra patrimoniului. În: Socialis. Revista Europeană de psihologie și sociologie, 2008. 1-2 iunie, pp. 107-110. ISSN 1857-3800.*
  9. **CEBOTARI, S.** *Resocializarea infractorilor cu vârsta 18-25 ani, care săvârșesc infracțiuni contra patrimoniului. În: Școala - principalul mijloc de păstrare a libertății sufletului în mediul penitenciar. Simpozionul cu participare internațională. Ediția a III-a. Universitatea din Bacău, 2017. pp. 177-187. ISSN 2457-7197, <http://asociatiatart.ro/editura/#Toc485573659>.*
  10. **CEBOTARI, S.** *Profilul psihocriminologic a hoțului- contemporan, în etapele sale de dezvoltare ca infractor. În: „Omul, criminologia, știința” Conferința științifică internațională, 24 martie 2023. Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 2023. Vol. 1-801 p. ISBN 978 9975-3418-5-1.*
  11. **CEBOTARI, S.** *Măsuri de securitate psihologică înainte de căsătorie. Conferința științifică națională cu participare internațională, „Securitatea psihologică a copilului”, UPSC, 26.05.2023*
  12. **CEBOTARI, S.** *Stabilirea profilul psihologic al infractorului - metodă științifică în cadrul investigațiilor penale, Conferința internațională „Praca socjalna i polityka społeczna w*

obszarach miejskich i wiejskich// asistență socială și politică socială în zone urbane și rurale” la UPS „I. Creangă”, 05.06.2023 (în curs de apariție).

13. SAVCA, L., **CEBOTARI, S.** *Îndrumar metodic la practica de specialitate: specialitatea Psihologie*; MECE al RM, Institutul de Științe Penale și Criminologie. Chișinău, 2021, 22 p. ISBN 978-9975-3314-3-2.
14. **CEBORATI, S.** *Diminuarea violenței verbale și nonverbale-prin muzică.* În: Dialog intelectual Polono-Moldovenesc. Materialele Congresului Șt. Internațional Polono-Moldo-Român: Educație-Politică-Societate, Vol.III, 2019, pp.150-155. ISBN 978-9975-76-273-1.
15. **CEBOTARI, S.** *Psihocriminologia și prevenirea comportamentelor criminale.* În: Problemele și posibilitățile activității criminologice, Conferința științifico-practică internațională. Chișinău: Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 2017, pp 16-19. ISBN 978-9975-3195-2-2.
16. **CEBOTARI, S.** *Programul de resocializare a tinerilor ce au comis infracțiuni contra patrimoniului.* Chișinău: Pulsul-Pieței. 2017. 117 p. ISBN 978-9975-3053-3-4
17. **CEBOTARI, S.** *Măsuri de prevenire a infracțiunilor contra patrimoniului gen pungășie și furt.* În: Preocupări contemporane ale științelor socio-utnane, Conferința științifică internațională, Ediția a 6-a. Vol. 2. Chișinău; Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2015, pp. 44-47. ISBN 978-9975-933-7 1-1.
18. **CEBOTARI, S.** *Modalități de cunoaștere a infractorilor care comit infracțiuni contra patrimoniului, în special furt și pungășie.* În: Preocupări contemporane ale științelor socio-umane. Conferința științifică internațională. Ediția a 6-a. Vol. 2. Chișinău: ULIM, 2015, pp. 42-44. ISBN 978-9975-933-71-1.
19. **CEBOTARI, S.** *Măsuri de prevenire a furturilor, particularități psihologice a agresorului caresăvârșește infracțiuni însoțite de violență fizică.* Ghid metodologic. Chișinău: Pulsul-pieței, 2013. 48 p. ISBN:978-997 5-4478-2-9.
20. OLĂRESCU, V., **CEBOTARI, S.** *Elaborarea și susținerea tezei de curs și licență în psihologic.* Ghid metodologic. Chișinău: Pulsul-pieței, 2013. 26 p. ISBN 978-9975-4478-4-3.
21. OLĂRESCU V., IURCHEVICI I., **CEBOTARI, S.** *Ghid metodologic pentru practica psihologică.* Chișinău: ISP. Pulsul-Pieței, 2013. 65 p. ISBN 978-9975-4478-3-6
22. **CEBOTARI, S., POPA V.** *Planul individual (al minorului de probațiune).* Chișinău, 2015. 106 p. În:[http://probațiune.gov.md/tc_userfiles/file/Programe/Plan20individual%20\(al%20minorului % 20de%20proba%C5%A3iuiie\).pdf](http://probațiune.gov.md/tc_userfiles/file/Programe/Plan20individual%20(al%20minorului%20de%20proba%C5%A3iuiie).pdf)